

੧੬ ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਚਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਜ.ਫਰਨਾਮਹ ਪਾ: ੧੦

ਸਟੀਕ

ਟੀਕਾਕਾਰ—

ਪੰਡਿਤ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ
ਵਿਦਯਾ ਮਾਰਤਡ, ਮੁਜੰਗ (ਲਾਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ—

ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੋ:

ਸਭ ਹੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ ।

ਭੇਟਾ : 130-00

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ -

ਭਾਗ: ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੋ :

ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ , ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।

Publisher:

B.Jawahar Singh Kirpal Singh & Co.

Jallianwala Bagh , Amritsar -143006.

Website : www.jsks.co.in Email: contact@jsks.co.in

Phone/Fax : 0183-2545421

ਬੇਨਤੀ

ਕੋਈ ਚਾਰ ਕੁ ਵਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਐਲਾਨ ਛਪਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਕਈ ਇਕ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ। ਉਹਨਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਦ ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਪਾਠ ਕਰ ਲਏ, ਅਤੇ ਏਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ-ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰ ਲਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਭਾਸਿਆ। ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਕਈ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਛੰਦ ਆਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਭੇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਂਝ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਖਾ ਪਦ ਮਲ੍ਹਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਛੰਦ ਬਣ ਕੇ ਅਰਥ ਅੰਖਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਸਤਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਛੰਦ ਹਨ। ਉਸ ਵਕਤ ਫੁਰਨਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੋਸ਼ ਲਿਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਸ, ਇਸ ਖਿਆਲ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਮੈਂ ਟੀਕਾ ਲਿਖਣਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਢਾਈ ਕੁ ਵਰਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਹ ਟੀਕਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਟੀਕੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਆਪੇ ਹੀ ਟੀਕਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਦ ਟੀਕਾ ਲਿਖ ਚੁਕਾ ਤਾਂ ਛਾਪਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ ਟੀਕੇ ਛਾਪਾਂ ? ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਡੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਮੁੱਢਲੀ ਬੇਨਤੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। ਓਵੇਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੀ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਭੇਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਸੱਤਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਹੀ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਹੈ।

ਭਿੰਡਾਨੁਜ-ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਗਯਾਨੀ

ਟੀਕੇ ਦੇ ਨਿਯਮ

੧. ਮੂਲ ਪਾਠ ਮੌਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ।
੨. ਮੂਲ ਪਾਠ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਔਖੇ ਪਦ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਬਰੇਸਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੋਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।
੩. ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਛੰਦ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਔਖਾ ਪਦ ਹੈ । ਉਥੇ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਹੀ=ਮੁਸਾਵੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਮੂਲ ਪਦ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਅਰਥ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ।
੪. ਅਰਥ ਕਰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਅੱਖਰ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਮੂਲ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਰਥ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ () ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ।
੫. ਜੇ ਕਿਤੇ ਮੁਸਾਵੀ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਪਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਭਾਸਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ [] ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ।
੬. ਚੱਵੀ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ 'ਪੁਲਾਸਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
੭. ਜੇ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਾਲੋਂ ਵਿਰੋਧ ਭਾਸਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ।
੮. ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਡੁਟਨੋਟ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ * ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ।

੧੭ ਹੁਕਮ ਸੱਤਿ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤਹ ॥

ਅਰਥ—ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਛਤਹਿ ਹੈ। (ਜੋ ਜੀਵ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਛਤਹਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ)।

ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥

ਅਰਥ—ਇਹ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ (ਛਤਹਿ ਦੀ ਚਿੱਠੀ) ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੀ ਉਸਤਤ

**ਕਮਾਲੇ ਕਰਾਮਾਤ ਕਾਇਮ ਕਰੀਮ ॥
ਰਜਾ ਬਖਸ਼ ਰਾਜਿਕ ਰਿਹਾਕੁਨ ਰਹੀਮ ॥੧॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਮਾਲੇ=ਪੂਰਨ। ਕਰਾਮਾਤ=ਸ਼ਕਤੀ, ਅਲੋਕਿਕ ਤਾਕਤ। ਕਾਇਮ=ਇਸਥਿਤ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਰਜਾ=ਭਾਣਾ, ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ। ਬਖਸ਼=ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੇਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਰਾਜਿਕ=ਅੰਨ ਦਾਤਾ, ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਰਿਹਾਕੁਨ=ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਰਿਹਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਰਹੀਮ=ਦਿਆਲੂ, ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਅਲੋਕਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਉਸਦੀ (ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ) ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਨ ਦਾਤਾ ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਉਸ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧।

ਅਮਾਂ ਬਖਸ਼ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਓ ਦਸਤਗੀਰ ॥ ਖਤਾ ਬਖਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਦਿਲ ਪਜ਼ੀਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਮਾਂ=ਈਮਾਨ, ਧਰਮ। ਬਖਸ਼ਿੰਦ=ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਖਿਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਓ=ਅਤੇ। ਦਸਤਗੀਰ=ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ, ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਖਤਾ ਬਖਸ਼=ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ। ਰੋਜ਼ੀ=ਰਿਜ਼ਕ। ਦਿਹੋ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਦਿਲ ਪਜ਼ੀਰ=ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ, ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਣ ਵਾਲਾ, ਮਨ-ਪਸੰਦ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਧਰਮ ਤੇ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਹਰ ਆੱਖੇ ਸਮੇਂ) ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਿ ਖੂਬੀ ਦਿਹੋ ਰਹਨਮੂੰ ॥ ਕਿ ਬੇਗੂੰਨ ਬੇਚੂੰਨ ਚੂੰ ਬੇਨਮੂੰ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਖੂਬੀ=ਚੰਗਿਆਈ। ਦਿਹੋ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਰਹਨਮੂੰ=ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਰਹਿਨਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਬੇਗੂੰਨ=ਰੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਬੇਚੂੰਨ=ਰੂਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਭੂਪ। ਚੂੰ=ਜਿਹਾ ਕਿ। ਬੇਨਮੂੰ=ਲਾਸਾਨੀ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕਿਸੇ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਹ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਚੰਗਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ (ਚੰਗਾ) ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਲਾਸਾਨੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਰੰਗ, ਰੂਪ ਤੇ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ੩।

ਨ ਸਾਜੋ ਨ ਬਾਜੋ ਨ ਛੌਜੋ ਨ ਛਰਸ਼ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਏ ਐਸ਼ ਅਰਸ਼ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨ=ਨਹੀਂ। ਸਾਜੋ=ਸਾਮਾਨ। ਬਾਜੋ=ਘੋੜਾ। ਛੌਜੋ=ਛੌਜਾਂ। ਛਰਸ਼=ਦਰੀਆਂ, ਗਲੀਚੇ ਆਦਿ। ਖੁਦਾਵੰਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਐਸ਼=ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਸੁਖ। ਅਰਸ਼=ਸਵਰਗ।

ਅਰਥ—ਜਿਸਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ, ਘੋੜਾ ਨਹੀਂ, ਛੌਜ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ (ਆਰਾਮ) ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਦਰੀ ਜਾਂ ਗਲੀਚਾ ਆਦਿ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਸਵਰਗ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੪।

ਜਹਾਂ ਪਾਕ ਜ਼ਬਰਅਸਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਜ਼ਹੂਰ ॥ ਅਤਾਮੇ ਦਿਹਦ ਹਮ ਚੂੰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹਜ਼ੂਰ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ, ਸੰਸਾਰ। ਪਾਕ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ। ਜ਼ਬਰਅਸਤ=ਜ਼ਰੂਰ ਵਾਲਾ, ਬਲਵਾਨ। ਜਾਗਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ। ਜ਼ਹੁਰ=ਜਲਵਾ। ਦਿਹੋ=ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਹਮਚੁ=ਜੈਸਾ ਕਿ। ਹਾਜ਼ਿਰ=ਸਾਮ੍ਰਾਣੇ। ਹਜ਼ੂਰ=ਪ੍ਰੱਤਖ। ਹਾਜ਼ਿਰਾ ਹਜ਼ੂਰ=ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜ਼ਦ।

ਅਰਥ— ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਜੋਰ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਬਲਵਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਲਵਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਮੌਜਦ ਹੈ ਤੇ ਸਾਮ੍ਰਾਣੇ ਪਤੱਖ ਦਿਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਤਾ ਬਖਸ਼ਦੌ ਪਾਕ ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ ॥
ਰਹੀਮ ਅਸਤੁ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਹਰ ਦਿਧਾਰ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਤਾ=ਦਾਤ । ਪਾਕ=ਪਵਿੰਤ੍ਰ । ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।
ਰਹੀਮਸਤੁ=ਰਹਿਮ ਭਾਵ ਤਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਰੋਜ਼ੀ=ਰਿਜ਼ਕ । ਦਿਹੋ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਹਰ=ਹਰ ਇਕ ।
ਦਿਯਾਰ=ਮੁਲਕ, ਦੇਸ਼ ।³

ਅਰਥ— ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਵਿੜ੍ਹ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਇਆ ਭਾਵ ਤਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਮੁਲਕ, ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਦਾਤਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਗ-ਲਗਾਓ ਨਹੀਂ।

ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਦਿਯਾਰ ਅਸਤੁ ਆਜ਼ਮ ਅਜੀਮ ॥
ਕਿ ਹੁਸਨੂਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤੁ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ । ਦਿਯਾਰ=ਦੇਸ਼ । ਅਸਤੁ=ਹੈ । ਆਜ਼ਮ=ਵੱਡਾ । ਅਜ਼ੀਮ=ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ । ਹੁਸਨੁਲ=ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ, ਵੱਡੇ ਜਲਾਲ ਵਾਲਾ । ਜਮਾਲ=ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਦਰਤਾ ਵਾਲਾ । ਰਾਜਕ=ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਰਹੀਮ=ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਮੁਲਕਾਂ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਵਡਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਡਾ ਹੈ। ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਭਾਰੇ ਜਲਾਲ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਏਨਾ ਜਲਾਲ ਭਾਵ ਤੇਜ਼ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਮਨ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੁੰਦਰਤਾ (ਮਿਠਾਸ) ਵਾਲਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੱਗੁਣਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ (ਅੱਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਵੀ) ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਉਰ ਅਸਤੁ ਆਜਿੜ ਨਿਵਾਜ਼ ॥
ਗਰੀਬਲ ਪਰਸਤੇ ਗਨੀਮਲ ਗਦਾਜ਼ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ । ਸ਼ਉਰ ਅਸਤੁ=ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਆਜਿਹਾ=ਦੀਨ,
ਅਨਾਥ, ਗਰੀਬ, ਯਤੀਮ । ਨਿਵਾਜ਼=ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਗਰੀਬੁਲ=ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ । ਪਰਸਤੇ=
ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਗਨੀਮਲ=ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ । ਗਦਾਜ਼=ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਮਾਲਕ ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਦੀਨਾਂ-ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਵੈਰੀਆਂ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲ ਸੁਟਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸ਼ਰੀਅਤ ਪਰਸਤੋ ਛਜੀਲਤ ਮਆਬੁ ॥ ਹਕੀਕਤ ਸ਼ਨਾਸੋ ਨਬੀਉਲ ਕਿਤਾਬ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਰੀਅਤ=ਮਰਯਾਦਾ, ਨਿਆਉਂ, ਇਨਸਾਫ਼। ਪਰਸਤੋ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਛਜੀਲਤ=ਵਡਿਆਈ। ਮਆਬੁ=ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਹਕੀਕਤ=ਸਚਿਆਈ, ਤੱਤ। ਸ਼ਨਾਸੋ=ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਨਬੀਉਲ=ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਕਿਤਾਬ=ਕੁਰਾਨ ਆਦਿਕ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਹੱਕ, ਸੱਚ, ਇਨਸਾਫ਼ ਤੇ ਨਿਆਉਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਡਿਆਈ ਨਾਲ ਲਬਾ-ਲਬ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਚਿਆਈ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਰੱਬ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਵ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਕਿ ਦਾਨਸ਼ ਪਯੋਹਸਤੋ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਉਰ ॥ ਹਕੀਕਤ ਸ਼ਨਾਸਸਤੋ ਜਾਹਰ ਜ਼ਹੂਰ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਸ਼=ਦਨਾਈ, ਸਿਆਣਾ, ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ। ਪਯੋਹ ਅਸਤੁ=ਢੂੰਡਣ ਵਾਲਾ, ਲੱਭਣ ਵਾਲਾ, ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਕਦਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ। ਸ਼ਉਰ=ਅਕਲ। ਹਕੀਕਤ=ਸਚਾਈ। ਸ਼ਨਾਸਸਤੋ=ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ। ਜਾਹਰ=ਪ੍ਰਤੱਖ, ਰੋਸ਼ਨ। ਜ਼ਹੂਰ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਲਵਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸਿਆਣਪ ਦੀ ਕਦਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਕਲ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਸਚਾਈ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਜਲਵਾ ਹਰ ਥਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੧੦।

ਸ਼ਨਾਸਿੰਦ ਏ ਇਲਮ ਆਲਮ ਖੁਦਾਇ ॥ ਕੁਸ਼ਾਇੰਦ ਏ ਕਾਰਿ ਆਲਮ ਕੁਸ਼ਾਇ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਨਾਸਿੰਦ=ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਏ=ਦਾ। ਇਲਮ=ਵਿਦਿਆ। ਆਲਮ=ਧਰਤੀ, ਸੰਸਾਰ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ। ਖੁਦਾਇ=ਮਾਲਕ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕੁਸ਼ਾਇੰਦ=ਖੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਸੌਖਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਕਾਰਿ=ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ। ਕੁਸ਼ਾਇ=ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ (ਗੁਪਤ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ) ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ (ਹਰੇਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ) ਖੋਲਣ ਭਾਵ ਸੌਖਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ (ਵਿਗੜੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ) ਸਵਾਰਨ ਤੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧੧।

ਗੁਜ਼ਾਰਿੰਦ ਏ ਕਾਰਿ ਆਲਮ ਕਬੀਰ ॥ ਸ਼ਨਾਸਿੰਦ ਏ ਇਲਮਿ ਆਲਮ ਅਮੀਰ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਜ਼ਾਰਿੰਦ ਏ=ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ । ਕਾਰਿ=ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ । ਆਲਮ=ਜਹਾਨ, ਸੰਸਾਰ । ਕਬੀਰ=ਵੱਡਾ । ਸ਼ਨਾਸਿੰਦ ਏ=ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ । ਇਲਮਿ=ਵਿਦਿਆ । ਅਮੀਰ=ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਮਾਲਕ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਲਮਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਅਟੱਲ ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧੨।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਤਾਂ ਬੈਂਤਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ । ਪਰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਗੁਪਤ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ, ਫਰੇਬ ਤੇ ਠੱਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਈਮਾਨੀ, ਠੱਗੀ, ਝੂਠ ਤੇ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ ? ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਚਾਲਾਕੀਆਂ, ਝੂਠੀਆਂ ਸੌਂਹਾਂ, ਆਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਕੇ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੱਚਾ ਹੈਂ ?

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਚਿੱਠੀ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ‘ਦਾਸਤਾਨ’ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਕੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੋਂ ਨਵੀਂ ਕਥਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਦਾਸਤਾਨ-ਕਥਾ (ਪਹਿਲੀ)

ਮਰਾ ਐਤਬਾਰੇ ਬਰੀਂ ਕਸਮ ਨੇਸਤ ॥ ਕਿ ਏਜ਼ਦ ਗਵਾਹਸਤੁ ਯਜ਼ਦਾ ਯਕੇਸਤ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਐਤਬਾਰੇ=ਇਤਬਾਰ, ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ । ਬਰੀਂ=ਉਪਰ, ਇਸ ਉਤੇ । ਕਸਮ=ਸੌਂਹ, ਸੌਂਗੀਧ । ਨੇਸਤ=ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਿ=ਜੋ । ਏਜ਼ਦ=ਖੁਦਾ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ । ਗਵਾਹਸਤੁ=ਗਵਾਹ ਹੈ । ਯਜ਼ਦਾ=ਖੁਦਾ, ਅੱਲਾਹ । ਯਕੇਸਤ=ਇਕ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਇਸ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ (ਤੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ) ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੈ (ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਉਹ) ਖੁਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ । ੧੩।

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ-ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੇਰੀ ਇਸ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਤੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁਦਾ ਮੇਰੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਇਸ ਸੌਂਹ ਸਬੰਧੀ ਅਗੇ ਬੈਂਤ ਨੰ: ੪੫-੪੬ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਵੇਗਾ ।

ਨ ਕਤਰਹ ਮਰਾ ਐਤਬਾਰੇ ਬਰੋਸਤੁ ॥ ਕਿ ਬਖਸ਼ੀ ਵੇ ਦੀਵਾਂ ਹਮਹ ਕਿਜ਼ਬ ਗੋਸਤੁ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਤਰਹ=ਇਕ ਬੁੰਦ, ਇਕ ਡਿੱਟ। ਐਤਬਾਰੇ=ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ। ਬਰੋਸਤੁ=ਉਸ ਉਤੇ। ਕਿ=ਜੋ। ਬਖਸ਼ੀ=ਛੌਜਾਂ ਦੇ ਜਰਨੈਲ। ਦੀਵਾਂ=ਦੀਵਾਨ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਦਰਬਾਰੀ ਲੋਕ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਕਿਜ਼ਬ ਗੋਸਤੁ=ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਜਰਨੈਲਾਂ, ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਸਨ, ਇਕ ਬੁੰਦ ਭਾਵ ਜਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ੧੪।

ਪਿਛਲੇ ਬੈਂਤ ਵਿਚ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਸੌਂਹ ਤੇ ਇਤਿਬਾਰ ਭਾਵ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੇਰੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੌਂਹ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਛੌਜਾਂ ਦੇ ਜਰਨੈਲ, ਦਰਬਾਰੀ ਲੋਕ ਤੇ ਤੇਰੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਜੋ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਡਿੱਟ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਇਤਿਬਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਤਿਬਾਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਂ ਪਹਾੜੀਏ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਕਸੇ ਕਉਲਿ ਕੁਰਆਂ ਕੁਨੱਦ ਐਤਬਾਰੁ ॥ ਹਮਾ ਰੋਜ਼ ਆਖਰ ਸ਼ਵੱਦੁ ਮਰਦ ਖੂਅਰੁ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਕੋਈ। ਕਉਲਿ=ਸੁਖਨ, ਗੱਲ ਉਤੇ। ਕੁਰਆਂ=ਕੁਰਾਨ, ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕਿਤਾਬ, ਜੋ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੱਮਦ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਖੁਦਾ ਵਲੋਂ ਨਾਜ਼ਲ ਹੋਈ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਤਬਾਰ=ਯਕੀਨ, ਭਰੋਸਾ। ਹਮਾਂ=ਉਹ ਵੀ। ਆਖਰ=ਅੰਤ ਨੂੰ। ਸ਼ਵੱਦੁ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਰਦ=ਆਦਮੀ। ਖੂਅਰ=ਮੰਦੇ ਹਾਲ, ਭੈੜੀ ਦਸ਼ਾ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਕੋਈ (ਆਦਮੀ) ਤੁਹਾਡੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਖਾਧੀ ਕਸਮ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੫।

ਹੁਮਾ ਰਾਂ ਕਸੇ ਸਾਯਹ ਆਯਦ ਬਜ਼ੇਰੁ ॥ ਬਰੋ ਦਸਤ ਦਾਰਦ ਨ ਜਾਗੋ ਦਲੇਰੁ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹੁਮਾ=ਇਕ ਪੰਛੀ। ਕਸੇ=ਕੋਈ। ਸਾਯਹ=ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ। ਆਯਦ=ਆਉਂਦਾ। ਬਜ਼ੇਰ=ਹੇਠਾਂ, ਬੱਲੇ। ਬਰੋ=ਉਸ ਉਤੇ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਦਾਰਦ=ਪਾਵੇਗਾ। ਜਾਗੋ=ਕਾਂ। ਦਲੇਰ=ਬਹਾਦਰ, ਯੋਧਾ, ਸੁਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ (ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਏਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਉਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਵੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਉਹ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਉਤੇ ਦਲੇਰ ਕਾਂ ਵੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗਾ। ੧੬।

ਜਦੋਂ ਅਸਾਂ ਅਜੇਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ (ਤੇਰੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਸੌਂਹਾਂ ਤੇ ਇਤਥਾਰ ਕਰਕੇ) ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਤੇਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀਆਂ।

ਕਸੇ ਪੁਸ਼ਤ ਅਫਤਦ ਪਸੇ ਸ਼ੇਰ ਨਰ ॥ ਨ ਗੀਰਦ ਬੁਜੋ ਮੇਸ਼ ਆਹੁ ਗੁਜਰ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਕੋਈ । ਪੁਸ਼ਤ=ਪਿੱਠ । ਅਫਤਦ=ਖੜਾ ਹੋਵੇ । ਪਸੇ=ਪਿਛੇ । ਗੀਰਦ=ਫੜ ਸਕਦਾ । ਬੁਜੋ=ਬੱਕਰੀ । ਮੇਸ਼=ਭੇਡ । ਆਹੁ=ਹਿਰਨ । ਗੁਜਰ=ਲੰਘ ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ ਖੜਾ ਹੋਵੇ, ਬੱਕਰੀ, ਭੇਡ ਜਾਂ ਹਿਰਨ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਉਸ ਪਾਸਿਓਂ ਲੰਘ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ੧੭।

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂੰ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬਹਿਕੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾਧੀ ਸੀ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਤੇ ਧੋਖਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹਾ ਭੇਜੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਨਿਆਵੀ ਡਰ ਭਉ ਨਹੀਂ—

ਸਿੰਘ ਸਰਣ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਉ ਜ਼ਬਕੁ ਗਾਸੈ ॥

ਕਸਮ ਮੁਸਹਫੇ ਖਫੀਯਹ ਗਰ ਈਂ ਖੁਰਮ ॥ ਨ ਫਉਜੇ ਅਜੀਜੇ ਰਾ ਸੁਮ ਅਫਕੁਨਮ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸਮ=ਸੌਂਹ, ਸੁਰਾਂਧ । ਮੁਸਹਫੇ=ਕੁਰਾਨ । ਖਫੀਯਹ=ਧੋਖਾ । ਗਰ=ਅਗਰ, ਜੇਕਰ । ਈਂ=ਇਸ । ਖੁਰਮ=ਖਾਂਦੇ । ਫਉਜੇ=ਫੌਜ ਨੂੰ । ਅਜੀਜੇ=ਪਿਆਰੀ । ਸੁਮ ਅਫਕੁਨਮ=ਲੰਗੜਾ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਇਸ ਤੇਰੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਖਾਧੀ ਸੌਂਹ ਵਰਗਾ ਧੋਖਾ ਮੈਂ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਲੰਗੜਾ ਨਾ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦਾ ਭਾਵ ਐਵੇਂ ਨਾ ਮਰਵਾ ਦੇਂਦਾ। ੧੮।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਦੇ ਹਨ—

ਗੁਰਿਸਨਹ ਚਿ ਕਾਰੇ ਕੁਨਦ ਚਿਹਲ ਨਰ ॥ ਕਿ ਦਹ ਲਕ ਬਰਾਯਦ ਬਰੋ ਬੇਖਬਰ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰਿਸਨਹ=ਭੁਖੇ । ਚਿ=ਕੀ । ਕਾਰੇ=ਕੰਮ । ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ । ਚਿਹਲ=ਚਾਲੀ (80) । ਨਰ=ਮਨੁੱਖ । ਕਿ=ਜੋ । ਦਹ=ਦਸ । ਲਕ=ਲੱਖ । ਬਰਾਯਦ=ਆਪਏ । ਬਰੋ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ । ਬੇਖਬਰ=ਅਚਾਨਕ ।

ਅਰਥ—ਛਿਡੋਂ ਭੁਖੇ ਚਾਲੀ ਆਦਮੀ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਦਸ ਲੱਖ (ਫੌਜੀ) ਅਚਾਨਕ ਆਪਏ। ੧੯।

ਕਿ ਪੈਮਾ ਸ਼ਿਕਨ ਬੇਦਰੰਗਾ ਆਮਦੰਦ ॥ ਮਯੇ ਤੇਗੁ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗਾ ਆਮਦੰਦ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੈਮਾ=ਅਹਿਦ, ਬਚਨ। ਪੈਮਾ ਸ਼ਿਕਨ=ਬਚਨ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਬਚਨ ਤੋਂ ਫਿਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ਬੇਦਰੰਗਾ=ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਝਟਪਟ। ਆਮਦੰਦ=ਆ ਗਏ। ਮਯੇ=ਸਮੇਤ। ਤੇਗੁ=ਤਲਵਾਰ। ਤੀਰੋ=ਤੀਰ। ਤੁਫੰਗਾ=ਬੰਦੂਕ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਫਿਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਤੀਰਾਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਸਮੇਤ ਆ ਗਏ। ੨੦। [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੦]

ਬ ਲਾਚਾਰਗੀ ਦਰ ਮਿਯਾਂ ਆਮਦਮ ॥ ਬ ਤਦਬੀਰ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗਾ ਆਮਦਮ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਨਾਲ। ਲਾਚਾਰਗੀ=ਮਜ਼ਬੂਗੀ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਮਿਯਾਂ=ਮੈਦਾਨਿ-ਜੰਗ। ਆਮਦਮ=ਮੈਂ ਆਇਆ। ਤਦਬੀਰ=ਵਿਧੀ, ਤਰੀਕਾ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਮਜ਼ਬੂਗੀ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨਿ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਤੀਰਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਸਮੇਤ ਆਇਆ। ੨੧।

ਚੁ ਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਹ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ ॥ ਹਲਾਲ ਅਸਤੁ ਬੁਰਦਨ ਬ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਦਸਤ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ। ਕਾਰ=ਕੰਮ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਹੀਲਤੇ=ਹੀਲਿਆਂ, ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਢੰਗ ਜਾਂ ਤਰੀਕੇ। ਦਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ=ਲੰਘ ਜਾਵੇ। ਹਲਾਲ ਅਸਤੁ=ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਯੋਗ ਹੈ। ਬੁਰਦਨ=ਲੈ ਜਾਣਾ। ਬ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ=ਤਲਵਾਰ ਉਤੇ। ਦਸਤ=ਹੱਥ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਢੰਗ, ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਲੈ ਜਾਣਾ ਯੋਗ ਹੈ। ੨੨।

ਚਿ ਕਸਮੇ ਕੁਰਾਂ ਮਨ ਕੁਨਮ ਐਤਬਾਰ ॥ ਵਗਰ ਨਹ ਤੁ ਗੋਈ ਮਨ ਈ ਰਹ ਚਿ ਕਾਰ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੀ। ਕਸਮੇ=ਸੌਂਹ। ਕੁਰਾਂ=ਕੁਰਾਨ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਕੁਨਮ=ਕਰਾਂ। ਐਤਬਾਰ=ਭਰੋਸਾ, ਯਕੀਨ। ਵਗਰ ਨਹ=ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ਤੂ=ਤੂੰਹੀਂ। ਗੋਈ=ਆਖ, ਦਸ। ਮਨ ਈ=ਮੈਨੂੰ ਇਸ। ਰਹ=ਰਾਹ, ਰਸਤੇ। ਚਿ ਕਾਰ=ਕੀ ਕੰਮ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ (ਤੇਰੀ) ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਦਾ ਕੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰਾਂ? ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੂੰਹੀਂ ਦੱਸ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਰਾਹ ਉਤੇ (ਚੱਲਣ ਦਾ) ਕੀ ਕੰਮ ਸੀ?। ੨੩।

ਨ ਦਾਨਮ ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਰੋਬਾਹਿ ਪੇਚ ॥ ਦਿਗਰ ਹਰਗਿਜ਼ੀਂ ਰਾਹ ਨਿਯਾਰਦ ਬਹੇਚ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨ ਦਾਨਮ=ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਈਂ=ਇਹ । ਰੋਬਾਹਿ=ਲੂਬੜੀ ਵਾਂਗੂੰ । ਪੇਚ=ਛਲ, ਫਰੇਬ । ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ । ਹਰਗਿਜ਼ੀਂ=ਕਦੇ ਵੀ । ਰਾਹ=ਰਸਤੇ । ਨਿਯਾਰਦ=ਨਾ ਆਉਂਦਾ । ਬਹੇਚ=ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਆਦਮੀ ਲੂਬੜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼, ਛਲ-ਫਰੇਬ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਰਸਤੇ ਉੱਤੇ ਨਾ ਆਉਂਦਾ । ੨੪।

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ ਆਯਦਸ਼ ॥ ਨਜ਼ੋ ਬਸਤਨੋ ਕੁਸ਼ਤਨੋ ਬਾਯਦਸ਼ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ=ਕੋਈ ਉਹ । ਕਸ=ਆਦਮੀ । ਕਿ=ਜੋ । ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ=ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ । ਆਯਦਸ਼=ਆਵੇ । ਨਜ਼ੋ=ਨਾ ਤਾਂ । ਬਸਤਨੋ=ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣਾ, ਕੈਦ ਕਰਨਾ । ਕੁਸ਼ਤਨੋ=ਕੁਹ ਸੁਟਣਾ, ਮਾਰ ਦੇਣਾ । ਬਾਯਦਸ਼=ਚਾਹੀਦਾ ।

ਅਰਥ—ਕੋਈ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਤੇ ਆ ਜਾਵੇ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਣਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣਾ, ਜਾਂ ਕੈਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ੨੫।

ਬਰੰਗੇ ਮਗਾਸ ਸਜਾਹ ਪੋਸ਼ ਆਮਦੰਦ ॥ ਬ ਯਕ ਬਾਰਗੀ ਦਰ ਖਰੋਸ਼ ਆਮਦੰਦ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੰਗੇ=ਰੰਗ ਵਰਗੇ । ਮਗਾਣ=ਮੱਖੀਆਂ । ਸਜਾਹ ਪੋਸ਼=ਕਾਲੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਾਲੇ । ਆਮਦੰਦ=ਆ ਗਏ । ਯਕ ਬਾਰਗੀ=ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਹੀ । ਦਰ ਖਰੋਸ਼=ਰੌਲੇ ਗੱਲੇ ਵਿਚ

ਅਰਥ—ਕਾਲੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕਾਲੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ (ਸੂਰਮੇ) ਆ ਗਏ । ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਹੀ ਰੌਲਾ-ਗੌਲਾ ਭਾਵ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਕਰਦੇ ਆ ਕੇ ਪੈ ਗਏ । ੨੬।

ਹਰਾਂਕਸ ਜਿ ਦੀਵਾਰ ਆਮਦ ਬਿਰੁੰ ॥ ਬਖੁਰਦਨ ਯਕੇ ਤੀਰ ਸ਼ੁਦ ਗਰਕਿ ਖੁੰ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂਕਸ=ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ । ਜਿ=ਤੋਂ । ਦੀਵਾਰ=ਕੰਧ । ਆਮਦ=ਆ ਗਿਆ । ਬਿਰੁੰ=ਬਾਹਰ । ਬਖੁਰਦਨ=ਖਾਣ ਨਾਲ । ਯਕੇ=ਇਕੋ ਹੀ । ਸ਼ੁਦ=ਹੋ ਗਿਆ । ਗਰਕਿ ਖੁੰ=ਖੂਨ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਲਹੂ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਿਆ ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਕੰਧ (ਦੇ ਆਸਰੇ) ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ । ਉਹ ਸਾਡਾ ਇਕੋ ਹੀ ਤੀਰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਲਹੂ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਿਆ । ੨੭।

ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਨਿਯਾਮਦ ਕਸੇ ਜਾਂ ਦਿਵਾਰ ॥ ਨਾ ਖੁਰਦੰਦ ਤੀਰੋ ਨ ਗਸ਼ਤੰਦ ਖ੍ਰਾਰ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ । ਨਿਯਾਮਦ=ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਕਸੇ=ਕੋਈ । ਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ ।
ਦਿਵਾਰ=ਕੰਧ । ਖੁਰਦੰਦ=ਖਾਧਾ । ਗਸ਼ਤੰਦ=ਹੋਇਆ । ਖ੍ਰਾਰ=ਚੁਲਿਆ, ਪੁਰਾਬ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਕੰਧ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਨਾ
ਹੀ ਉਹ ਪੁਰਾਬ ਹੋਇਆ ਹੈ ।੨੮

ਚੁ ਦੀਦਮ ਕਿ ਨਾਹਰ ਬਿਯਾਮਦ ਬ ਜੰਗ ॥ ਚਸੀਦਹ ਯਕੇ ਤੀਰ ਤਨ ਬੇਦਰੰਗ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਦੀਦਮ=ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ । ਬਿਯਾਮਦ=ਆਇਆ । ਚਸੀਦਹ=ਚਖਾਇਆ ।
ਯਕੇ=ਇਕ । ਬੇਦਰੰਗ=ਸੀਘਰ, ਛੇਤੀ ਹੀ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਜਰਨੈਲ ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ । ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ
ਸਗੀਰ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਤੀਰ ਚਖਾਇਆ ਭਾਵ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਤੀਰ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ ।੨੯
ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਜਰਨੈਲ ਦੇ ਮਰਣ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਉਹਦੇ ਸਾਬੀ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਓੜਕ ਨੂੰ ਭੱਜ ਗਏ—

ਹਮ ਆਖਰ ਗੁਰਜੇਦ ਬ ਜਾਏ ਮੁਸਾਫ ॥ ਬਸੇ ਖਾਨਹ ਖੁਰਦੰਦ ਬੇਰੂੰ ਗਜ਼ਾਫ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ=ਭੀ । ਆਖਰ=ਓੜਕ, ਅੰਤ ਨੂੰ । ਗੁਰਜੇਦ=ਭੱਜ ਗਏ । ਬ=ਵਿਚੋਂ । ਜਾਏ=ਜਗਾ ।
ਮੁਸਾਫ=ਜੰਗ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤੇ । ਖਾਨਹ=ਖਾਣਿਆਂ । ਖੁਰਦੰਦ=ਖਾਣ ਵਾਲੇ । ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ । ਗਜ਼ਾਫ=ਗੱਪਾਂ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜ ਗਏ । ਜੋ ਸੂਰਮੇ ਬਹੁਤੇ ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ
ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਸਾਬਤ, ਸਾਬਤ ਬੱਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਣ
ਵਾਲੇ ਸਨ ।੩੦

ਕਿ ਅਫਗਾਨ ਦੀਗਰ ਬਿਯਾਮਦ ਬਜੰਗ ॥ ਚੁ ਸੈਲੇ ਰਵਾਂ ਹਮ ਚੁ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਅਫਗਾਨ=ਪਠਾਣ । ਦੀਗਰ=ਦੂਸਰਾ, ਇਕ ਹੋਰ । ਬਿਯਾਮਦ=ਆ ਗਿਆ ।
ਬਜੰਗ=ਜੰਗ ਵਿਚ । ਸੈਲੇ=ਪਰਬਤ, ਪਹਾੜ । ਰਵਾਂ=ਛੇਤੀ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਤੀਰੋ=ਤੀਰ । ਤੁਫੰਗ=ਬੰਦੂਕ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਕ ਹੋਰ ਪਠਾਣ ਜੰਗ ਲਈ ਆਇਆ, ਉਹ ਪਹਾੜ ਭਾਵ ਦਰਿਆ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਅਤੇ
ਤੀਰ ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵਾਂਗੂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆਇਆ ।੩੧

ਬਸੇ ਹਮਲਹ ਕਰਦੰਦ ਬ-ਮਰਦਾਨਗੀ ॥ ਹਮ ਅਜ਼ ਹੋਸ਼ਗੀ ਹਮ ਜਿ ਦੀਵਾਨਗੀ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ—ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ। ਹਮਲਹ=ਹੱਲੇ। ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤੇ। ਬ=ਨਾਲ। ਮਰਦਾਨਗੀ=ਬਹਾਦਰੀ। ਹਮ=ਭੀ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਹੋਸ਼ਗੀ=ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ, ਅਕਲਮੰਦੀ ਨਾਲ। ਹਮ=ਭੀ। ਜਿ=ਨਾਲ। ਦੀਵਾਨਗੀ=ਸ਼ੁਦਾਈ-ਪੁਣਾ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ।

ਅਰਥ—(ਅਫਗਾਨ ਖਾਂ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੱਲੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ। ਕੁਝ ਕੁਝ ਤਾਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਵੀ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਕੁਝ ਸ਼ੁਦਾਈ-ਪੁਣੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ। ੩੨

ਬਸੇ ਹਮਲਹ ਕਰਦਹ ਬਸੇ ਜ਼ਬਮ ਖੁਰਦ ॥ ਦੁ ਕਸਰਾ ਬਜਾਂ ਕੁਸ਼ਤ ਜਾਂ ਹਮ ਸਪੁਰਦ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਹਮਲਹ=ਹੱਲੇ। ਕਰਦਹ=ਕੀਤੇ। ਖੁਰਦ=ਖਾਧੇ। ਦੁ ਕਸਰਾ=ਦੋ ਆਦਮੀ। ਬਜਾਂ=ਜਾਨ ਨਾਲ। ਕੁਸ਼ਤ=ਕੋਹ। ਹਮ=ਭੀ। ਸਪੁਰਦ=ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ।

ਅਰਥ—(ਅਫਗਾਨ ਖਾਂ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਹੱਲੇ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜ਼ਬਮ ਖਾਧੇ। ਅਫਗਾਨ ਖਾਂ ਨੇ ਦੋ ਆਦਮੀ ਭਾਵ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹ ਦਿਤੇ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਫਗਾਨ ਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤੀ। ੩੩

ਕਿ ਆਂ ਖ੍ਰਾਜਹ ਸਾਯਹ ਦਿਵਾਰ ॥ ਬ ਮੈਦਾਂ ਨਿਯਾਮਦ ਬ ਮਰਦਾਨਹ ਵਾਰ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਆਂ=ਉਹ। ਖ੍ਰਾਜਹ=ਛੌਜ ਦਾ ਜਰਨੈਲ, ਜੋ ਗਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬੀੜਾ ਚੁਕ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਮਰਦੂਦ=ਗੀਦੀ, ਕਾਇਰ। ਸਾਯਹ=ਛਾਇਆ, ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ। ਦਿਵਾਰ=ਕੰਧ। ਬ ਮੈਦਾਂ=ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ। ਨਿਯਾਮਦ=ਨਾ ਆਇਆ। ਬ=ਨਾਲ। ਮਰਦਾਨਹ=ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਪਰ ਉਹ ਛੌਜਾਂ ਦਾ ਕਾਇਰ ਜਰਨੈਲ ਕੰਧਾਂ ਦੀ ਓਟ ਬੱਲੇ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਇਆ। ੩੪।

ਦਰੋਗਾ ਅਗਾਰ ਰੋਇ ਓ ਦੀਦਮੇ ॥ ਬ ਯਕ ਤੀਰ ਲਾਚਾਰ ਬਖਸ਼ੀਦਮੇ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੋਗਾ=ਅਫਸੋਸ। ਅਗਾਰ=ਜੇਕਰ। ਰੋਇ=ਮੂੰਹ, ਚਿਹਰਾ। ਓ=ਉਸਦਾ। ਦੀਦਮੇ=ਵੇਖਦੇ। ਬ=ਨਾਲ। ਯਕ=ਇਕ। ਲਾਚਾਰ=ਉੜਕ, ਅੰਤ, ਮਜਬੂਰੀ। ਬਖਸ਼ੀਦਮੇ=ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦੇ।

ਅਰਥ—ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਤੌਰ ਉਹਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਭਾਵ ਇਕ ਤੌਰ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਰਦੇ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਭੋਗਦਾ । ਧੰਨ ਹਨ, ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਜੋ ਵੈਰੀ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਸੌਚ ਰਹੇ ਹਨ । ੩੫॥

ਹਮ ਆਖਰ ਬਸੇ ਜਖਮ ਤੀਰੋਂ ਤੁਢੰਗਾ ॥ ਦੁ ਸੂਏ ਬਸੇ ਕੁਸ਼ਤਰ ਸੁਦ ਬੇਦਰੰਗਾ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ ਆਖਰ=ਪਿਛੋਂ, ਅੰਤ ਨੂੰ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ । ਤੁਢੰਗਾ=ਬੰਦੂਕ । ਦੁ ਸੂਏ=ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ । ਕੁਸ਼ਤਰ ਸੁਦ=ਮੁਰਦਾਂ ਹੋ ਗਏ, ਮਰ ਗਏ । ਬੇਦਰੰਗਾ=ਝਟਪਟ, ਛੋਤੀ ।

ਅਰਥ—ਅੰਤ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਖਮ ਖਾ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਝਟਪਟ ਹੀ ਛੋਤੀ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ । ੩੬॥

ਬਸੇ ਬਾਨ ਬਾਰੀਦ ਤੀਰੋਂ ਤੁਢੰਗਾ ॥ ਜ਼ਿਮੀ ਰਾਸ਼ਤ ਹਮ ਚੂੰ ਗੁਲੇ ਲਾਲਹ ਰੰਗਾ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ । ਬਾਨ=ਤੀਰ । ਬਾਰੀਦ=ਬਰਸੇ, ਬਾਰਸ਼ ਹੋਈ । ਤੀਰੋਂ ਤੁਢੰਗਾ=ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ । ਰਾਸ਼ਤ=ਹੋ ਗਈ । ਹਮ ਚੂੰ=ਵਾਂਗੂ । ਗੁਲੇ=ਫੁਲ । ਲਾਲਹ=ਲਾਲਾ (ਕਾਬਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਫੁਲ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) । ਪਰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਇਸਨੂੰ ਪੋਸਤ ਦਾ ਫੁਲ ਆਖਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਈ, ਪਰਤੀ ਪੋਸਤ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੋ ਗਈ । ੩੭॥

ਸਰੋ ਪਾਂਇ ਅੰਬੋਹੁ ਚੰਦਾਂ ਸੁਦਹ ॥ ਕਿ ਮੈਦਾਂ ਪੁਰ ਅਜ਼ ਗੋਇ ਚੌਗਾਂ ਸੁਦਹ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰੋ ਪਾਂਇ=ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਰ । ਅੰਬੋਹੁ=ਇਕੱਠਾਂ । ਚੰਦਾਂ=ਏਨਾ । ਸੁਦਹ=ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਕਿ=ਜੋ । ਮੈਦਾਂ=ਮੈਦਾਨ, ਰਣਭੂਮੀ । ਪੁਰ=ਭਰ ਗਈ ਸੀ । ਅਜ਼=ਸੇ, ਨਾਲ । ਗੋਇ=ਖਿੱਦੂ, ਗੋਂਦ ਭਾਵ ਸਿਰ । ਚੌਗਾਂ=ਖੂੰਡੀ ਭਾਵ ਲੱਤਾਂ ।

ਅਰਥ—ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਏਨਾ ਇਕੱਠਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਮੈਦਾਨ ਖਿੱਦੂ-ਖੂੰਡੀ ਭਾਵ ਲੱਤਾਂ, ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ । ੩੮॥

ਤਰੰਕਾਰ ਤੀਰੋਂ ਤਰੰਕੇ ਕਮਾਂ ॥ ਬਰਾਮਦ ਯਕੇ ਹਾਇ ਹੂ ਅਜ਼ ਜਹਾਂ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਰੰਕਾਰ=ਟਣਕਾਰ, ਤਿੜ ਤਿੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ । ਤੀਰੋਂ=ਤੀਰੋਂ ਦੀ । ਤਰੰਕੇ=

ਕੜਕੀਆਂ, ਚਿਰੜ ਚਿਰੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ (ਜੋ ਕਮਾਣ ਦੇ ਖਿਚਣ ਨਾਲ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ)। ਕਮਾਣ=ਕਮਾਣ। ਬਰਾਮਦ=ਨਿਕਲੀ। ਯਕੇ=ਇਕੇ ਹੀ। ਹਾਇ ਹੁ=ਹਾਇ ਓਏ ਦੀ ਡੰਡ-ਰੌਲੀ। ਅਜ਼=ਸੇ, ਨਾਲ। ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ, ਸੰਸਾਰ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਚਲਣ ਦੀ ਟਣਕਾਰ ਤੇ ਕਮਾਣਾਂ ਦੀ ਚਿਰੜ ਚਿਰੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੀ। ਇਕੋ ਹੀ ਹਾਇ-ਓਏ ਦੀ ਡੰਡ-ਰੌਲੀ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਗਿਆ। ੩੮।

ਦਿਗਰ ਸ਼ੋਰਸੇ ਕੈਬਰੇ ਕੀਨਹ ਕੋਸ਼ ॥ ਜਿ ਮਰਦਾਨਿ ਮਰਦਾਂ ਬਰੂ ਰਫਤ ਹੋਸ਼ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਫਿਰ। ਸ਼ੋਰਸੇ=ਰੌਲਾ—ਰੌਲਾ, ਸ਼ੋਰ=ਸ਼ਰਾਬਾ। ਕੈਬਰੇ=ਤੀਰ। ਕੀਨਹ ਕੋਸ਼=ਦੁਸ਼ਮਣ, ਵੈਰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਮਰਦਾਨਿ ਮਰਦਾਂ=ਸੂਰਬੀਰ, ਬਹਾਦਰ। ਬਰੂ=ਬਾਹਰ। ਰਫਤ=ਚਲੀ ਗਈ। ਹੋਸ਼=ਅਕਲ, ਬੁਧੀ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਰੌਲੇ-ਰੌਲੇ ਭਾਵ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਮਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਬਹਾਦਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਅਕਲ ਚਲੀ ਗਈ। ੪੦।

ਹਮਾਖਰ ਚਿ ਮਰਦੀ ਕੁਨੱਦ ਕਾਰਜਾਰ ॥ ਕਿ ਬਰ ਚਿਹਲ ਤਨ ਆਯਦਸ਼ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਖਰ=ਅੰਤ ਨੂੰ, ਓੜਕ ਨੂੰ। ਚਿ=ਕੀ। ਮਰਦੀ=ਬਹਾਦਰੀ, ਸੂਰਮਤਾਈ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦੀ। ਕਾਰਜਾਰ=ਲੜਾਈ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਚਿਹਲ ਤਨ=ਚਾਲੀ ਬੰਦੇ। ਆਯਦਸ਼=ਆ ਗਏ। ਬੇਸੁਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ।

ਅਰਥ—ਅੰਤ ਨੂੰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸੂਰਮਤਾਈ ਭਾਵ ਬਹਾਦਰੀ ਕੀ ਕਰਦੀ ? ਜਦੋਂ ਚਾਲੀ ਬੰਦਿਆਂ ਉਤੇ (ਇਕ ਦਮ) ਅਣਗਿਣਤ (ਛੌਜ) ਆ ਪਈ। ੪੧।

ਅੰਕ ੧੯ ਵਿਚ ‘ਦਹ ਲਕ ਬਰਾਯਦ’ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਹ ਲਕ ਦਾ ਅਰਥ-ਅਣਗਿਣਤ ਕਲਰੀਧਰ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਬੈਂਤ ਵਿਚ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ-

ਹੇ ਅੰਰਿਗਜ਼ੇਬ ! ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਲਿਖਕੇ ਭੇਜੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਤਥਾਰ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲੜਦੇ ਭਿੜਦੇ ਭੁਖੇ-ਭਾਣੇ (ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਧਾ ਨਾ ਪੀਤਾ) ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ, ਪੋਹ ਮਾਘ ਦੀਆਂ ਬਰਫਾਨੀ ਤੇ ਠੰਢੀਆਂ ਰਾਤਾਂ, ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮਗਰ, ਫਿਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ? ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁਖ-ਤ੍ਰੈਹ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿੰਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਲੀ ਆਦਮੀ ਰਹਿ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਚਾਲੀਆਂ ਉਤੇ ਦਸ ਲਖ ਛੌਜ ਅਚਨਚੇਤ ਹੀ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਚਾਲੀ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਭੁਖੇ-ਭਾਣੇ ਤੇ ਥਕੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ?

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਸਾਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਹੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਖਾਪੀ ਕਸਮ ਨੂੰ ਤੇੜਕੇ ਤੇਰੇ ਛੌਜੀ ਜਵਾਨ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਆ ਪਏ । ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਨੂੰ ਝਲਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਆ ਪੁਜੇ । ਇਥੇ ਰਾਤ ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਅਗੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਵੀ ਸਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ, ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਅਜੇ ਬੋਹੜਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਅਸੀਂ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਲੜਾਈ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਸਾਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਗੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫੜਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਪਿਆ ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਬ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਤੂੰ ਜ਼ੋਰ, ਧੱਕਾ ਤੇ ਜੁਲਮ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਇਸ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਥੇ ਘੱਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਗਏ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਹੀ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹਥਿਆਰ ਫੜਕੇ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਵਾਂ ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਹੁਣ ਜੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜਾ ਚਾਰਾ ਸੀ ? ਜੇ ਜੰਗ ਨਾ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਭੇਡ-ਬੱਕਰੀ ਵਾਂਗੂ ਕੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤੇ-ਮਰਣਾ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਹਣਾ ਹੈ । ਜੇ ਹਥਿਆਰ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਦਾਗ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਥੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਸਾਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ, ਜੇ ਉਹ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਨਾ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਸੈਨੂੰ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ? ਜੇ ਮੈਂ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਲਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਛੱਡਦਾ ? ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ? ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਿਆਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚਿਤ-ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਛੌਜੀ ਜਰਨੈਲ ਲੂੰਬੜੀ ਵਾਂਗੂ ਧੋਖੇ-ਛਰੇਬ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਮਰਦ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਨੂੰ ਮਰਦ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸਾਂ । ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਰਦ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮਰਦ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਲੂੰਬੜੀ ਵਰਗਾ ਚਾਲਾਕ ਤੇ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਲ ਕੇ ਇਸ ਧੋਖੇ ਤੇ ਛਰੇਬ ਦੇ ਜਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਸਾਧੂ-ਸੁਭਾਅ ਨੇ ਤੇਰੇ ਇਸ ਕਪਟੀ ਮਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ । ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਖਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਸੌਂਹ ਤੇ ਇਤਿਬਾਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹਥੀ ਦੀ ਚਾਲ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਸਾਂ । ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ-ਸੇਵਕ ਨੇ ਪਹਿਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ

ਯਾਦ ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਉਤੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਸਮ ਖਾਪੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੌਂਗ ਖਾਪੇ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਣਾ ਜਾਂ ਫੜਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬੋਹੜੀ ਦੂਰ ਹੀ ਗਏ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਮੱਖੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਭਿਣ ਭਿਣ ਕਰਦੇ, ਡੱਡ-ਰੌਲੀ ਪਾਉਂਦੇ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਹੀ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਟੁੱਟ ਪਏ।

ਹੋ ਆੰਰਗਜ਼ੇਬ! ਤੇਰੇ ਛੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੌਂਗ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੂਰਮੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਗਿੱਦੜਾਂ ਵਾਂਗ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਓਹਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਤੀਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਤੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਕੰਧ ਦਾ ਆਸਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਉਹੋ ਹੀ ਇਕ ਤੀਰ ਦਾ ਸਵਾਦ ਚਖ ਕੇ ਬਹਿਸ਼ਤ (ਸਵਰਗ) ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਹੋ ਆੰਰਗਜ਼ੇਬ! ਤੇਰੇ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮੇ ਜਦੋਂ ਇਕ ਤੀਰ ਵੀ ਨਾ ਸਹਾਰ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਏਨਾ ਡਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕੰਧ ਦੀ ਓਟ ਛੱਡ ਕੇ ਫਿਰ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਚੁਪ ਬੈਠੇ ਰਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਮੁਖ ਫੜਜ਼ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਸੂਰਮਾ ਕੰਧ ਦੀ ਓਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਤੀਰ ਦਾ ਸਵਾਦ ਚਖ ਕੇ ਖਵਾਰ ਹੋਇਆ ਭਾਵ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਹੋ ਆੰਰਗਜ਼ੇਬ! ਜਦੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਜਰਨੈਲ ਨਾਹਰ ਖਾਲੜਾਈ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਓਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਝਟ ਇਕ ਤੀਰ ਉਸ ਵਲ ਛਡਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ *ਨਾਹਰ ਖਾਂ (ਸ਼ੇਰ) ਸੀ, ਪਰ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾ ਵੇਖਕੇ ਬਾਕੀ ਛੌਜ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੋਈ, ਉਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਲੈ।

ਹੋ ਆੰਰਗਜ਼ੇਬ! ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਪਠਾਣ, ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜੇ ਡੰਗਾਂ ਮਾਰਦੇ ਲੜਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਰਦਾ ਵੇਖਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਚੁਕਣ ਲਈ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਰੁਲਦੇ ਵੇਖਕੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਣ ਵਾਲੇ ਤੇਰੇ ਸੂਰਮੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੱਜ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਾਂ ਗੁਲੇਲੇ ਤੋਂ ਭੱਜਦਾ ਹੈ।

ਹੋ ਆੰਰਗਜ਼ੇਬ! ਜਿਸੋਂ ਨਾਹਰ ਖਾਂ ਮਰ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਬੀ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਪਠਾਣ ਦਰਿਆ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਵਾਂਗ ਮੈਦਾਨਿ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਣਗਿਣਤ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਛੌਜ ਸੀ।

ਹੋ ਆੰਰਗਜ਼ੇਬ! ਉਸ ਪਠਾਣ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਬੜੇ ਹੱਲੇ ਕੀਤੇ। ਉਹਨਾਂ

*ਨਾਹਰ ਖਾਨ-ਨੁਸਰਤ ਖਾਨ ਅਤੇ ਵਲੀ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਮਾਲੇਰ ਦਾ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜੀਰ ਖਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਅਨੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਦਸ਼ਮੇਲਾਂ ਨਾਲ ਲੜਿਆ—‘ਚੁ ਦੀਦਮ ਕਿ ਨਾਹਰ ਬਯਾਮਦ ਬਜੰਗ ॥’

[ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼]

ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਹਮਲੇ ਤਾਂ ਬੜੀ ਗੁਸ਼ਿਆਗੀ ਤੇ ਦਲੇਗੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਕਈ ਸ਼ੁਦਾਈ-ਪੁਣੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚ-ਮੁਚ ਹੀ ਸ਼ੁਦਾਈ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਪਰ ਉਹਦੇ ਹਮਲੇ ਅਜਿਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਸ਼ੁਦਾਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਉਹ ਪਠਾਣ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਬੜੇ ਰੋਹ ਵਿਚ ਹੱਲੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਡਤਹਿ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨੇ ਬੜੇ ਹੱਲੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਜਖਮ ਵੀ ਖਾਧੇ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਿੱਟਾ ਕੀ ਨਿਕਲਿਆ ? ਗੜ੍ਹੀ ਉਸ ਤੋਂ ਡਤਹਿ ਨਾ ਹੋਈ। ਮੇਰੇ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰ ਸਕਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵੀ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਗਿਆ, ਆਪਣੇ ਏਨੇ ਸਾਥੀ ਮਰਵਾਕੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰ ਸਕਿਆ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੋ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਪਾਨ ਦਾ ਬੀਜ਼ਾ ਚੁਕ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਇਸ ਬਦਲੇ ਤੋਹਫੇ ਤੇ ਉੱਚ ਅੰਹਦੇ ਦਿਤੇ ਸਨ, ਉਹ ਲੜਨ ਲਈ ਨਾ ਆਇਆ, ਸਗੋਂ ਉਹ ਕਾਇਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਲੁਕ ਕੇ ਕੰਧ ਦੇ ਉਹਲੇ ਖੜੋਤਾ ਰਿਹਾ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਿਆ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਥੇ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ? ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਏਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਦੇ ਗੁਨਾਹ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਬਹਿਸ਼ਤ ਭਾਵ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਗੁਨਾਹ ਸੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਦੋਜ਼ਕ (ਨਰਕਾਂ) ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਨਾਹ ਨਾਸ ਕਰ ਦੇਂਦਾ। ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੈਨੂੰ ਪਿਛੇ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ (ਗੀਦੀ) ਕੰਧ ਉਹਲੇ ਹੀ ਲੁਕਿਆ ਰਿਹਾ। ਤੇਰੇ ਜਰਨੈਲ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਕਰਤੂਤ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਈ ? ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵੱਸ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਹਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਨ ਮਰੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਚਾਲ੍ਹੀ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਮਰ ਜਾਣੇ ਸਨ ? ਬਹੁਤੇ ਤੇਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹੀ ਮਰੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ? ਪਰ ਲਹੂ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰੰਗ ਪੇਸਤ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਲਾਲ-ਸੂਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਮਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਲੱਤਾਂ, ਬਾਹਵਾਂ ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਨਾਲ ਏਨਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਏ ਕਿ ਮਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੇਅੰਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਦੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ

ਕਾਇਰ ਆਪ ਕੰਧ ਪਿਛੇ ਲੁਕ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਂਦਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਏਨਾ ਮਰਵਾ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਹੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਾਇ ਓਥੇ ਦੀਆਂ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਭਾਰੀ ਰੌਲੇ-ਗੌਲੇ ਨੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਸਾਹ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕੇਵਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਜੋ ਤੀਰ ਅਸੀਂ ਛਡਦੇ ਸਾਂ, ਉਹ ਕਈ ਕਈ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਮਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਤੇਰੀ ਛੌਜ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਟੁਟ ਗਏ ਸਨ।

ਹੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸੋਚ, ਉਹਨਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਏ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਲੀ ਆਦਮੀਆਂ ਉਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਛੌਜ ਆ ਪਵੇ। ਫਿਰ ਉਹ ਚਾਲੀ ਵੀ ਥਕੇ ਹੋਏ, ਠੰਢ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ, ਤੇਰੀ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼, ਝੂਠੀ ਛੌਜ ਦੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਅਤੇ ਢਿੱਡੋਂ ਵੀ ਭੁਖੇ। ਚਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰ-ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲੜਾਈ ਹੋਈ, ਪਰ ਚਾਲੀਆਂ ਉਤੇ ਚੁਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਹੀ ਅਣਗਿਣਤ ਛੌਜ ਆ ਪਈ, ਫਿਰ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਬਹਾਦਰੀ ਵਿਖਾਉਂਦੇ?

ਨੋਟ—ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਇਥੋਂ ਤਕ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਦੇ ਅਗੇ ਆਪਣਾ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਦੇ ਹਨ।

(ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ)

ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਂ ਚੂੰ ਸ਼ੁਦਹ ਬੁਰਕਹ ਪੋਸ਼ ॥ ਸ਼ਬੇ ਸ਼ਹ ਬਰਾਮਦ ਹਮਹ ਜਲਵਹ ਜੋਸ਼ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਦਾ ਦੀਵਾ ਭਾਵ ਸੂਰਜ। ਚੂੰ=ਜਦ ਕਿ। ਸ਼ੁਦਹ=ਹੋ ਗਿਆ। ਬੁਰਕਹ ਪੋਸ਼=ਪੜਦੇ ਹੋਠਾਂ ਭਾਵ ਲੁਕ ਗਿਆ। ਸ਼ਬੇ ਸ਼ਹ=ਗਾਤ ਦਾ ਸ਼ਹੁ, ਗਾਤ ਦਾ ਸਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਬਰਾਮਦ=ਉਪਰ ਆਇਆ, ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਜਲਵਹ ਜੋਸ਼=ਚਮਕ-ਦਮਕ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਜਗਤ ਦਾ ਦੀਵਾ, ਸੂਰਜ ਪੜਦੇ ਹੋਠਾਂ ਲੁਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਸਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪੂਰੀ ਚਮਕ-ਦਮਕ ਨਾਲ ਉਪਰ ਆ ਗਿਆ। ੪੨।

ਬੈਂਤ ਨੰਬਰ ੧੯ ਤੋਂ ੪੧ ਤੱਕ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਵ ਦੀ ਪੋਹ ਨੂੰ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਸੂਰਜ ਛੁਪ ਗਿਆ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਹਰਾਂਕਸ ਕਿ ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ ਆਯਦਸ਼ ॥ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾ ਬਰੋ ਰਹਿਨੁਮਾ ਆਯਦਸ਼ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂਕਸ=ਜੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ। ਕੁਲੇ=ਕੌਲ, ਕਸਮ। ਕੁਰਾਂ=ਕੁਰਾਨ। ਆਯਦਸ਼=ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਯਕੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯਜ਼ਦਾ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਬਰੋ=ਉਸ ਪਰ। ਰਹਿਨੁਮਾ=ਆਗੂ, ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦਾ ਆਗੂ ਹੋ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। [ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੧]

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਯਾਦ ਰੱਖ, ਸਿਦਕ ਦੇ ਬੇੜੇ ਪਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, (ਸੌਂਹ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨਾਲ ਦਗਾ ਕਰੇ) ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਸਹੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਚੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲਦਿਆਂ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨੁ॥

ਨਾ ਪੇਚੀਦ ਮੂਏ ਨਾ ਰੰਜੀਦ ਤਨ ॥ ਕਿ ਬੇਰੂ ਖੁਦਾ ਆਵੁਰਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸ਼ਿਕਨ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੇਚੀਦ=ਵਿੰਗਾ, ਟੇਢਾ। ਮੂਏ=ਵਾਲ, ਕੇਸ। ਰੰਜੀਦ=ਦੁਖ। ਤਨ=ਸਰੀਰ। ਬੇਰੂ=ਬਾਹਰ। ਆਵੁਰਦ=ਲੈ ਆਂਦਾ। ਸ਼ਿਕਨ=ਮਾਰ ਕੇ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਉਸਦਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਂਦਾ। [੪੪]

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਧਿਆਨ ਕਰ, ਤੇਰੀ ਅਣਗਿਣਤ ਛੌਜ ਆਈ ਉਹਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਵੀ ਤੋੜ ਦਿਤੀ ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਫੜ ਨਾ ਸਕੀ। ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗ ਛੋੜ ਦਿਤੀ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਚਾਲ੍ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਉਸ ਟਿਡੀ ਦਲੇ ਛੌਜ ਨੇ ਕਬੀ ਕੋਹਾਂ ਤਕ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ ਸਾਂ ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਰਾਹ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਛੌਜ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਖ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਵਿਚਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਖਲੋਆ॥ ਵਾਲੁ ਨ ਵਿੰਗਾ ਹੋਆ॥

ਨਾ ਦਾਨਮ ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਪੈਮਾਂ ਸ਼ਿਕਨ ॥ ਕਿ ਦਉਲਤ ਪਰਸਤ ਅਸਤੁ ਈਮਾਂ ਫ਼ਿਕਨ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਮ=ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ। ਈਂ=ਅਹਿਦ, ਇਕਰਾਰ। ਸ਼ਿਕਨ=ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ। ਦੌਲਤ=ਪਨ, ਮਾਇਆ। ਪਰਸਤਸਤੁ=(ਪਰਸਤ+ਸਤੁ) ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਈਮਾਂ=ਈਮਾਨ, ਧਰਮ। ਫ਼ਿਕਨ=ਧੱਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸੁੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਰਦ (ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ) ਕੀਤੇ ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਧਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਈਮਾਨ ਨੂੰ ਸੁਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ॥੪੫॥

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਮਰਦ ਸਦਾ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਬਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਮਰਦ ਦਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮਰਦ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਨੀਤੀ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਗੰਦੀ ਹਵਾ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਮੌਗੀ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸੁਟੇਂਗਾ ਤੇ ਦੌਲਤ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦੇਵੇਂਗਾ।

ਬਚਨ ਕਰੇ ਤੈ ਖਿਸਕਿ ਜਾਇ ਸੋਈ ਨਹੁ ਕਚਾ॥

ਨ ਈਮਾਂ ਪਰਸਤੀ ਨ ਅਉਜ਼ਾਇ ਦੀਂ ॥

ਨ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਨਾਸੀ ਨ ਮਹਮਦ ਯਕੀਂ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਈਮਾਂ=ਈਮਾਨ, ਧਰਮ। ਪਰਸਤੀ=ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ। ਅਉਜ਼ਾਇ=(ਵਜਾਅ ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ) ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ, ਖੁਦਾ। ਸ਼ਨਾਸੀ=ਪਛਾਣ। ਯਕੀਂ=ਯਕੀਨ, ਭਰੋਸਾ।

ਅਰਥ—(ਤੂੰ) ਨਾ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਧਰਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਨਾ ਹੀ ਮਾਲਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਰਖਦਾ ਹੈ। ॥੪੬॥

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਪੈਗੰਬਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ, ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੇ ਦੀਨ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸੱਚਾ ਉਪਾਸਕ ਹੈਂ। ਪਰ ਤਜਰਬੇ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਤੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਧਰਮੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਤੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ।

ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਰਮ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਸਦੇ ਹਨ—

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਈਮਾਂ ਪਰਸਤੀ ਕੁਨੱਦ ॥

ਨ ਪੈਮਾਂ ਖੁਦਸ਼ ਪੇਸੋ ਪਸਤੀ ਕੁਨੱਦ ॥੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ=ਜੋ ਕੋਈ ਬੰਦਾ। ਪਰਸਤੀ=ਪੂਜਾ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੈਮਾਂ=ਅਹਿਦ, ਸੁਖਨ। ਖੁਦਸ਼=ਆਪਣੇ। ਪੇਸੋ=ਅਗੇ। ਪਸਤੀ=ਪਿਛੇ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦੇ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਭਾਵ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ॥੪੭॥

ਹੋ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਜੇ ਤੂੰ ਪੁਛੋਂ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਸਾਡ

ਹੈ ਕਿ ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਇਕਰਾਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਪੈ ਜਾਣ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਝੂਠ-ਸੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਲਈ ਕੋਈ ਦੁਖ ਵੀ ਸਹਿਣਾ ਪਵੇਂਤਾਂ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਰਾ ਜ਼ੱਰਹ ਐਤਬਾਰ ਨੇਸਤ ॥ ਚਿ ਕਸਮੇ ਕੁਰਾਨਅਸਤ ਯਜ਼ਦਾ ਯਕੇਸਤ ॥੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਾ=ਦਾ। ਜ਼ੱਰਹ=ਰੇਤ ਦਾ ਕਿਣਕਾ (ਏਨਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ ਜਿਸਦੀ ਵੰਡ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ ਭਾਵ ਬਿਲਕੁਲ ਥੋੜਾ)। ਨੇਸਤ=(ਨ-ਅਸਤ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਰਾਨਅਸਤ=(ਕੁਰਾਨ-ਅਸਤ) ਕੁਰਾਨ ਹੈ। ਯਕੇਸਤ=(ਯਕ-ਅਸਤ) ਇਕ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਮਰਦ (ਔਰਂਗਜ਼ੇਬ) ਦਾ ਇਕ ਕਿਣਕੇ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ ਆਖਦਾ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਹੈ ਤੇ ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੈ। ॥੪੮॥

ਹੇ ਔਰਂਗਜ਼ੇਬ! ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਖੁਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕੁਰਾਨ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਵਿਚ ਰਖਣ ਲਈ ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਪਾਰਖ਼ਡ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਸਚ-ਮੁਚ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਖੁਦਾ ਇਕ ਹੈ ਉਸਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹਿਸਾਬ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਇਤਬਾਰ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕੌਲ ਤੋਂ ਨਾ ਮੁਕਰਦਾ। ਤੇਰੇ ਇਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ।

ਚੁ ਕਸਮੇ ਕੁਰਾ ਸਦ ਕੁਨੱਦ ਇਖਤੀਆਰ ॥ ਮਰਾ ਕਤਰਹ ਨਜਾਇਦ ਅਜੋ ਐਤਬਾਰ ॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜੇਕਰ। ਕਸਮੇ ਕੁਰਾ=ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ। ਸਦ=ਸੌਂ, ਸੈਂਕੜੇ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰੇ। ਇਖਤੀਆਰ=ਪ੍ਰਵਾਨ, ਮੰਨੇ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਕਤਰਹ=ਬੂੰਦ ਜਿੰਨਾ। ਨਜਾਇਦ=ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਜੋ=ਉਸ ਉਤੇ। ਐਤਬਾਰ=ਭਰੋਸਾ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਸੌਂ ਕਸਮਾਂ ਵੀ ਮੰਨ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਉਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ॥੪੯॥

ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੋਬ ਨੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਥਾ ਕੇ ਸਦ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਜੰਗ ਛੱਡ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ (ਐਰੰਗਜ਼ੋਬ) ਨੂੰ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਧੋਖ-ਬਾਜ਼, ਝੂਠਾ ਤੇ ਮੱਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੈਨੂੰ ਹਰ ਗੱਲ ਬੁਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਅਗਰਚਿਹ ਤੁਰਾ ਐਤਬਾਰ ਆਮਦੇ ॥ ਕਮਰ ਬਸਤਰ ਏ ਪੇਸ਼ਵਾ ਆਮਦੇ ॥੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰਚਿਹ=ਜੇਕਰ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਐਤਬਾਰ=ਯਕੀਨ। ਆਮਦੇ=ਆਉਂਦਾ। ਕਮਰ=ਲੱਕ। ਬਸਤਰ=ਬੰਨ੍ਹਕੇ। ਪੇਸ਼ਵਾ=ਅੱਗੋਂ ਦੀ। ਆਮਦੇ=ਆ ਜਾਂਦੇ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੈਨੂੰ (ਸਾਡੇ ਉਤੇ) ਭਰੋਸਾ ਭਾਵ ਯਕੀਨ ਆਉਂਦਾ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਆ ਜਾਂਦੇ। ੫੦।

ਹੋ ਔਰੰਗਜ਼ੋਬ! ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸਦ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਸਾਂ ਸਾਫ਼ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰ-ਘਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ਸਭ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖੁਲਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਕੇ ਤੂੰ ਝਟ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੋਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੂੰ ਇਹ ਸੌਂਹ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਖਾਧੀ ਸੀ, ਤੂੰ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸੌਂਹ ਤੇ ਯਕੀਨ ਕਰਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਜਾਣਾ ਕਿਥੇ ਸੂ? ਤੇਰੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਸੌਂਹਾਂ ਨੇ ਤੇਰਾ ਇਤਬਾਰ ਗੁਆ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੌਂਹ ਉਤੇ ਵੀ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਬੇ-ਦਲੀਲੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਕਿ ਡਰਜ਼ਅਸਤੁ ਬਰਸਰ ਤੁਰਾ ਈਂ ਸੁਖਨ ॥ ਕਿ ਕਉਲੇ ਖੁਦਾ ਅਸਤੁ ਕਸਮ ਅਸਤੁ ਮਨ ॥੫੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫਰਜ਼=ਧਰਮ, ਭਾਰ। ਬਰ ਸਰ=ਸਿਰ ਉਤੇ। ਤੁਰਾ=ਤੇਰੇ। ਈਂ=ਇਸ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ। ਕਉਲੇ=ਸੌਂਹ। ਅਸਤੁ=ਹੈ। ਮਨ=ਮੈਨੂੰ, ਮੇਰੇ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਬਚਨ ਦਾ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਭਾਰ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੂੰ ਇਸ ਬਚਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਂਗਾ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਭਾਰ ਉਤਰੇਗਾ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਕਸਮ ਹੈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ। ੫੧।

ਹੋ ਔਰੰਗਜ਼ੋਬ! ਤੂੰ ਬਚਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਤੇਰੇ ਆਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਡਰਜ਼ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ।

ਅਗਰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਦ ਸਿਤਾਦਹ ਸ਼ਵਦ ॥ ਬ ਜਾਨੋ ਦਿਲੇ ਕਾਰ ਵਾਜ਼ਹ ਸ਼ਵਦ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ | ਹਜ਼ਰਤੇ=ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਮੁਦ=ਆਪ | ਸਿਤਾਦਹ=ਖੜਾ | ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇਂ | ਬ=ਸਾਬ, ਨਾਲ | ਜਾਨੋ=ਸਰੀਰ | ਕਾਰ=ਕੰਮ | ਵਾਜ਼ਹ=ਪ੍ਰਗਟ, ਰੋਸ਼ਨ |

ਅਰਥ—ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਆਪ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਹੋਵੇਂ। ਤਾਂ ਦਿਲ, ਜਾਨ ਨਾਲ ਜੋ ਵੀ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਭਾਵ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ।੫੨।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਸੱਚ ਝੂਠ ਲਿਖ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਇਥੇ ਆ ਜਾਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਜੁਲਮ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ।

ਸ਼ੁਮਾਰਾ ਚੁ ਫਰਜ਼ ਅਸਤੁ ਕਾਰੇ ਕੁਨੰਤੀ ॥ ਬਮੂਜਬ ਨਵਿਸ਼ਤਹ ਬਿਮਾਰੇ ਕੁਨੰਤੀ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਮਾਰਾ=ਤੁਹਾਡਾ | ਕਾਰੇ ਕੁਨੀਂ=ਫਰਜ਼ | ਬਮੂਜਬ=ਮੁਤਾਬਿਕ | ਨਵਿਸ਼ਤਹ=ਲਿਖੇ ਹੋਏ | ਬਿਮਾਰੇ=ਗਿਣਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚਾਰ। ਕੁਨੀਂ=ਕਰ ਲਵੇਂ।

ਅਰਥ—ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰੋ।੫੩।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੋ ਕੁਝ ਤੂੰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਤੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਤੇਰਾ ਧਰਮ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਕਰ।

ਨਵਿਸ਼ਤਹ ਰਸੀਦੋ ਬਿਗੁਫਤਹ ਜੁਬਾਂ ॥ ਬੁਬਾਯਦ ਕਿ ਕਾਰ ਈਂ ਬਰਾਹਤ ਰਸਾਂ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਵਿਸ਼ਤਹ=ਲਿਖੇ ਹੋਏ। ਰਸੀਦੋ=ਪੁਜ ਗਈ ਹੈ। ਬਿਗੁਫਤਹ=ਆਖ ਦਿਤਾ। ਜੁਬਾਂ=ਜਬਾਨੀ। ਬੁਬਾਯਦ=ਚਾਹੀਦਾ। ਬਰਾਹਤ=ਸੁਖ ਨਾਲ। ਰਸਾਂ=ਪੁਚਾ ਜਾਵੇਂ।

ਅਰਥ—ਤੇਰੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਚਿੱਠੀ ਪੁਜ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਜਬਾਨੀ ਵੀ ਆਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਪੁਚਾ ਵੇਂ।੫੪।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੇਰੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਚਿੱਠੀ ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਜਬਾਨੀ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਜਬਾਨੀ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਨਾ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਹਮੂੰ ਮਰਦ ਬਾਯਦ ਸ਼ਵਦ ਸੁਖਨ ਵਰ ॥ ਨ ਸ਼ਿਕਮੇ ਦਿਗਰ ਦਰ ਦਹਾਨੇ ਦਿਗਰ ॥੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੂੰ=ਸਾਰੇ। ਬਾਯਦ=ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇ। ਸੁਖਨ ਵਰ=ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ। ਸ਼ਿਕਮੇ=ਪੇਟ ਵਿਚ। ਦਿਗਰ=ਹੋਰ, ਦੂਸਰਾ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਦਹਾਨੇ=ਮੂੰਹ ਦੇ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਹੋਰ ਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।੫੫।

ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰਿ ਸਿ ਕਾਢੇ ਕਚਿਆ ॥

ਹੋ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਰੇ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਛਰਕ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਮਰਦ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ।

ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਮਰਾ ਗੁਫਤਹ ਬੇਰੂੰ ਨਿਯਮ ॥ ਅਗਰ ਰਾਸਤੀ ਖੁਦ ਬਿਯਾਰੀ ਕਦਮ ॥੫੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਗੁਫਤਹ=ਆਖਿਆ। ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ। ਨਿਯਮ=ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਰਾਸਤੀ=ਸਚਾਈ। ਖੁਦ=ਆਪਣਾ ਆਪ। ਬਿਯਾਰੀ=ਲਿਆਓ। ਕਦਮ=ਪੈਰ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਵਰਗਾ ਸਮਝੋ, ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਸਚਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਬਾਹਰ ਲਿਆਓ।੫੬।

ਹੋ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਜਦੋਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰੀ ਲਿਖਤ ਦਿਤੀ ਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਵੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੁਝਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਓਧਰੋਂ ਵੇਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਤੀਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਕਬਰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਤੁਰਾ ਗਰ ਬੁਬਾਯਦ ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ ॥ ਬਨਿਜਦੇ ਸ਼ੁਮਾਰਾ ਰਸਾਨਮ ਹੁਮਾਂ ॥੫੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਗਰ=ਜੇਕਰ। ਬੁਬਾਯਦ=ਚਾਹੀਦਾ। ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਂ=ਇਕਰਾਰ ਲਿਖੇ ਵਾਲਾ ਕੁਰਾਨ। ਬਨਿਜਦੇ=ਨਜ਼ਦੀਕ, ਪਾਸ। ਸ਼ੁਮਾਰਾ=ਤੁਹਾਡੇ। ਰਸਾਨਮ=ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਮਾਂ=ਉਹ ਵੀ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕਰਾਰ ਲਿਖੇ ਵਾਲਾ ਕੁਰਾਨ ਮੈਂ ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ।੫੭।

ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੂਸਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਨਾਮਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਲੀ ਸਫ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਲਿਖਕੇ ਉਹ ਕੁਰਾਨ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇਕ ਕੁਰਾਨ ਕਿਸੇ

ਸੱਜਣ ਪਾਸ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਾਬਲ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਅਹਿਦਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਚਾਹੋਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਕੁਰਾਨ ਹੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂ ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਸਮ ਤੇ ਧੋਖੇ-ਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਵੇਂਗਾ।

ਕਿ ਤਸ਼ਗੀਫ਼ ਦਰ ਕਸਬਹ ਕਾਂਗੜ ਕੁਨੌਦੀ ॥ ਵਜਾਂ ਪਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਹਮ ਸ਼ਵੱਦੀ ॥੫੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਤਸ਼ਗੀਫ਼=ਆਉਣਾ। ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਕਸਬਹ=ਪਿੰਡ। ਕਾਂਗੜ=ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਰਈਸ ਰਾਇ ਜੋਧ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰਕੀ ਦਲ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਦਿਲਬਾਗ ਤੇ ਗੁਲਬਾਗ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਪਸ=ਪਿਛੋਂ। ਮੁਲਾਕਾਤ=ਮੇਲ-ਗੇਲ। ਬਹਮ=ਆਪੋ ਵਿਚ। ਸ਼ਵੱਦੀ=ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਤੂੰ ਕਾਂਗੜ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮੇਲ-ਗੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ੫੮।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੁਝਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰੁਝੇਵਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾ, ਅਸੀਂ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗੜ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ—

ਨ ਜ਼ੱਰਹ ਦਰੀਂ ਰਾਹਿ ਖਤਰਹ ਤੁਰਾਸਤੀ ॥ ਹਮਹ ਕੌਮ ਬੈਰਾੜ ਹੁਕਮੇ ਮਰਾਸਤੀ ॥੫੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜ਼ੱਰਹ=ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ। ਦਰੀਂ=ਇਸ ਵਿਚ। ਰਾਹਿ=ਰਸਤੇ ਵਿਚ। ਖਤਰਹ=ਡਰ। ਤੁਰਾਸਤੀ=ਤੈਨੂੰ ਹੈ। ਹਮਹ=ਸਾਰੀ। ਮਰਾਸਤੀ=ਮੇਰੇ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਬੈਰਾੜ ਕੌਮ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ। ੫੯।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂੰ ਕਾਂਗੜ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ, ਇਸ ਰਾਹ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬੈਰਾੜ ਕੌਮ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਤੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਡਰ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ।

ਬਿਯਾ ਤਾ ਬ ਮਨ ਖੁਦ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕੁਨੇਮ ॥ ਬੇਰੂਏ ਸੁਮਾ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕੁਨੇਮ ॥੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਯਾ=ਆਓ। ਤਾ=ਤਾਈਂ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਖੁਦ=ਆਪ। ਕੁਨੇਮ=ਅਸੀਂ ਕਰ ਲਈਏ। ਬੇਰੂਏ=ਮੂੰਹ ਉਤੇ, ਸਾਹਮਣੇ। ਸੁਮਾ=ਤੇਰੇ।

ਅਰਥ—ਆਓ, ਅਸੀਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈਏ। ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ ਭਾਵ ਤੇਰੀ ਭੁਲ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿਆਂਗੇ। ੬੦।

ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੇਜੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਕਹਿਰ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੇ ਤੂੰ ਦੁਖ ਪਾਵੇਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਕੌਲ ਆ ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦਸਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਕਰਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵੇ।

ਯਕੇ ਅਸਥ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਏ ਯਕ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਬਿਯਾ ਤਾ ਬਗੀਰੀ ਬ ਮਨ ਈਂ ਦਿਯਾਰ ॥੬੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ। ਅਸਥ=ਘੋੜਾ। ਸ਼ਾਇਸਤਹ=ਸੁੰਦਰ। ਬਿਯਾ=ਲਿਆਓ। ਬਗੀਰੀ=ਲੈ ਲੈ। ਬ ਮਨ=ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ। ਈਂ=ਇਹ। ਦਿਯਾਰ=ਇਲਾਕਾ, ਦੇਸ਼।

ਅਰਥ—ਸਿਰਫ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਲੈ ਆਓ, ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਭਾਵ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਲੈ। ੬੧।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਿ ਰਾ ਬੰਦਰੇ ਚਾਕਰੇਮ ॥ ਅਗਰ ਹੁਕਮ ਆਯਦ ਬ ਜਾਂ ਹਾਜ਼ਰੇਮ ॥੬੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹਿ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਰਾ=ਦਾ। ਬੰਦਰੇ=ਬੰਦਾ, ਸੇਵਕ। ਚਾਕਰੇਮ=ਨੌਕਰ, ਦਾਸ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਆਯਦ=ਆ ਜਾਵੇ। ਬ=ਸਮੇਤ, ਨਾਲ। ਜਾਂ=ਜਾਨ। ਹਾਜ਼ਰੇਮ=ਹਾਜ਼ਰ।

ਅਰਥ—ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੈਂ ਬੰਦਾ ਤੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਉਸ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਾਨ ਸਮੇਤ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ। ੬੨।

ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਤੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਗਰਚਿਹ ਬਿਯਾਮਦ ਬਛੁਰਮਾਨੇ ਮਨ ॥ ਹਜ਼ੂਰਤ ਬਿਯਾਮ ਹਮਹ ਜਾਨੇ ਤਨ ॥੬੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰਚਿਹ=ਜੇਕਰ। ਬਿਯਾਮਦ=ਆ ਗਈ। ਬਛੁਰਮਾਨੇ=ਆਗਿਆ, ਹੁਕਮ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਹਜ਼ੂਰਤ=ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਬਿਯਾਮ=ਮੈਂ ਆਵਾਂਗਾ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਤਨ=ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ (ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ) ਹੁਕਮ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ। ੬੩।

ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਮੈਂ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਤੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆ

ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਨ ਮਨ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਕੌਲ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਤੇਰੇ ਕੌਲ ਆਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਅਗਰ ਤੁ ਬਯਜ਼ਦਾਂ ਪਰਸਤੀ ਕੁਨੀ ॥ ਬ ਕਾਰੇ ਮਰਾ ਈਂ ਨ ਸੁਸਤੀ ਕੁਨੀ ॥੬੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ | ਤੁ=ਤੂੰ | ਬਯਜ਼ਦਾਂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ | ਪਰਸਤੀ=ਪੂਜਾ, ਬੰਦਗੀ | ਕੁਨੀ=ਕਰੇਂ | ਬ=ਵਿਚ | ਕਾਰੇ=ਕੰਮ | ਮਰਾ=ਮੇਰੇ | ਸੁਸਤੀ=ਆਲਸ, ਢਿਲ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਏਂ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਲਸ ਨਾ ਕਰੀਂ ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਉੱਤਰ ਦੇਵੀਂ। ੬੪।

ਤੇ ਬੁਬਾਯਦ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ਨਾਨੀ ਕੁਨੀ ॥ ਨ ਗੁਫਤਹ ਕਸੇ ਕਸ ਖਰਾਸ਼ੀ ਕੁਨੀ ॥੬੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੇ=ਤੈਨੂੰ | ਬੁਬਾਯਦ=ਚਾਹੀਦਾ | ਕਿ=ਜੋ | ਯਜ਼ਦਾਂ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ | ਸ਼ਨਾਨੀ=ਪਛਾਣ | ਕੁਨੀ=ਕਰ | ਗੁਫਤਹ=ਕਹਿਣ | ਕਸੇ=ਲੋਕਾਂ | ਕਸ=ਮਨੁੱਖ | ਖਰਾਸ਼ੀ=ਛਿਲਣਾ ਭਾਵ ਦੁਖੀ।

ਅਰਥ—ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ | ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਨਾ ਕਰ। ੬੫। [ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੨]

ਹੇ ਐਂਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਂਦਾ, ਏਸੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਚੇਤਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਰੱਬ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਦੇਹ ਭਾਵ ਦੁਖੀ ਨਾ ਕਰ।

ਤੁ ਮਸਨਦ ਨਸ਼ੀਂ ਸਰਵਰੇ ਕਾਇਨਾਤ ॥ ਕਿ ਅਜਬਸਤੁ ਇਨਸਾਫ ਈਂ ਹਮ ਸਿਫਾਤ ॥੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ=ਤੂੰ | ਮਸਨਦ=ਗਾਜ-ਗੱਦੀ, ਤਖਤ | ਨਸ਼ੀਂ=ਬੈਠਾ ਹੈਂ | ਸਰਵਰੇ=ਸਰਦਾਰ | ਕਾਇਨਾਤ=ਪਰਜਾ, ਦੁਨੀਆਂ | ਕਿ=ਜੋ | ਅਜਬਸਤੁ=ਅਸਚਰਜ ਹੈ | ਇਨਸਾਫ=ਨਿਆਂ | ਈਂ=ਇਹ | ਹਮ=ਭੀ | ਸਿਫਾਤ=ਸਿਫਤਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਪਰਜਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗਾਜ-ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਜੋ ਇਹ ਤੇਰਾ ਨਿਆਂ ਹੈ, ਇਹ ਤੇਰੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਭੀ ‘ਅਸਚਰਜ’ ਹਨ। ੬੬।

ਇਹ ਅਸਚਰਜ ਪਦ ਵਿਅੰਗ-ਬਰਨ ਹੈ ਭਾਵ ਲਾਹਨਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਕਿ ਅਜਬਸਤੁ ਇਨਸਾਫੇ ਦੀਂ ਪਰਵਰੀ ॥ ਕਿ ਹੈਫ ਅਸਤ ਸਦ ਹੈਫ ਈਂ ਸਰਵਰੀ ॥੬੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਅਜਬਸਤੁ=ਅਸਚਰਜ਼ ਹੈ । ਇਨਸਾਫ਼=ਨਿਆਂ । ਦੀਂ=ਧਰਮ, ਦੀਨ । ਪਰਵਰੀ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ । ਹੈਫ਼=ਲਾਹਨਤ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਸਦ=ਸੌ ਵਾਰੀ । ਈਂ=ਇਸ । ਸਰਵਰੀ=ਸਰਦਾਰੀ ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਉਤੇ ।

ਅਰਥ—ਤੇਰਾ ਨਿਆਂ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਵੀ ਅਸਚਰਜ਼ ਹੈ । ਤੇਰੀ ਇਸ ਸਰਦਾਰੀ ਭਾਵ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਉਤੇ ਵੀ ਸੌ ਵਾਰੀ ਲਾਹਨਤ ਹੈ ।

ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੋ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਓ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਅਥਵਾ ਸੂਫ਼ੀ ਛਕੀਰਾਂ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ (ਛਕੀਰਾਂ) ਉਤੇ ਦੀਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਜੂਲਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਸ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਲਾਹਨਤ ਹੈ ।

ਕਿ ਅਜਬਸਤੁ ਅਜਬਸਤੁ ਫਤਵਹ ਸੁਮਾਂ ॥ ਬਜੁਜ਼ ਰਾਸਤੀ ਸੁਖਨ ਗੁਫਤਨ ਜ਼ਿਯਾਂ ॥੬੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਅਜਬਸਤੁ=ਅਸਚਰਜ਼ ਹੈ । ਫਤਵਹ=ਸ਼ਰਾਅ ਦਾ ਹੁਕਮ, ਸ਼ਰਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣਾ ‘ਫਤਵਹ’ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਫਤਵੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਾਜ਼ੀ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਸੁਮਾਂ=ਤੁਹਾਡਾ । ਬਜੁਜ਼=ਬਿਨਾਂ । ਰਾਸਤੀ=ਸਚਾਈ । ਸੁਖਨ=ਬਚਨ । ਗੁਫਤਨ=ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜ਼ਿਯਾਂ=ਘਾਟਾ, ਹਾਨੀ, ਨੁਕਸਾਨ ।

ਅਰਥ—ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਾਅ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਸਚਰਜ਼ ਹੈ । ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ ।

ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਫਤਵੇ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਸਚਰਜ਼ ਹਨ । ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਉਸ ਸੱਚੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੱਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਆਖਣਾ, ਆਪਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਤੁਲ ਹੈ ।

ਮਜ਼ਨ ਤੇਗ ਬਰ ਖੂਨਿ ਕਸ ਬੇਦਰੇਗਾ ॥ ਤੁਰਾ ਨੀਜ਼ ਖੂਨ ਅਸਤ ਬਾ ਚਰਖ ਤੇਗਾ ॥੬੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਜ਼ਨ=ਨਾ ਮਾਰ । ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ । ਬਰ=ਉਪਰ, ਲਈ, ਵਾਸਤੇ । ਖੂਨਿ=ਖੂਨ ਨਾਲ, ਕਤਲ ਕਰਨ । ਕਸ=ਆਦਮੀ, ਮਨੁੱਖ । ਬੇਦਰੇਗਾ=ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ, ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ । ਤੁਰਾ=ਤੇਰਾ । ਨੀਜ਼=ਭੀ । ਅਸਤ=ਹੋਵੇਗਾ । ਬਾ=ਨਾਲ, ਸਾਬ । ਚਰਖ=ਆਕਾਸ਼ ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਖੂਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਨਾ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾ ਮਾਰ । ਯਾਦ ਰੱਖ, ਆਕਾਸ਼ੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਵੀ ਖੂਨ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂੰ ਜਾਲਮ ਬਣਕੇ ਗਾਰੀਬਾਂ ਉਤੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾ ਚਲਾ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਦਾ ਹੀ ਗਾਰੀਬਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਤਲਵਾਰ ਤੇਰਾ ਖੂਨ ਕਰੇਗੀ ।

ਤੁ ਗਾਫਲ ਮਸ਼ਉ ਮਰਦਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਹਿਰਾਸ ॥ ਕਿ ਓ ਬੇਨਿਆਜ਼ਸਤੁ ਓ ਬੇ ਪਾਸ ॥੭੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ=ਤੂੰ । ਗਾਫਲ=ਬੇ-ਸਮਝ । ਮਸ਼ਉ=ਨਾ ਹੋ । ਮਰਦਿ=ਹੇ ਮਰਦ ! ਹੇ ਬੰਦੇ ! ਯਜ਼ਦਾਂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਹਿਰਾਸ=ਡਰ । ਬੇਨਿਆਜ਼=ਬੇ ਪ੍ਰਵਾਹ । ਬੇ ਪਾਸ=ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਮਰਦ ! (ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ) ਤੂੰ ਏਨਾਂ ਬੇ-ਸਮਝ ਨਾ ਹੋ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਡਰ, ਜੋ ਉਹ (ਰੱਬ) ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ ਤੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ।੭੦

ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮਝ, ਤੇ ਬੇ-ਸਮਝ ਨਾ ਬਣ, ਉਸ ਰੱਬ ਤੋਂ ਡਰ, ਉਹ ਬੜਾ ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੇ ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਕਿ ਓ ਬੇ ਮੁਹਾਬਸਤੁ ਸ਼ਾਹਾਨਿਸ਼ਾਹ ॥ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ਰਾ ਸੱਚਹਏ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ॥੭੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਓ=ਉਹ । ਬੇ=ਬਿਨਾਂ । ਮੁਹਾਬਸਤੁ=ਡਰ ਤੋਂ ਹੈ । ਸ਼ਾਹਾਨਿਸ਼ਾਹ=ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਜ਼ਮੀਨੋ=ਧਰਤੀ । ਜ਼ਮਾਂ=ਆਸਮਾਨ । ਰਾ=ਦਾ । ਸੱਚਹ=ਸੱਚਾ ।

ਅਰਥ—ਉਹ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ) ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਡਰ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ । ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਸਮਾਨ ਦਾ ਵੀ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ ।੭੧

ਖੁਦਾਵੰਦ ਏਜਦ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ॥ ਕੁਨਿੰਦਸਤੁ ਹਰ ਕਸ ਮਕੀਨੋ ਮਕਾਂ ॥੭੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦਾਵੰਦ=ਆਪਣੇ ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲਾ । ਏਜਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ । ਜ਼ਮੀਨੋ=ਧਰਤੀ । ਜ਼ਮਾਂ=ਆਸਮਾਨ, ਆਕਾਸ਼ । ਕੁਨਿੰਦਸਤੁ=ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਹਰ ਕਸ=ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ । ਮਕੀਨੋ=ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ । ਮਕਾਂ=ਮਕਾਨ, ਜਗ੍ਹਾ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਧਰਤੀ, ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।੭੨

ਹਮ ਅਜ਼ ਪੀਰ ਮੌਰੋ ਹਮ ਅਜ਼ ਫੀਲ ਤਨ ॥ ਕਿ ਆਜਜ਼ ਨਿਵਾਜ਼ਸਤੁ ਗਾਫਲ ਸ਼ਿਕਨ ॥੭੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ=ਭੀ । ਅਜ਼=ਸੇ ਤੋਂ । ਪੀਰ=ਬੁੱਢਾ, ਬਿਧਿ । ਮੌਰੋ=ਕੀੜੀ । ਫੀਲ=ਹਾਥੀ । ਤਨ=ਸਰੀਰ । ਕਿ=ਜੋ । ਆਜਜ਼=ਗਰੀਬ । ਨਿਵਾਜ਼ਸਤੁ=ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਸ਼ਿਕਨ=ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਥੀ ਤੱਕ ਤੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਲੈ ਬੁੱਢੇ ਤੱਕ ਦਾ ਵੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।੭੩

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਵ ਰੱਬ ਨੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਾਲਮ ਦੀ ਧੌਣ ਭੰਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹੋਂ ਤਾਂ ਆਸਮਾਨੀ ਤਲਵਾਰ ਭਾਵ ਰੱਬੀ ਕਹਿਰ ਤੇਰੇ ਜੁਲਮ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹੁ ਪਾਵੇਗਾ।

ਕਿ ਓਗ ਚੁ ਇਸਮ ਅਸਤ ਆਜਜ਼ ਨਿਵਾਜ਼ ॥ ਕਿ ਓ ਬੇ ਸੁਪਾਸ ਅਸਤ ਓ ਬੇ ਨਿਆਜ਼ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਓਗ=ਉਸ ਦਾ । ਚੁ=ਜਦ । ਇਸਮ=ਨਾਮ । ਅਸਤ ਹੈ । ਆਜਜ਼=ਗਰੀਬ । ਸੁਪਾਸ=ਲੋੜ । ਨਿਆਜ਼=ਪ੍ਰਵਾਹ ।

ਅਰਥ—ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜ਼ ਹੈ । ਉਹ ਜੋ ਲੋੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ। ੧੪।

ਹੇ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਉਹ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜ਼ਨਾ ਹੈ । ਜੋ ਉਸਦੇ ਦਰ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਡਰ ਤੇ ਜੁਲਮ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਆ । ਤਾਂ ਕਿ ਰੱਬੀ ਕਹਿਰ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹੋਂ ।

ਕਿ ਓ ਬੇ ਨਗੂੰ ਅਸਤੁ ਓ ਬੇ ਚਗੂੰ ॥ ਕਿ ਓ ਰਹਿਨੁਮਾ ਅਸਤੁ ਓ ਰਹਨਮੂੰ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਗੂੰ=ਰੂਪ, ਰੇਖ, ਰੰਗ । ਅਸਤੁ=ਹੈ । ਚਗੂੰ=ਚਿਹਨ, ਚੱਕੜ । ਰਹਿਨੁਮਾ=ਗਾਹ । ਦਸਣ ਵਾਲਾ, ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਗੂ । ਰਹਨਮੂੰ= ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਜੋ ਰੂਪ, ਰੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਤੇ ਚਿਹਨ-ਚੱਕੜ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਉਹ ਜੋ ਗਾਹ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧੫।

ਕਿ ਬਰ ਸਰ ਤੁਰਾ ਛਰਜ਼ ਕਸਮਿ ਕੁਰਾਂ ॥ ਬਗੁਫਤਹ ਸੁਮਾ ਕਾਰ ਖੁਬੀ ਰਸਾਂ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਬਰ=ਉਤੇ । ਸਰ=ਸਿਰ । ਤੁਰਾ=ਤੇਰਾ । ਛਰਜ਼=ਭਾਰ । ਕਸਮਿ=ਸੌਂਹ ਦਾ । ਕੁਰਾਂ=ਕੁਰਾਨ । ਬਗੁਫਤਹ=ਆਖੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਦਾ । ਸੁਮਾ=ਤੇਰੇ । ਰਸਾਂ=ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਓ ।

ਅਰਥ—ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਜੋ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸੌਂਹ ਦਾ ਭਾਰ ਹੈ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਖੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚੰਗਿਆਈ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਓ। ੧੬।

ਬ ਬਾਯਦ ਤੁ ਦਾਨਸ਼ ਪਰਸਤੀ ਕੁਨੀ ॥ ਬ ਕਾਰੇ ਸੁਮਾ ਚੀਰਹ ਦਸਤੀ ਕੁਨੀ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਾਜਦ=ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਾਨਸ਼=ਅਕਲਮੰਦੀ। ਪਰਸਤੀ=ਪਾਲਣਾ। ਕੁਨੀ=ਕਰਨੀ। ਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਨੂੰ। ਸ਼ੁਮਾ=ਆਪਣਾ। ਚੀਰਹ ਦਸਤੀ=ਹੱਥ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ, ਪੱਕਾ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ।

ਅਰਥ—ਤੈਨੂੰ ਅਕਲਮੰਦੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੧੭੧।

ਚਿਹਾ ਸ਼ੁਦ ਕਿ ਚੂੰ ਬੱਚਗਾਂ ਕੁਸ਼ਤਰ ਚਾਰ ॥ ਕਿ ਬਾਕੀ ਬਿਮਾਂਦਸਤ ਪੇਚੀਦਰ ਮਾਰ ॥੧੭੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿਹਾ ਸ਼ੁਦ=ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿ ਚੂੰ=ਜਦ ਕਿ। ਬੱਚਗਾਂ=ਬੱਚੇ, ਪੁੱਤਰ। ਕੁਸ਼ਤਰ=ਮਾਰ ਸੁਟੇ, ਕੋਹ ਸੁਟੇ। ਬਾਕੀ=ਪਿਛੇ। ਬਿਮਾਂਦਸਤ=ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੇਚੀਦਰ ਮਾਰ=ਕੁੰਡਲਦਾਰ ਸੱਧ।

ਅਰਥ—ਕੀ ਹੋਇਆ ? ਜਦ ਕਿ ਤੂੰ (ਮੇਰੇ) ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਮਾਰ ਸੁਟੇ ਹਨ। ਕੁੰਡਲਦਾਰ ਸੱਧ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧੭੨।

ਹੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੇਰੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਚਾਰ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ਮਾਰ ਸੁਟੇ ਹਨ, ਦੁੱਖ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੋਟੇ ਤੇ ਕੁਝ ਕਰਨ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇ-ਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਰੁੰਡੀਆ ਸੱਧ ਤਾਂ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਤੂੰ ਜਾਂ ਤੇਰੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਕੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚਿ ਮਰਦੀ ਕਿ ਅਖਗਰ ਖਮੋਸ਼ਾਂ ਕੁਨੀ ॥ ਕਿ ਆਤਸ਼ ਦਮਾਂ ਰਾ ਬਦਉਰਾਂ ਕੁਨੀ ॥੧੭੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੈਸੀ। ਮਰਦੀ=ਬਹਾਦਰੀ, ਸੁਰਮਤਾਈ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਖਗਰ=ਚੰਗਿਆੜੇ। ਖਮੋਸ਼ਾਂ ਕੁਨੀ=ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਣਾ ਭਾਵ ਬੁਝਾਉਣਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਆਤਸ਼=ਅੱਗ। ਦਮਾਂ=ਭੜ ਭੜ ਕਰਕੇ ਬਲਦੀ ਹੋਈ। ਰਾ=ਦਾ, ਨੂੰ। ਬਦਉਰਾਂ=ਹੋਰ ਭੜਕਾਉਣਾ, ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਤੇਜ਼। ਕੁਨੀ=ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਕਾਹਦੀ ਸੂਰਮਤਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਚੰਗਿਆੜਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਂਦਾ ਭਾਵ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਅੱਗ ਭੜ ਭੜ ਕਰਕੇ ਬਲਦੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੭੩।

ਚਿ ਖੁਸ਼ ਗੁਫਤ ਫਿਰਦੌਸੀਏ ਖੁਸ਼ ਜ਼ਬਾਂ ॥ ਸ਼ਿਤਾਬੀ ਬਵਦ ਕਾਰਿ ਅਹਿਰਮਨਾਂ ॥੧੭੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੈਸੀ। ਖੁਸ਼=ਚੰਗੀ। ਗੁਫਤ=ਕਹੀ ਹੈ। ਫਿਰਦੌਸੀਏ=ਇਕ ਕਵੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਿਮੂਦ ਰਾਜ਼ਨਵੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਨਾਮਾ ਨਾਮ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਖੁਸ਼ ਜ਼ਬਾਂ-ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ, ਸੋਹਣੀ ਜ਼ਬਾਨ। ਸ਼ਿਤਾਬੀ=ਛੇਤੀ, ਕਾਹਲੀ। ਬਵਦ=ਕਰਨਾ। ਕਾਰਿ=ਕੰਮ। ਅਹਿਰਮਨਾਂ=ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ ਦਾ।

ਅਰਥ—ਸੋਹਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲੇ ਫਿਰਦੌਸੀ ਕਵੀ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਕਿੱਡੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਹਲੀ ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਕਰਨਾ ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ੧੭੪।

ਕਿ ਮਾ ਬਾਰਗਹਿ ਹਜ਼ਰਤ ਆਯਮ ਸ਼ੁਮਾ ॥ ਅਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼ ਬਾਸੀਵ ਸ਼ਾਹਿਦ ਸ਼ੁਮਾ ॥੯੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਮਾ=ਮੈਂ । ਬਾਰਗਹਿ=ਕਚਹਿਰੀ, ਦਰਬਾਰ । ਹਜ਼ਰਤ=ਰੱਬ । ਆਯਮ=ਆਵਾਂਗਾ । ਸ਼ੁਮਾ=ਤੁਹਾਡੇ । ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ । ਰੋਜ਼=ਦਿਨ । ਬਾਸੀਵ=ਹੋਵਾਂ । ਸ਼ਾਹਿਦ=ਗਵਾਹ । ਸ਼ੁਮਾ=ਤੂੰ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਰੱਬ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਆਵਾਂਗਾ । ਉਸ ਦਿਨ ਤੂੰ ਉਥੇ ਗਵਾਹ ਹੋਵੇਂ ॥੯੧॥

ਵਗਰਨਹ ਤੁ ਈਂ ਹਮ ਡਰਾਮੋਸ਼ ਕੁਨੱਦ ॥ ਤੁਰਾ ਹਮ ਡਰਾਮੋਸ਼ ਯਜ਼ਦਾ ਕੁਨੱਦ ॥੯੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਗਰਨਹ=ਜੇਕਰ । ਤੁ=ਤੂੰ । ਈਂ=ਇਹ । ਹਮ=ਭੀ । ਡਰਾਮੋਸ਼=ਭੁਲਾਉਣਾ । ਕੁਨੱਦ=ਕਰੇਂਗਾ । ਤੁਰਾ=ਤੇਰੇ । ਹਮ=ਭੀ । ਡਰਾਮੋਸ਼=ਭੁਲਾਉਣਾ । ਯਜ਼ਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣਾ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣਾ ਕਰੇਗਾ ॥੯੨॥

ਅਗਰ ਕਾਰਿ ਈਂ ਬਰ ਤੋ ਬਸਤੀ ਕਮਰ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਾਸਦ ਤੁਰਾ ਬਹਿਰਾਵਰ ॥੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ । ਕਾਰਿ ਈਂ=ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ । ਬਰ=ਉਤੇ । ਤੋ=ਤੂੰ । ਬਸਤੀ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ । ਕਮਰ=ਲੱਕ । ਖੁਦਾਵੰਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਰੱਬ । ਬਾਸਦ=ਹੋਵੇਗਾ । ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਬਹਿਰਾ ਵਰ=ਫਲ ਦਾਤਾ, ਫਲਾਂ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਉਤੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਤਾਂ ਰੱਬ ਤੈਨੂੰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ॥੯੩॥

ਕਿ ਈਂ ਕਾਰ ਨੇਕ ਅਸਤੁ ਦੀਂ ਪਰਵਰੀ ॥ ਚੁ ਯਜ਼ਦਾ ਸ਼ਨਾਸੀ ਬਜਾਂ ਬਰਤਰੀ ॥੯੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਈਂ=ਇਹ । ਕਾਰ=ਕੰਮ । ਨੇਕ=ਚੰਗਾ । ਦੀਂ ਪਰਵਰੀ=ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ । ਯਜ਼ਦਾ=ਰੱਬ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਸ਼ਨਾਸੀ=ਪਛਾਣ । ਬਜਾਂ=ਜਾਨ ਨਾਲ । ਬਰਤਰੀ=ਵੱਡਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਹ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਪਰ ਜੋ ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਜਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੈ ॥੯੪॥

ਤੁਰਾ ਮਨ ਨ ਦਾਨਮ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾ ਸ਼ਨਾਸ ॥ ਬਰਾਮਦ ਜ਼ਿ ਤੋ ਕਾਰਹਾ ਦਿਲ ਖਰਾਸ ॥੯੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਦਾਨਮ=ਜਾਣਦਾ । ਕਿ=ਜੋ । ਯਜ਼ਦਾ=ਰੱਬ । ਸ਼ਨਾਸ=ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ । ਬਰਾਮਦ=ਹੋ ਚੁਕੇ । ਕਾਰਹਾ=ਬਹੁਤ ਕੰਮ । ਦਿਲ ਖਰਾਸ਼= ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ ॥੫॥

ਸ਼ਨਾਸਦ ਹਮੀ ਤੋ ਨ ਯਜ਼ਦਾ ਕਰੀਮ ॥ ਨ ਖਾਹਦ ਹਮੀ ਤੋ ਬਦੌਲਤ ਅਜੀਮ ॥੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਨਾਸਦ=ਪਛਾਣਦਾ । ਹਮੀ=ਭੀ । ਤੋ=ਤੈਨੂੰ । ਯਜ਼ਦਾ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ । ਖਾਹਦ=ਚਾਹੁੰਦਾ । ਬਦੌਲਤ=ਧਨ-ਦੌਲਤ । ਅਜੀਮ=ਭਾਰੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ।

ਅਰਥ—ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ ਅਤੇ (ਉਹ) ਤੇਰੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਭਾਵ ਵੱਡੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ॥੬੬॥

ਅਗਰ ਸਦ ਕੁਰਾਂ ਰਾ ਬਖੁਰਦੀ ਕਸਮ ॥ ਮਰਾ ਏਤਬਾਰੇ ਨ ਈਂ ਜ਼ਰੱਹ ਦਮ ॥੬੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ । ਸਦ=ਸੌ । ਕੁਰਾਂ=ਕੁਰਾਨ । ਰਾ=ਦੀ । ਬਖੁਰਦੀ=ਖਾਵੇਂ । ਕਸਮ=ਸੌਂਹ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਏਤਬਾਰੇ=ਇਤਥਾਰ । ਈਂ ਜ਼ਰੱਹ ਦਮ=ਇਸ ਦਮ, ਰਤਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਭਾਵ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ (ਤੂੰ) ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਸੌ ਸੌਂਹਾਂ ਵੀ ਖਾ ਲਵੇਂ, (ਤਾਂ) ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ (ਤੇਰੇ ਤੇ) ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ॥੬੭॥

ਹਜੂਰੀ ਨਿਆਯਮ ਨ ਈਂ ਰਹ ਬਵਮ ॥ ਅਗਰ ਸ਼ਾਹ ਬਖਾਹਦ ਨ ਆਂ ਜਾ ਰਵਮ ॥੬੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਜੂਰੀ=ਤੇਰੇ ਪਾਸ । ਨਿਆਯਮ=ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ । ਈਂ=ਇਸ । ਰਾਹ=ਰਸਤੇ । ਬਵਮ=ਪਾਵਾਂਗਾ । ਅਗਰ=ਜੇਕਰ । ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਬਖਾਹਦ=ਚਾਹਵੇ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਆਂ=ਉਸ । ਜਾਂ=ਜਗਾ । ਰਵਮ=ਜਾਵਾਂਗਾ ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਰਸਤੇ ਪਵਾਂਗਾ । ਜੇਕਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਾਹਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਉਸ ਜਗਾ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ ॥੬੮॥

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੩]

ਖੁਸ਼ਸਤ ਸ਼ਾਹਿ ਸ਼ਾਹਨਿ ਅਉਰੰਗਜ਼ੇਬ ॥ ਕਿ ਚਾਲਾਕ ਦਸਤਸਤੁ ਚਾਬਕ ਰਕੇਬ ॥੬੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਸ਼ਤਾ=ਚੰਗਾ, ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। ਸ਼ਾਹਿ ਸ਼ਾਹਾਨਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਕਿ=ਜੋ। ਚਾਲਾਕ ਦਸਤਸਤੁ=ਛੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਚਾਬਕ ਰਕੇਬ=ਪੱਕਾ ਘੋੜ ਸਵਾਰ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਗਰੇਬ! ਤੂੰ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈਂ, ਜੋ ਛੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪੱਕਾ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਹੈਂ। ੯੮॥

ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤੁ ਰਉਬਨ ਜਮੀਰ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਮੁਲਕ ਅਸਤੁ ਸਾਹਿਬ ਅਮੀਰ ॥੯੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਹੁਸਨਲ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲਾ। ਜਮਾਲ=ਚੇਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ। ਰਉਬਨ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਮੀਰ=ਬੁਧੀ, ਅਕਲ। ਖੁਦਾਵੰਦ=ਮਾਲਕ। ਅਸਤੁ=ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਦਮਕ ਤੇ ਬੁਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਾਲਕ ਹੈ। ੯੦॥

ਬ ਤਰਤੀਬ ਦਾਨਸ਼ ਬ ਤਦਬੀਰ ਤੇਗ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਦੇਗੋ ਅੰ ਖੁਦਾਵੰਦ ਤੇਗ ॥੯੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਨਾਲ। ਤਰਤੀਬ=ਜੁਗਤੀ। ਦਾਨਸ਼=ਬੁਧੀ, ਸਿਆਣਾ। ਤਦਬੀਰ=ਜੁਗਤੀ, ਢੰਗ। ਅੰ=ਅਤੇ। ਖੁਦਾਵੰਦ=ਮਾਲਕ। ਦੇਗੋ=ਖਜਾਨਾ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ।

ਅਰਥ—ਬੁਧੀ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਜਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਵੀ ਮਾਲਕ ਹੈ ਭਾਵ ਦੇਗ-ਤੇਗ ਦਾ ਧਨੀ ਹੈ। ੯੧॥

ਕਿ ਰੌਬਨ ਜਮੀਰ ਅਸਤੁ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦਿ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਮੁਲਕ ਮਾਲ ॥੯੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਰੌਬਨ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਮੀਰ=ਦਿਲ। ਅਸਤੁ ਹੈ। ਹੁਸਨਲ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਮਾਲ=ਚੇਹਰਾ। ਖੁਦਾਵੰਦਿ=ਮਾਲਕ। ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ। ਮੁਲਕ=ਦੇਸ਼। ਮਾਲ=ਧਨ, ਦੌਲਤ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਦਿਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਹਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਮਾਲਕ ਧਨ, ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੯੨॥

ਕਿ ਬਖਸ਼ਣ ਕਬੀਰ ਅਸਤੁ ਦਰ ਜੰਗ ਕੋਹ ॥ ਮਲਾਇਕ ਸਿਫਤ ਚੁੰ ਸ਼ਰੱਯਾ ਸ਼ਕੋਹ ॥੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਬਖਸ਼ਣ=ਦਾਤ। ਕਬੀਰ=ਵੱਡੀ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਕੋਹ=ਪਹਾੜ। ਮਲਾਇਕ=ਦੇਵਤਿਆਂ। ਚੁੰ=ਵਰਗੀ। ਸ਼ਰੱਯਾ=ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਚੋਟੀ। ਸ਼ਕੋਹ=ਪ੍ਰਤੱਖ, ਦਬਦਬਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼।

ਅਰਥ—ਜੋ ਵੱਡੀ ਦਾਤ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਪਹਾੜ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੀ (ਉਸ ਦੀ) ਸਿਫਤ ਹੈ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਚੋਟੀ ਵਰਗਾ ਦਬਦਬਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ੯੩।

ਸ਼ਹਿਨ ਸ਼ਹਿ ਅਉਰੰਗ ਜੇਬ ਆਲਮੀਂ ॥ ਕਿ ਦਾਰਾਇ ਦੌਰ ਅਸਤੁ ਦੂਰ ਅਸਤੁ ਦੀਂ ॥੯੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਉਰੰਗ=ਤਖਤ। ਜੇਬ=ਸੋਭਾ। ਆਲਮੀਂ=ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ। ਕਿ=ਜੋ। ਦਾਰਾਇ=ਸਹਾਇਕ, ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ਦੌਰ=ਜ਼ਮਾਨਾ। ਅਸਤੁ=ਹੈ। ਦੀਂ=ਧਰਮ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਖਤ ਨੂੰ ਸੋਭਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੈ ਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ੯੪।

ਮਨਮ ਕੁਸ਼ਤਨਮ ਕੋਹੀਆਂ ਬੁਤ ਪਰਸਤ ॥ ਕਿ ਓ ਬੁਤ ਪਰਸਤੰਦੁ ਮਨ ਬੁਤ ਸ਼ਿਕਸਤ ॥੯੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਨਮ=ਮੈਂ। ਕੁਸ਼ਤਨਮ=ਕੋਹਣ ਵਾਲਾ, ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ। ਕੋਹੀਆਂ=ਪਹਾੜੀਆਂ। ਬੁਤ ਪਰਸਤ=ਬੁਤਾਂ ਭਾਵ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ। ਕਿ=ਜੋ। ਓ=ਉਹ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਸ਼ਿਕਸਤ=ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਹਣ ਭਾਵ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜੋ ਉਹ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ੯੫।

ਬਬੀਂ ਗਰਦਸੇ ਬੇਵਫਾਈਏ ਜਮਾਂ ॥ ਪਸੇ ਪੁਸ਼ਤ ਉਫਤਦ ਰਸਾਨਦ ਜਿਯਾਂ ॥੯੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਬੀਂ=ਵੇਖ। ਗਰਦਸੇ=ਚੱਕ੍ਰ, ਗੋੜ। ਬੇਵਫਾਈ=ਬੇ-ਅਸੂਲੀ। ਜਮਾਂ=ਜ਼ਮਾਨਾ। ਪਸੇ=ਪਿਛੇ। ਪੁਸ਼ਤ=ਪਿੱਠ। ਉਫਤਦ=ਪਿਆ, ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਸਾਨਦ=ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ। ਜਿਯਾਂ=ਨੁਕਸਾਨ।

ਅਰਥ—(ਹੇ ਅੰਗਜ਼ੇਬ !) ਜ਼ਮਾਨੇ ਭਾਵ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੇ-ਅਸੂਲੀ ਦੇ ਚੱਕ੍ਰ ਵੇਖ। ਜਿਸਦੇ ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ ਇਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹੈ। ੯੬।

ਬਬੀਂ ਕੁਦਰਤਿ ਨੇਕ ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਪਾਕ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਯਕ ਬ ਦਹ ਲਕ ਰਸਾਨਦ ਹਲਾਕ ॥੯੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਬੀਂ=ਵੇਖ। ਕੁਦਰਤਿ=ਸ਼ਕਤੀ। ਨੇਕ=ਚੰਗਾ। ਯਜ਼ਦਾਨਿ=ਰੱਬ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਪਾਕ=ਪਵਿਤ੍ਰ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਪਾਸੋਂ। ਯਕ=ਇਕ। ਬ=ਉਪਰ। ਦਹ ਲਕ=ਦਸ ਲੱਖ। ਰਸਾਨਦ=ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ। ਹਲਾਕ=ਮੌਤ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਚੰਗੇ ਤੇ ਪਵਿੜ੍ਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਲ ਵੇਖ, ਜੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦਸ ਲੱਖ ਨੂੰ ਮੌਤ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਰਵਾਂਦਾ ਹੈ ।੯੬॥

ਚਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੁਨੱਦ ਮਿਹਰਬਾਨਸਤ ਦੋਸਤ ॥ ਕਿ ਬਖਸ਼ਿੰਦਰਗੀ ਕਾਰਿ ਬਖਸ਼ਿੰਦਰ ਓਸਤ ॥੯੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੀ । ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦਾ । ਦੋਸਤ=ਮਿਤ੍ਰ । ਬਖਸ਼ਿੰਦਰਗੀ=ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਬਖਸ਼ਿੰਦਰ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ । ਓਸਤ=ਉਹ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਮਿਹਰਬਾਨ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ, ਦੁਸ਼ਮਨ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਉਸ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ।੯੮॥

ਰਿਹਾਈ ਦਿਹੋ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਦਿਹਦ ॥ ਜ਼ਬਾਂ ਰਾ ਬ ਸਿਫਤ ਆਸ਼ਨਾਈ ਦਿਹਦ ॥੯੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਿਹਾਈ=ਛੁਟਕਾਰਾ, ਖਲਾਸੀ । ਦਿਹੋ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਰਹਿਨੁਮਾਈ=ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਉਣਾ । ਦਿਹਦ=ਦਿੰਦਾ । ਜ਼ਬਾਂ=ਜ਼ਬਾਨ, ਜੀਭ । ਰਾ=ਨੂੰ । ਸਿਫਤ=ਉਸਤਤੀ । ਆਸ਼ਨਾਈ=ਪਛਾਣ, ਵਾਕਫੀ । ਦਿਹਦ=ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਉਹ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਖਲਾਸੀ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜ਼ਬਾਨ ਨੂੰ ਉਸਤਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।੯੯॥

ਖਸਮ ਰਾ ਚੁ ਕੋਰ ਓ ਕੁਨਦ ਵਕਤੇ ਕਾਰ ॥ ਯਤੀਮਾਂ ਬਿਰੂੰ ਬੁਰਦ ਬੇ ਜਖਮ ਖਾਰ ॥੧੦੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਸਮ=ਦੁਸ਼ਮਨ, ਵੈਗੀ । ਰਾ=ਤਾਈਂ । ਚੁ=ਜੋ । ਕੋਰ=ਅੰਨ੍ਹਾ । ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ । ਵਕਤੇ ਕਾਰ=ਜੰਗ ਦੇ ਵੇਲੇ । ਯਤੀਮਾਂ=ਅਨਾਬਾਂ, ਗਰੀਬਾਂ । ਬਿਰੂੰ=ਬਾਹਰ । ਬੁਰਦ=ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਬੇ=ਬਿਨਾਂ । ਖਾਰ=ਕੰਢਾ ।

ਅਰਥ—ਜੋ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਵੈਗੀ ਤਾਈਂ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ, ਅਨਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕੰਢੇ ਦਾ ਜਖਮ ਲਗੇ ਬਿਨਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।੧੦੦॥

ਹਰਾਂਕਸ ਕਜੋ ਰਾਸਤਬਾਜ਼ੀ ਕੁਨੱਦ ॥ ਰਹੀਮੇ ਬਰੋ ਰਹਮ ਸਾਜ਼ੀ ਕੁਨੱਦ ॥੧੦੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂਕਸ=ਜੋ ਕੋਈ । ਰਾਸਤਬਾਜ਼ੀ=ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ । ਕੁਨੱਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ । ਰਹੀਮੇ=ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਬਰੋ=ਉਤੇ । ਰਹਮ ਸਾਜ਼ੀ=ਰਹਿਮ ਦਾ ਵਰਤਾਓ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਸੱਚ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਉਸ ਉਤੇ ਰਹਿਮ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।੧੦੧॥

ਕਸੇ ਖਿਦਮਤ ਆਯਦ ਬਸੇ ਦਿਲ ਜਾਂ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ੀਦ ਬਰ ਵੈ ਅਮਾਂ ॥੧੦੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਕੋਈ। ਖਿਦਮਤ=ਸੇਵਾ। ਆਯਦ=ਆਂਵਦਾ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਜਾਂ=ਜਾਨ। ਖੁਦਾਵੰਦ=ਮਾਲਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਖਸ਼ੀਦ=ਬਖਸ਼ਦਾ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉਤੇ। ਅਮਾਂ=ਦਾਤ, ਰਖਿਆ, ਈਮਾਨ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਦਿਲੋ—ਜਾਨ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸ ਉਤੇ ਰਖਿਆ ਦੀ ਬਖਸ਼ਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।੧੦੨।

ਚਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਜ਼ਾਂ ਹੀਲਹ ਸਾਜ਼ੀ ਕੁਨਦ ॥ ਅਗਰ ਰਹਿਨੁਮਾ ਬਰ ਵੈ ਰਾਜ਼ੀ ਸ਼ਵਦ ॥੧੦੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੀ। ਕਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਨਾਲ। ਹੀਲਹ=ਬਹਾਨੇ। ਸਾਜ਼ੀ=ਬਨਾਉਣੇ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਰਹਿਨੁਮਾ=ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਵੈ=ਉਸ। ਰਾਜ਼ੀ=ਪ੍ਰਸੰਨ। ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਵੈਗੀ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ) ਉਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।੧੦੩।

ਅਗਰ ਬਰ ਯਕ ਆਯਦ ਦਰੇ ਦਰ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਨਿਗਾਹਬਾਨ ਉਰਾ ਸ਼ਵਦ ਕਿਰਦਗਾਰ ॥੧੦੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਬਰ ਯਕ=ਇਕ ਉਤੇ। ਆਯਦ=ਆ ਜਾਵੇ। ਦਰੇ ਦਰ ਹਜ਼ਾਰ=ਦਸ ਵੇਰੀ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਇਕ ਲੱਖ। ਨਿਗਾਹਬਾਨ=ਰਖਵਾਲਾ। ਉਰਾ=ਉਸ ਦਾ। ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦਾ। ਕਿਰਦਗਾਰ=ਕਰਤਾਰ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੇਕਰ ਇਕ ਉਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਵੈਗੀ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਖਾ ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।੧੦੪।

ਤੁਰਾ ਗਰ ਨਜ਼ਰ ਹਸਤ ਲਸ਼ਕਰ ਵ ਜ਼ਰ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਨਿਗਾਹਸਤ ਯਜ਼ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ॥੧੦੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁਰਾ=ਤੇਰੀ। ਗਰ=ਜੇਕਰ। ਹਸਤ=ਅਸਤ) ਹੈ। ਲਸ਼ਕਰ=ਛੌਜ। ਜ਼ਰ=ਧਨ, ਦੌਲਤ। ਕਿ=ਜੋ। ਮਾਰਾ=ਮੇਰੀ। ਨਿਗਾਹਸਤ=ਨਜ਼ਰ ਹੈ। ਯਜ਼ਦਾ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਸ਼ੁਕਰ=ਪੰਨਵਾਦ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੇਕਰ ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਛੌਜ ਅਤੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਵਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਵਲ ਹੈ ।੧੦੫।

ਕਿ ਓਰਾ ਗੁਰੂਰ ਅਸਤ ਬਰ ਮੁਲਕੋ ਮਾਲ ॥ ਵੇ ਮਾਰਾ ਪਨਾਹਸਤ ਯਜ਼ਦਾਂ ਅਕਾਲ ॥੧੦੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਗੁਰੂਰ=ਹੰਕਾਰ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਮੁਲਕੋ ਮਾਲ=ਮੁਲਕ ਤੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ । ਵੇ ਮਾਰਾ=ਅਤੇ ਮੇਰਾ । ਪਨਾਹਸਤ=ਓਟ ਹੈ, ਆਸਰਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ (ਆਪਣੀ) ਸਲਤਨਤ ਤੇ ਧਨ, ਦੌਲਤ ਉਤੇ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਆਸਰਾ ਤੇ ਓਟ ਹੈ । ੧੦੬।

ਤੁ ਗਾਡਲ ਮਸ਼ਉ ਈਂ ਸਿਪੰਜੀ ਸਰਾਇ ॥ ਕਿ ਆਲਮ ਬਗੁਜ਼ਰਦ ਸਰੇ ਜਾ ਬਜਾਇ ॥੧੦੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਸ਼ਉ=(ਮਰੋਂ) ਨਾ ਹੋ । ਈਂ=ਇਹ । ਸਿਪੰਜੀ=ਅਠ ਦਿਨ ਦੀ, ਭਾਵ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ । ਸਰਾਇ=ਮੁਸਾਫਰਖਾਨਾ । ਕਿ=ਜੋ । ਆਲਮ=ਜਗਤ । ਬਗੁਜ਼ਰਦ=ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਰੇ=ਸਿਰ ਤੋਂ । ਜਾ ਬਜਾਇ=ਜਾ-ਬ-ਜਾ, ਜਗ੍ਹਾ ਜਗ੍ਹਾ ਭਾਵ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਬੇ-ਸਮਝ ਨਾ ਹੋ । ਜੋ ਜਗਤ ਸਭ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਲੰਘਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧੦੭।

ਬਬੀਂ ਗਰਦਸੇ ਬੇਵਫਾਈ ਜ਼ਮਾਂ ॥ ਕਿ ਬਿਗੁਜ਼ਸਤ ਬਰ ਹਰ ਮਕੀਨੋ ਮਕਾਂ ॥੧੦੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਬੀਂ=ਵੇਖ । ਗਰਦਸੇ=ਚੱਕ੍ਰ । ਬੇਵਫਾਈ=ਧੋਖਾ । ਜ਼ਮਾਂ=ਜ਼ਮਾਨਾ, ਸਮਾਂ । ਕਿ=ਜੋ । ਬਿਗੁਜ਼ਸਤ=ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮਕੀਨੋ=ਮਕਾਨ ਵਾਲੇ ਤੋਂ । ਮਕਾਂ=ਮਕਾਨ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਇਸ ਧੋਖੇ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ ਵੇਖ, ਜੋ ਹਰ ਇਕ ਮਕਾਨ ਤੇ ਮਕਾਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ । ੧੦੮।

ਤੂੰ ਗਰ ਜ਼ਬਰ ਆਜਿਜ਼ ਖਰਾਸੀ ਮਕੁਨ ॥ ਕਸਮ ਰਾ ਬ ਤੇਸ਼ਹ ਤਰਾਸੀ ਮਕੁਨ ॥੧੦੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਜ਼ਬਰ=ਬਲਵਾਨ, ਤਕੜਾ । ਆਜਿਜ਼=ਗਾਰੀਬਾਂ । ਖਰਾਸੀ=ਦੁਖ ਦੇਣਾ । ਮਕੁਨ=ਨਾ ਕਰ । ਬ ਤੇਸ਼ਹ=ਤੇਸੇ ਨਾਲ । ਤਰਾਸੀ=ਛਿਲਣਾ, ਕੱਟ-ਵੱਡਾ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਬਲਵਾਨ ਭਾਵ ਤਕੜਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਗਾਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਨਾ ਕਰ। ਸੌਂਹਾਂ ਦੇ ਤੇਸੇ ਨਾਲ ਛਿਲਣਾ ਭਾਵ ਕੱਟ-ਵੱਡਾ ਨਾ ਕਰ । ੧੦੯।

ਹਕਿ ਯਾਰ ਬਾਸਦ ਚਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੁਨਦ ॥ ਅਗਰ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਰਾ ਬ ਸਦ ਤਨ ਕੁਨਦ ॥੧੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਕਿ=ਖੁਦਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਾਸ਼ਦ=ਹੋਵੇ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਬ-ਸ=ਸੌ ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਯਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਵਾਲਾ ਭਾਵੇਂ ਸੈਕੜੇ ਸਗੋਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਵੇ। ੧੧੦। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੮]

ਖਸਮ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਗਰ ਹਜ਼ਾਰ ਆਫੁਰਦ ॥ ਨ ਯਕ ਮੂਇ ਓਰਾ ਆਜ਼ਾਰ ਆਫੁਰਦ ॥੧੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਸਮ=ਵੈਗੀ। ਆਫੁਰਦ=ਲੈ ਆਵੇ। ਮੂਇ। ਵਾਲ। ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਆਜ਼ਾਰ=ਦੁਖ, ਕਸ਼ਟ।

ਅਰਥ—ਵੈਗੀ ਜੇਕਰ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਲੈ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ‘ਵਾਲ’ ਜਿੰਨਾ ਭੀ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਲਿਆਵੇਗਾ। ੧੧੧।

ਅਗੰਜੋ ਅਭੰਜੋ ਅਰੂਪੋ ਅਰੇਖ ॥ ਅਗਾਧੋ ਅਬਾਧੋ ਅਭਰਮੋ ਅਲੇਖ ॥੧੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗੰਜੋ=ਅਣਗਿਣਤ। ਅਭੰਜੋ=ਨਾਸ ਬਿਨਾਂ। ਅਰੂਪੋ=ਰੂਪ ਬਿਨਾਂ। ਅਰੇਖ=ਲਕੀਰ ਬਿਨਾਂ। ਅਗਾਧੋ=ਛੂੰਘਾ। ਅਬਾਧੋ=ਬੰਧਨ ਬਿਨਾਂ, ਪੀੜ੍ਹ ਬਿਨਾਂ। ਅਭਰਮੋ=ਭਰਮ ਬਿਨਾਂ। ਅਲੇਖ=ਲੇਖ ਬਿਨਾਂ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਗਿਣਤੀ ਬਿਨਾਂ, ਨਾਸ ਬਿਨਾਂ, ਰੂਪ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਮੱਛ ਆਦਿ ਰੇਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ਉਹ ਛੂੰਘਾ ਹੈ, ਪੀੜ੍ਹ ਬਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਭਰਮ ਤੇ ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ੧੧੨।

ਅਰਾਗੋ ਅਰੂਪੋ ਅਰੇਖੋ ਅਰੰਗ ॥ ਅਜਨਮੋ ਅਬਰਨੋ ਅਭੂਤੋ ਅਭੰਗ ॥੧੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਰਾਗੋ=ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ। ਅਰੂਪੋ=ਰੂਪ ਬਿਨਾਂ, ਨਿਰਾਕਾਰ। ਅਰੇਖੋ=ਰੇਖ ਬਿਨਾਂ, ਲਕੀਰ ਬਿਨਾਂ। ਅਰੰਗ=ਰੰਗ ਬਿਨਾਂ। ਅਜਨਮੋ=ਜਨਮ ਬਿਨਾਂ। ਅਬਰਨੋ=ਬਰਨ ਬਿਨਾਂ। ਅਭੰਗ=ਨਾਸ ਬਿਨਾਂ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾਂ, ਅਕਾਰ ਬਿਨਾਂ, ਰੇਖ ਭਾਵ ਲਕੀਰ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ਜਨਮ ਬਿਨਾਂ, ਵਰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਨਾਸ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ੧੧੩।

ਅਛੇਦੋ ਅਭੇਦੋ ਅਕਰਮੋ ਅਕਾਮ ॥ ਅਖੇਦੋ ਅਭੇਦੋ ਅਭਰਮੋ ਅਭਾਮ ॥੧੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਛੇਦੋ=ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਅਭੇਦੋ=ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਅਕਰਮੋ=ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਅਕਾਮ=ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । ਅਖੇਦੇ=ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । ਅਭਰਮੇ=ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । ਅਭਾਮ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰਗਜ਼ੇਬ ! ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਕਾਮ ਅਤੇ ਕਾਮਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ । ਉਹ ਦੁਖਾਂ, ਭੇਦਾਂ, ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ । ੧੧੪।

ਅਰੇਖੇ ਅਭੇਖੇ ਅਲੇਖੇ ਅਭੰਗ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਬਿੰਦਰੇ ਰੰਗ ਰੰਗ ॥੧੧੫॥੧॥

ਅਰਥ—ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮੱਛ-ਕੱਛ ਆਦਿ ਰੇਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ, ਭੇਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ । ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧੧੫।੧।

[ਪਹਿਲੀ ਹਿਕਾਯਤ ‘ਕਹਾਣੀ’ ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ ।]

ਹਿਕਾਯਤ ਦੂਸਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥ ਹਿਕਾਇਤ ਬੁਨੀਦੇਮ ਰਾਜਹਿ ਦਿਲੀਪ ॥ ਨਸ਼ਸਤਹ ਬੂਦਹ ਨਿਜਦ ਮਾਨੋ ਮਹੀਪ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਇਤ=ਕਹਾਣੀ । ਬੁਨੀਦੇਮ=ਸੁਣੀ ਹੈ । ਨਸ਼ਸਤਹ ਬੂਦਹ=ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਨਿਜਦ=ਨੇੜੇ, ਕੌਲ । ਮਾਨੋ=ਮਾਨਧਾਤਾ । ਮਹੀਪ=ਰਾਜਾ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰਗਜ਼ੇਬ ! ਰਾਜੇ ਦਲੀਪ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਤੂੰ ਸੁਣ । ਜੋ ਰਾਜਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਦੇ ਕੌਲ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ੧।

ਕਿ ਓਰਾ ਹਮੀ ਬੂਦ ਪਿਸਰੇ ਚਹਾਰ ॥ ਕਿ ਦਰ ਰਜਮ ਦਰ ਬਜਮ ਆਮੁਖਤਹ ਕਾਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਓਰਾ=ਉਸਦੇ । ਹਮੀ ਬੂਦ=ਭੀ ਸਨ । ਪਿਸਰੇ=ਪੁੱਤਰ । ਚਹਾਰ=ਚਾਰ । ਰਜਮ=ਜੁੱਧ, ਜੰਗ । ਬਜਮ=ਸਭਾ । ਆਮੁਖਤਹ=ਸਿਖੇ ਹੋਏ । ਕਾਰ=ਕੰਮ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸ (ਰਾਜੇ) ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਸਨ, ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਭਾ ਵਿਚ (ਆਉਣ ਵਾਲੇ) ਕੰਮ ਸਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ । ੨।

ਬ ਰਜ਼ਮ ਅੰਦਰਾਂ ਹਮਚੁ ਅੜ ਸ਼ੇਰ ਮਸਤ ॥ ਕਿ ਚਾਬਕ ਰਕਾਬ ਅਸਤ ਗੁਸਤਾਖ ਦਸਤ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਜ਼ਮ=ਲੜਾਈ । ਅੰਦਰਾਂ=ਵਿਚ, ਉਹ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਅੜ=ਸੰਸਾਰ, ਘੜਿਆਲ, ਮਗਰਮੱਛ । ਮਸਤ=ਮਤਵਾਲਾ । ਕਿ=ਜੋ । ਚਾਬਕ ਰਕਾਬ=ਘੋੜ ਸਵਾਰ । ਗੁਸਤਾਖ ਦਸਤ= ਛੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਐਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜੋ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਗਰਮੱਛ ਤੇ ਮਸਤ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਵੈਗੀ ਉਤੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਜੋ ਪਕੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਤੇ ਛੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ ।੩।

ਚਹਾਰੋਂ ਸ਼ਹਿ ਪੇਸ਼ ਪਿਸਰਾਂ ਬਖਾਂਦ ॥ ਜੁਦਾ ਬਰ ਜੁਦਾ ਕੁਰਸੀਏ ਜ਼ਰ ਨਿਸ਼ਾਂਦ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਹਾਰੋਂ=ਚਾਰੇ ਹੀ । ਸ਼ਹਿ=ਰਾਜੇ ਨੇ । ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ । ਪਿਸਰਾਂ=ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ । ਬਖਾਂਦ=ਬੁਲਾਇਆ । ਜੁਦਾ ਬਰ ਜੁਦਾ=ਵਖੋ ਵਖ ਉਪਰ । ਜ਼ਰ=ਸੋਨਾ । ਨਿਸ਼ਾਂਦ=ਬੈਠਾਇਆ ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਚੌਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਚੌਹਾਂ ਨੂੰ ਵਖੋ ਵਖ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ।੪।

ਬਿ ਪੁਰਸੀਦ ਦਾਨਾਇ ਦੌਲਤ ਪਰਸਤ ॥ ਅੜੀਂ ਅੰਦਰੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕਸ ਅਸਤ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਦਾਨਾਇ=ਸਿਆਣੇ । ਦੌਲਤ ਪਰਸਤ=ਰੱਦੀ ਦੇ ਸੇਵਕ (ਭਾਵ ਮੰਤ੍ਰੀ) । ਅੜੀਂ ਅੰਦਰੂੰ=ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ । ਕਸ ਅਸਤ=ਕੌਣ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਸਿਆਣੇ ਵਜੀਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਹੇ ਵਜੀਰੋ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਹਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਕੌਣ ਹੈ ? ।੫।

ਸੁਨੀਦ ਈਂ ਚੁ ਦਾਨਾਇ ਦਾਨਿਸ਼ ਨਿਹਾਦ ॥ ਬ ਤਮਕੀਨ ਪਾਸੁਖ ਆਲਮ ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਨੀਦ=ਸੁਣਿਆ । ਚੁ=ਜਦ । ਦਾਨਾਇ=ਸਿਆਣੇ । ਦਾਨਿਸ਼ ਨਿਹਾਦ=ਬੁਧੀਮਾਨ, ਅਕਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ । ਤਮਕੀਨ=ਪਦਵੀ । ਪਾਸੁਖ=ਉੱਤਰ । ਆਲਮ=ਝੰਡਾ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਕੁਸ਼ਾਦ=ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਬੁਧੀਵਾਨ ਸਿਆਣੇ ਵਜੀਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਿਆ । ਤਦ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉਤੇ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਉੱਤਰ ਲਈ ਬੋਲਿਆ ।੬।

ਬਿਗੁਫਤੰਦ ਖੁਸ਼ ਦੀਨ ਦਾਨਾਇ ਨਗੜ || ਕਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ਨਾਸ ਅਸਤ ਆਜ਼ਾਦ ਮਗੜ ||੭||

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤੰਦ=ਕਿਹਾ । ਖੁਸ਼=ਚੰਗਾ । ਦੀਨ=ਧਰਮ । ਦਾਨਾਇ=ਬੁਧੀਮਾਨ । ਨਗੜ=ਚਤੁਰ । ਕਿ=ਜੋ । ਯਜ਼ਦਾਂ ਸ਼ਨਾਸ=ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਆਜ਼ਾਦ=ਸੁਤੰਤਰ, ਖੁਲ੍ਹੇ । ਮਗੜ=ਦਿਮਾਗ ।

ਅਰਥ—ਆਖਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਤੂੰ ਚੰਗੇ ਧਰਮ ਵਾਲਾ ਬੁਧੀਮਾਨ ਤੇ ਚਤੁਰ ਹੈਂ । ਜੋ ਰੱਬ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ੭

ਮਰਾ ਕੁਦਰਤੇ ਨੇਸਤ ਈਂ ਗੁਫਤਨ ਅਸਤ || ਸੁਖਨ ਗੁਫਤਨੋ ਬਿਕਰ ਜਾਂ ਸੁਫਤਨ ਅਸਤ ||੮||

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੇਰੇ, ਮੈਨੂੰ । ਕੁਦਰਤੇ=ਤਾਕਤ । ਨੇਸਤ=ਨਹੀਂ ਹੈ । ਗੁਫਤਨ=ਬੋਲਣਾ । ਸੁਖਨ=ਬਚਨ । ਗੁਫਤਨੋ=ਬੋਲਣਾ । ਬਿਕਰ=ਕੁਆਰੀ । ਜਾਂ=ਜਾਨ । ਸੁਫਤਨ=ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਗੱਲ ਦਾ ਆਖਣਾ ਕੁਆਰੀ (ਲੜਕੀ ਦੀ) ਜਾਨ ਦਾ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ ਹੈ । ੮

ਅਗਰ ਸ਼ਹਿ ਬਿਗੋਯਦ ਬਿਗੋਯਮ ਜਵਾਬ || ਨੁਮਾਯਮ ਬ ਤੋ ਹਾਲ ਈਂ ਬਾ ਸਵਾਬ ||੯||

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ । ਸ਼ਹਿ=ਗਾਜ਼ਾ । ਬਿਗੋਯਦ=ਆਖੇਂ । ਬਿਗੋਯਮ=ਮੈਂ ਆਖਾਂ । ਨੁਮਾਯਮ=ਮੈਂ ਵਿਖਾ ਦੇਵਾਂ । ਬ ਤੋ=ਤੈਨੂੰ । ਹਾਲ=ਬਿਤਾਂਤ । ਈਂ=ਇਸ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਸਵਾਬ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਗਾਜ਼ਾ ! ਜੇਕਰ ਆਖੇਂ (ਤਾਂ) ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਆਖਾਂ ? ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਿਤਾਂਤ ਵਿਖਾ ਦੇਵਾਂ ? । ੯

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਯਾਰੀ ਦਿਹਦ || ਬ ਕਾਰਿ ਜਹਾਂ ਕਾਮਗਾਰੀ ਦਿਹਦ ||੧੦||

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ=ਉਹ ਕੋਈ ਆਦਮੀ । ਯਜ਼ਦਾਨਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਯਾਰੀ=ਸਹਾਇਤਾ । ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਕਾਰਿ=ਕੰਮ ਵਿਚ । ਜਹਾਂ=ਜਗਤ । ਕਾਮਗਾਰੀ=ਕਾਮਯਾਬੀ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਕੋਈ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਜਗਤ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ (ਉਸ ਨੂੰ) ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ੧੦

ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਬ ਅਕਲ ਆਜ਼ਮਾਈ ਕੁਨੇਮ || ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਬਕਾਰ ਆਜ਼ਮਾਈ ਕੁਨੇਮ ||੧੧||

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ ਰਾ=ਇਹਨਾਂ ਦੀ। ਬ ਅਕਲ=ਬੁਧੀ ਨਾਲ। ਆਜ਼ਮਾਈ=ਪ੍ਰੀਖਿਆ। ਕੁਨੇਮ=ਅਸੀਂ ਕਰੀਏ। ਵਜ਼ਾਂ=ਇਸ ਦੇ। ਪਸ=ਪਿਛੋਂ। ਬਕਾਰ ਆਜ਼ਮਾਈ=ਕੰਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਅਸੀਂ ਕਰ ਲਈਏ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕੰਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਅਸੀਂ ਕਰ ਲਈਏ। ੧੧।

ਯਕੇ ਰਾ ਦਿਹਦ ਫੀਲ ਦਹਿ ਹਜ਼ਾਰ ਮਸਤ ॥ ਹਮਾਹ ਮਸਤੀ ਓ ਮਸਤ ਜੰਜੀਰ ਬਸਤ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ। ਫੀਲ=ਹਾਥੀ। ਦਹਿ=ਦਸ। ਹਮਾਹ=ਸਾਰੇ ਹੀ। ਬਸਤ=ਬਧੇ ਹੋਏ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦਈਏ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋਏ ਤੇ ਜੰਜੀਰਾਂ ਨਾਲ ਬਧੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। ੧੨।

ਦਿਗਰ ਰਾ ਦਿਹਦ ਅਸਪ ਪਾਂ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਜਿ ਜਰ ਸਾਖਤਹ ਜੀਨ ਚੁੰ ਨਉ ਬਹਾਰ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ। ਰਾ=ਨੂੰ, ਤਾਈਂ। ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਅਸਪ=ਘੋੜੇ। ਪਾਂ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਪੰਜ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਪੰਜ ਲੱਖ। ਜਰ=ਜਗੀ, ਸੋਨਾ। ਸਾਖਤਹ=ਬਣੇ ਹੋਏ। ਜੀਨ=ਕਾਠੀਆਂ। ਨਉ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਲੱਖ ਘੋੜੇ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਜਗੀ ਭਾਵ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ਵਾਂਗੂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ। ੧੩।

ਸਿਯਮ ਰਾ ਦਿਹਦ ਸ਼ੁਤਰ ਸੇ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਮਹਮ ਨੁਕਰਹ ਬਾਰੋ ਹਮਰ ਜਰ ਨਿਗਾਰ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਿਯਮ ਰਾ=ਤੀਜੇ ਨੂੰ। ਸ਼ੁਤਰ=ਊਂਠ। ਸੇ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਤਿੰਨ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਲੱਖ। ਹਮਰ=ਸਾਰੇ। ਨੁਕਰਹ=ਚਾਂਦੀ। ਬਾਰੋ=ਭਾਰ ਹੋਵੇ। ਜਰ=ਸੋਨਾ। ਨਿਗਾਰ=ਸਜਾਏ।

ਅਰਥ—ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਊਂਠ ਦੇ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਏ ਤੇ ਸੋਨੇ ਭਾਵ ਜਗੀ ਨਾਲ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਹੋਣ। ੧੪।

ਚੁਅਮ ਰਾ ਦਿਹਦ ਮੂੰਗ ਯਕ ਨੁਖਦ ਨੀਮ ॥ ਅਜ਼ਾਂ ਮਰਦ ਅਜ਼ਾਦ ਆਕਿਲ ਅਜ਼ੀਮ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਅਮ ਰਾ=ਚੌਥੇ ਨੂੰ। ਮੂੰਗ ਯਕ=ਇਕ ਦਾਣਾ ਮੂੰਗੀ। ਨੁਖਦ=ਚਣਾ। ਨੀਮ=ਅੱਧਾ। ਅਜ਼ਾਂ=ਇਸ ਕਰਕੇ। ਅਜ਼ਾਦ=ਸੁਤੰਤਰ। ਆਕਿਲ=ਅਕਲ ਵਾਲਾ। ਅਜ਼ੀਮ=ਵੱਡਾ।

ਅਰਥ—ਚੌਥੇ ਨੂੰ ਇਕ (ਦਾਣਾ) ਮੂੰਗੀ ਦਾ ਤੇ ਅੱਧਾ ਚਣੇ ਦਾ ਦੇਵੇ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਹ ਮਰਦ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਵੱਡੀ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧੫॥ [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੫]

ਬਿਆਵੁਰਦ ਪੁਰ ਅਕਲ ਖਾਨਾ ਕਜ਼ਾਂ ॥ ਦਿਗਰ ਨੀਮ ਨੁਖੁਦਸ਼ਿ ਬਿਬਸਤਨ ਅਜ਼ਾਂ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਵੁਰਦ=ਲੈ ਆਇਆ । ਪੁਰ ਅਕਲ=ਬੁਧੀਵਾਨ । ਖਾਨਾ=ਘਰ । ਕਜ਼ਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ । ਦਿਗਰ=ਹੋਰ, ਦੂਜਾ । ਨੀਮ=ਅੱਧਾ । ਨੁਖੁਦਸ਼ਿ=ਚਣਾ, ਉਸਨੇ । ਬਿਬਸਤਨ=ਸਾਬਤ । ਅਜ਼ਾਂ=ਬਰਾਬਰ ਉਸਦੇ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਬੁਧੀਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਦਾਣਿਆਂ) ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ । ਦੂਜਾ ਉਸ ਨੇ ਅੱਧੇ ਚਣੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਬਤ ਚਣਾ ਲੈ ਲਿਆ । ੧੬॥

ਹਮੀਖਾਸਤ ਕੋ ਤੁਖਮ ਰੇਜ਼ੀ ਕੁਨਦ ॥ ਖਿਰਦ ਆਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਬਰੇਜ਼ੀ ਕੁਨਦ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀਖਾਸਤ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਤੁਖਮ=ਬੀਜ । ਰੇਜ਼ੀ=ਬੀਜਨਾ । ਖਿਰਦ=ਬੁਧੀ । ਆਜ਼ਮਾਇਸ਼=ਪ੍ਰੀਖਿਆ । ਬ=ਰੇਜ਼ੀ=ਬੀਜਨ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੀਜ ਨੂੰ ਬੀਜਨਾ ਕਰੇ । ਬੀਜਨ ਨਾਲ ਬੁਧੀ ਭਾਵ ਅਕਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰ ਲਵੇ । ੧੭॥

ਦਫਨ ਕਰਦ ਹਰ ਦੋ ਜ਼ਮੀਂ ਅੰਦਰਾਂ ॥ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਬਰ ਸ਼ੁਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਗਿਰਾਂ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਫਨ ਕਰਦ=ਦਬ ਦਿਤੇ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ ਬੀਜ । ਜ਼ਮੀਂ=ਜ਼ਮੀਨ । ਅੰਦਰਾਂ=ਵਿਚ ਉਹ । ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਆਸ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਸਾਹਿਬ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਗਿਰਾਂ=ਬੜੇ ਵਡੇ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਬੀਜ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਦਬ ਦਿਤੇ । ਬੜੇ ਵਡੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ (ਸ਼ੁਕਰ) ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਉਤੇ ਆਸ ਕਰ ਲਈ । ੧੮॥

ਚੁ ਸ਼ਸ਼ ਮਾਹ ਗੁਜ਼ਬਤੰਦ ਦਰਾਂ ਦਫਨ ਵਾਰ ॥ ਪਦੀਦ ਆਮਦਰ ਸਬਜ਼ਹੇ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਸ਼ਸ਼=ਛੇ । ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ । ਗੁਜ਼ਬਤੰਦ=ਬੀਤ ਗਏ । ਦਰਾਂ=ਉਸ ਵਿਚ । ਦਫਨ ਵਾਰ=ਬੀਜਿਆ ਹੋਇਆ । ਪਦੀਦ ਆਮਦਰ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਇਆ । ਸਬਜ਼ਹੇ=ਸਾਵੇ ਰੰਗ ਦਾ । ਨੌ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀਜੇ ਹੋਇਆਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤ ਗਏ ਤਾਂ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ਉਤੇ ਸਾਵਾ ਰੰਗ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਇਆ ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਬੂਟੇ ਉਗੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰ ਆਏ । ੧੯॥

ਬਰੇਜ਼ੀਦਹ ਦਹ ਸਾਲ ਤੁਖਮੇ ਕਜ਼ਾਂ ॥ ਬਪਰਵੁਰਦਹ ਓਰਾ ਬੁਰਦਨ ਅਜ਼ਾਂ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੇਜ਼ੀਦਹ=ਬੀਜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ । ਦਹ=ਦਸ । ਤੁਖਮੇ=ਬੀਜ । ਕਜ਼ਾਂ=ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ।
ਬਪਰਵੁਰਦਹ=ਪਰਵਰਸ਼ ਕਰਨਾ, ਪਾਲਿਆ । ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਬੁਰਦਨ=ਵੱਚਿਆ ।

ਅਰਥ—ਦਸ ਸਾਲ ਤਕ ਬੀਜਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜੋ ਬੀਜ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ
ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਈ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਵੱਚਿਆ । ੨੦

ਬਰੇਜ਼ੀਦ ਦਹ ਬੀਸਤ ਬਾਰਸ਼ ਅਜ਼ੋ ॥ ਬਸੇ ਗਾਸਤ ਖਰਵਾਰ ਦਾਨਹ ਅਜ਼ੋ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੇਜ਼ੀਦ=ਬੀਜਿਆ । ਬੀਸਤ=ਵੀਹ । ਬਾਰਸ਼=ਵਾਰੀ । ਅਜ਼ੋ=ਉਸ ਤੋਂ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤ
ਸਾਰੇ । ਗਾਸਤ=ਹੋ ਗਏ, ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ । ਖਰਵਾਰ=ਖਲਵਾੜੇ । ਦਾਨਹ=ਦਾਣੇ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਦਸ ਵੀਹ ਵਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੀਜਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖਲਵਾੜੇ
ਹੋ ਗਏ । ੨੧

ਚੁਨਾ ਜ਼ਿਯਾਦਹ ਸ਼ੁਦ ਦੌਲਤੇ ਦਿਲ ਕਰਾਰ ॥ ਕਿ ਜੋ ਦਾਨਹ ਸ਼ੁਦ ਦਾਨਹਾਇ ਅੰਬਾਰ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹਾ, ਐਸੇ । ਜ਼ਿਯਾਦਹ=ਬਹੁਤ । ਸ਼ੁਦ=ਹੋਈ । ਦਿਲ ਕਰਾਰ=ਰੱਜ ਗਏ ।
ਦਾਨਹਾਇ=ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ । ਅੰਬਾਰ=ਢੇਰ ।

ਅਰਥ—ਅਜਿਹਾ (ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਹੋ ਗਈ, ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ।
ਉਹਨਾਂ ਦਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ । ੨੨

ਖਰੀਦਹ ਅਜ਼ਾਂ ਨਕਦ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ ਫੀਲ ॥ ਚੁ ਕੋਹੇ ਰਵਾਂ ਹਮਚੁ ਦਰਿਆਇ ਨੀਲ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਰੀਦਹ=ਮੁਲ ਲੀਤੇ । ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ । ਨਕਦ=ਗੁਪਤੇ ਨਾਲ । ਫੀਲ=ਹਾਬੀ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ ।
ਕੋਹੇ=ਪਹਾੜ । ਰਵਾਂ=ਤੁਰਦੇ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਨੀਲ=ਨਦੀ, ਜੋ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੋਕ ਭਾਵ ਨਕਦ ਗੁਪਿਆਂ ਨਾਲ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਬੀ ਮੁਲ ਲਏ । ਜੋ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗੂ
ਵੱਡੇ ਤੇ ‘ਨੀਲ’ ਦਰਿਆ ਵਾਂਗੂ (ਮੱਠੀ-ਮੱਠੀ ਚਾਲ ਨਾਲ) ਚਲਦੇ ਸਨ । ੨੩

ਬਗੀਚਦ ਅਜ਼ੋ ਅਸਪ ਪਾਂ ਸ਼ੂਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਹਮਹ ਜ਼ਰੋ ਜ਼ੀਨੋ ਹਮਹ ਨੁਕਰਹ ਵਾਰ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੀਚਦ=ਲੈ ਲੀਤੇ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਅਸਪ=ਘੋੜੇ। ਪਾਂ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਪੰਜ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਪੰਜ ਲੱਖ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ ਹੀ। ਜ਼ਰੋ=ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ। ਜੀਨੋ=ਕਾਠੀਆਂ ਵਾਲੇ। ਨੁਕਰਹ=ਚਾਂਦੀ। ਵਾਰ=ਲੜੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤੋਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਘੋੜੇ ਲੈ ਲੀਤੇ, (ਜੋ) ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ੨੪।

ਖਰੀਦੰਦ ਸੇ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰਹ ਸ਼ੁਤਰ ॥ ਹਮਹ ਜ਼ਰ ਬਾਰੋ ਹਮਹ ਨੁਕਰਹ ਪੁਰ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਰੀਦੰਦ=ਮੁਲ ਲੈਣੇ। ਸੇ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰਹ=ਤਿੰਨ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਲੱਖ। ਸ਼ੁਤਰ=ਉਂਠ। ਜ਼ਰ=ਸੋਨਾ। ਬਾਰੋ=ਭਾਰ ਵਾਲੇ। ਨੁਕਰਹ=ਚਾਂਦੀ। ਪੁਰ=ਭਰੇ ਹੋਏ।

ਅਰਥ—ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਉਂਠ ਮੁਲ ਲੀਤੇ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਏ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ੨੫।

ਵਜ਼ਾਂ ਦਾਲ ਨਉ ਸ਼ਹਰ ਆਜ਼ਮ ਬਿ ਬਸਤ ॥ ਕਿ ਨਾਮੇ ਅਜ਼ਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿਹਲੀ ਸ਼ੁਦਾਸਤ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਨਉ=ਨਵਾਂ। ਆਜ਼ਮ=ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ। ਬਸਤ=ਬੰਨਿਆ, ਵਸਾਇਆ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦਾ। ਸ਼ੁਦਾਸਤ=ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਾਲ (ਦੇ ਦਾਣੇ ਦੀ ਆਮਦਨ) ਤੋਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਦਿੱਲੀ’ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨੬।

ਦਿਗਰ ਦਾਨਹ ਰਾ ਬਸਤ ਮੂੰਗੀ ਪਟਨ ॥ ਚੁ ਦੋਸਤਾਂ ਪਸੰਦਸਤ ਦੁਸ਼ਮਨ ਫਿਕਨ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ। ਦਾਨਹ=ਦਾਣੇ। ਬਸਤ=ਵਸਾਇਆ ਹੈ। ਮੂੰਗੀ ਪਟਨ=ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਪਸੰਦਸਤ=ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਕਨ=ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ‘ਮੂੰਗੀ ਪਟਨ’ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਇਆ। ਜੋ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ (ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ) ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨੭।

ਬਿ ਗੁਜ਼ਰੀਦ ਦਹ ਦੋ ਬਰੀਂ ਨਮਤ ਸਾਲ ॥ ਬਸੇ ਗਸ਼ਤ ਜੋ ਦੌਲਤੇ ਬੇਜਵਾਲ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਜ਼ਰੀਦ=ਬੀਤ ਗਏ। ਦਹ ਦੋ=ਬਾਰ੍ਹਾਂ। ਬਰੀਂ=ਉਪਰ, ਇਸੇ। ਨਮਤ=ਢੰਗ, ਤਰੀਕੇ। ਸਾਲ=ਬਰਸ, ਵਰ੍਷। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਗਸ਼ਤ=ਹੋ ਗਏ। ਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਦੌਲਤ=ਧਨ। ਬੇਜਵਾਲ=ਨਾ ਘਟਣ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਇਸੇ ਹੀ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਉਪਰ ਬਾਰ੍ਤਾਂ ਵਿਚੇ ਬੀਤ ਗਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਨਾ ਘਟਣ ਵਾਲਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਹੋ ਗਿਆ। ੨੮।

ਚੁ ਬਿਨਸ਼ਸਤ ਬਰ ਤਖਤ ਮਾਨੋ ਮਹੀਪ ॥ ਬ ਪੁਰਸ਼ਿਸ ਦਰਾਮਦ ਸ਼ਹੇ ਹਫਤ ਦੀਪ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ। ਬਿਨਸ਼ਸਤ=ਬੈਠਾ। ਬਰ ਤਖਤ=ਤਖਤ ਉਤੇ। ਮਾਨੋ=ਮਾਨਯਾਤਾ। ਮਹੀਪ=ਗਜ਼। ਬ ਪੁਰਸ਼ਿਸ=ਪੁਛਣਾ ਕੀਤਾ। ਦਰਾਮਦ=ਅੰਦਰ ਆਇਆ। ਸ਼ਹੇ=ਗਜ਼। ਹਫਤ=ਸਤ।

ਅਰਥ—ਮਾਨਯਾਤਾ ਗਜ਼ ਜਦ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠਾ (ਤੇ ਵਜੀਰ) ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਾਂ ਦੀਪਾਂ ਦਾ ਗਜ਼ ਪੁਛਣ ਲਗਾ। ੨੯।

ਬ ਗੁਫਤਾ ਕਿ ਪੇਸ਼ੀਨ ਕਾਗਦ ਬਿਆਰ ॥ ਚਿ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ ਮਨ ਬ ਪਿਸਰਾਂ ਸ਼ੁਮਾਰ* ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤਾ=ਕਿਹਾ। ਪੇਸ਼ੀਨ=ਪਹਿਲਾਂ। ਬਿਆਰ=ਲਿਆਓ। ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ=ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਮੈਂ। ਬ ਪਿਸਰਾਂ=ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ। ਸ਼ੁਮਾਰ=ਗਿਣਤੀ ਕਰ।

ਅਰਥ—(ਗਜ਼ ਨੇ ਵਜੀਰ ਨੂੰ) ਕਿਹਾ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਲਿਆਓ। ਮੈਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਉਸਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ। ੩੦।

ਦਬੀਰੇ ਕਲਮ ਜਨ ਕਲਮ ਬਰ ਗਰਿਫਤ ॥ ਜਵਾਬੇ ਸੁਖਨ ਰਾ ਅਲਮ ਬਰ ਗਰਿਫਤ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਬੀਰੇ=ਮੁਨਸ਼ੀ। ਕਲਮ ਜਨ=ਕਲਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ। ਬਰ ਗਰਿਫਤ=ਫੜ ਲਈ। ਜਵਾਬੇ ਸੁਖਨ ਰਾ=ਉੱਤਰ ਦੀ ਗੱਲ। ਅਲਮ=ਝੰਡਾ। ਬਰ ਗਰਿਫਤ=ਖੜਾ ਕੀਤਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਲਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ ਕਲਮ (ਹੱਥ ਵਿਚ) ਫੜ ਲਈ। ਉੱਤਰ ਦੀ ਗੱਲ (ਆਖਣ ਲਈ, ਉਸ ਨੇ) ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ੩੧।

ਬਗੁਫਤਾ ਚਿ ਬਖਸ਼ੀਦਮ ਏਸ਼ਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਬ ਕਾਗਜ਼ ਬਬੀਂ ਤਾਂ ਜੁਬਾਨਸ਼ ਬਿਆਰ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੁਫਤਾ=ਕਿਹਾ। ਚਿ=ਕੀ। ਬਖਸ਼ੀਦਮ=ਮੈਂ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਏਸ਼ਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਬ ਕਾਗਜ਼=ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ। ਬਬੀਂ=ਵੇਖ। ਜੁਬਾਨਸ਼=ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਆਰ=ਲਿਆਓ।

ਅਰਥ—(ਗਜ਼ ਨੇ) ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਹਜ਼ਾਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ? ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਵੇਖੋ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਬਾਨ ਉਤੇ ਲਿਆਓ ਭਾਵ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਤੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਦੱਸੋ। ੩੨।

* ਕਈਆਂ ਪੋਖੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਚਹਾਰ ਵੀ ਹੈ।

ਬ ਕਾਗਜ਼ ਬਬੀਂ ਤਾਂ ਬਗੋਯਦ ਜੁਬਾਂ ॥ ਚਿ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਸ਼ੁਦ ਬਖਸ਼ ਹਰ ਕਸ ਕਜ਼ਾਂ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਉਤੇ । ਬਬੀਂ=ਵੇਖ । ਬਗੋਯਦ=ਕਹੁ । ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਸ਼ੁਦ=ਬਖਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ, ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ । ਬਖਸ਼=ਹਿੱਸਾ, ਭਾਗ । ਹਰ ਕਸ=ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ । ਕਜ਼ਾਂ=ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਵੇਖੋ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਕਹੁ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਕੀ ਕੀ ਬਖਸ਼ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ । ੩੩।

ਚੁ ਬਿਸ਼ੁਨੀਦ ਸੁਖਨਿ ਅਜ਼ ਮਹੀਪਾਨਿ ਮਾਨ ॥ ਛਰਿਸਤਾ ਸਿਫਤ ਚੂੰ ਮਲਾਇਕ ਮਕਾਨ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੋਂ । ਬਿਸ਼ੁਨੀਦ=ਸੁਣੀ । ਸੁਖਨਿ=ਗੱਲ । ਅਜ਼=ਸੇ । ਮਹੀਪਾਨਿ=ਗਾਜਾ । ਮਾਨ=ਮਾਨਧਾਤਾ । ਸਿਫਤ=ਉਪਮਾ, ਤਾਰੀਫ । ਚੂੰ=ਵਰਗੀ । ਮਲਾਇਕ=ਦੇਵਤੇ । ਮਕਾਨ=ਪਦਵੀ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਮਾਨਧਾਤਾ ਰਾਜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ, ਜਿਸਦੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੀ ਸਿਫਤ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੀ ਪਦਵੀ ਹੈ । ੩੪।

ਬਿਆਰੀ ਮਰਾ ਪੇਸ਼ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਮਨ ॥ ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਂ ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਨ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਰੀ=ਲਿਆਵੇ । ਮਰਾ ਪੇਸ਼=ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ । ਬਖਸ਼ੀਦਹ=ਦਾਤ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਚਰਾਗੇ=ਦੀਵੇ । ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ । ਆਫਤਾਬੇ=ਸੂਰਜ । ਯਮਨ=ਇਕ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ।

ਅਰਥ—(ਜੋ ਕੁਝ) ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਾਤ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਓ । ਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੀਵਿਓਂ ਤੇ ਯਮਨ ਸੂਰਜੇ । ੩੫।

ਬਗੋਯਦ ਕਿ ਮੁਰਦੰਦ ਬਾਜੇ ਮੁਹਿੰਮ ॥ ਕਿ ਮਾ ਹਮ ਬਸਾ ਫੀਲ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ । ਮੁਰਦੰਦ=ਮਰ ਗਏ । ਬਾਜੇ=ਕਈ । ਮੁਹਿੰਮ=ਲੜਾਈ । ਮਾ ਹਮ=ਮੈਂ ਭੀ । ਬਸਾ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ।

ਅਰਥ—ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਈ (ਹਾਥੀ) ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਰ ਗਏ ਹਨ । ਜੋ ਬਚੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਾਥੀ ਮੈਂ (ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ) ਬਖਸ਼ ਦਿਤੇ ਸਨ । ੩੬।

ਦਿਗਰ ਰਾ ਬਿ ਪੁਰਸੀਦ ਅਸਪਸ਼ ਚਿ ਕਰਦ ॥ ਕਿ ਬਾਜੇ ਬ ਬਖਸ਼ੀਦ ਬਾਜੇ ਬਿਮੁਰਦ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਰਾ=ਦੂਜੇ ਨੂੰ । ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਅਸਪਸ਼=ਘੋੜੇ ਉਹ । ਚਿ ਕਰਦ=ਕੀ ਕੀਤੇ । ਬਾਜ਼ੇ=ਕਈ । ਬਿ ਮੁਰਦ=ਮਰ ਗਏ ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ (ਪੁੱਤਰ) ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ ? (ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਕਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਖਸ਼ਿ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਮਰ ਗਏ ਹਨ । ੩੧। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੯]

ਸੋਇਮ ਰਾ ਬਿਪੁਰਸੀਦ ਸ਼ੁਤਰਾਂ ਨੁਮਾ ॥ ਕੁਜਾ ਤੋ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਏ ਜਾਨਿ ਮਾ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ ਰਾ=ਤੀਜੇ ਨੂੰ । ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਸ਼ੁਤਰਾਂ=ਉਠਾਂ । ਨੁਮਾ=ਵਿਖਾਓ । ਕੁਜਾ=ਕਿਥੇ ? ਤੋ=ਤੈਂ । ਜਾਨਿ ਮਾ=ਮੇਰੀ ਜਾਨ ।

ਅਰਥ—ਤੀਜੇ (ਪੁੱਤਰ) ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਆਪਣੇ ਉਠਾਂ ਵਿਖਾਓ । ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ! ਤੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ? । ੩੮।

ਬਿ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਬਾਜੇ ਬਕਾਰ ਆਮਦੰਦ ॥ ਬਖਸ਼ਬ ਅੰਦਰੂੰ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਆਮਦੰਦ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤਹ=ਕਿਹਾ । ਬਾਜੇ=ਕਈ । ਬਕਾਰ=ਕੰਮ ਵਿਚ । ਆਮਦੰਦ=ਆ ਗਏ । ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਈ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆ ਗਏ ਹਨ ਭਾਵ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ (ਉਠ) ਬਖਸ਼ਿ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੁਰਚ ਆ ਗਏ ਹਨ । ੩੯।

ਚਵੁਮ ਰਾ ਬਿ ਪੁਰਸ਼ੀਦ ਕਿ ਏ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥ ਸਜਾਵਾਰਿ ਦੇਹੀਮ ਸਾਯਾਨ ਤਖਤ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਵੁਮ ਰਾ=ਚੌਥੇ ਨੂੰ । ਪੁਰਸ਼ੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਨੇਕ ਬਖਤ=ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ । ਸਜਾਵਾਰਿ=ਲਾਇਕ, ਜੋਗ । ਦੇਹੀਮ=ਛੜ੍ਹ, ਚੌਰ । ਸਾਯਾਨ=ਜੋਗ । ਤਖਤ=ਰਾਜ ਗੱਦੀ ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਚੌਥੇ (ਪੁੱਤਰ) ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਕਿ ਹੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ! ਛੜ੍ਹ ਚੌਰ ਦੇ ਲਾਇਕ ! ਅਤੇ ਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਜੋਗ । ੪੦।

ਕੁਜਾ ਗਸਤ ਬਖਸ਼ਬ ਤੁ ਮਾਰਾ ਫਹੀਮ ॥ ਯਕੇ ਦਾਨਹ ਮੂੰਗੋ ਦਿਗਰ ਨੁਖਦ ਨੀਮ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਜਾ=ਕਿਥੇ ? ਗਸਤ=ਗਈ । ਤੁ=ਤੂੰ । ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਫਹੀਮ=ਸਮਝਾ । ਨੁਖਦ=ਚਣਾ ।

ਅਰਥ—ਮੇਰੀ ਦਾਤ ਕਿਥੇ ਗਈ ? ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾ । ਇਕ ਦਾਣਾ ਮੂੰਗੀ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਅੱਧਾ ਦਾਣਾ ਚਣੇ ਭਾਵ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਸੀ । ੪੧।

ਸ਼ਵਦ ਗਰ ਹੁਕਮ ਤਾ ਬਿਆਰੇਮ ਪੇਸ਼ ॥ ਹਮਹ ਫੀਲ ਅਸਪੋ ਅਜ੍ਜੋ ਸੁਤਰ ਬੇਸ਼ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇ। ਗਰ=ਜੇਕਰ। ਬਿਆਰੇਮ=ਲਿਆਵਾਂ ਮੈਂ। ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਫੀਲ=ਹਾਥੀ। ਅਸਪੋ=ਘੋੜੇ। ਸੁਤਰ=ਉਠ। ਬੇਸ਼=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਵਾਂ। ਸਾਰੇ ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਠ। ੪੨।

ਨਦਰ ਕਰਦ ਫੀਲੇ ਦੋ ਦਰ ਹਜ਼ਾਰ ਮਸਤ ॥ ਪੁਰ ਅਜ਼ਜ਼ ਜ਼ਰ ਬਾਰੋ ਹਮਹ ਨੁਕਰਾ ਬਸਤ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਦਰ ਕਰਦ=ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੇ, ਵਿਖਾਏ। ਫੀਲੇ=ਹਾਥੀ। ਦੋ ਦਾਹੇ=ਵੀਹ ਜਾਂ ਦਸ ਤੇ ਦੋ-ਬਾਰ੍ਹ। ਜ਼ਰ=ਸੋਨਾ। ਨੁਕਰ=ਚਾਂਦੀ। ਬਸਤ=ਮੜੇ ਹੋਏ।

ਅਰਥ—(ਉਸ ਨੇ) ਬਾਰ੍ਹ ਜਾਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਮਸਤ ਹਾਥੀ (ਲਿਆ ਕੇ) ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੇ ਭਾਵ ਵਿਖਾਏ। ਜੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ ਮੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ੪੩।

ਹਮਾਂ ਅਸਪ ਦਰ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ ਆਵਰੀਦ ॥ ਹਮਾਂ ਜ਼ੀਨੋ ਜ਼ਰ ਬੇਸ਼ਮਾਰ ਆਵਰੀਦ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ=ਉਹ ਵੀ। ਅਸਪ=ਘੋੜੇ। ਦਰ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਦਸ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਦਸ ਲੱਖ। ਆਵਰੀਦ=ਲਿਆਇਆ।

ਅਰਥ—(ਫਿਰ) ਉਹ ਦਸ ਲੱਖ ਘੋੜੇ ਵੀ ਲਿਆਇਆ। ਉਹ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕਾਠੀਆਂ ਵੀ ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਲਿਆਇਆ। ੪੪।

ਹਮਾਂ ਖੋਦ ਖਫਤਾਨ ਓ ਬਰਗੁਸਤਵਾਂ ॥ ਬਸੇ ਤੀਰ ਸ਼ਮਬੇਰ ਕੀਮਤ ਗਿਰਾਂ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੋਦ=ਟੋਪ। (ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ, ਜੋ ਸਿਰ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।) ਖਫਤਾਨ=ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੰਜੋਆਂ। ਬਰ=ਚੰਗੇ। ਗੁਸਤਵਾਂ=ਸੁਨਹਿਰੀ ਝੁਲ। ਗਿਰਾਂ=ਬਹੁਤ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਲੋਹੇ ਦੇ ਟੋਪ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੰਜੋਆਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਝੁਲਾਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੀਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੇ ਮੁਲ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਲਿਆਇਆ। ੪੫।

ਬਸੇ ਸੁਤਰ ਬਰਗਦਾਦ ਜ਼ਰ ਬਢਤ ਬਾਰ ॥ ਜ਼ਰੋ ਜਾਮਹ ਹਮ ਆਸਤੀਂ ਬੇਸ਼ਮਾਰ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ । ਸ਼ੁਭਰ=ਊਂਠ । ਬਗਦਾਦ=ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਊਂਠ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ । ਜਰ ਬਫ਼ਤ=ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਕਪੜੇ, ਖੀਨ ਖਾਬ ਵਗੈਰਾ । ਬਾਰ=ਭਾਰ । ਜਰੋ=ਸੋਨਾ । ਜਾਮਹ-ਬਸਤ੍ਰ, ਕਪੜੇ । ਹਮ=ਭੀ । ਆਸਤੀਂ=ਬਾਹਵਾਂ, ਕੁੜਤੀਆਂ । ਬੇਸ਼ਮਾਰ=ਬੇਅੰਤ ।

ਅਰਥ—ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਊਂਠ, ਜੋ ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਲਦੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਸੋਨਾ ਕਪੜੇ ਤੇ ਕੁੜਤੀਆਂ ਵੀ ਬੇਅੰਤ (ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ) । ੪੬॥

ਕਿ ਦਹ ਨੀਲ ਦਹ ਪਦਮ ਦੀਨਾਰ ਜ਼ਰਦ ॥ ਕਜ਼ੋ ਦੀਦਹ ਬੁਦ ਦੀਦਹ ਏ ਦੋਸਤ ਸਰਦ ॥੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਦਹ=ਦਸ । ਨੀਲ=ਸੌ ਕਰੋੜ ਦਾ ਅਰਬ, ਸੌ ਅਰਬ ਦਾ ਖਰਬ ਤੇ ਸੌ ਖਰਬ ਦਾ ਇਕ ‘ਨੀਲ’ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਪਦਮ=ਸੌ ਨੀਲ ਦਾ ਇਕ ਪਦਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੀਨਾਰ=ਮੋਹਰਾਂ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਦਸ ਨੀਲ ਤੇ ਦਸ ਪਦਮ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਭਾਵ ਚੰਗੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਜਣਾ-ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੀਤਲ ਭਾਵ ਠੰਢੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ੪੭॥

ਕਿ ਯਕ ਮੂੰਗ ਯਕ ਸ਼ਹਰ ਜੂ ਕਾਮ ਬੁਦ ॥ ਕਿ ਮੂੰਗੀ ਪਟਨ ਸ਼ਹਰ ਓ ਨਾਮ ਬੁਦ ॥੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕ=ਇਕ । ਜੂ=ਉਸ ਤੋਂ । ਕਾਮ=ਇੱਛਾ । ਓ=ਉਸ ਤੋਂ । ਬੁਦ=ਹੋਇਆ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਕ ਮੂੰਗੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਮੂੰਗੀ ਪਟਨ’ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਹੋਇਆ ਹੈ । ੪੮॥

ਕਿ ਨੀਮੇ ਨੁਖੁਦ ਰਾ ਦਿਗਰ ਸ਼ਹਰ ਬਸਤ ॥ ਕਿ ਨਾਮੇ ਅਜ਼ੋ ਸ਼ਹਰ ਦਿਹਲੀ ਬੁਦ ਅਸਤ ॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਨੀਮੇ=ਅੱਧਾ । ਨੁਖੁਦ=ਛੋਲੇ । ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ । ਰਾ=ਦਾ । ਬਸਤ=ਬੰਨਿਆ । ਬੁਦ=ਹੋਇਆ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅੱਧਾ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਦਾਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਬੰਨਿਆ, ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜੇ ਦਲੀਪ ਦੇ ਵਸਾਊਣ ਕਰਕੇ ‘ਦਿਲੀ’ ਸ਼ਹਿਰ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਹੋਇਆ ਹੈ । ੪੯॥

ਖੁਸ਼ ਆਮਦ ਬ ਤਦਬੀਰ ਮਾਨੋ ਮਹੀਪ ॥ ਖਿਤਾਬਸ਼ ਬਦੋ ਦਾਦ ਰਾਜਹ ਦਲੀਪ ॥੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਤਦਬੀਰ=ਜੁਗਤੀ । ਮਾਨੋ=ਮਾਨਧਾਤਾ । ਖਿਤਾਬ=ਇਜ਼ਤ । ਬਦੋ=ਉਸ । ਬਦੋ=ਉਸ ਨੂੰ । ਦਾਦ=ਦਿਤਾ । ਰਾਜਹ ਦਲੀਪ=ਦਿਲ ਦਾ ਪਤੀ ।

ਅਰਥ—ਮਾਨਪਾਤਾ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤ੍ਵ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਚੰਗੀ ਲਗੀ, ਉਸ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ‘ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ’ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਧਰ ਦਿਤਾ | ੫੦।

ਕਿ ਪੈਦਾ ਅਜੋ ਮਰਦ ਸ਼ਾਹਨ ਸ਼ਹੀ ॥ ਸਜ਼ਾਵਰ ਤਖਤ ਅਸਤ ਤਾਜੋ ਮਹੀ ॥੫੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੈਦਾ=ਪ੍ਰਗਟ । ਮਰਦ=ਪ੍ਰਤਾਪ । ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਹੀ=ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ । ਸਜ਼ਾਵਰ=ਯੋਗ, ਲਾਇਕ । ਤਾਜੋ=ਮੁਕਟ, ਡੱਤ । ਮਹੀ=ਪਰਤੀ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ । (ਉਸ ਕਰਕੇ ਉਹ) ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਤਖਤ ਤੇ ਡੱਤਰ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ | ੫੧।

ਬ-ਜੋਬਦ ਅਜੋ ਮਰਦ ਤਾਜੋ ਨਗੀਂ ॥ ਬਰਾਂ ਅਕਲੋ ਤਦਬੀਰ ਹਜ਼ਾਰ ਆਫਰੀਂ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਨਾਲ । ਜੋਬਦ=ਸੌਭਦਾ ਹੈ । ਅਜੋ=ਇਸ । ਤਾਜੋ=ਛੱਤ੍ਰ, ਚੌਰ । ਨਗੀਂ=ਨਗੀਨਾ, ਮੋਹਰ । ਤਦਬੀਰ=ਜੁਗਤੀ । ਆਫਰੀਂ=ਆਫਰੀਨ, ਕੁਰਬਾਨ, ਸਦਕੇ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਮਰਦ ਨੂੰ ਜੜਾਊ ਛੱਤ੍ਰ, ਚੌਰ ਤੇ ਮੋਹਰ ਸੌਭਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਅਕਲ ਤੇ ਜੁਗਤੀ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵੇਗੀ ਸਦਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। | ੫੨।

ਸਿ ਓ ਹਸਤ ਬੇਅਕਲ ਆਲੂਦਹ ਮ.ਗ.ਜ਼ ॥ ਨ ਗੁਫਤਾਰ ਖੁਸ਼ਤਰ ਨ ਰਫਤਾਰ ਨ.ਗ.ਜ਼ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਿ ਓ=ਤਿੰਨ ਹੀ । ਹਸਤ=ਹੈਗੇ ਹਨ । ਬੇਅਕਲ=ਮੂਰਖ, ਅਕਲ ਤੋਂ ਹੀਣੇ । ਆਲੂਦਹ=ਗੰਦੇ । ਮ.ਗ.ਜ਼=ਦਿਮਾਗ । ਗੁਫਤਾਰ=ਬੋਲੀ । ਖੁਸ਼ਤਰ=ਚੰਗੀ ਸੁੰਦਰ । ਰਫਤਾਰ=ਚਾਲ, ਤੌਰ। ਨ.ਗ.ਜ਼=ਪਿਆਰੀ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਤਿੰਨੇ (ਪੁੱਤਰ) ਹੀ ਮੂਰਖ ਤੇ ਗੰਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲੇ ਹੈਗੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾ ਬੋਲੀ ਚੰਗੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੌਰ ਪਿਆਰੀ ਹੈ। | ੫੩।

ਹਮੀ ਖੂਆਸਤ ਕਿ ਓਰਾ ਬਸਾਹੀ ਦਿਹਮ ॥ ਕਿ ਦੌਲਤ ਖੁਦਸ਼ ਰਾ ਆਗਾਹੀ ਦਿਹਮ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀ=ਇਸ ਨੇ ਭੀ । ਖੂਆਸਤ=ਚਾਹਿਆ, ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਦਿਹਮ=ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ। ਖੁਦਸ਼=ਆਪਣੀ। ਰਾ=ਦੀ। ਆਗਾਹੀ=ਪਤਾ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦੌਲਤ ਦਾ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। | ੫੪।

ਬਜ਼ੇਬਦ ਬਰ ਔਰੰਗਿ ਬਾਹਨ ਸ਼ਹੀ ॥ ਕਿ ਸੂਅਹਿਬ ਸ਼ਉਰ ਅਸਤ ਵ ਮਾਲਿਕ ਮਹੀ ॥੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਜ਼ੇਬਦ=ਸੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਔਰੰਗਿ=ਰਾਜ-ਗੱਦੀ। ਸੂਅਹਿਬ=ਸਾਹਿਬ, ਮਾਲਕ। ਸ਼ਉਰ=ਬੁਧੀਵਾਨ। ਮਹੀ=ਧਰਤੀ।

ਅਰਥ—ਰਾਜਾ (ਦਲੀਪ) ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਸੋਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਬੁਧੀਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵੀ ਹੈ। ੫੫॥

ਖਿਤਾਬਸ਼ ਅਜੋ ਰਾਸ਼ਤ ਰਾਜਹ ਦਲੀਪ ॥ ਖਿਲਾਫਤ ਬਬਖਸ਼ੀਦ ਮਾਨੋ ਮਹੀਪ ॥੫੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਿਤਾਬਸ਼=ਮਰਾਤਬਾ, ਰੁਤਬਾ। ਸ਼=ਉਸ ਦਾ। ਅਜੋ=ਸੇ, ਤੋਂ। ਰਾਸ਼ਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਖਿਲਾਫਤ=ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ। ਮਾਨੋ=ਮਾਨਯਾਤਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤੋਂ ‘ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ’ ਉਸ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਮਾਨਯਾਤਾ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ। ੫੬॥

ਸਿ ਪਿਸਰਾਂ ਦਿਗਰ ਬਾਹਿ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਦ ॥ ਨ ਦਾਨਸ਼ ਪ੍ਰਸਤੋਂ ਨ ਆਜ਼ਾਦ ਮਰਦ ॥੫੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਿ=ਤਿੰਨ। ਪਿਸਰਾਂ=ਪੁੱਤਰਾਂ, ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜੇ। ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਦ=ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਦਿਤਾ। ਦਾਨਸ਼ ਪ੍ਰਸਤੋਂ=ਉਹ ਬੁਧੀਵਾਨ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਨਾ ਉਹ ਬੁਧੀਵਾਨ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਮਨੁੱਖ ਸਨ। ੫੭॥

ਕਿ ਓਰਾ ਬਰ ਓ ਜ਼ਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਨਿਸ਼ਾਦ ॥ ਕਲੀਦੇ ਕੁਹਨ ਗੰਜ ਰਾ ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੫੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਓਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਜ਼ਰ ਸਿੰਘਾਸਨ=ਸੋਨੇ ਦੇ ਤਖ਼ਤ। ਨਿਸ਼ਾਦ=ਬੈਠਾ ਦਿਤਾ। ਕਲੀਦੇ=ਕੁੰਜੀ। ਕੁਹਨ=ਪੁਰਾਣੇ। ਗੰਜ=ਖਜ਼ਾਨਾ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਬੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ (ਦਲੀਪ) ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਦਿਤਾ। ਕੁੰਜੀ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਬੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। ੫੮॥

ਬਦੋ ਦਾਦ ਸ਼ਾਹੀ ਖੁਦ ਆਜ਼ਾਦ ਗ਼ਾਬਤ ॥ ਬਿਪੋਸ਼ੀਦ ਦਲਕੋ ਰਵਾਂ ਬੁਦ ਬਦਸ਼ਤ ॥੫੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੋ=ਉਸ ਨੂੰ। ਦਾਦ=ਦਿਤੀ। ਸ਼ਾਹੀ=ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। ਖੁਦ=ਆਪ। ਆਜ਼ਾਦ ਗ਼ਾਬਤ=

ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਿਪੋਸੀਦ=ਪਾ ਲਈ। ਦਲਕੋ=ਛਕੀਰਾਂ ਦੀ ਗੋਦੜੀ। ਰਵਾਂ ਸ਼ੁਦ=ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ।
ਬਦਸ਼ਤ=ਉਜ਼ਾੜ ਨੂੰ, ਜੰਗਲ ਨੂੰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਆਪ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਛਕੀਰਾਂ ਵਾਲੀ ਗੋਦੜੀ
ਪਾ ਲਈ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ। ੫੮।

ਬਿਦੇਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰੇ ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਦਰ ਵਕਤਿ ਜੰਗ ॥੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦੇਹ=ਦਿਓ। ਸਾਕੀਆ=ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੇ! ਸਾਗਰੇ=ਪਿਆਲਾ। ਏ=ਦਾ। ਸਬਜ਼ ਰੰਗ=
ਹਰਾ ਰੰਗ ਭਾਵ ਨਾਮ ਦਾ। ਬਕਾਰ=ਲੋੜੀਦਾ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਵਕਤਿ=ਵੇਲੇ। ਜੰਗ=ਯੁੱਧ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੇ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੇ ਰੰਗ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ
ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ। ੬੦। [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੩੮੭]

ਬ ਮਨ ਦੇਹ ਕਿ ਬਖ਼ਤ ਆਜ਼ਮਾਈ ਕੁਨਮ ॥ ਜਿ ਤੇਗੇ ਖੁਦਸ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਕੁਨਮ ॥੬੧॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਮਨ=ਮੈਨੂੰ। ਬਖ਼ਤ=ਭਾਗ, ਕਿਸਮਤ। ਆਜ਼ਮਾਈ=ਪ੍ਰੀਖਿਆ। ਕੁਨਮ=ਮੈਂ ਕਰਾਂ।
ਤੇਗੇ=ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ। ਖੁਦਸ਼=ਆਪਣੀ।

ਅਰਥ—(ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਲਾ) ਮੈਨੂੰ ਦੇਹ, ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ
ਕਰਾਂ (ਅਤੇ) ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂ। ੬੧।੨।

ਦੂਸਰੀ ਹਿਕਾਇਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ।

ਹਿਕਾਇਤ ਤੀਸਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਦਾਨਿਸ਼ ਦਿਹੋ ਦਾਦ ਗਰ ॥ ਰਜਾ ਬਖ਼ਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਹਰ ਹੁਨਰ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦਾਵੰਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਦਾਨਿਸ਼ ਦਿਹੋ=ਸਮਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਦਾਦਗਰ=ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਰਜਾ=ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ। ਰੋਜ਼ੀ=ਖੁਰਾਕ, ਅੰਨ। ਹਰ=ਸਾਰੀਆਂ। ਹੁਨਰ=ਵਿਦਿਆ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਮਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਬਖ਼ਸ਼ਨ ਵਾਲਾ, ਅੰਨ
ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਦਿਆਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ। ੧।

ਅਮਾਂ ਬਖਸ਼ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਓ ਦਸਤਗੀਰ ॥ ਕੁਸ਼ਾਇਸ਼ ਕੁਨੋ ਰਹਿਨੁਮਾਇਸ਼ ਪਜੀਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਮਾਂ=ਸੁਖ । ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਉਦਾਰ, ਸਖੀ । ਦਸਤਗੀਰ=ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ । ਕੁਸ਼ਾਇਸ਼=ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਰਹਿਨੁਮਾਇਸ਼=ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ । ਪਜੀਰ=ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਦਾਰ ਹੈ, ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।੨।

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਯਕੇ ਨੇਕ ਮਰਦ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਦੌਰਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਰ ਆਵੁਰਦ ਗਰਦ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਥਾ, ਕਹਾਣੀ । ਸ਼ੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਯਕੇ=ਇਕ । ਨੇਕ=ਚੰਗੇ । ਦੌਰਿ=ਹੋਂਦ, ਹਸਤੀ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਆਵੁਰਦ=ਲੈ ਆਂਦੀ । ਗਰਦ=ਖਾਕ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਐਂਗਜੇਬ ! ਅਸਾਂ ਇਕ ਭਲੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੈਰੀ ਉਪਰ ਮਿੱਟੀ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਨੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਕ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ।੩।

ਖਸਮ ਅਫ਼ਗਾਨੋ ਸ਼ਾਹਿ ਚੀਂ ਦਿਲ ਫਿਰਾਜ਼ ॥ ਗਾਰੀਬੁਲ ਨਿਵਾਜ਼ੋ ਗਾਨੀਮੁਲ ਗੁਦਾਜ਼ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਸਮ=ਵੈਰੀ । ਅਫ਼ਗਾਨ=ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ । ਸ਼ਾਹਿ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ । ਚੀਂ=ਚੀਨ । ਫਿਰਾਜ਼=ਉਦਾਰ । ਗਾਰੀਬੁਲ=ਗਾਰੀਬ । ਨਿਵਾਜ਼ੋ=ਵਡਿਆਉਣ । ਗਾਨੀਮੁਲ=ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ । ਗੁਦਾਜ਼=ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—(ਉਹ) ਚੀਨ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੈਰੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦਿਲ ਦਾ ਬੜਾ ਉਦਾਰ ਸੀ । ਗਾਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ।੪।

ਜਿ ਰਜਮੋ ਬ ਬਜਮ ਓ ਹਮਹ ਬੰਦੁਬਸਤ ॥ ਕਿ ਬਿਸੀਆਰ ਤੇਗਸਤ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਦਸਤ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਰਜਮ=ਜੁੱਧ । ਬ ਬਜਮ=ਸਭਾ ਵਿਚ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਬੰਦੁਬਸਤ=ਪ੍ਰਬੰਧ । ਬਿਸੀਆਰ=ਬਹੁਤ ਹੀ । ਤੇਗਸਤ=ਤਲਵਾਰ ਹੈ । ਦਸਤ=ਹੱਥ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਤੇ ਸਭਾ ਵਿਚ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ । ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ ।੫।

ਨਿਵਾਲਹਿ ਪਿਆਲਹਿ ਜਿ ਰਜ਼ਮੇ ਬ ਬਜ਼ਮ ॥ ਤੁ ਗੁਫਤੀ ਕਿ ਦਿਗਰ ਯਲੇ ਸ਼ੁਦ ਬ ਬਜ਼ਮ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਵਾਲਹਿ=ਲੁਕਮਾ ਭਾਵ ਖਾਣਾ । ਪਿਆਲਹਿ=ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਕਪ । ਰਜ਼ਮੇ=ਜੁੱਧ ਅਤੇ ।
ਬ ਬਜ਼ਮ=ਸਭਾ ਵਿਚ । ਗੁਫਤੀ=ਕਹੋਂ । ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ । ਯਲੇ=ਮੱਲ, ਪਹਿਲਵਾਨ । ਸ਼ੁਦ=ਹੋਇਆ ।

ਅਰਥ—ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਲੋਂ, ਜੁੱਧ ਤੇ ਸਭਾ ਵਿਚ (ਕਿਸੇ ਗਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ) । ਹੇ ਅੰਰਗਜ਼ੇਬ !
ਤੂ ਕਹੋਂਗਾ ਕਿ ਸਭਾ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਕਿਹੜਾ ਪਹਿਲਵਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ।੯॥

ਜਿ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ਹਮ ਚੁ ਆਮੋਖਤਹ ਸ਼ੁਦ ॥ ਤੁ ਗੋਈ ਕਿ ਦਰ ਸ਼ਿਕਮ ਅੰਦੋਖਤਹ ਸ਼ੁਦ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ ਚੁ=ਅਜੇਹਾ । ਆਮੋਖਤਹ=ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਗੋਈ=ਕਹੋਂਗਾ । ਸ਼ਿਕਮ=
ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ । ਅੰਦੋਖਤਹ=ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਭਾਵ ਸਿਖ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੀਰ ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਵਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਹੇ ਅੰਰਗਜ਼ੇਬ ! ਤੂ ਕਹੋਂਗਾ
ਜੋ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚੋਂ ਸਿਖ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ।੧॥

ਚੋ ਮਾਲਿਸ਼ ਗਿਰਾਨਸ਼ ਮਤੂਆਸ਼ ਅਜੀਮ ॥ ਕਿ ਮੁਲਕਸ਼ ਬਸੇ ਹਸਤ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰੀਮ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਾਲਿ=ਦੌਲਤ । ਸ=ਉਸ । ਗਿਰਾਨ=ਭਾਰੀ । ਮਤੂਆਸ਼=ਪਦਾਰਥ ਉਸ ਦਾ । ਅਜੀਮ=
ਬਹੁਤ । ਮੁਲਕਸ਼=ਦੇਸ ਉਸ ਦਾ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤ । ਹਸਤ=ਹੈ । ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਦਾਤਾ ।

ਅਰਥ—ਦੌਲਤ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਸੀ । ਦੇਸ ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਨ, ਦਾਤ
ਦੇਣ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ ।੮॥

ਅਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਬ ਆਖਿਰ ਸ਼ੁਦਸਤ ॥ ਨਿਸਤਤੰਦ ਵਜੀਰਗਨਿ ਓ ਪੇਸ਼ੁ ਪਸਤ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜੋ=ਉਸ ਦਾ । ਆਖਿਰ=ਓੜਕ, ਅੰਤ । ਸ਼ੁਦਸਤ=ਹੋਇਆ ਹੈ । ਨਿਸਤਤੰਦ=ਬੈਠ
ਗਏ । ਓ=ਉਸ ਦੇ । ਪੇਸ਼ੁ ਪਸਤ=ਅਗੇ ਪਿਛੇ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਵਜੀਰ ਆਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਬੈਠ
ਗਏ ।੯॥

ਜਿ ਤੋ ਪਸ ਕਿਰਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਿਹਮ ॥ ਕਿਰਾ ਤਾਜ ਇਕਬਾਲ ਬਰ ਸਰ ਨਿਹਮ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਿ ਤੋ=ਤੈਥੋਂ । ਪਸ=ਪਿਛੋਂ । ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਨੂੰ । ਦਿਹਮ=ਅਸੀਂ ਦਈਏ । ਤਾਜ=ਛੜ,
ਚੌਰ । ਇਕਬਾਲ=ਪ੍ਰਤਾਪ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਸਰ=ਸਿਰ । ਨਿਹਮ=ਰਖੀਏ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਈਏ ? ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੇ ਸਿਰ
ਉਪਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਛੜ (ਚੌਰ) ਰਖੀਏ ? ।੧੦।

ਕਿਰਾ ਮਰਦ ਅਜ਼ ਖਾਨਹ ਬੇਰੂੰ ਕੁਨਦ ॥

ਕਿਰਾ ਬਖਤ ਇਕਬਾਲ ਬਰ ਸਰ ਨਿਹਦ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿਰਾ ਮਰਦ=ਕਿਸ ਮਰਦ ਨੂੰ । ਅਜ਼ ਖਾਨਹ=ਘਰ ਤੋਂ । ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ । ਕੁਨਦ=ਅਸੀਂ
ਕਰੀਏ । ਕਿਰਾ=ਕਿਸ । ਬਖਤ=ਭਾਗ । ਇਕਬਾਲ=ਪ੍ਰਤਾਪ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਸਰ=ਸਿਰ । ਨਿਹਦ=ਰਖੀਏ ।

ਅਰਥ—ਕਿਸ ਮਰਦ ਨੂੰ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਸੀਂ ਕਰੀਏ ? ਕਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਭਾਗ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਰਖੀਏ ਭਾਵ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਕਿਸ ਨੂੰ ਦੇਈਏ ? ।੧੧।

ਬਹੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਕੁਸ਼ਾਦੋ ਦੁ ਚਸਮ ॥

ਬਗੁੜਤਾਹ ਸੁਖਨ ਬਾਹਿ ਪੇਸ਼ੀਨ ਰਸਮ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਹੋਸ਼=ਸੁਰਤ ਵਿਚ, ਹੋਸ਼ ਵਿਚ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਕੁਸ਼ਾਦਹ=ਖੋਲੀਆਂ । ਚਸਮ=
ਅੱਖਾਂ । ਗੁੜਤਹ=ਕਿਹਾ । ਪੇਸ਼ੀਨ ਰਸਮ=ਪਹਿਲੀ ਮਰਯਾਦਾ ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲੀਆਂ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਮਰਯਾਦਾ
ਦਾ ਬਚਨ ਕਿਹਾ ।੧੨।

ਨ ਪਾਓ ਨ ਦਸਤੋ ਨ ਚਸਮੋ ਜੁਬਾਂ ॥

ਨ ਹੋਸ਼ੋ ਨ ਹਿੰਮਤ ਨ ਹੈਬਤ ਕਸਾਂ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਾਓ=ਪੈਰ । ਦਸਤੋ=ਹੱਥ । ਚਸਮੋ=ਅੱਖਾਂ । ਜੁਬਾਂ=ਜੀਭ । ਹੋਸ਼ੋ=ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ । ਹੈਬਤ=
ਦਬਾਓ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ, ਹੱਥ ਨਹੀਂ, ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੀਭ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ,
ਨਾ ਉੱਦਮ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਹੋਵੇ ।੧੩।

ਨ ਹਉਲੋ ਨ ਹਿੰਮਤ ਨ ਹੀਲਾ ਨ ਹੋਸ਼ ॥

ਨ ਬੀਨੀ ਨ ਬੀਨਾਇਗੀ ਹਰ ਦੋ ਗੋਸ਼ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਉਲੋ=ਡਰ । ਹਿੰਮਤ=ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ । ਹੀਲਾ=ਬਹਾਨਾ । ਹੋਸ਼=ਸੰਭਾਲ । ਬੀਨੀ=ਨੱਕ ।
ਬੀਨਾਇਗੀ=ਨਜ਼ਰ, ਦਿਸ਼ਟੀ । ਗੋਸ਼=ਕੰਨ ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਹੀ ਡਰ, ਨਾ ਹੀ ਉੱਦਮ, ਨਾ ਹੀ ਬਹਾਨਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਹੋਵੇ ।
ਨਾ ਹੀ ਨੱਕ, ਨਾ ਨਿਗਾਹ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ ਹੋਣ ।੧੪।

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਹਸਤ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਬਵਦਾ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਦਉਰ ਦੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹਸ਼ ਬਵਦਾ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ=ਜੋ ਕੋਈ । ਬਵਦਾ=ਹੋਵੇ । ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਪਾਸੋਂ । ਦਉਰ=ਆਗਿਆ । ਦੀਂ=ਧਰਮ । ਬਵਦਾ=ਹੋਵੇਗੀ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਇਹ ਅੱਠ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਹੋਣ । ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਧਰਮ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵ ਅਜੇਹੇ ਧਰਮੀ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਠਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ।੧੫॥

ਅਜਬ ਮਾਂਦ ਦਾਨਾਇ ਦਉਰ ਈਂ ਜਵਾਬ ॥ ਸੁਖਨ ਬਾਜ਼ ਦੀਗਰ ਕੁਨਦ ਬਾ ਸਵਾਬ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜਬ=ਅਸਚਹਜ, ਹੈਰਾਨ । ਮਾਂਦ=ਰਹੇ । ਦਾਨਾਇ=ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ । ਦਉਰ=ਸਮਾਂ, ਵੇਲਾ । ਸੁਖਨ=ਗੱਲ । ਬਾਜ਼=ਫੇਰ । ਦੀਗਰ=ਦੂਜਾ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਸਵਾਬ=ਚੰਗਿਆਈ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ । ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੇਰ ਦੁਸਰਾ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ।੧੬॥

ਬ ਕਿੰਗਾਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਦਰੰਗਾਸ਼ ਗਿਰਿਫਤ ॥ ਜਵਾਬੇ ਸੁਖਨ ਰਾ ਬਰੰਗਾਸ਼ ਗਿਰਿਫਤ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿੰਗਾਸ਼=ਮਤਾ । ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਇਆ । ਦਰੰਗ=ਛਿੱਲ, ਦੇਰੀ । ਗਿਰਿਫਤ=ਫੜੀ । ਜਵਾਬੇ=ਉੱਤਰ । ਸੁਖਨ=ਬਚਨ । ਰਾ=ਨੂੰ, ਦਾ । ਬਰੰਗ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਸ਼=ਉਸ । ਗਿਰਿਫਤ=ਫੜਿਆ ।

ਅਰਥ—ਮਤਾ (ਕਰਨ ਲਈ ਸਭਾ) ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਛਿੱਲ ਲਾਈ ਫਿਰ ਗੱਲ ਦੇ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੜਿਆ ।੧੭॥

ਚਘੋ ਰਾਸਤ ਸ਼ ਕਰਦ ਚਰਖੇ ਜੁਬਾਂ ॥ ਬਰਾਵੁਰਦ ਸੁਖਨੇ ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਘੋ=ਖੱਬਾ ਤੇ । ਰਾਸਤ=ਸੱਜਾ । ਸ਼=ਉਹ । ਚਰਖੇ=ਚੱਕਰ, ਗੀੜ । ਜੁਬਾਂ=ਜੁਬਾਨ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਆਵੁਰਦ=ਆਇਆ । ਸੁਖਨੇ=ਗੱਲ ਦੇ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਕੈਬਰ=ਤੀਰ । ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ, ਧਨੁਖ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਸਜੇ ਖਬੇ ਚੱਕ ਕੱਢਦਾ ਹੋਇਆ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਬਾਨ ਉਤੇ ਲੈ ਆਇਆ, ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਵਾਂਗੂ ।੧੮॥

ਕਿ ਏ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਆਜ਼ਾਦ ਮਗਜ਼ ॥ ਚਿਰਾ ਮੇਤੁ ਗੋਈ ਦਰੀਂ ਕਾਰ ਨਗਜ਼ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਏ ਸ਼ਾਹ=ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਹੁਸ਼ਿਆਰ=ਸਿਆਣਾ । ਆਜ਼ਾਦ=ਸੁਤੰਤਰ । ਮਗਜ਼=ਦਿਮਾਗ । ਚਿਰਾ=ਕਿਉਂ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ । ਮੇਤੁ=ਗੋਈ=ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ । ਦਰੀਂ ਕਾਰ=ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ । ਨਗਜ਼=ਹੈਰਾਨ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲੇ ਹੋ ਕੇ, ਤੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ? ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ (ਮੈਂ) ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ।੧੯॥

ਕਸੇ ਰਾ ਸ਼ਵਦ ਕਾਰ ਈਂ ਦਰ ਜਮਾਂ ॥ ਵਜਾਂ ਹਸਤ ਐਬਸਤ ਜਾਹਰ ਜਹਾਂ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ । ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇ । ਈਂ=ਇਸ । ਜਮਾਂ=ਜਮਾਨਾ, ਸੰਸਾਰ । ਵਜਾਂ=ਉਸ ਦੇ । ਹਸਤ=ਹੱਥ । ਐਬਸਤ=ਪਾਪ ਹੈ । ਜਾਹਰ=ਪ੍ਰੌਤਖ । ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ।

ਅਰਥ—ਜੇਹੜਾ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇ । ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰੌਤਖ ਹੀ ਪਾਪ ਹੈ ।੨੦॥

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯]

ਕਿ ਈਂ ਹਸਤ ਐਬੈ ਤੁ ਗੋਈ ਹੁਨਰ ॥ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਾਨਿ ਹਮਹ ਬਹਰੋ ਬਰ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਈਂ=ਇਹ । ਐਬੈ=ਅੰਗੁਣ । ਗੋਈ=ਕਿਹਾ । ਹੁਨਰ=ਗੁਣ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਬਹਰੋ=ਸੰਮੁਦਰ ਦੇ ਧਰਤੀ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੰਮੁਦਰ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! ਜੋ ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਅੱਠਾਂ ਅੰਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ।੨੧॥

ਨ ਦਰ ਜੰਗ ਪੁਸ਼ਤੋ ਨ ਦੁਸ਼ਨਾਮ ਦਾਦ ॥ ਨ ਅੰਗੁਸ਼ਤ ਬਰ ਹਰਫਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਿਹਾਦ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰ=ਅੰਦਰ । ਪੁਸ਼ਤੋ=ਪਿੱਠ । ਦੁਸ਼ਨਾਮ=ਗਾਲ੍ਹ । ਦਾਦ=ਦਿੱਤੀ । ਅੰਗੁਸ਼ਤ=ਉਂਗਲ । ਹਰਫਿ=ਲਿਖਤ ਦੇ । ਨਿਹਾਦ=ਰਖੀ ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਪਿੱਠ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਾਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਨਾ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਉਤੇ ਉਂਗਲ ਰਖੀ ਹੈ ।੨੨॥

ਨ ਆਰਾਮਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨ ਆਜ਼ਾਰਿ ਦੈਸਤ ॥ ਜਵਾਬੇ ਗਦਾ ਰਾ ਅਦੂ ਰਾ ਬਿਧੋਸਤ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਰਾਮਿ=ਸੁਖ। ਆਜ਼ਾਰਿ=ਦੁਖ ਦਿਤਾ। ਗਦਾ=ਮੰਗਤਾ। ਅਦੂ=ਵੈਗੀ। ਬਿਧੋਸਤ=ਖੱਲ।

ਅਰਥ—ਆਪ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋਣ ਦਿਤਾ। ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਵੈਗੀ ਨੂੰ ਖੱਲ ਉਤਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ੨੩।

ਨਵੀਸਿੰਦਹ ਰਾ ਜਾ ਨ ਹਰਫੌ ਨਿਹਦ ॥ ਸੁਖਨ ਰਾ ਬ ਹੱਕ ਜਾਇ ਸ਼ਰਫੌ ਦਿਹਦ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਵੀਸਿੰਦਹ=ਲਿਖਾਰੀ। ਜਾ=ਜਗ੍ਹਾ। ਹਰਫੌ=ਐਂਗੁਣ। ਨਿਹਦ=ਰਖੀ। ਬ ਹੱਕ=ਸੱਚ। ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ, ਪਦਵੀ। ਸ਼ਰਫੌ=ਵਡਿਆਈ। ਦਿਹਦ=ਦਿਤਾ।

ਅਰਥ—ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਐਂਗੁਣ (ਲਿਖਣ ਲਈ) ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਰਖਿਆ ਹੈ। ੨੪।

ਨ ਉਸਤਾਦ ਰਾ ਦਾਦ ਜਾਏ ਸੁਖਨ ॥ ਫਰਾਮੋਸ਼ਰਗੀ ਚੂੰ ਬਕਾਰੇ ਕੁਹਨ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਸਤਾਦ=ਸਿਖਿਆ ਦਾਤਾ, ਮਾਸਟਰ। ਰਾ=ਤਾਈਂ। ਦਾਦ=ਦਿਤੀ। ਜਾਏ=ਜਗ੍ਹਾ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ, ਬੋਲਣ। ਫਰਾਮੋਸ਼ਰਗੀ=ਭੁਲਣਾ, ਭੁਲ। ਬਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਵਿਚ। ਕੁਹਨ=ਪੁਰਾਣਾ। ਚੂੰ=ਕਿਉਂ।

ਅਰਥ—ਉਸਤਾਦ ਤਾਈਂ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁਲ ਗਏ ਹੋ ?। ੨੫।

ਬ ਬਦ ਮਸਲਿਹਤ ਕਸ ਨ ਦਾਦਨ ਦਿਗਰ ॥ ਬ ਹੁਸ਼ ਨਾਮਿ ਓ ਚੂੰ ਤੋ ਗੋਯਦ ਹੁਨਰ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦ=ਬੁਰੀ। ਮਸਲਿਹਤ=ਸਲਾਹ। ਕਸ=ਕਿਸੀ। ਦਾਦਨ=ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਹੁਸ਼=ਸੁਰਤ, ਹੋਸ਼। ਓ=ਉਹ। ਚੂੰ ਤੋ=ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ। ਗੋਯਦ=ਆਖੇ। ਹੁਨਰ=ਗੁਣ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਰੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ (ਸਿਆਣਾ) ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਣ (ਕਿਵੇਂ) ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ?। ੨੬।

ਬ ਬੀਨਦ ਦਿਗਰ ਜਨ ਬ ਚਸ਼ਮੇ ਖੁਦਸ਼ ॥ ਨ ਬਰ ਕਾਰਿ ਕਸ ਕਰਦ ਨਦਰਿ ਬਦਸ਼ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੀਨਦ=ਵੇਖਦਾ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰੀ। ਜਨ=ਐਰਤ। ਬ ਚਸ਼ਮੇ=ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। ਖੁਦਸ਼=ਆਪਣੀਆਂ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਕਾਰਿ=ਕੰਮ ਦੇ। ਕਸ=ਕਿਸੇ। ਕਰਦ=ਕਰੇ। ਨਦਰਿ=ਨਿਗਾਹ, ਨਜ਼ਰ। ਬਦਸ਼=ਬੁਰੀ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੂਸਰੀ ਐਰਤ ਵਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੰਮ ਉਪਰ ਭੈੜੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨੫।

ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਕਸ ਬਰ ਨ ਹਰਫੇ ਹਰਾਮ ॥ ਨਿਗਾਹ ਦਾਸ਼ਤ ਬਰ ਸ਼ੁਕਰਿ ਯਜ਼ਦਾਮ ਮੁਦਾਮ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਜ਼ਰ=ਨਿਗਾਹ। ਕਰਦ=ਕਰੇ। ਕਸ=ਕਿਸੇ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਹਰਫੇ=ਗੱਲ। ਹਰਾਮ=ਅਯੋਗ। ਦਾਸ਼ਤ=ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਯਜ਼ਦਾਮ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਮੁਦਾਮ=ਸਦਾ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਯੋਗ ਗੱਲ ਉਤੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਦਾ ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਉਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੨੬।

ਨਜ਼ਰ ਰਾ ਬ ਬਦਕਾਰਿ ਦੀਗਰ ਬਿਬਸਤ ॥ ਸ਼ਨਾਸੀ ਤੋਂ ਤਹਕੀਕ ਓ ਕੋਰ ਹਸਤ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਾ=ਨੂੰ। ਬਦਕਾਰਿ=ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਲੋਂ। ਦੀਗਰ=ਦੂਸਰੇ। ਬਿਬਸਤ=ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਸ਼ਨਾਸੀ=ਪਛਾਣ। ਤਹਕੀਕ=ਨਿਸਚਾ। ਕੋਰ=ਅੰਨ੍ਹਾ। ਹਸਤ=ਹੈ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਲੋਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਭਾਵ ਰੋਕ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਕਿ ਉਹ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ। ੨੭।

ਕਦਮ ਰਾ ਨ ਦਾਰਦ ਬ ਬਦਕਾਰ ਕਾਰ ॥ ਨ ਦਰ ਜੰਗ ਪਸ ਪਾਉ ਪੁਸ਼ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਦਮ=ਪੈਰ। ਰਾ=ਤਾਈਂ। ਦਾਰਦ=ਰਖਦਾ। ਬਦਕਾਰ=ਬੁਰਾ ਕੰਮ। ਕਾਰ=ਕਰਨ। ਦਰ=ਵਿਚੋਂ। ਪਸ=ਪਿਛੇ। ਪੁਸ਼ਤੇ=ਪਿੱਠ। ਪਾਉ=ਪੈਰ।

ਅਰਥ—ਪੈਰਾਂ ਤਾਈਂ ਖੋਟੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ ਪੈਰ ਪਿਛੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩੦।

ਨ ਦਰ ਕਾਰ ਦੁਜ਼ਦੀ ਨ ਦਿਲ ਬਿਸ਼ਕਨੀ ॥ ਨ ਖਾਨਾ ਖਮਰਬਾਜ਼ ਨ ਰਹਜ਼ਨੀ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਦੁਜ਼ਦੀ=ਚੋਗੀ। ਬਿਸ਼ਕਨੀ=ਦੁਖਾਊਣਾ। ਖਾਨਾ=ਘਰ। ਖਮਰਬਾਜ਼=ਸ਼ਰਾਬੀ, ਨਸ਼ਈ। ਰਹਜ਼ਨੀ=ਰਾਹਮਾਰ, ਠੱਗ।

ਅਰਥ—ਚੋਗੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਊਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਹਮਾਰ ਭਾਵ ਠੱਗੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ੩੧।

ਬ ਨਾਕਸ ਦੁਆਏ ਨ ਗੋਯਦ ਸੁਖਨ ॥ ਬ ਖਾਹਸ਼ ਖਰਾਸ਼ੀ ਨ ਜੋਯਦ ਸੁਖਨ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਨਾਕਸ=ਬੁਰੀ । ਦੁਆਏ=ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ, ਵਰ, ਅਸੀਸ । ਗੋਯਦ=ਬੋਲਦਾ । ਸੁਖਨ=ਬਚਨ । ਖਾਹਸ਼=ਇੱਛਾ । ਖਰਾਸ਼ੀ=ਛਿੱਲਣਾ, ਦੁਖਾਉਣਾ । ਜੋਯਦ=ਢੂੰਡਦਾ, ਲੱਭਦਾ ।

ਅਰਥ—ਬੁਰੀ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ । ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਲੱਭਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ । ੩੨।

ਬ ਬਦਕਾਰਿ ਕਸ ਦਰ ਨ ਦਾਦੰਦ ਪਾਇ ॥ ਕਿ ਓ ਪਾਇ ਲੰਗਸਤ ਗੋਈ ਬਜਾਇ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦਕਾਰਿ=ਬੁਰੇ ਕੰਮ । ਕਸ=ਕਿਸੇ । ਦਰ=ਅੰਦਰ । ਦਾਦੰਦ=ਰਖਦਾ, ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਪਾਇ=ਪੈਰ । ਲੰਗਸਤ=ਲੂਲ੍ਹਾ ਹੈ । ਗੋਈ=ਕਿਹਾ ਹੈ । ਬਜਾਇ=ਠੀਕ, ਦਰੁਸਤ ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਭਾਵ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ । ਜੋ ਉਹ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਲੂਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ । ੩੩।

ਬ ਦੁਜਦੀ ਮਤਾ ਰਾ ਨ ਆਲੂਦਹ ਦਸਤ ॥ ਬ ਖੁਰਸੇ ਹਰਾਮੋ ਕੁਸ਼ਾਇਦ ਨ ਦਸਤ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੁਜਦੀ=ਚੌਗੀ । ਮਤਾ=ਮਾਇਆ, ਪੂੰਜੀ । ਆਲੂਦਹ=ਗੰਦਾ, ਲਬੇਝਿਆ । ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਖੁਰਸੇ=ਖਾਣਾ, ਖੁਰਾਕ । ਹਰਾਮੋ=ਬਿਗਾਨਾ ਹੱਕ, ਅਯੋਗ । ਕੁਸ਼ਾਇਦ=ਖੁਲ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਚੌਗੀ ਦੀ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਬੇਝਿਆ । ਬਿਗਾਨੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਭਾਵ ਅਯੋਗ ਖਾਣੇ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਫੈਲਾਇਆ । ੩੪।

ਬਖੁਦ ਦਸਤ ਖਾਹੰਦ ਨ ਗੀਰੰਦ ਮਾਲ ॥ ਨ ਰਯਤ ਖਰਾਸ਼ੀ ਨ ਆਜਿਜ਼ ਜਵਾਲ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖੁਦ=ਆਪ । ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਖਾਹੰਦ=ਇੱਛਾ । ਗੀਰੰਦ=ਫੜਿਆ । ਖਰਾਸ਼ੀ=ਛਿੱਲਣਾ, ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ । ਆਜਿਜ਼=ਗਰੀਬ । ਜਵਾਲ=ਦੁਖ, ਤਕਲੀਫ ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਾਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਨਾ ਹੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਤਕਲੀਫ ਦਿਤੀ ਹੈ । ੩੫।

ਦਿਗਰ ਜਨ ਨ ਖੁਦ ਅੰਦਾਖਤਨ ॥ ਰੱਯਤ ਖਲਾਸਹ ਨ ਬਰ ਤਾਖਤਨ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਜਨ=ਅੰਰਤ। ਖੁਦ ਦਸਤ=ਆਪਣਾ ਹੱਥ। ਅੰਦਾਖਤਨ=ਪਾਇਆ ਹੈ। ਰੱਖਤ=ਪਰਜਾ। ਖਲਾਸਹ=ਸੁਖੀ, ਸੁਤੰਤਰ, ਆਜ਼ਾਦ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਤਾਖਤਨ=ਚੜਾਈ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਹੀ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਅੰਰਤ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਪਰਜਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਤੇ ਚੜਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੩੯॥

ਬਖੁਦ ਦਸਤ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨ ਆਲੂਦਹ ਕਰਦ ॥

ਕਿ ਅਜ਼ ਸ਼ਾਹਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬਰਾਵੁਰਦ ਗਰਦ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖੁਦ=ਆਪ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਰਿਸ਼ਵਤ=ਵੱਢੀ। ਆਲੂਦਹ=ਗੰਦਾ। ਕਰਦ=ਕੀਤਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਸੇ, ਤੋਂ। ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਦੁਸ਼ਮਨ=ਵੈਰੀ। ਬਰਾਵੁਰਦ=ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ। ਗਰਦ=ਘੱਟਾ, ਖਾਕ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਵੱਢੀ ਲੈ ਕੇ ਗੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਗੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ-ਘੱਟੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ। ੩੭॥

ਨ ਜਾਇ ਅਦੂ ਰਾ ਦਿਹਦ ਵਕਤਿ ਜੰਗ ॥

ਬ ਬਾਰਸ਼ ਦਿਹਦ ਤੇਗ ਤਰਕਸ ਖਦੰਗ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ, ਮੌਕਾ। ਅਦੂ ਰਾ=ਵੈਰੀ ਨੂੰ। ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ। ਬਾਰਸ਼=ਵਰਖਾ, ਮੀਂਹ। ਤਰਕਸ=ਭੱਥਾ। ਖਦੰਗ=ਤੀਰ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਭੱਥਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਵਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ੩੮॥

ਨ ਰਾਮਸ਼ ਦਿਹਦ ਅਸਪ ਰਾ ਵਕਤਿ ਕਾਰ ॥

ਨ ਜਾਇਸ਼ ਅਦੂ ਰਾ ਦਿਹਦ ਦਰ ਦਿਯਾਰ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਾਮਸ਼=ਆਗਾਮ, ਸੁਖ। ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇ। ਅਸਪ ਰਾ=ਘੋੜੇ ਨੂੰ। ਕਾਰ=ਕੰਮ। ਜਾਇਸ਼=ਜਗ੍ਹਾ। ਅਦੂ=ਵੈਰੀ। ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਦਿਯਾਰ=ਮੁਲਕ, ਦੇਸ਼।

ਅਰਥ—ਕੰਮ ਵੇਲੇ ਭਾਵ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਗਾਮ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ੩੯॥

ਕਿ ਬੇ ਦਸਤ ਓ ਹਸਤ ਗੋ ਪੁਰ ਹੁਨਰ ॥

ਬ ਆਲੂਦਗੀ ਦਰ ਨ ਬਸਤਨ ਕਮਰ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਬੇ=ਬਿਨਾਂ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਹਸਤ=ਹੈ। ਗੋ=ਕਥਨ। ਪੁਰ ਹੁਨਰ=ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨ। ਆਲੂਦਗੀ=ਗੰਦਗੀ, ਮੰਦਾ ਕੰਮ। ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਬਸਤਨ=ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ਕਮਰ=ਲੱਕ।

ਅਰਥ—ਵਿਦਵਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਵ ਲੂਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮੰਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਕ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ। ੪੦।

ਨ ਗੋਯਦ ਕਸੇ ਬਦ ਸੁਖਨ ਜੀਂ ਜ਼ਬਾਂ ॥ ਕਿ ਓ ਬੇਜ਼ਬਾਨਸਤ ਜਾਹਿਰ ਜਹਾਂ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੋਯਦ=ਕਹੇ, ਆਖੇ। ਕਸੇ=ਕਿਸੇ। ਬਦ=ਬੁਰਾ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ। ਜੀਂ=ਇਸ। ਜ਼ਬਾਂ=ਜ਼ਬਾਨ। ਬੇਜ਼ਬਾਨਸਤ=ਜੀਭ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ਜਹਾਂ=ਸੰਸਾਰ।

ਅਰਥ—ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਬਚਨ ਨਾ ਆਖੇ। ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਗੁੰਗਾ ਜੀਭ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ੪੧।

ਸੁਣੀਦਨ ਨ ਬਦ ਸੁਖਨਿ ਕਸ ਰਾ ਬਗੋਸ਼ ॥ ਕਿ ਓ ਹਸਤ ਬੇਗੋਸ਼ ਗੋਈ ਬਹੋਸ਼ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਣੀਦਨ=ਸੁਣਦਾ। ਬਦ ਸੁਖਨਿ=ਬੁਰਾ ਬਚਨ, ਮਾੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਕਸ ਰਾ=ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀ। ਬਗੋਸ਼=ਕੰਨ ਨਾਲ। ਹਸਤ=ਹੈ। ਬੇ ਗੋਸ਼=ਬਿਨਾਂ ਕੰਨਾਂ। ਗੋਈ=ਆਖੀ। ਬਹੋਸ਼=ਹੋਸ਼ ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕੰਨਾਂ ਭਾਵ ਬੋਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ। ੪੨।

ਕਿ ਪਸ ਪਰਦਹ ਚੁਗਲੀ ਸੁਣੀਦਨ ਨ ਕਸ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਖੁਦ ਸ਼ਨਾਸੀ ਕਿ ਗੋਈ ਸ਼ਹਸੁ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਪਸ=ਪਿਛੇ। ਪਰਦਹ=ਪੜਦੇ। ਚੁਗਲੀ=ਨਿੰਦਾ। ਸੁਣੀਦਨ=ਸੁਣਦਾ। ਕਸ=ਕਿਸੇ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਖੁਦ=ਆਪਣਾ। ਸ਼ਨਾਸੀ=ਪਛਾਣੇ। ਗੋਈ=ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਹਸੁ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪੜਦੇ ਪਿਛੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਛਾਣੇ, ਜੋ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ੪੩। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੩੯੯]

ਕਸੇ ਕਾਰਿ ਬਦ ਰਾ ਨ ਗੀਰੰਦ ਬੋਇ ॥ ਕਿ ਓ ਹਸਤ ਬਬੀਨੀ ਓ ਨੇਕ ਖੋਇ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਕਿਸੇ। ਕਾਰਿ=ਕੰਮ। ਬਦ=ਬੁਰੇ। ਗੀਰੰਦ=ਲੈਂਦਾ। ਬੋਇ=ਵਾਸ਼ਨਾ, ਖੁਸ਼ਬੂ। ਬਬੀਨੀ=ਨੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਨੇਕ=ਚੰਗਾ। ਖੋਇ=ਸੁਭਾਵ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਉਹ ਨੱਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੪੪।

ਨ ਹਉਲਿ ਦਿਗਰ ਹਸਤ ਗੈਰ ਅਜ਼ ਖੁਦਾਇ ॥ ਕਿ ਹਿੰਮਤ ਵਰਾਂ ਰਾ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ਿ ਪਾਇ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਉਲਿ=ਬੋਡ, ਡਰ। ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ। ਗੈਰ=ਬਿਨਾਂ। ਅਜ਼=ਤੌਂ। ਖੁਦਾਇ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਰੱਬ। ਹਿੰਮਤ=ਬਲ। ਵਰਾਂ=ਵਾਲਿਆਂ। ਦਰਾਮਦ=ਅੰਦਰ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਜ਼ਿ=ਵਿਚ। ਪਾਇ=ਪੈਰ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੌਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਬਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਅੰਦਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਵਡੇ ਬਲ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਰੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੪੫।

ਬ ਹੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਯਦ ਹਮਹ ਵਕਤਿ ਜੰਗ ॥ ਕਿ ਕੋਸ਼ਕ ਕੁਨੱਦ ਪਾਇ ਬ ਤੀਰੈ ਤੁਢੰਗ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹੋਸ਼=ਸੁਰਤ। ਆਯਦ=ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਕੋਸ਼ਕ=ਯਤਨ, ਉੱਦਮ। ਕੁਨੱਦ=ਕਰੇ। ਪਾਇ=ਪੈਰ। ਬ=ਨਾਲ। ਤੁਢੰਗ=ਬੰਦੂਕ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਛਿੱਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਤੀਰਾਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨੂੰ (ਚਲਾਉਣ ਦਾ) ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪੬।

ਕਿ ਦਰ ਕਾਰਿ ਇਨਸਾਫ਼ ਉ ਹਿੰਮਤ ਅਸਤ ॥ ਕਿ ਦਰ ਪੇਸ਼ ਗੁਰਬਾਇ ਉ ਆਜਿਜ਼ ਅਸਤ ॥੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਕਾਰਿ=ਕੰਮ। ਇਨਸਾਫ਼=ਨਿਆਂ। ਹਿੰਮਤ=ਲੱਕ ਬੰਨੀ ਰੱਖਦਾ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਦਰ ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ, ਅਗੇ। ਗੁਰਬਾਇ=ਗਰੀਬਾਂ। ਆਜਿਜ਼=ਮੁਹਤਾਜ਼, ਅਧੀਨ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਨਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲੱਕ ਬੰਨੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਗਰੀਬ ਹੈ। ੪੭।

ਨ ਹੀਲਹ ਕੁਨਦ ਵਕਤ ਦਰ ਕਾਰਜਾਰ ॥ ਨ ਹੈਬਤ ਕੁਨਦ ਦੁਸ਼ਮਨਾ ਬੇਸ਼ਮਾਰ ॥੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹੀਲਹ=ਬਹਾਨਾ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ। ਕਾਰਜਾਰ=ਜੁੱਧ, ਲੜਾਈ। ਹੈਬਤ=ਡਰ। ਬੇਸ਼ਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵੈਗੀ ਦੀ ਅਣਗਿਣਤ ਫੌਜ ਵੇਖ ਕੇ ਡਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪੮।

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਜੀਂ ਹਸਤ ਗਾਜ਼ੀ ਬਵਦਾ ॥ ਬਕਾਰੇ ਜਹਾਂ ਰਜਮ ਸਾਜ਼ੀ ਕੁਨਦਾ ॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ=ਜੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ। ਜੀਂ=ਇਸ ਤੋਂ। ਗਾਜ਼ੀ=ਸੂਰਮਾ, ਬਹਾਦਰ। ਬਵਦਾ=ਹੋਵੇ। ਬਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਵਿਚ। ਜਹਾਂ=ਸੰਸਾਰ, ਜਗਤ। ਰਜਮ=ਜੁੱਧ, ਜੰਗ। ਸਾਜ਼ੀ=ਤਿਆਰੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੁੱਧ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪੯।

ਕਸੇ ਰਾ ਕਿ ਈਂ ਕਾਰ ਆਯਦ ਪਸੰਦ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਹਿ ਬਾਸਦ ਜਹਾਂ ਅਰਜਮੰਦ ॥੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ ਰਾ ਕਿ=ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ। ਈਂ=ਇਹ। ਆਯਦ=ਆਵੇ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਬਾਸਦ=ਹੋਵੇ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਪਸੰਦ ਆਵੇ। ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ੫੦।

ਸੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਦਉਰਿ ਦਾਨਾ ਵਜੀਰ ॥ ਕਿ ਆਕਿਲ ਸ਼ਨਾਸ ਅਸਤ ਪੋਜਸ ਪਜੀਰ ॥੫੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਨੀਦ=ਸੁਣ ਲਈ। ਈਂ=ਇਸ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ। ਦਉਰਿ=ਜ਼ਮਾਨਾ। ਦਾਨਾ=ਸਿਆਣਾ, ਅਕਲਮੰਦ। ਸ਼ਨਾਸ=ਪਛਾਨਣਾ। ਪੋਜਸ=ਅਰਜ, ਬੇਨਤੀ। ਪਜੀਰ=ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਵਜੀਰ ਨੇ ਇਸ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਜੋ ਅਕਾਲ ਵਾਲਾ, ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੫੧।

ਕਸੇ ਰਾ ਸ਼ਨਾਸਦ ਬ ਅਕਲਿ ਬਹੀ ॥ ਮਰੋਰਾ ਬਿਦਿਹ ਤਾਜ ਤਖਤੋ ਮਹੀ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ ਰਾ=ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ। ਸ਼ਨਾਸਦ=ਪਛਾਣ ਲਵੇ। ਬ=ਨਾਲ। ਬਹੀ=ਚੰਗੀ, ਬੇਹਤਰ। ਮਰੋਰਾ=ਠੀਕ ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਦਿਹ=ਦੇ ਦਿਓ। ਮਹੀ=ਧਰਤੀ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਵਜੀਰੇ! ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਪਛਾਣ ਲਵੋ, ਠੀਕ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਤਸਤ, ਤਾਜ ਤੇ ਛਤਰ ਦੇ ਦਿਓ। ੫੨।

ਬ ਬਖਸ਼ੀਦ ਉਰਾ ਮਹੀ ਤਖਤ ਤਾਜ ॥ ਗਰ ਉਰਾ ਸ਼ਨਾਸੀ ਕਿ ਰਧਤਿ ਨਿਵਾਜ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਬਖਸ਼ੀਦ=ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਓਰਾ=ਉਸ ਤਾਈਂ। ਮਹੀ=ਧਰਤੀ। ਗਰ=ਜੇਕਰ। ਓਰਾ=ਉਸ ਤਾਈਂ। ਸ਼ਨਾਸੀ=ਪਛਾਣ। ਰਯਤਿ=ਪਰਜਾ। ਨਿਵਾਜ਼=ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤਾਈਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਤਾਜ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਤਾਈਂ ਪਰਜਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਛਾਣ ਲਵੇ। ੫੩।

ਬ ਹੈਰਤ ਦਰਾਮਦ ਬ ਪਿਸਰਾਂ ਚਹਾਰ ॥ ਕਸੇ ਗੋਇ ਗੀਰਦ ਹਮਹ ਵਕਤਿ ਕਾਰ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਹੈਰਤ=ਹੈਰਾਨਗੀ, ਅਸਚਰਜਤਾ। ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਪਿਸਰਾਂ=ਪੁੱਤਰਾਂ। ਚਹਾਰ=ਚਾਰ। ਕਸੇ=ਕੌਣ। ਗੋਇ=ਖਿੱਦੂ, ਗੋਂਦ। ਗੀਰਦ=ਫੜਨਾ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਕਾਰ=ਕੰਮ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਚਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਕੰਮ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੋਂਦ ਨੂੰ ਕੌਣ ਫੜੇਗਾ। ੫੪।

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਰਾ ਅਕਲਿ ਯਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥ ਬਕਾਰੇ ਜਹਾਂ ਕਾਮਗਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਰਾ=ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ। ਯਾਰੀ=ਮਿਤ੍ਰਤਾ, ਸਹਾਇਤਾ। ਦਿਹਦ=ਦਿੰਦੀ। ਕਾਮਗਾਰੀ=ਮੁਰਾਦ, ਇਛਾ ਪੂਰੀ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤਾਈਂ ਅਕਲ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ੫੫।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਯਾ ਸਾਗਰੇ ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਦਰ ਵਕਤਿ ਜੰਗ ॥੫੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਿਹ=ਦਿਓ। ਸਾਕੀਯਾ=ਗੁਰੋ। ਸਾਗਰੇ=ਪਿਆਲਾ। ਸਬਜ਼=ਹਰਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਮਾਰਾ=ਮੇਰੇ। ਬਕਾਰ=ਕੰਮ ਵਿਚ। ਦਰ=ਅੰਦਰ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ। ਜੋ ਜੰਗ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੫੬।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਯਾ ਸਾਗਰੇ ਨੈਨ ਪਾਨ ॥ ਕੁਨਦ ਪੀਰ ਸਦ ਸਾਲਹ ਰਾ ਨਉ ਜਵਾਨ ॥੫੭॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨੈਨ ਪਾਨ=ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ। ਪੀਰ=ਬੁਢਾ। ਸਦ ਸਾਲਹ=ਸੌ ਵਰਿਆਂ ਦਾ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਮੈਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ। ਜੋ ਸੌ ਵਰਿਆਂ ਦੇ ਬੁਢੇ ਨੂੰ ਨੌ-ਜਵਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੫੧॥

ਤੀਸਰੀ ਹਿਕਾਯਤ-(ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ

ਹਿਕਾਯਤ ਚੌਥੀ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਕਿ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੰਦ ਅਸਤ ਰਾਜਿਕ ਰਹੀਮ ॥
ਰਹਈ ਦਿਹੋ ਰਹਿਨੁਮਾਏ ਕਰੀਮ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਰੋਜ਼ੀ=ਬੁਰਾਕ, ਅੰਨ। ਦਿਹੰਦ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਰਾਜਿਕ=ਰਜ਼ਾ, ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਣ ਵਾਲਾ। ਰਹੀਮ=ਦਿਆਲੂ। ਰਹਈ=ਛੁਟਕਾਰਾ, ਖਲਾਸੀ। ਰਹਿਨੁਮਾਏ=ਰਾਹ ਵਿਖਾਣ ਵਾਲਾ, ਆਗੂ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅੰਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਭਾਵ ਵਰਤਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦਿਆਲੂ ਹੈ। ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ। ੧॥

ਦਿਲ ਅਫਜ਼ਾਇ ਦਾਨਿਸ਼ ਦਿਹੋ ਦਾਦਗਰ ॥
ਰਜ਼ਾ ਬਖਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਹਰ ਹੁਨਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਫਜ਼ਾਇ=ਵਧਾਉਣਾ। ਦਾਨਿਸ਼=ਬੁਧੀ, ਅਕਲ। ਦਾਦਗਰ=ਨਿਆਉਂ, ਇਨਸਾਫ਼, ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਰਜ਼ਾ=ਭਾਣਾ। ਹਰ ਹੁਨਰ=ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਦਿਲ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਬੁਧੀ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਭਾਣੇ ਦੇ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਅੰਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨॥

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਯਕੇ ਨੇਕ ਜਨ ॥
ਚੁ ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ ਕੱਦੇ ਬਜੂਏ ਚਮਨ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਹਾਣੀ। ਸ਼ੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਯਕੇ=ਇਕ। ਨੇਕ ਜਨ=ਪਵਿੜ ਅੰਰਤ। ਚੁ=ਵਰਗੀ। ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ=ਸਰੂ ਬਿੜ। ਕੱਦੇ=ਕੱਦ। ਬ=ਉਪਰ। ਜੂਏ=ਨਦੀ। ਚਮਨ=ਬਗੀਚੀ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰਗਜੇਬ ! ਮੈਂ ਇਕ ਚੰਗੀ ਔਰਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਜੋ ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਾਂਗੂ ਲੰਮੇ ਕੱਦ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਭਾਵ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਪਰ ਜੋ ਬਾਗ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਗ ਦੇ ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਰਗਾ ਉਸ ਔਰਤ ਦਾ ਕੱਦ ਸੀ । ॥੩॥

ਕਿ ਓ ਰਾ ਪਿਦਰ ਰਾਜਹ ਏ ਉਤਰ ਦੇਸ ॥ ਬ ਸ਼ੀਰੀਂ ਜੁਬਾਂ ਹਮਚੁ ਇਖਲਾਸ ਕੇਸ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਓਰਾ=ਉਸ ਦਾ । ਪਿਦਰ=ਪਿਤਾ । ਏ=ਦਾ । ਉਤਰ ਦੇਸ=ਪਹਾੜੀ ਮੁਲਕ । ਬ=ਨਾਲ । ਸ਼ੀਰੀਂ=ਮਿੱਠੀ । ਜੁਬਾਂ=ਜ਼ਬਾਨ, ਜੀਭ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ, ਨਿਆਂਈ । ਇਖਲਾਸ=ਪਿਆਰਾ । ਕੇਸ=ਧਰਮ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਪਹਾੜੀ ਮੁਲਕ ਉਤਰ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ । ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਸੀ ਭਾਵ ਧਰਮ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ । ॥੪॥

ਕਿ ਆਮਦ ਬਰਾਏ ਹਮਹ ਗੁਸਲ ਰੰਗ ॥ ਚੁ ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ ਹਮ ਚੁ ਤੀਰੇ ਤੁਫੰਗ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਬਰਾਏ=ਵਾਸਤੇ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਗੁਸਲ=ਇਸ਼ਨਾਨ । ਰੰਗ=ਰੰਗਾ । ਕੈਬਰ=ਤੀਰ । ਕਮਾਂ=ਧਨੁਖ । ਹਮ=ਭੀ । ਚੁ=ਵਰਗੀ । ਤੁਫੰਗ=ਬੰਦੂਕ ।

ਅਰਥ—ਰੰਗਾ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਆਏ । ਜਿਵੇਂ ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਗੋਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ॥੫॥

ਹਮੀਂ ਖੂਅਸਤ ਕਿ ਓਰਾ ਸੂਰਯਬਰ ਕੁਨਮ ॥ ਕਸੇ ਈਂ ਪਸੰਦ ਆਯਦ ਓਰਾ ਦਿਹਮ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀਂ=ਇਹ ਵੀ । ਖੂਅਸਤ=ਇੱਛਾ ਹੈ । ਕਿ=ਜੋ । ਓਰਾ=ਉਸਦਾ । ਆਯਦ=ਆ ਜਾਵੇ ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਵੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦਾ ਸੂਰਯਬਰ ਕਰਾਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਦੇ ਪਸੰਦ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੇ ਦੇਵਾਂ । ॥੬॥

[ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੦

ਬਿਗੋਯਦ ਸੁਖਨ ਦੁਖਤਰੇ ਨੇਕ ਤਨ ॥ ਕਸੇ ਤੋ ਪਸੰਦ ਆਯਦ ਓਰਾ ਬਕੁਨ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ । ਸੁਖਨ=ਬਚਨ । ਦੁਖਤਰੇ=ਲੜਕੀ, ਪੁੱਤਰੀ । ਨੇਕ ਤਨ=ਪਵਿਤ੍ਰ-ਆਤਮਾ । ਕਸੇ=ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ । ਤੋ=ਤੈਨੂੰ । ਆਯਦ=ਆ ਜਾਵੇ । ਓਹ=ਉਸ ਨੂੰ । ਬਕੁਨ=ਪਤੀ ਕਰ ਲੈ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਬਚਨ ਕਿਹਾ-ਹੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਤਮਾ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ! ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਤੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਜਾਵੇ, ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਕਰ ਲੈ ਭਾਵ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲੈ । ॥੭॥

ਨਿਸ਼ਾਂਦੰਦ ਬਰ ਕਾਖ ਓ ਹਫਤ ਖਨ ॥ ਚੁ ਮਾਹੇ ਮਹੀ ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਨ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਾਂਦੰਦ=ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਕਾਖ=ਅਟਾਗੀ। ਓ=ਉਸ ਨੂੰ। ਹਫਤ=ਸਤ। ਖਨ=ਖਾਨੇ, ਕਮਰੇ ਭਾਵ ਛੱਤਾਂ। ਮਾਹੇ=ਚੰਦਰਮਾਂ। ਮਹੀ=ਧਰਤੀ ਜਾਂ ਪੁੰਨਿਆਂ। ਆਫਤਾਬੇ=ਸੂਰਜ। ਯਮਨ=ਇਕ ਦੇਸ਼।

ਅਰਥ—ਸਤ ਛੱਤਾਂ ਵਾਲੀ ਅਟਾਗੀ ਉਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਜੋ ਧਰਤੀ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੇ ਵਲਾਇਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪੇ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੯।

ਦਹਾਨੇ ਦੁਹਲ ਰਾ ਦਹਨ ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥ ਜਵਾਬੇ ਸੁਖਨ ਰਾ ਉਜ਼ਰ ਬਰ ਨਿਹਾਦ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਹਾਨੇ=ਮੂੰਹ। ਦੁਹਲ=ਛੋਲੀ। ਦਹਨ=ਪੜਦੇ। ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੌਲਿਆ। ਜਵਾਬੇ=ਉੱਤਰ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ। ਉਜ਼ਰ=ਬੇਨਤੀ। ਬਰ ਨਿਹਾਦ=ਉੱਤੇ ਰਖੀ।

ਅਰਥ—ਛੋਲ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਪਰੋਂ ਪੜਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੌਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਉਪਰ ਰਖਿਆ ਭਾਵ ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ। ੧੦।

ਕਿ ਈਂ ਰਾਜਹਾ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥ ਕਿ ਵਕਤੇ ਤਰਦਦ ਬ ਆਮੋਖਤ ਕਾਰ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ=ਇਹ। ਰਾਜਹਾ=ਰਾਜੇ। ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ। ਤਰਦਦ=ਜੁੱਧ, ਜੰਗ। ਆਮੋਖਤ=ਸਿਖੇ ਹੋਏ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਰਾਜੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੋ ਇਹ ਜੰਗ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੧੦।

ਕਸੇ ਤੋ ਪਸੰਦ ਆਯਦਤ ਈਂ ਜਮਾਂ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਬ ਦਾਮਦੀ ਆਯਦ ਹਮਾਂ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਜੋ ਕੋਈ। ਤੋ=ਤੈਨੂੰ। ਆਯਦਤ=ਆਵੇ। ਈਂ=ਇਸ। ਜਮਾਂ=ਵੇਲੇ, ਸਮੇਂ ਵਿਚ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਪਸ=ਪਿਛੋਂ। ਦਾਮਦੀ=ਜਵਾਬੀ। ਆਯਦ=ਆਵੇਗਾ। ਹਮਾਂ=ਉਹ ਵੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਵੇ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਓਹ ਮੇਰਾ ਜਵਾਬੀ ਹੋ ਕੇ ਆਵੇਗਾ। ੧੧।

ਨਮਾਦੰਦ ਬ ਓ ਰਾਜਹਾ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥ ਪਸੰਦਸ਼ ਨਿਯਾਮਦ ਕਸੇ ਕਾਰ ਬਾਰ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਮਾਦੰਦ=ਵਿਖਾ ਦਿਤੇ । ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ । ਪਸੰਦਸ਼=ਪਸੰਦ । ਨਿਯਮਦ=ਨਾ ਆਏ । ਕਸੇ=ਕਿਸੇ ਦਾ । ਕਾਰ ਬਾਰ=ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਅਣਗਿਣਤ ਰਾਜੇ ਵਿਖਾਏ, ਪਰ ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਾ ਆਇਆ । ੧੨।

ਹਮ ਆਖਿਰ ਯਕੇ ਰਾਜਿਹ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ॥ ਪਸੰਦ ਆਯਦਸ਼ ਹਮ ਚੁ ਗੁਰਰਾ ਨਿਹੰਗ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ ਆਖਿਰ=ਅੰਤ ਨੂੰ । ਯਕੇ=ਇਕ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਗੁਰਰਾ=ਗਰਜਨ ਵਾਲਾ । ਨਿਹੰਗ=ਮਗਰਮੱਛ ।

ਅਰਥ—ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੇ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਜੋ ਮਗਰਮੱਛ ਵਾਂਗੂ ਗਰਜਨ ਵਾਲਾ ਸੀ । ੧੩।

ਹਮਹ ਉਮਦਹੇ ਰਾਜਹਾ ਪੇਸ਼ ਖੂਾਂਦ ॥ ਜੁਦਾ ਬਰ ਜੁਦਾ ਦੌਰਿ ਮਜਲਿਸ ਨਿਸ਼ਾਂਦ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਹ=ਸਾਰੇ ਹੀ । ਉਮਦਹੇ=ਸੋਹਣੇ । ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ, ਅਗੇ । ਖੂਾਂਦ=ਸੱਦ ਲਏ । ਜੁਦਾ ਬਰ ਜੁਦਾ=ਵਖੇ ਵਖਰੇ । ਦੌਰਿ=ਚੁਫੇਰੇ । ਮਜਲਿਸ=ਸਭਾ, ਦਰਬਾਰ । ਨਿਸ਼ਾਂਦ=ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਰਾਜੇ ਆਪਣੇ ਅਗੇ ਸੱਦ ਲਏ । ਸਭਾ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਵਖੇ ਵਖਰੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ । ੧੪।

ਬਿ ਪੁਰਸ਼ੀਦ ਕਿ ਐ ਦੁਖਤਰੇ ਨੇਕ ਖੋਇ ॥ ਤੁਰਾ ਕਸ ਪਸੰਦ ਆਯਦ ਅਜੀਹਾਂ ਬਜੋਇ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸ਼ੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਕਿ=ਜੋ । ਐ=ਹੋ । ਦੁਖਤਰੇ=ਬੇਟੀ, ਪੁੱਤਰੀ । ਨੇਕ=ਚੰਗੇ । ਖੋਇ=ਸੁਭਾਵ । ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਕਸ=ਕੋਈ । ਅਜੀਹਾਂ=ਬਜੋਇ=ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਜ ਵਿਚੋਂ ।

ਅਰਥ—ਪੁਛਿਆ, ਜੋ ਹੋ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੀ ਬੇਟੀ ! ਤੈਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬੋਜ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਪਸੰਦ ਆਇਆ ਹੈ । ੧੫।

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਜੱਨਾਰ ਦਾਰਾਨਿ ਪੇਸ਼ ॥ ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਈਂ ਰਾਜਹੇ ਉਤਰ ਦੇਸ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਜੱਨਾਰ=ਜਨੇਊ । ਦਾਰਾਨਿ=ਰਖਣ ਵਾਲੇ । ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ, ਅਗੇ । ਬਿਗੋਯਦ=ਕਹਿੰਦਾ ।

ਅਰਥ—ਜਨੇਊ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਅਗੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦਾ=ਜੋ ਇਹ ਉਤਰ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ । ੧੬।

ਕਿ ਓ ਨਾਮ ਬਸਤਸਤ ਬਛੜਾਮਤੀ ॥ ਚੁ ਮਾਹੇ ਫਲਕ ਆਫਤਾਬੇ ਮਹੀ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸਤਸਤ=ਬੰਨਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਮਾਹੇ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਫਲਕ=ਅਕਾਸ਼। ਆਫਤਾਬੇ=ਸੂਰਜ। ਮਹੀ=ਧਰਤੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਛੜਾਮਤੀ ਰਖਿਆ। ਲੜਕੀ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਹੈ। ੧੭।

ਅੜੀਂ ਰਾਜਹਾਂ ਕਸ ਨਿਯਾਮਦ ਨਜ਼ਰ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਅੜੀਂ ਹਾਂ ਬੁਬੀਂ ਪੁਰ ਗੁਹਰ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅੜੀਂ=ਇਸ ਤੋਂ। ਕਸ=ਕੋਈ। ਨਿਯਾਮਦ=ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ=ਉਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ। ਅੜੀਂ ਹਾਂ=ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ। ਬੁਬੀਂ=ਵੇਖ। ਪੁਰ ਗੁਹਰ=ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਿਗਾਹ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਹੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵੇਖ ਲੈ। ੧੮।

ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਬਰ ਰਾਜਹਾ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥ ਪਸੰਦਸ਼ ਨਿਆਮਦ ਕਸੇ ਦਿਲ ਨਗੀਂ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਨਿਗਾਹ ਕੀਤੀ। ਰਾਜਹਾ=ਰਾਜਿਆਂ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਨਾਜ਼ਕ ਸਗੀਰ ਵਾਲੀ ਨੇ। ਪਸੰਦਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ। ਦਿਲ ਨਗੀਂ=ਦਿਲ ਦਾ ਨਗੀਨਾ।

ਅਰਥ—ਨਾਜ਼ਕ ਸਗੀਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਰਾਜਿਆਂ ਉਪਰ ਨਿਗਾਹ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਦਿਲ ਦਾ ਨਗੀਨਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਾ ਆਇਆ। ੧੯।

ਸੂਖੰਬਰ ਵਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼ ਮਉਕੂਫ ਗਾਸਤ ॥ ਕਿ ਨਾਜ਼ਮ ਬ ਬਰਖਾਸਤ ਦਰਵਾਜ਼ਹ ਬਸਤ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼=ਉਸ ਦਿਨ। ਮਉਕੂਫ=ਹਟਾਈ। ਗਾਸਤ=ਗਈ। ਨਾਜ਼ਮ=ਪ੍ਰਬੰਧਕ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਬਸਤ=ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਿਨ ਸੂਖੰਬਰ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਉਠ ਖੜੋਤੇ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ੨੦।

ਕਿ ਰੋਜੇ ਦਿਗਰ ਸ਼ਾਹ ਜੱਰੀਂ ਸਿਪਰ ॥ ਬਰ ਅਉਰੰਗ ਬਰ ਆਮਦ ਚੁ ਰੌਸ਼ਨ ਗੁਹਰ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੋਜ਼ ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ ਦਿਨ। ਜੱਹਾਂ=ਸੁਨਹਿਰੀ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ। ਅਉਰੰਗ=ਤਖਤ, ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ। ਬਰ ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਰੌਸ਼ਨ=ਚਮਕੀਲੇ। ਗੁਹਰ=ਮੋਤੀ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸੁਨਹਿਰੀ ਢਾਲ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਆਇਆ। ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੋਤੀ ਵਾਂਗੂ ਹੈ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ। ੨੧।

ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼ ਹਮ ਰਾਜਹਾ ਖੂਸਤੰਦ ॥

ਦਿਗਰ ਗੁੰਨਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਆਰਾਸਤੰਦ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼=ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ। ਹਮ=ਭੀ। ਰਾਜਹਾ=ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ। ਖੂਸਤੰਦ=ਬੁਲਾਇਆ। ਦਿਗਰ ਗੁੰਨਹ=ਦੂਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਬਾਜ਼ਾਰ=ਲੰਮੀ ਕਰਤਾਰ ਵਰਗੀ ਸਭਾ। ਆਰਾਸਤੰਦ=ਸੰਵਾਰਨਾ ਕੀਤਾ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਦੂਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨਾ ਕੀਤਾ। ੨੨।

ਨਜ਼ਰ ਕੁਨ ਬਰੂਏ ਤੋ ਐ ਦਿਲ ਰੁਬਾਇ ॥

ਕਿਰਾ ਤੋ ਨਜ਼ਰ ਦਰ ਬਿਆਜਦ ਬਜਾਇ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਜ਼ਰ ਕੁਨ=ਨਿਗਾਹ ਕਰ, ਵੇਖ। ਬਰੂਏ=ਚੇਹਰਿਆਂ ਉੱਤੇ। ਦਿਲ ਰੁਬਾਇ=ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਨ ਵਾਲੀ। ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਨੂੰ। ਬਿਆਜਦ=ਲਿਆਵੇ। ਬਜਾਇ=ਠੀਕ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਨ ਵਾਲੀ ਪਿਆਰੀ ਬੇਟੀ! ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਚਿਹਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਨਿਗਾਹ ਕਰਕੇ ਵੇਖ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਠੀਕ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਲਿਆਵੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ। ੨੩।

ਬ ਪੈਹਨ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਗੁਲੇ ਅੰਜਮਨ ॥

ਕਿ ਜ਼ਰ ਆਬ ਰੰਗ ਅਸਤ ਸੀਮਾਬ ਤਨ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੈਹਨ=ਵਿਹੜਾ, ਮੰਡਪ ਦਾ ਮੈਦਾਨ। ਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਗੁਲੇ=ਫੁਲ। ਅੰਜਮਨ=ਸਭਾ। ਜ਼ਰ=ਸੋਨਾ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਸੀਮਾਬ=ਪਾਰ। ਤਨ=ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਸਭਾ ਦਾ ਫੁਲ (ਛੜਾਮਤੀ) ਮੰਡਪ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਜਿਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਰੰਗ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਰਗਾ ਤੇ ਸਰੀਰ ਪਾਰੇ ਵਰਗਾ ਚੰਚਲ ਹੈ। ੨੪।

ਰਵਾਂ ਗਾਸ਼ਤ ਦਰ ਰਾਜਹਾ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥

ਗੁਲਿ ਸੁਰਖ ਚੂੰ ਗੁੰਬਜਿ ਨਉ ਬਹਾਰ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਗਾਸ਼ਤ=ਤੁਰ ਪਈ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਰਾਜਹਾ=ਰਾਜਿਆਂ। ਗੁਲਿ ਸੁਰਖ ਚੂੰ=ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗੂ ਲਾਲ। ਗੁੰਬਜਿ=ਮੁਨਾਰਾ, ਬੁਰਜ। ਨਉ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ।

ਅਰਥ—ਅਣਗਿਣਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਫਿਰ ਗਈ। ਮਾਨੋ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿਚੋਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਵਾਂਗੂ ਲਾਲ ਮੁਨਾਗਾ ਹੈ। ੨੫।

ਬਿਦੁਜ਼ਦੀਦ ਦਿਲ ਰਾਜਹਾ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥ ਬਿਉਫਤੰਦ ਜ਼ਮੀਂ ਚੂੰ ਯਲਿ ਕਾਰਜ਼ਾਰ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦੁਜ਼ਦੀਦ=ਚੁਰਾ ਲਿਆ। ਬਿਉਫਤੰਦ=ਡਿਗ ਪਏ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗ। ਯਲਿ=ਸੂਰਮੇ। ਕਾਰਜ਼ਾਰ=ਜੁੱਧ, ਲੜਾਈ।

ਅਰਥ—ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਚੁਰਾ ਲਿਆ। ਸੂਰਮੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿਗ ਪਏ, ਜਿਵੇਂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਫਿਰੋ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨੬।

ਬਿਜ਼ਦ ਬਾਂਗ ਬਰ ਵੈ ਕਿ ਖਾਤੂਨਿ ਖੇਸ਼ ॥ ਕਿ ਈਂ ਉਮਦਹ ਏ ਰਾਜਹਾ ਉਤ੍ਰ ਦੇਸ਼ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਬਾਂਗ=ਬੋਲਾ, ਲਲਕਾਰਾ, ਤਾਹਨਾ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਵੈ=ਉਹਨਾਂ। ਖਾਤੂਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਾਵ ਲੜਕੀ। ਖੇਸ਼=ਆਪਣੀ। ਉਮਦਹ=ਬਹੁਤਾ ਸੋਹਣਾ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਤਾਹਨਾ ਮਾਰਿਆ। ਇਹ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਤਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਹੈ। ੨੭।

ਵਜ਼ਾਂ ਦੁਖਤਰੇ ਹਸਤ ਈਂ ਬਛਤ੍ਰਾਮਤੀ ॥ ਚੁ ਮਾਹੇ ਫਲੱਕ ਹਮਚੁ ਹੂਰੋ ਪਰੀ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੀ। ਦੁਖਤਰੇ=ਲੜਕੀ, ਧੀ, ਬੇਟੀ। ਹਸਤ=ਹੈ। ਈਂ=ਇਹ। ਚੁ=ਵਾਂਗ। ਮਾਹੇ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਫਲੱਕ=ਅਕਾਸ਼। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਹੂਰੋ=ਅਪੱਛਰਾਂ। ਪਰੀ=ਉਡਨ ਵਾਲੀ ਹੂਰ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਬਛਤ੍ਰਾਮਤੀ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਅਪੱਛਰਾਂ ਤੇ ਹੂਰ ਪਰੀ ਵਾਂਗੂ ਹੈ। ੨੮।

ਸੂਯੰਬਰ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਮਾਹੇ ਫਲੱਕ ॥ ਫਰਿਸ਼ਤਹ ਸਿਫਤ ਓ ਚੁ ਜਾਤਸ਼ ਮਲੱਕ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਈ। ਮਾਹੇ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਫਲੱਕ=ਅਕਾਸ਼। ਫਰਿਸ਼ਤਹ=ਦੇਵਤੇ। ਜਾਤ=ਸਰੀਰ। ਸ਼=ਉਸ ਦਾ। ਮਲੱਕ=ਦੇਵਤਾ। ਸਿਫਤ=ਗੁਣ।

ਅਰਥ—ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਸੂਯੰਬਰ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਰਗਾ ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ। ੨੯।

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੧]

**ਕਿਰਾਂ ਦੌਲਤ ਇਕਬਾਲ ਯਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥
ਕਿ ਈਂ ਮਾਹਰੂਇ ਕਾਮਗਾਰੀ ਕੁਨਦ ॥੩੦॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿਰਾਂ=ਕਿਸ ਦਾ। ਦੌਲਤ=ਭਾਗ। ਇਕਬਾਲ=ਪ੍ਰਤਾਪ। ਯਾਰੀ=ਸਹਾਇਤਾ। ਦਿਹਦ=ਦਿੰਦੀ। ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ=ਇਹ। ਮਾਹਰੂਇ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹੇ ਮੂੰਹ। ਕਾਮਗਾਰੀ=ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦੀ।

ਅਰਥ—ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਿਸਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ? ਜੋ ਇਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਵਾਲੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੩੦।

**ਪਸੰਦ ਆਮਦ ਓਰਾ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ॥
ਕਿ ਰੌਸ਼ਨ ਤਬੀਯਤ ਸਲੀਖਤ ਮੁਦਾਮ ॥੩੧॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਰੌਸ਼ਨ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਬੀਯਤ=ਸੁਭਾਉ। ਸਲੀਖਤ=ਹਸਮੁਖ। ਮੁਦਾਮ=ਸਦਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜਾ ਪਸੰਦ ਆਇਆ। ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਦਾ ਹਸਮੁਖ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੩੧।

**ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਬਰ ਵੈ ਵਕੀਲਸ ਗਿਰਾਂ ॥
ਕਿ ਐ ਬਾਹਿ ਬਾਹਾਨ ਰੋਸ਼ਨ ਜਮਾਂ ॥੩੨॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਭੇਜ ਦਿਤੇ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ। ਵਕੀਲਸ=ਵਕੀਲ ਉਸ ਨੇ। ਗਿਰਾਂ=ਵਡੇ। ਜਮਾਂ=ਸਮਾਂ, ਵੇਲਾ, ਜਮਾਨਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਵਡੇ ਵਕੀਲ ਭਾਵ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੇਜ ਦਿਤੇ। ਜੋ ਹੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ! ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ। ੩੨।

**ਕਿ ਈਂ ਤਰਜ਼ ਲਾਲਾਇ ਬਰਗੇ ਸਮਨ ॥
ਕਿ ਲਾਇਕ ਸ਼ੁਮਾ ਹਸਤ ਈਂ ਰਾ ਬਕੁਨ ॥੩੩॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਰਜ਼=ਢੰਗ, ਤਰ੍ਹਾਂ। ਲਾਲਾਇ=ਲਾਲੇ ਦਾ ਫੁਲ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਖਾਸ ਫਲ, ਜੋ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਰਗੇ=ਪੱਤ੍ਰ। ਸਮਨ=ਚੰਬੇਲੀ। ਲਾਇਕ=ਜੋਗ। ਸ਼ੁਮਾ=ਤੁਹਾਡੇ। ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ। ਬਕੁਨ=ਕਰ ਲਵੇ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਲਾਲੇ ਦਾ ਫੁਲ’ ਅਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦਾ ਪੱਤ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਰ ਲਵੇ ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਲਵੇ। ੩੩।

ਬਿਗੁਛਤਹ ਯਕੇ ਖਾਨਹ ਬਾਨੂ ਮਰਾਸਤ ॥ ਕਿ ਚਸ਼ਮੇ ਅਜੋ ਹਰ ਦੋ ਆਹੂ ਬਰਾਸਤ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਛਤਹ=ਆਖਿਆ । ਯਕੇ=ਇਕ । ਖਾਨਹ=ਘਰ । ਬਾਨੂ=ਇਸਤ੍ਰੀ । ਮਰਾਸਤ=ਮੇਰੇ ਹੈ । ਚਸ਼ਮੇ=ਅੱਖਾਂ । ਅਜੋ=ਉਸ ਦੀਆਂ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਆਹੂ=ਹਰਨ । ਬਰਾਸਤ=ਬੱਚਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—(ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨੇ) ਆਖਿਆ-ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਾਂ ਅਗੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ । ਜੋ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਹੀ ਹਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਰਗੀਆਂ ਹਨ । ੩੪।

ਕਿ ਹਰਗਿਜ਼ ਮਨ ਈਂ ਰਾ ਨ ਕਰਦਮ ਕਬੂਲ ॥ ਕਿ ਕਉਲਿ ਕੁਰਾਨ ਅਸਤ ਕਸਮੇ ਰਸੂਲ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਹਰਗਿਜ਼=ਕਦੇ ਭੀ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ । ਕਰਦਮ ਕਬੂਲ=ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਾ । ਕਉਲਿ=ਹੁਕਮ ਹੈ । ਕੁਰਾਨ=ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ । ਕਸਮੇ=ਸੌਂਹ । ਰਸੂਲ=ਪੈਰਗਬਰ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕਰਦਾ । ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਸਹੁੰ ਹੈ । ੩੫।

ਬਗੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਅਜੀਹਾਂ ਸੁਖਨ ॥ ਬਜੁੰਬਸ ਦਰ ਆਮਦ ਜਨੇ ਨੇਕ ਤਨ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੋਸ਼=ਕੰਨ ਵਿਚ । ਅਜੀਹਾਂ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਬਜੁੰਬਸ=ਜੋਸ਼, ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ ਜੋਸ਼, ਲਹੂ ਦਾ ਉਬਾਲ । ਦਰ=ਵਿਚ । ਆਮਦ=ਆ ਗਈ । ਜਨੇ=ਔਰਤ, ਇਸਤ੍ਰੀ । ਨੇਕ ਤਨ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪਈ । ਤਾਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਜੋਸ਼ ਆ ਗਿਆ । ੩੬।

ਕਸੇ ਡਤਹ ਮਾਰਾ ਕੁਨਦ ਵਕਤਿ ਕਾਰ ॥ ਵਜਾਂ ਸ਼ਾਹ ਮਾਰਾ ਸ਼ਵਦ ਈਂ ਦਿਆਰ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਸੇ=ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ । ਡਤਹ=ਜਿਤੇਗਾ । ਮਾ ਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਕੁਨਦ=ਕਰੇਗਾ । ਕਾਰ=ਜੁੱਧ, ਲੜਾਈ । ਵਜਾਂ=ਉਹ । ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਮਾਰਾ=ਮੇਰਾ । ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇਗਾ । ਈਂ=ਇਸ । ਦਿਆਰ=ਮੁਲਕ ।

ਅਰਥ—ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਿਤੇਗਾ । ਉਹੋ ਹੀ ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇਗਾ । ੩੭।

ਬਕੋਸ਼ੀਦ ਮੈਦਾਂ ਵੇ ਜੋਸ਼ੀਦ ਜੰਗ ॥ ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ ਖੁਫਤਾਨ ਪਉਲਾਦ ਰੰਗ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਕੋਸ਼ੀਦ=ਛੇਤੀ ਕੀਤੀ। ਜੋਸ਼ੀਦ=ਮਚਾਇਆ। ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ=ਪਹਿਣ ਲਿਆ। ਖੁਫਤਾਨ=ਸੰਜੋਇ। ਪਉਲਾਦ ਰੰਗ=ਲੋਹੇ ਦਾ।

ਅਰਥ—ਲੜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬੜੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਜੰਗ ਮਚਾਇਆ। ਗਲ ਵਿਚ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸੰਜੋਆ ਪਹਿਣ ਲਿਆ। ੩੮।

ਨਿਸ਼ਸਤਹ ਬਰਾਂ ਰਥ ਚੁ ਮਾਹੇ ਮੁਨੀਰ ॥ ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਸ਼ਮ਷ੇਰ ਜੁਸਤੰਦ ਤੀਰ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਸਤ=ਬੈਠ ਗਈ। ਬਰਾਂ=ਉਹ ਉਪਰ। ਮਾਹੇ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਮੁਨੀਰ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਮਾਹੇ ਮੁਨੀਰ=ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਜੁਸਤੰਦ=ਢੂੰਡਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੀ ਰਥ ਉਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਤਲਵਾਰ (ਲੱਕ ਨਾਲ) ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਤੀਰ ਚੁਣ ਲਏ। ੩੯।

ਬ ਮੈਦਾਂ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਗੁਰਰੰਦਹ ਸ਼ੇਰ ॥ ਚੁ ਸ਼ੇਰਅਸਤ ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨਓ ਦਿਲ ਦਲੇਰ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਮੈਦਾਂ=ਜੁੱਧ ਭੂਮੀ। ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਈ। ਗੁਰਰੰਦਹ=ਭਬਕ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ। ਚੁ=ਜੈਸਾ, ਵਰਗਾ। ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨਓ=ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਪਟਕਾਉਣ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਗੱਜਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਸ਼ੇਰ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਪਟਕਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਦਿਲ ਦੀ ਦਲੇਰ ਹੈ। ੪੦।

ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ ਖੁਫਤਾਨ ਜੋਸ਼ੀਦ ਜੰਗ ॥ ਬਿਕੋਸ਼ੀਦ ਮੈਦਾਂ ਬ ਤੀਰ ਓ ਤੁਫੰਗ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ=ਪਹਿਣ ਲਿਆ। ਖੁਫਤਾਨ=ਸੰਜੋਆ, ਲੋਹੇ ਦੀ ਜਾਲੀ ਦਾ ਕੁੜਤਾ। ਜੋਸ਼ੀਦ=ਭਾਰੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ। ਬਿਕੋਸ਼ੀਦ=ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਤੁਫੰਗ=ਬੰਦੂਕ।

ਅਰਥ—ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਸੰਜੋਆ ਨੂੰ ਪਹਿਣ ਲਿਆ ਤੇ ਭਾਰੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕੀਤਾ। ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ (ਜਿੱਤਣ ਦੀ) ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਚੁਨਾ ਤੀਰ ਬਾਰੀਦ ਦਰ ਕਾਰਜਾਰ ॥ ਕਿ ਲਸ਼ਕਰ ਬਕਾਰ ਆਮਦਸ਼ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਬਾਰੀਦ=ਬਾਰਸ਼, ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ। ਕਾਰਜਾਰ=ਜੁੱਧ, ਲੜਾਈ। ਬਕਾਰ ਆਮਦਸ਼=ਕੰਮ ਆ ਗਈ, ਉਸ ਦੀ। ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ=ਬੇਗਿਣਤ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ। ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਕੰਮ ਆ ਗਈ ਭਾਵ ਮਾਰੀ ਗਈ। ੪੨।

ਚੁਨਾ ਬਾਨ ਬਾਰੀਦ ਤੀਰੋ ਤੁਢੰਗ ॥ ਬਸੇ ਮਰਦਮਾਂ ਮੁਰਦਹ ਸ਼ੁਦ ਜਾਇ ਜੰਗ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਾਨ=ਤੀਰ। ਬਾਰੀਦ=ਵਰਖਾ। ਤੀਰੋ ਤੁਢੰਗ=ਬੰਦੂਕ ਤੇ ਤੀਰ ਭਾਵ ਗੋਲੀਆਂ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਮਰਦਮਾਂ=ਬੰਦਿਆਂ। ਮੁਰਦਹ ਸ਼ੁਦ=ਮਰ ਗਏ। ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਮਰ ਗਏ। ੪੩।

ਸ਼ਹੇ ਨਾਮ ਗਜ ਸਿੰਘ ਦਰ ਆਮਦ ਬਜੰਗ ॥ ਚੁ ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ ਹਮਚੁ ਤੀਰੋ ਤੁਢੰਗ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਹੇ=ਗਜਾ। ਦਰ ਆਮਦ=ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਬਜੰਗ=ਜੁੱਧ ਭੂਮੀ। ਚੁ=ਐਸੇ। ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ। ਹਮਚੁ=ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ—‘ਗਜ ਸਿੰਘ’ ਨਾਮ ਦਾ ਗਜਾ ਜੁੱਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਵਿਚੋਂ ਗੋਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੪੪।

ਬਜੁੰਬਸ਼ ਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਇਛਰੀਤ ਮਸਤ ॥ ਯਕੇ ਗੁਰਜ ਅਜ਼ ਫੀਲ ਪੈਕਰ ਬ ਦਸਤ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਜੁੰਬਸ਼=ਕੋਧਵਾਨ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਇਛਰੀਤ=ਦੈਤ, ਰਾਖਸ਼। ਅਜ਼=ਵਰਗਾ। ਫੀਲ=ਹਾਥੀ। ਪੈਕਰ=ਕਲਬੂਤ, ਬਦਨ। ਬ ਦਸਤ=ਹੱਥ ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਮਸਤ ਦੈਤ ਵਰਗ ਕੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ। ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਰਗ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਗੁਰਜ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੪੫।

ਯਕੇ ਤੀਰ ਜਦ ਬਾਨੂਏ ਪਾਕ ਮਰਦ ॥ ਕਿ ਗਜ ਸਿੰਘ ਅਜ਼ ਅਸਪ ਆਮਦ ਬਗਰਦ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ। ਜਦ=ਮਾਰਿਆ। ਬਾਨੂ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਏ=ਨੇ। ਪਾਕ=ਪਵਿਤ੍ਰ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਅਸਪ=ਘੋੜੇ। ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਬਗਰਦ=ਖਾਕ ਉਤੇ।

ਅਰਥ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਰਦ ਨੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ। ਜਿਸ ਨਾਲ ‘ਗਜ ਸਿੰਘ’ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗ ਕੇ ਖਾਕ ਵਿਚ ਆਇਆ ਭਾਵ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਪਿਆ। ੪੬।

**ਦਿਗਰ ਰਾਜਾ ਰਨ ਸਿੰਘ ਦਰਾਮਦ ਬਰੋਸ਼ ॥
ਕਿ ਪਰਵਾਨਹੇ ਚੁੰ ਦਰਾਮਦ ਬਜੋਸ਼ ॥੪੭॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ । ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ । ਬਰੋਸ਼=ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ । ਪ੍ਰਵਾਨਹੇ ਚੁੰ=ਪਤੰਗੇ ਵਾਂਗੂਂ । ਬਜੋਸ਼=ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰਾ ਰਾਜਾ ‘ਰਨ ਸਿੰਘ’ ਬੜੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਆਇਆ । ਜੋ ਪਤੰਗੇ ਵਾਂਗੂਂ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ (ਜੁੱਧ ਰੂਪੀ ਦੀਵੇ ਉਤੇ) ਆਇਆ ।੪੭।

**ਚੁਨਾ ਤੇਗ ਜ਼ਦ ਬਾਨੂਏ ਸ਼ੇਰ ਤਨ ॥
ਬਿਉਫਤਾਦ ਰਨ ਸਿੰਘ ਚੁ ਸਰਵਿ ਚਮਨ ॥੪੮॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਜਦ । ਤਨ=ਸਰੀਰ, ਸਾਥ । ਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ । ਬਾਨੂਏ=ਇਸਤ੍ਰੀ । ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ । ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਿਆ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂਂ । ਸਰਵਿ=ਸਰੂ ਬਿਛ । ਚਮਨ=ਬਾਗ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਰਣ ਸਿੰਘ ਬਾਗ ਦੇ ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਾਂਗੂਂ ਡਿਗ ਪਿਆ ।੪੮।

**ਯਕੇ ਸ਼ਹਰ ਅੰਬੇਰ ਦਿਗਰ ਜੋਧ ਪੁਰ ॥
ਖਰਾਮੀਦ ਬਾਨੂ ਚੁ ਰਖਸ਼ਿੰਦਰ ਦੁਰ ॥੪੯॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਅੰਬੇਰ=ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ । ਖਰਾਮੀਦ=ਮਟਕ ਨਾਲ ਤੁਰਨਾ । ਬਾਨੂ=ਇਸਤ੍ਰੀ । ਚੁ=ਜੈਸੇ । ਰਖਸ਼ਿੰਦਰ=ਚਮਕੀਲਾ । ਦੁਰ=ਮੌਤੀ ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਰਾਜਾ ‘ਅੰਬੇਰ’ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ‘ਜੋਧਪੁਰ’ ਦਾ ਸੀ, ਮੌਤੀ ਵਾਂਗੂਂ ਚਮਕੀਲੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਟਕ ਨਾਲ ਤੁਰ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ।੪੯।

**ਬਿਜ਼ਦ ਤੇਗ ਬਾ ਜ਼ੋਰ ਬਾਨੂ ਇ ਸਿਪਰ ॥
ਕਿ ਬਰਖਾਸਤ ਸ਼ੋਅਰਹ ਬਸੇ ਚੁੰ ਗੁਹਰ ॥੫੦॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ । ਬਾ ਜ਼ੋਰ=ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ । ਸਿਪਰ=ਢਾਲ । ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠੇ, ਨਿਕਲੇ । ਸ਼ੋਅਰਹ=ਸ਼ੋਅਲੇ, ਅੱਗ ਦੇ ਚੰਗਿਆੜੇ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤ । ਚੁੰ=ਵਾਂਗੂਂ । ਗੁਹਰ=ਮੌਤੀ ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਢਾਲ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ । ਜਿਸ ਨਾਲ ਢਾਲ ਵਿਚੋਂ ਮੌਤੀਆਂ ਵਾਂਗੂਂ ਅੱਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਿਆੜੇ ਨਿਕਲੇ ।੫੦।

**ਸੋਇਮ ਰਾਜਹ ਬੁੰਦੀ ਦਰਾਮਦ ਦਲੇਰ ॥
ਚੁ ਬਰ ਬਚਹ ਆਹੂ ਚੋ ਗੁੱਰੰਦਰ ਸ਼ੇਰ ॥੫੧॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ=ਤੀਸਰਾ। ਬੂੰਦੀ=ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਦਲੇਰ=ਹੌਸਲੇ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਵਾਲਾ। ਆਹੂ=ਹਰਨ। ਚੋ=ਜੈਸੇ। ਗੁਰਰੰਦਹ=ਭਬਕ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ।

ਅਰਥ—ਤੀਸਰਾ ਬੂੰਦੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੌਸਲੇ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੇਰ ਹਰਨ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਤੇ ਭਬਕ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੫੧। [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੨]

ਚੁਨਾਂ ਤੀਰ ਜਦ ਹਰ ਦੋ ਅਬਰੂ ਸ਼ਿਕੰਜ ॥ ਬਿਉਫਤਾਦ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਚੋ ਸ਼ਾਖੇ ਤਰੰਜ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਐਸਾ। ਜਦ=ਮਾਰਿਆ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਅਬਰੂ=ਭਰਵੱਟੇ। ਸ਼ਿਕੰਜ=ਤਿਊੜੀ। ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਿਆ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਸ਼ਾਖੇ=ਟਾਹਣੀ ਨਾਲੋਂ। ਤਰੰਜ=ਨਿੰਬੂ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਦੀ ਤਿਊੜੀ ਵਿਚ ਐਸਾ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ। ਟਾਹਣੀ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੇ ਹੋਏ ਨਿੰਬੂ ਵਾਂਗੂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਡਿਗ ਪਿਆ। ੫੨।

ਚੁਹਮ ਰਾਜਹ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਰਮਦ ਮੁਸਾਫ਼ ॥ ਬਜੋਸ਼ ਅੰਦਰੂ ਸ਼ੁਦ ਚੁ ਅੜ ਕੋਹ ਕਾਫ਼ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਹਮ=ਚੌਬਾ। ਮੁਸਾਫ਼=ਰਣ ਭੂਮੀ। ਬਜੋਸ਼=ਕਰੋਧ, ਗੁੱਸਾ। ਅੜ=ਵਾਂਗੂ। ਕੋਹਕਾਫ਼=ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਚੌਬਾ ਰਾਜਾ ‘ਜੈ ਸਿੰਘ’ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਅੰਦਰਲੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ‘ਕੋਹ ਕਾਫ਼’ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ੫੩।

ਹਮਾਂ ਖੁਰਦ ਸ਼ਰਬਤ ਕਿ ਯਾਰੇ ਚੁਹਮ ॥ ਜਿ ਜੈ ਸਿੰਘ ਪਸੇ ਯਕ ਨਿਯਾਮਦ ਕਦਮ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ=ਓਹੀ। ਖੁਰਦ=ਪੀਤਾ। ਜਿ=ਤੋਂ। ਪਸੇ=ਪਿਛੋਂ। ਨਿਯਾਮਦ=ਨਾ ਆਇਆ। ਕਦਮ=ਪੈਰ।

ਅਰਥ—ਚੌਬੇ ਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਵੀ ਓਹੋ ਹੀ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਤਾ, ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਸ਼ਰਬਤ ਪਿਲਾਇਆ ਸੀ। ਜੈ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਪੈਰ ਅਗੇ ਨਾ ਆਇਆ। ੫੪।

ਯਕੇ ਸ਼ਾਹ ਫਰੰਗੋ ਪਲੰਦੋ ਦਿਗਰ ॥ ਬਮੈਦਾ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਸ਼ੇਰੇ ਬਬਰ ॥੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ। ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ। ਬਮੈਦਾਂ=ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ। ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫਰੰਗ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਪਲੰਦ ਦਾ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਬਬਰ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਆ ਗਏ। ੫੫।

**ਸੋਇਮ ਸ਼ਾਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਚੂੰ ਆਫਤਾਬ ॥
ਚੁਹਮ ਸ਼ਾਹਿ ਹਬਸ਼ੀ ਚੋ ਮਗਰੇ ਦਰਾਬ ॥੫੯॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ=ਤੀਜਾ। ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ। ਮਗਰੇ=ਮਗਰ ਮੱਛ। ਦਰਾਬ=ਪਾਣੀ ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਤੀਸਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਚੌਬਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਬਸ਼ੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਇਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਮਗਰ ਮੱਛ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੫੯।

**ਯਕੇ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਨੇਜ਼ਾ ਮੁਸ਼ਤੇ ਦਿਗਰ ॥
ਸੋਇਮ ਰਾ ਬਪਾਓ ਚਹਮ ਰਾ ਸਿਪਰ ॥੫੧॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਨੇਜ਼ਾ=ਬਰਛਾ। ਮੁਸ਼ਤੇ=ਮੁੱਕਾ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਸੋਇਮ=ਤੀਜੇ। ਬਪਾਓ=ਤੈਰ ਨਾਲ। ਚੁਹਮ=ਚੌਬੇ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਨੂੰ ਬਰਛਾ ਮਾਰਿਆ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਮੁੱਕਾ ਮਾਰਿਆ। ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਕੁਟਿਆ, ਚੌਬੇ ਨੂੰ ਢਾਲ ਮਾਰੀ। ੫੧।

**ਚੁਨਾ ਮੇ ਬਿਉਫਤਾਦ ਨ ਬਰਖਾਸਤ ਬਾਜ਼ ॥
ਸੂਏ ਆਸਮਾਂ ਜਾਨ ਪਰਵਾਜ਼ ਸਾਜ਼ ॥੫੮॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹਾ। ਮੇ ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਿਆ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠਿਆ। ਬਾਜ਼=ਫਿਰ। ਸੂਏ=ਵਲ। ਆਸਮਾਂ=ਅਕਾਸ਼। ਪਰਵਾਜ਼=ਉਡਾਰੀ। ਪਰਵਾਜ਼ ਸਾਜ਼=ਉਡ ਗਈ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਚਾਰੇ ਬਹਾਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿੱਗ ਪਏ, ਜੋ ਫਿਰ ਨਾ ਉਠ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਆਸਮਾਨ ਵਲ ਉਡਾਰੀ ਲਾ ਗਈ ਭਾਵ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ੫੮।

**ਦਿਗਰ ਕਸ ਨਿਆਮਦ ਤਮੰਨਾਇ ਜੰਗ ॥
ਕਿ ਪੇਸ਼ੇ ਨਿਯਾਮਦ ਦਿਲਾਵਰ ਨਿਹੰਗ ॥੫੯॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਹੋਰ, ਫੇਰ। ਕਸ=ਕੋਈ। ਨਿਆਮਦ=ਨਾ ਆਇਆ। ਤਮੰਨਾਇ=ਇੱਛਾ, ਫੁਰਨਾ। ਪੇਸ਼ੇ=ਸਾਹਮਣੇ। ਦਿਲਾਵਰ=ਹੈਸਲੇ ਵਾਲਾ। ਨਿਹੰਗ=ਮਗਰ ਮੱਛ, ਸੰਸਾਰ।

ਅਰਥ—ਫੇਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਕੇ ਨਾ ਆਇਆ। ਹੈਸਲੇ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਆਇਆ। ੫੯।

**ਸ਼ਬੇ ਸ਼ਾਹਿ ਸ਼ਬਿਸਤਾਂ ਚੂੰ ਦਰ ਆਮਦ ਬਫੌਜ ॥
ਸਿਪਰ ਖਾਨਹ ਆਮਦ ਹਮਹ ਮੌਜ ਮੌਜ ॥੬੦॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਬੇ=ਰਾਤ ਦਾ। ਸ਼ਹਿ=ਸਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਸ਼ਬਿਸਤਾਂ=ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਚੂੰ=ਜਦ। ਬਛੌਜ=ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ। ਸਿਪਹ=ਛੌਜ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਹਮਹ=ਸਾਰਿਆਂ। ਮੌਜ=ਲਹਿਰ। ਮੌਜ=ਠਾਠ।

ਅਰਥ—ਰਾਤ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ (ਆਪਣੀ) ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ ਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਛੌਜ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਘਰ ਭਾਵ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਪੁਜ ਗਈ। ੬੦

ਬਰੋਜ਼ ਦਿਗਰ ਰੌਸ਼ਨੀਅਤ ਪਨਾਹ ॥ ਬ ਅੰਰੰਗ ਦਰਾਮਦ ਚੂੰ ਅੰਰੰਗ ਸ਼ਾਹ ॥੬੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੋਜ਼ ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ। ਰੌਸ਼ਨੀਅਤ ਪਨਾਹ=ਚਾਨਣੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੂਰਜ। ਬ=ਉਤੇ। ਅੰਰੰਗ=ਰਾਜ ਗੱਦੀ, ਤਖਤ। ਅੰਰੰਗਸ਼ਾਹ=ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਕ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਦਾ ਚਾਨਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੂਰਜ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ੬੧।

ਦੋ ਸੂਏ ਯਲਾਂ ਜੁਮਲਹ ਬਸਤੰਦ ਕਮਰ ॥ ਬ ਮੈਦਾਨ ਜੁਸਤੰਦ ਸਿਪਰ ਬਰ ਸਿਪਰ ॥੬੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੋ ਸੂਏ=ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ। ਯਲਾਂ=ਸੂਰਮੇ। ਜੁਮਲਹ=ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ। ਕਮਰ=ਲੱਕ। ਜੁਸਤੰਦ=ਗਏ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਗਏ, ਢਾਲਾਂ ਉਤੇ ਢਾਲਾਂ ਵੱਜੀਆਂ। ੬੨।

ਬਹੁਰਗੀਦਨ ਆਮਦ ਦੋ ਅਬਰੇ ਮੁਸਾਫ਼ ॥ ਯਕੇ ਗਾਸ਼ਤ ਘਾਯਲ ਯਕੇ ਗਾਸ਼ਤ ਸੂਫ਼ ॥੬੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰਗੀਦਨ=ਗੱਜਣਾ। ਆਮਦ=ਆ ਗਏ। ਅਬਰੇ=ਬੱਦਲ। ਮੁਸਾਫ਼=ਜੁੱਧ। ਗਾਸ਼ਤ=ਹੋਇਆ। ਘਾਯਲ=ਜ਼ਖਮੀ। ਸੂਫ਼=ਦੂਰ।

ਅਰਥ—ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਦੋ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦੇ ਆ ਗਏ। ਇਕ ਤਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ। ੬੩।

ਚਕਾ ਚਕ ਬਰਖਾਸਤ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ॥ ਖਤਾ ਖਤ ਦਰਾਮਦ ਹਮਾਂ ਰੰਗ ਰੰਗ ॥੬੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਕਾ ਚਕ=ਘਚਾ-ਘਚ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠੀ। ਖਤਾ ਖਤ=ਕਾੜ ਕਾੜ। ਦਰਾਮਦ=ਆਏ। ਹਮਾਂ=ਸਾਰੇ। ਰੰਗ ਰੰਗ=ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਚਲਣ ਤੇ ਕਾੜ ਕਾੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲਗੀ। ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ॥੪॥

ਜਿ ਤੀਰੋ ਜਿ ਤੈਧੋ ਜਿ ਤੇਗੋ ਤਬਰ ॥ ਜਿ ਨੇਜ਼ਾ ਵਾਂ ਨਾਚਿਖ ਵਾਂ ਨਾਵਕ ਸਿਪਰ ॥੬੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਿ=ਤੈਂ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ। ਤਬਰ=ਕੁਹਾੜੇ। ਨਾਚਿਖ=ਛੋਟਾ ਬਰਛਾ। ਨਾਵਕ=ਲੋਹੇ ਦਾ ਤੀਰ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ, ਤੈਪਾਂ ਨਾਲ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਕੁਹਾੜਿਆਂ ਨਾਲ, ਛੋਟੇ, ਵੱਡੇ ਬਰਛਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਢਾਲਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ। ॥੬੫॥

ਯਕੇ ਦੇਵ ਆਮਦ ਕਿ ਜਾਗੇ ਨਿਸ਼ਾਂ ॥ ਚੋ ਗੁਰਰੰਦਰ ਸ਼ੇਰ ਹਮਚੋ ਪੀਲੇ ਦਮਾਂ ॥੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ। ਦੇਵ=ਰਾਖਸ਼, ਦੈਂਤ। ਜਾਗੇ=ਕਾਂ। ਨਿਸ਼ਾਂ=ਨਿਆਈਂ ਵਰਗਾ। ਚੋ=ਜੈਸੇ। ਗੁਰਰੰਦਰ=ਗਰਜਨ। ਹਮਚੋ=ਵਰਗਾ। ਪੀਲੇ=ਹਾਥੀ। ਦਮਾਂ=ਮਤਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਦੈਂਤ ਆਇਆ, ਜੋ ਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਕਾਲਾ ਸੀ। ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਗੱਜਣ ਲੱਗਾ, ਹਾਥੀ ਵਰਗਾ ਮਤਵਾਲਾ ਸੀ। ॥੬੬॥

ਕੁਨਦ ਤੀਰ ਬਾਰਾਂ ਚੌ ਬਾਰਾਨਿ ਮੇਘ ॥ ਬਰਖਸ਼ ਅੰਦਰਾਂ ਅਬਰ ਚੂੰ ਬਰਕ ਤੇਗਾ ॥੬੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਰਾਂ=ਬਾਰਸ਼। ਬਾਰਾਨਿ=ਬਰਖਾ ਦੀ। ਮੇਘ=ਬੱਦਲ। ਬਰਖਸ਼=ਚਮਕੀ। ਅਬਰ=ਬੱਦਲ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗ। ਬਰਕ=ਬਿਜਲੀ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ।

ਅਰਥ—ਬੱਦਲ ਦੀ ਬਰਖਾ ਵਾਂਗ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਲਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕੀ, ਜਿਵੇਂ ਬੱਦਲ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਦੀ ਹੈ। ॥੬੭॥

ਬਜੋਸ਼ ਅੰਦਰਾਮਦ ਦਹਾਨੇ ਦੁਹਲ ॥ ਚੋ ਪੁਰ ਗਸ਼ਤ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾਏ ਅਜ਼ਲ ॥੬੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਜੋਸ਼=ਬੜੇ ਜੋਸ਼। ਦਹਾਨੇ=ਮੂੰਹ। ਦੁਹਲ=ਢੋਲ। ਪੁਰ ਗਸ਼ਤ=ਭਰ ਗਿਆ। ਬਾਜ਼ਾਰ=ਮੇਲਾ। ਜਾਏ=ਜਗਾ। ਅਜ਼ਲ=ਕਿਆਮਤ ਭਾਵ ਮੌਤ।

ਅਰਥ—ਢੋਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੜੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਜੁੱਧ ਦੀ ਜਗਾ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਮੇਲਾ ਭਰ ਗਿਆ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਰ ਗਏ। ॥੬੮॥

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਪੱਗ ਸ਼ਵਦ ਤੀਰਿ ਸ਼ਸਤ ॥ ਬ ਸੂਦ ਪਹਿਲੂਏ ਪੀਲ ਮਰਦਾਂ ਗੁਜ਼ਸਤ ॥੬੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ=ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ। ਪੱਗ ਸ਼ਵਦ=ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਸਤ=ਨਿਸ਼ਾਨ। ਸੂਦ=ਸੌ। ਪਹਿਲੂ=ਪਸਲੀ। ਏ=ਦੀ। ਪੀਲ ਮਰਦਾਂ=ਹਾਬੀ ਵਰਗੇ ਬੰਦਿਆਂ, ਵਡੇ ਡੀਲ ਡੌਲ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ। ਗੁਜ਼ਸਤ=ਲੰਘ ਗਿਆ।

ਅਰਥ—ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਵੀ ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ ਤੀਰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਵੱਜਾ ਉਹ ਹਾਬੀਆਂ ਵਰਗੇ ਬੜੀ ਵਡੀ ਡੀਲ ਡੌਲ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੌ ਪਸਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ। ੯੯।

ਹਮਾਂ ਕਸ ਬਸੇ ਤੀਰ ਜ਼ਦ ਬਰ ਕਜ਼ਾਂ ॥ ਬਿ ਉਛਤਾਦ ਦੇਵੇ ਚੋ ਕਾਖੇ ਗਿਰਾਂ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ ਕਸ=ਉਸ ਨੇ ਵੀ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਜ਼ਦ=ਮਾਰੇ। ਬਰ ਕਜ਼ਾਂ=ਉਸਦੇ ਉਤੇ। ਬਿਉਛਤਾਦ=ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਦੇਵੇ ਚੋ=ਦੇਉ ਵਾਂਗ। ਕਾਖੇ=ਅਟਾਰੀ ਵਾਂਗ। ਗਿਰਾਂ=ਵਡੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੀਰ ਮਾਰੇ। ਉਚੀ ਅਟਾਰੀ ਵਾਂਗੂ ਦੈਤ ਡਿਗ ਪਿਆ। ੧੦।

ਦਿਗਰ ਦੇਵ ਗਰਗਲਤ ਆਮਦ ਬਜੰਗਾ ॥ ਚੋ ਸ਼ੇਰਿ ਅਜੀਮ ਹਮਚੋ ਪਰ ਰਾ ਪਲੰਗਾ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਗਰਗਲਤ=ਇੱਲ ਜਾਂ ਗਿਰਝ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ। ਹਮ ਚੋ=ਵਰਗਾ। ਪਰ ਰਾ=ਉਡਨ ਵਾਲਾ। ਪਲੰਗਾ=ਚਿੜਾ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰਾ ਦੈਤ ਜੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਰਝ ਵਾਂਗੂ ਆਇਆ। ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਵੱਡਾ ਤੇ ਚਿੜੇ ਵਾਂਗੂ ਉਡਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੧੧।

ਚੁਨਾ ਜ਼ਖਮ ਰੋਪਾਲ ਅੰਦਾਖਤ ਸਖਤ ॥ ਬਿ ਉਛਤਾਦ ਦਾਨੋ ਚੂੰ ਬੇਖ ਅਜ਼ ਦਰਖਤ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹਾ। ਰੋਪਾਲ=ਰੋਪੀਆ, ਗੁਲੇਲਾ। ਅੰਦਾਖਤ=ਮਾਰਿਆ। ਸਖਤ=ਕਰੜਾ। ਬਿ ਉਛਤਾਦ=ਡਿੱਗਿਆ। ਦਾਨੋ=ਦੈਤ। ਚੂੰ=ਜਿਵੇਂ, ਵਾਂਗੂ। ਬੇਖ=ਜੜ੍ਹ। ਅਜ਼=ਤੌਂ। ਦਰਖਤ=ਬਿਛ।

ਅਰਥ—ਅਜਿਹਾ ਕਰੜਾ ਗੁਲੇਲਾ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਨਾਲ ਦੈਤ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਜੜ੍ਹ ਤੌਂ ਪੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਬਿਛ ਡਿਗਦਾ ਹੈ। ੧੨।

ਦਿਗਰ ਕਸ ਨਿਆਮਦ ਅਜੋ ਆਰਜੂ ॥ ਕਿ ਆਯਦ ਬਜੰਗੇ ਚੁਨੀਂ ਮਾਹਰੂ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਫੇਰ, ਹੋਰ। ਕਸ=ਕੋਈ ਵੀ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਆਰਜੂ=ਇੱਛਾ। ਆਯਦ=ਆਵੇ। ਚੁਨੀਂ=ਅਜਿਹੀ। ਮਾਹਰੂ=ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ।

ਅਰਥ—ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਕਿਉਂ? ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ । ੧੩।

ਸ਼ਾਹਿ ਚੀਨ ਸਰ ਤਾਜ ਰੰਗੀਂ ਨਿਹਾਦ ॥ ਬਲਾਇ ਗੁਬਾਰਸ਼ ਦਿਹੱਨ ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਚੀਨ=ਚੜ੍ਹਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸਰ=ਸਿਰ। ਤਾਜ=ਮੁਕਟ। ਨਿਹਾਦ=ਰਖ ਦਿਤਾ। ਬਲਾਇ=ਚੁੜੇਲ। ਗੁਬਾਰ=ਹਨੇਰਾ। ਸ਼=ਉਸ। ਦਿਹੱਨ=ਮੂੰਹ। ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ।

ਅਰਥ—ਚੀਨ ਦੇਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਰੰਗੀਨ ਭਾਵ ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਾਜ ਲਾਹ ਕੇ ਰਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਾਲੀ ਚੁੜੇਲ ਨੇ (ਆਪਣਾ) ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਫੁਬ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਫੈਲ ਗਿਆ । ੧੪। [ਦ: ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧੪੦੩]

ਸ਼ਬ ਆਮਦ ਯਕੇ ਛੌਜ ਰਾ ਸਾਜ਼ ਕਰਦ ॥ ਜਿ ਦੀਗਰ ਵਜ਼ਹ ਬਾਜ਼ੀ ਆਗਾਜ਼ ਕਰਦ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਬ=ਰਾਤ। ਆਮਦ=ਆਈ। ਕਰਦ=ਕਰਕੇ। ਵਜ਼ਹ=ਢੰਗ। ਬਾਜ਼ੀ=ਖੇਡ। ਆਗਾਜ਼=ਅਰੰਭ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਛੌਜ ਦਾ ਬਨਾਉ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਰਾਤ ਆ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਦੂਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖੇਡ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ । ੧੫।

ਕਿ ਅਫਸੋਸ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਹਾਤ ਹਾਤ ॥ ਅਜੀਂ ਉਮਰ ਵਜੀਂ ਜਿੰਦਗੀ ਜੀਂ ਹਯਾਤ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਅਫਸੋਸ=ਸੋਕ। ਹਾਤ ਹਾਤ=ਹਾਇ ਹਾਇ। ਅਜੀਂ=ਇਸ। ਜੀਂ=ਇਸ। ਹਯਾਤ=ਜੀਵਨ, ਉਮਰ।

ਅਰਥ—ਹਾਇ! ਹਾਇ! ਸੋਕ ਭਾਵ ਲਾਹਨਤ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ, ਇਸ ਜਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਜੀਵਨ ਉਤੇ । ੧੬।

ਬ ਰੋਜੇ ਦਿਗਰ ਰੌਸ਼ਨੀਯਤ ਫਿਕਰ ॥ ਬਰ ਅੰਰੰਗ ਦਰਮਦ ਚੂੰ ਸ਼ਾਹੇ ਦਿਗਰ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੋਜੇ=ਦਿਨ। ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ। ਰੌਸ਼ਨੀਯਤ ਫਿਕਰ=ਚਾਨਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ। ਬਰ ਅੰਰੰਗ=ਗੱਦੀ ਉਤੇ। ਦਰਮਦ=ਆਇਆ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗੂ। ਸ਼ਾਹੇ ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਚਾਨਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਗੱਦੀ ਉੱਤੇ ਦੂਸਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਾਂਗੂ ਆ ਗਿਆ । ੧੧।

ਸਿਪਹਿ ਸੂ ਦੁ ਬਰਖਾਸਤ ਅਜ਼ ਜੋਸ਼ ਜੰਗ ॥ ਰਵਾਂ ਸੁਦ ਬ ਹਰ ਗੋਸ਼ਹ ਤੀਰ ਤੁਫ਼ੰਗਾ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਿਪਹਿ=ਸੈਨਾ, ਫੌਜ । ਸੂ ਦੁ=ਦੋ ਪਾਸੇ । ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠ ਖੜੋਤੀ । ਅਜ਼=ਨਾਲ । ਜੋਸ਼=ਦਿਲ ਦੇ ਉਬਾਲ । ਰਵਾਂ ਸੁਦ=ਚਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ । ਹਰ ਗੋਸ਼ਹ=ਸਾਰੇ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਿਲ ਦੇ ਉਬਾਲ ਭਾਵ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਾਸਤੇ ਉਠ ਖੜੋਤੀ । ਸਾਰੇ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿਚ ਧਨੁਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ । ੧੯।

ਰਵਾਂ ਰਉ ਸੁਦਹ ਕੈਬਰਿ ਕੀਨਹ ਕੋਸ਼ ॥ ਕਿ ਬਾਜੂਇ ਮਰਦਾਂ ਬਰਾਵੁਰਦ ਜੋਸ਼ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਰਉ=ਦਬਾ ਦਬ । ਸੁਦਹ=ਹੋਏ, ਚਲੇ । ਕੈਬਰਿ=ਤੀਰ । ਕੀਨਹ ਕੋਸ਼=ਬੁਰਾ ਯਤਨ, ਬੁਰਾਈ । ਬਾਜੂਇ=ਬਾਹਾਂ, ਡੌਲੇ । ਮਰਦਾਂ=ਸੂਰਮੇ । ਬਾਵੁਰਦ=ਬਾਹਰ । ਜੋਸ਼=ਗੁੱਸਾ ।

ਅਰਥ—ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੀਰ ਦਬਾ ਦਬ ਚਲੇ । ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਿਆਂ ਡੌਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁੱਸਾ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ । ੨੦।

ਚੁ ਲਸ਼ਕਰ ਤਮਾਮੀ ਦਰਾਮਦ ਬਕਾਮ ॥ ਯਕੇ ਮਾਂਦ ਓ ਰਾ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਲਸ਼ਕਰ=ਫੌਜ । ਤਮਾਮੀ=ਸਾਰੀ ਹੀ । ਦਰਾਮਦ=ਆ ਗਈ । ਬਕਾਮ=ਕੰਮ ਵਿਚ ਭਾਵ ਮਰ ਗਈ । ਯਕੇ=ਇਕੇ ਹੀ । ਮਾਂਦ=ਰਹਿ ਗਿਆ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਦਾ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਸਾਰੀ ਹੀ ਫੌਜ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਭਾਵ ਮਰ ਗਈ । ਇਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ’ ਸੀ । ੨੦।

ਬਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹਿ ਰੁਸਤਮ ਜ਼ਮਾਂ ॥ ਤੁ ਮਾਰਾ ਬਿਕੁਨ ਯਾ ਬਗੀਰੀ ਕਮਾਂ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ । ਰੁਸਤਮ=ਇਕ ਪਹਿਲਵਾਨ । ਜ਼ਮਾਂ=ਜ਼ਮਾਨਾ । ਬਿਕੁਨ=ਕਰ । ਬਗੀਰੀ=ਫੜ । ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ, ਧਨੁਖ ।

ਅਰਥ—ਕਿਹਾ, ਜੋ ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਰੁਸਤਮ! ਤੂ ਮੈਨੂੰ ਕਰ ਲੈ ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਲੈ ਜਾਂ ਕਮਾਨ ਫੜਕੇ ਯੁੱਧ ਕਰ । ੨੧।

ਬ ਗਜ਼ਬ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਸ਼ੇਰੇ ਯਿਆਂ ॥ ਨ ਪੁਸ਼ਤੇ ਦਿਹਮ ਬਾਨੂ ਏ ਹਮ ਚੁਨਾਂ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਜ਼ਬ=ਕਰੋਧ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਯਿਆਂ=ਡਰਾਉਣਾ । ਪੁਸ਼ਤੇ=ਪਿੱਠਾਂ
ਦਿਹਮ=ਦੇਵਾਂਗਾ । ਬਾਨੂ=ਇਸਤ੍ਰੀ । ਹਮ=ਮੈਂ । ਚੁਨਾਂ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ।

ਅਰਥ—ਡਰਾਉਣੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਰਸੇ ਅੰਦਰ ਆਇਆ । ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ-ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ! ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗਾ ॥੮੨॥

ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ ਖੁਫਤਾਨ ਜੋਸ਼ੀਦ ਜੰਗ ॥ ਬਿਕੋਸ਼ੀਦ ਚੂ ਸ਼ੇਰ ਮਰਦਾਂ ਨਿਹੰਗ ॥੮੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਧੋਸ਼ੀਦ=ਪਹਿਨ ਲਿਆ । ਖੁਫਤਾਨ=ਸੰਜੋਇ । ਜੋਸ਼ੀਦ=ਮਚਿਆ । ਬਿਕੋਸ਼ੀਦ=ਉੱਦਮ
ਕੀਤਾ, ਯਤਨ ਕੀਤਾ । ਚੂ=ਵਾਂਗੂ । ਨਿਹੰਗ=ਮਗਰ ਮੱਛ ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੰਜੋਅ ਪਹਿਨ ਲਿਆ । ਸ਼ੇਰ ਮਰਦ (ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ)
ਨੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਵਰਗਾ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ॥੮੩॥

ਬ ਚਾਲਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਸ਼ੇਰੇ ਅਜੀਮ ॥ ਬ ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ ਕਰਦ ਬਾਰਸ਼ ਕਰੀਮ ॥੮੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਾਲਸ਼=ਚਾਲ, ਤੌਰ । ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ । ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ । ਕੈਬਰ=ਤੀਰ ।
ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ । ਕਰਦ=ਕੀਤੀ । ਬਾਰਸ਼=ਮੀਂਹ । ਕਰੀਮ=ਵਡੀ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਬ=ਸਾਬ, ਨਾਲ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਵਡੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਚਲ ਕੇ (ਜੰਗ) ਵਿਚ ਆਇਆ । ਕਮਾਨ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬੜੀ
ਭਾਰੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰਾ ਦਿਤਾ ॥੮੪॥

ਚਪੋ ਰਾਸਤ ਓ ਕਰਦ ਖਮ ਕਰਦ ਰਾਸਤ ॥ ਗਰੇਵੇ ਕਮਾਂ ਚਰਖ ਚੀਨੀ ਬਿਖਾਸਤ ॥੮੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਪੋ ਰਾਸਤ=ਖੱਬਾ ਤੇ ਸੱਜਾ । ਖਮ=ਵਿੰਗਾ, ਟੇਢਾ । ਕਰਦ=ਕੀਤਾ । ਰਾਸਤ=ਸਿੱਧਾ ।
ਗਰੇਵੇ=ਖੜਾਕ । ਚਰਖ=ਅਕਾਸ਼ । ਬਿਖਾਸਤ=ਉਠਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖੱਬਾ ਤੇ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਕੀਤਾ, ਵਿੰਗਾ ਤੇ ਸਿੱਧਾ (ਵੀਂ) ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ।
ਚੀਨ ਦੀ ਕਮਾਨ ਦਾ ਖੜਾਕ ਅਕਾਸ਼ ਤਕ ਉਠਿਆ ॥੮੫॥

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਨੇਜ਼ਹ ਬਿਉਫਤਾਦ ਮੁਸ਼ਤ ॥ ਦੋ ਤਾ ਗਾਸ਼ਤ ਮਸ਼ਤ ਹਮੀਂ ਚਾਰ ਗਾਸ਼ਤ ॥੮੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ=ਜੋ ਕੋਈ । ਨੇਜ਼ਹ=ਬਰਛਾ । ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿੱਗਾ । ਮੁਸ਼ਤ=ਮੁਠੀ । ਦੋ
ਤਾ=ਦੂਹਰਾ । ਗਾਸ਼ਤ=ਹੋ ਗਿਆ । ਹਮੀਂ=ਉਹ ਵੀਂ । ਚਾਰ ਗਾਸ਼ਤ=ਚਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਮੁਠ ਦਾ ਬਰਛਾ ਵੀਂ ਡਿੱਗਾ । ਉਹ ਦੂਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਂ ਉਹ ਚਾਰ
ਮੁਠਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ॥੮੬॥

ਬਿਯਾਵਖਤ ਬਾ ਦੀਗਰੇ ਬਾਜ਼ ਪਰ ॥ ਚੁ ਸੁਰਖ ਅਜ਼ਦਹਾ ਬਰ ਹਮੀ ਸ਼ੇਰ ਨਰ ॥੮੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਯਾਵਖਤ=ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਚੰਬੜੀ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਦੀਗਰੇ=ਦੂਜੇ । ਬਾਜ਼=ਫੇਰ । ਪਰ=ਪਿਛੇ । ਚੁ=ਵਾਂਗ । ਸੁਰਖ=ਲਾਲ । ਅਜ਼ਦਹਾ=ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਸੱਪ । ਬਰ=ਉਤੇ । ਸ਼ੇਰ ਨਰ=ਸੂਰਮੇ ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਪਿਛੇ (ਦੀ ਹੋ ਕੇ) ਦੂਜੇ ਨਾਲ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਚੰਬੜ ਗਈ । ਜਿਵੇਂ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਸਰਾਲ ਸੂਰਮੇ ਉਤੇ (ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ) । ੮੭।

ਚੁਨਾਂ ਬਾਨ ਉਛਤਾਦ ਤੀਰੋ ਤੁਢੰਗ ॥ ਜ਼ਮੀ ਕੁਸ਼ਤ ਗਾਨਸ਼ ਬੁਦਹ ਲਾਲ ਰੰਗ ॥੮੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾਂ=ਅਜਿਹਾ । ਬਾਨ=ਚੋਟ । ਉਛਤਾਦ=ਲਗਾ । ਕੁਸ਼ਤਗਾਨ=ਮੁਰਦਿਆਂ । ਬੁਦਹ=ਹੋ ਗਈ ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਵੱਜੀਆਂ । (ਜੋ) ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਵੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੋ ਗਈ । ੮੮।

ਕੁਨਦ ਤੀਰ ਬਾਰਾਨ ਰੋਜੇ ਤਮਾਮ ॥ ਕਸੇ ਰਾਨ ਗਾਸ਼ਤੀਦ ਮਕਸੂਦ ਕਾਮ ॥੮੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਨਦ=ਕੀਤੀ । ਬਾਰਾਨ=ਵਰਖਾ, ਬਾਰਸ਼ । ਰੋਜੇ ਤਮਾਮ=ਸਾਰਾ ਦਿਨ । ਕਸੇ ਰਾ=ਕਿਸੇ ਦਾ । ਗਾਸ਼ਤੀਦ=ਹੋਇਆ । ਮਕਸੂਦ=ਪੂਰੀ ਹੋਈ । ਕਾਮ=ਕੰਮ, ਇੱਛਾ ।

ਅਰਥ—ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ । ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਜਿੱਤ ਹਾਰ ਨਾ ਹੋਈ । ੮੯।

ਅਜੋ ਜੰਗਜੋ ਮਾਂਦਰਗੀ ਮਾਂਦਰ ਗਾਸ਼ਤ ॥ ਬਿਉਛਤਾਦ ਹਰ ਦੋ ਦਰਾਂ ਪਹਨ ਦਸ਼ਤ ॥੯੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ । ਜੰਗਜੋ=ਲੜਾਕੇ, ਜੋਧੇ । ਮਾਂਦਰਗੀ=ਬਕੇਵੇਂ ਨਾਲ । ਮਾਂਦਰ ਗਾਸ਼ਤ=ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਏ । ਬਿਉਛਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਏ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ । ਦਰਾਂ=ਉਸ ਵਿਚ । ਪਹਨ=ਚੌੜੇ । ਦਸ਼ਤ=ਉਜਾੜ ।

ਅਰਥ—ਜੋਧੇ (ਜੁੱਧ ਦੇ) ਬਕੇਵੇਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਏ । ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਉਸ ਚੌੜੇ ਉਜਾੜ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਡਿਗ ਪਏ । ੯੦।

ਸ਼ਾਹਨ ਸ਼ਾਹਿ ਰੂਮੀ ਸਿਪਰ ਦਾਦ ਰੂਇ ॥ ਦਿਗਰ ਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਬੁਦਹ ਨੇਕ ਖੂਇ ॥੯੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੂਮੀ=ਰੂਮ ਦਾ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ। ਦਾਦ=ਦਿੱਤੀ। ਰੂਇ=ਚੇਹਰੇ ਉਤੇ। ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ। ਸੁਦਹ=ਹੋ ਗਿਆ। ਨੇਕ=ਚੰਗਾ। ਖੂਇ=ਸੁਭਾਵ।

ਅਰਥ—ਰੂਮ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਢਾਲ ਰਖ ਲਈ। ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਦੂਸਰਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੯੧।

ਨ ਦਰ ਜੰਗ ਆਸੂਦਹ ਬੁਦ ਯਕ ਜ਼ਮਾਂ ॥ ਬਿਉਫਤਾਦ ਹਰ ਦੋ ਚੁਨੀ ਕੁਸ਼ਤਰਾਂ ॥੯੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਸੂਦਹ=ਸੁਖ। ਬੁਦ=ਹੋਇਆ। ਯਕ=ਇਕ। ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿੱਗ ਪਏ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ। ਚੁਨੀ=ਵਾਂਗੂ। ਕੁਸ਼ਤਰਾਂ=ਮੁਰਦੇ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਇਕ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਖ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਫਿਗ ਪਏ। ੯੨।

ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼ ਬਰਖਾਸਤ ਹਰ ਦੋ ਬਜੰਗਾ ॥ ਬਿ ਆਵੇਖਤ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ਚੂੰ ਨਿਹੰਗਾ ॥੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼=ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਆਵੇਖਤ=ਚੰਬੜ ਗਏ। ਯਕ ਦਿਗਰ=ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ। ਨਿਹੰਗ=ਸੰਸਾਰ, ਮਗਰ ਮੱਛ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਲੜਾਈ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਮਗਰ ਮੱਛ ਵਾਂਗੂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੰਬੜ ਗਏ। ੯੩।

ਬ ਜਾਂ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ਕੁਜ਼ਹਗਾਨੇ ਬੁਦਹ ॥ ਕਜ਼ਾਂ ਸੀਨਹ ਗਾਹੀਨ ਅਰਵਾਂ ਬੁਦਹ ॥੯੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ। ਤਨ=ਸਰੀਰ। ਕੁਜ਼ਹਗਾਨੇ=ਕੁਬ। ਕਜ਼ਾਂ=ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ। ਸੀਨਹ ਗਾਹੀਨ=ਛਾਤੀਆਂ। ਅਰਵਾਂ=ਲਾਲ। ਬੁਦਹ=ਹੋ ਗਏ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤੋਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਕੁਬੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਤੀਆਂ ਲਾਲ ਸੂਹੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਭਾਵ ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ ਹੋ ਗਈਆਂ। ੯੪।

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੌ ਮੁਸ਼ਕੀਂ ਨਿਹੰਗਾ ॥ ਬਸੇ ਬੰਗਸੀ ਯੁਜੂ ਬੋਰੋ ਪਲੰਗਾ ॥੯੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਰਖਸ਼=ਨਚਣਾ। ਆਮਦ=ਆਏ। ਚੌ=ਵਾਂਗੂ। ਮੁਸ਼ਕੀਂ=ਕਾਲਾ। ਨਿਹੰਗ=ਮਗਰ ਮੱਛ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਬੰਗਸੀ=ਬੰਗਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ਯੁਜੂ=ਚਿਤ੍ਰਾ। ਬੋਰੋ=ਘੋੜਾ। ਪਲੰਗਾ=ਤੰਦੂਆ।

ਅਰਥ—ਕਾਲੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਵਾਂਗੂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੰਗਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਿਤਰੇ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਤੰਦੂਏ ਨੱਚਣ

ਵਿਚ ਆਏ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੰਦੂਏ ਤੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਨਚਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਬੰਗਾਸ ਦੇਸ ਦੇ ਘੋੜੇ ਨਚਣ ਲਗੇ।੯੫॥

ਕਿ ਅਬਲਕ ਸਿਯਾਹ ਅਬਲਕੋ ਯੁਜੂ ਬੋਰ ॥ ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੋ ਤਾਊਸ ਮੌਰ ॥੯੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਬਲਕ=ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ, ਇਰਾਕੀ ਘੋੜਾ। ਸਿਯਾਹ=ਕਾਲਾ। ਅਬਲਕੋ=ਗਦਰਾ। ਯੁਜੂ=ਚਿਤ੍ਰਾ। ਬੋਰ=ਘੋੜਾ। ਤਾਊਸ=ਮੌਰ, ਨਰ ਮੌਰ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਬਰਖਸ਼=ਨਾਚ, ਮੌਰ ਦੀ ਪੈਲ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ ਭਾਵ ਇਰਾਕੀ ਘੋੜਾ ਕਾਲਾ, ਗਦਰਾ ਤੇ ਚਿਤ੍ਰਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਨਰ ਮੌਰ ਵਾਂਗੂ ਨਾਚ ਵਿਚ ਆਇਆ ਭਾਵ ਕੁਦਨ ਲਗ ਪਿਆ।੯੬॥

*ਜ਼ਿਰਹ ਪਾਰਹ ਸ਼ੁਦ ਖੋਦੋ ਖੁਫਤਾਂ ਬਜੰਗ ॥ ਜ਼ਿ ਬਕਤਰ ਜ਼ਿ ਬਰਗਸਤਵਾਂ ਬ ਖੁਦੰਗ ॥੯੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜ਼ਿਰਹ=ਸੰਜੋਆ। ਪਾਰਹ ਸ਼ੁਦ=ਫੀਤਾ ਫੀਤਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਖੋਦੋ=ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ। ਖੁਫਤਾਂ=ਚਿਲਤਾ। ਬਕਤਰ=ਸੰਜੋਆ। ਬਰਗਸਤਵਾਂ=ਘੋੜੇ ਦਾ ਸੰਜੋਆ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਖੁਦੰਗ=ਤੀਰ।

ਅਰਥ—ਸੰਜੋਆਂ, ਲੋਹੇ ਦੇ ਟੋਪ ਅਤੇ ਚਿਲਤੇ, ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਜੋਆਂ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਿਚ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਈਆਂ।੯੭॥

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੪]

ਚੁਨਾ ਤੀਰ ਬਾਰਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ਕਾਰਜ਼ਾਰ ॥ ਜ਼ਿ ਬਕਤਰ ਜ਼ਿ ਜ਼ਿਰਹਾ ਬਰਾਰਦ ਸ਼ਿਰਾਰ ॥੯੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹੀ। ਬਾਰਾਂ=ਬਾਰਸ। ਸ਼ੁਦਹ=ਹੋਈ। ਕਾਰਜ਼ਾਰ=ਜੁੱਧ, ਜੰਗ। ਬਰਾਰਦ=ਕਢੇ। ਸ਼ਿਰਾਰ=ਚੰਗਿਆਵੇ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਵਿਚ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਰਖਾ ਹੋਈ। ਸੰਜੋਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਦੇ ਚੰਗਿਆਵੇ ਨਿਕਲ ਪਏ।੯੮॥

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੋ ਸ਼ੇਰਿ ਨਿਹੰਗ ॥ ਜ਼ਮੀ ਗਸ਼ਤ ਸੁਮ ਹਮਚੋ ਪੁਸ਼ਤੇ ਪਲੰਗ ॥੯੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਖਸ਼=ਨਚਣ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਸ਼ੇਰਿ=ਸ਼ੇਰ ਦੇ। ਨਿਹੰਗ=ਸੂਰਮੇ। ਸੁਮ=ਘੋੜੇ ਦਾ ਪੌੜ, ਖੁਰ। ਗਸ਼ਤ=ਹੋਈ। ਪੁਸ਼ਤੇ=ਪਿੱਠ। ਪਲੰਗ=ਚਿਤ੍ਰਾ।

ਅਰਥ—ਸੂਰਮੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਨਚਣ ਕੁਦਨ ਲਗ ਪਏ। ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਚਿਤ੍ਰੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਰਗੀ ਡੱਬ ਖੜੱਬੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।੯੯॥

* ਜ਼ਿਰਹ, ਬਕਤਰ ਤੇ ਖੁਫਤਾਨ—ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਸੰਜੋਆ ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਡਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚੁਨਾ ਜ਼ਿਆਦਹ ਸ਼ੁਦ ਆਤਿਸ਼ੇ ਤੀਰ ਬਾਰ ॥ ਕਿ ਅਕਲ ਅਜ਼ ਮਗਾਜ਼ ਰਫ਼ਤ ਹੋਸ਼ ਅਜ਼ ਦਿਮਾਗ ॥੧੦੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹੀ । ਜ਼ਿਆਦਹ=ਬਹੁਤ । ਸ਼ੁਦ=ਹੋਈ । ਆਤਿਸ਼ੇ=ਅੱਗ । ਬਾਰ=ਬਾਰਸ਼ । ਅਕਲ=ਬੁਧੀ । ਰਫ਼ਤ=ਗਈ । ਅਜ਼=ਤੋਂ ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਅੱਗ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਈ । ਅਕਲ ਤੋਂ ਹੋਸ਼ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਮਗਾਜ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਨਾਲ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚੋਂ ਹੋਸ਼ ਚਲੀ ਗਈ । ੧੦੦।

ਚੁ ਆਵੇਖਤ ਹਰ ਦੋ ਹਮਾਂ ਜਾਇ ਜੰਗ ॥ ਕਿ ਤੇਰਾ ਅਜ਼ ਮਿਯਾਂ ਰਾਬਤ ਤਰਕਸ਼ ਖਦੰਗ ॥੧੦੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਅਜੇਹੇ । ਆਵੇਖਤ=ਘੇਰੇ ਗਏ, ਉਲੜ ਗਏ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਹਮਾਂ=ਉਹ ਵੀ । ਜਾਇ ਜੰਗ=ਜੁਧ ਭੂਮੀ । ਮਿਯਾਂ=ਮਿਆਨ । ਕਿ=ਜੋ । ਅਜ਼=ਤੋਂ । ਤਰਕਸ਼=ਭੱਥਾ । ਖਦੰਗ=ਤੀਰ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਜੁਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਅਜੇਹੇ ਉਲੜ ਗਏ । ਜੋ ਮਿਆਨ ਤੋਂ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਭੁਖੇ ਤੋਂ ਤੀਰ ਚਲ ਗਏ ਭਾਵ ਤਲਵਾਰਾਂ ਟੁਟ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਖਾਲੀ ਮਿਆਨ ਅਤੇ ਤੀਰ ਮੁਕ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਭੁਖੇ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ । ੧੦੧।

ਚੁਨਾ ਜੰਗ ਕਰਦੰਦ ਸੁਬਹ ਤਾ ਬ ਸ਼ਾਮ ॥ ਬਿਉਫ਼ਤਾਦ ਮੂਰਛਤ ਨ ਖੁਰਦੰਦ ਤੁਆਮ ॥੧੦੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤਾ । ਸੁਬਹ=ਸਵੇਰ । ਤਾ=ਤੋਂ । ਬ ਸ਼ਾਮ=ਸੰਝ ਤਕ । ਬਿਉਫ਼ਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਏ । ਮੂਰਛਤ=ਬੇ-ਹੋਸ਼ । ਖੁਰਦੰਦ=ਖਾਧੀ । ਤੁਆਮ=ਰੋਟੀ ।

ਅਰਥ—ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਅਜਿਹਾ ਜੰਗ ਕੀਤਾ । ਰੋਟੀ ਵੀ ਨਾ ਖਾਧੀ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਬੇ-ਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਏ । ੧੦੨।

ਜ਼ਿ ਖੁਦ ਮਾਂਦਹ ਸ਼ੁਦ ਹਰ ਦੋ ਦਰ ਜਾਇ ਜੰਗ ॥ ਚੁ ਸ਼ੇਰੇ ਯਿਆਨੋ ਦੋ ਬਾਜ਼ੋ ਪਲੰਗ ॥੧੦੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦ=ਆਪ । ਮਾਂਦਹ ਸ਼ੁਦ=ਬੱਕ ਗਏ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ ਹੀ । ਦਰ=ਵਿਚ । ਜਾਇ ਜੰਗ= ਜੁਧ ਭੂਮੀ । ਯਿਆਨੋ=ਡਰਾਉਣੇ । ਬਾਜ਼ੋ ਪਲੰਗ=ਬਾਜ਼ ਤੇ ਚਿਤਰੇ ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਅੰਦਰ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਆਪ ਹੀ ਬੱਕ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਡਰਾਉਣੇ ਦੋ ਸ਼ੇਰਾਂ, ਦੋ ਬਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਦੋ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਜੁਧ ਕੀਤਾ । ੧੦੩।

ਚੁ ਹਬਸੀ ਬੁਰੱਦ ਦੁਜ਼ਦ ਦੀਨਾਰ ਜ਼ਰਦ ॥ ਜਹਾਂ ਗਾਸਤ ਚੂੰ ਗੁਬਜ਼ੇ ਦੂਦ ਗਰਦ ॥੧੦੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ | ਹਬਸੀ=ਹਬਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ। ਬੁਰੱਦ=ਲੈ ਗਿਆ। ਦੁਜ਼ਦ=ਚੋਰ। ਦੀਨਾਰ=ਮੋਹਰ। ਜ਼ਰਦ=ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਭਾਵ ਸੋਨੇ ਦੀ। ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ, ਜਗਤ। ਗਾਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਬਜ਼ੇ=ਬੁਰਜ। ਦੂਦ=ਧੂਆਂ। ਗਰਦ=ਧੂੜ, ਧੁੰਧ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਹਬਸੀ ਚੋਰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ। ਸੰਸਾਰ ਧੂੰਏ ਤੇ ਧੂੜ ਦੇ ਬੁਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਭਾਵ—ਸੂਰਜ ਛੁਬ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲ ਗਿਆ। ੧੦੪।

ਸੋਇਮ ਰੋਜ਼ ਚੌਗਾਂ ਬਿਬੁਰਦ ਆਫਤਾਬ ॥ ਜਹਾਂ ਗਾਸਤ ਚੂੰ ਰੌਸ਼ਨਸ਼ ਮਾਹਤਾਬ ॥੧੦੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ ਰੋਜ਼=ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ। ਚੌਗਾਂ=ਖੂੰਡੀ। ਬਿਬੁਰਦ=ਲੈ ਗਿਆ। ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ। ਰੌਸ਼ਨਸ਼=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ। ਮਾਹਤਾਬ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਬਾਜੀ ਲੈ ਗਿਆ ਭਾਵ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਪਿਆ। ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੦੫।

ਬਿ ਬਰਖਾਸਤ ਹਰ ਦੋ ਅਜੀਂ ਜਾਇ ਜੰਗ ॥ ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਹਰ ਸੂਇ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ॥੧੦੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਚਲਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਹਰ ਸੂਇ=ਸਭ ਪਾਸੀਂ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੋਵੇਂ ਉਠ ਖੜੋਤੇ। ਸਭ ਪਾਸੇ ਤੀਰ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ (ਚਲਾਉਣੀਆਂ) ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ੧੦੬।

ਚੁਨਾ ਗਰਮ ਸੁਦ ਆਤਸ਼ੇ ਕਾਰਜਾਰ ॥ ਕਿ ਫੀਲੇ ਦੋ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ ਆਮਦ ਬਕਾਰ ॥੧੦੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਸੁਦ=ਹੋਈ। ਆਤਸ਼ੇ=ਅੱਗ ਵਾਂਗੂੰ। ਕਾਰਜਾਰ=ਜੂਧ। ਫੀਲੇ=ਹਾਥੀ। ਦੋ ਦਹ=ਬਾਰ੍ਹਾਂ। ਆਮਦ=ਆਏ। ਬਕਾਰ=ਕੰਮ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈ ਜਦ ਅੱਗ ਵਾਂਗੂੰ ਗਰਮ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀ (ਜੰਗ ਵਿਚ) ਕੰਮ ਆਏ ਭਾਵ ਮਰ ਗਏ। ੧੦੭।

ਬਕਾਰ ਆਮਦਹ ਅਸਪ ਹਫਤ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਹਮਹ ਜੂਨ ਸਾਇਸਤਹ ਏ ਨਾਮਦਾਰ ॥੧੦੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਕਾਰ ਆਮਦਹ=ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਏ ਭਾਵ ਮਰ ਗਏ । ਅਸਪ=ਘੋੜੇ । ਹਫਤ=ਸਤ । ਸੂਦ=ਸੌਂ । ਹਫਤ ਸੂਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਸਤ ਸੌਂ ਹਜ਼ਾਰ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਸ਼ਾਇਸਤਹ=ਸੁੰਦਰ ।

ਅਰਥ—ਸਤ ਸੌਂ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਸਤ ਲੱਖ ਘੋੜੇ ਕੰਮ ਆਏ ਭਾਵ ਮਰ ਗਏ । ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਵਾਨ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ । ੧੦੯।

ਜਿ ਸਿੰਧੀ ਵੇ ਅਰਬੀਂ ਵੇ ਅਰਾਕ ਜਾਇ ॥ ਬਕਾਰ ਆਮਦਹ ਅਸਪ ਚੂੰ ਬਾਦ ਪਾਇ ॥੧੦੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਰਾਕ ਜਾਇ=ਅਰਾਕ ਦੇ ਜੰਮੇ ਹੋਏ, ਅਰਾਕੀ ਘੋੜੇ । ਬਾਦ ਪਾਇ=ਹਵਾ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਚਲਣ ਵਾਲੇ । ਅਸਪ=ਘੋੜੇ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸਿੰਧ, ਅਰਬ, ਅਰਾਕ ਦੇਸ ਦੇ ਅਤੇ ਹਵਾ ਤੋਂ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੰਮ ਆ ਗਏ ਭਾਵ ਮਰ ਗਏ । ੧੦੯।

ਬਸੇ ਕੁਸ਼ਤਹ ਸਰਹੰਗ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਸ਼ੇਰ ॥ ਬਵਕਤੇ ਤਰਦਦ ਬਕਾਰੇ ਦਲੇਰ ॥੧੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ । ਕੁਸ਼ਤਹ=ਮਾਰੇ ਗਏ । ਸਰਹੰਗ=ਤਲੰਗੇ, ਫੌਜੀ ਸਿਪਾਹੀ । ਸ਼ਾਇਸਤਹ=ਸੋਹਣੇ, ਖੂਬਸੂਰਤ । ਵਕਤ=ਸਮਾਂ । ਤਰਦਦ=ਜੁੱਧ । ਬ=ਵਿਚ । ਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਵਿਚ । ਦਲੇਰ=ਸੂਰਮੇ ।

ਅਰਥ—ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸੋਹਣੇ ਸਿਪਾਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ । ਜੋ ਲੋੜ ਪੈਣ ਉਤੇ ਜੁਧ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਬੜੇ ਸੂਰਮੇ ਸਨ । ੧੧੦।

ਬ ਗੁਰਗੀਦਨ ਆਮਦ ਦੋ ਅਬਰੇ ਸਿਆਹ ॥ ਨਮੇ ਖੂੰਨ ਮਾਹੀ ਤਫੇ ਤੇਗ ਮਾਹ ॥੧੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰਗੀਦਨ=ਗਰਜਨਾ । ਆਮਦ=ਆਏ । ਦੋ ਅਬਰੇ=ਦੋ ਬੱਦਲ । ਸਿਆਹ=ਕਾਲਾ । ਨਮੇ=ਬੂੰਦ । ਏ=ਦੀ । ਖੂੰਨ=ਲਹੂ । ਮਾਹੀ=ਮੱਛੀ । ਤਫੇ=ਚਮਕਦੀ । ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ । ਮਾਹ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਦੋ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲ ਗਰਜਦੇ ਹੋਏ ਆ ਗਏ । ਲਹੂ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਮੱਛੀ ਤਕ ਭਾਵ ਪਾਤਾਲ ਤਕ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਚਮਕ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤਕ ਭਾਵ ਅਕਾਸ਼ ਤਕ ਪੁਜ ਗਈ । ੧੧੧।

ਬਜੰਗ ਅੰਦਰੂ ਗੌਗਹ ਇ ਗਾਜ਼ੀਆਂ ॥ ਜਮੀ ਤੰਗ ਬੁਦ ਅਜ਼ ਸੁੰਮੇ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ॥੧੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੌਗਹ=ਡੰਡ ਰੌਲਾ। ਗਾਜ਼ੀਆਂ=ਧਰਮ ਜੁਧ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਜੁਧ ਕਰਨ ਲਈ ਆਏ ਹੋਏ ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਗਾਜ਼ੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੰਗ=ਦੁਖੀ। ਸੁਮੇ=ਪੈਰ। ਤਾਜ਼ੀਆਂ=ਘੋੜੇ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਵਿਚ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਡੰਡ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸੁੰਮਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੁਖੀ ਹੋਈ। ੧੧੨।

ਸੁੰਮੇ ਬਾਦ ਪਾਇਆਂ ਫੌਲਾਦ ਨਾਲ ॥ ਜ਼ਮੀ ਗ਼ਸਤ ਪੁਸ਼ਤੇ ਪਲੰਗੇ ਮਸਾਲ ॥੧੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁੰਮੇ=ਸੁੰਮ, ਖੁਰ। ਬਾਦ ਪਾਇਆਂ=ਪੌਣ ਵੇਗੀ ਘੋੜਿਆਂ। ਫੌਲਾਦ ਨਾਲ=ਲੋਹੇ ਦੀ ਖੁਰੀ, ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੁੰਮ ਨਾਲ ਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀ=ਧਰਤੀ। ਗ਼ਸਤ=ਹੋ ਗਈ। ਪੁਸ਼ਤੇ=ਪਿੱਠ। ਪਲੰਗੇ=ਚਿਤਰੇ ਦੀ। ਮਸਾਲ=ਵਰਗੀ।

ਅਰਥ—ਪੌਣ ਵੇਗੀ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਖੁਰੀਆਂ ਲਗੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਚਿਤਰੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ੧੧੩।

ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਨੇ ਖੁਮੇ ਬਾਦਹ ਖੁਰਦ ॥ ਸਰੇ ਤਾਜ ਦੀਗਰ ਬਿਰਾਦਰ ਸਪੁਰਦ ॥੧੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਰਾਗੇ=ਦੀਵੇ ਨੇ। ਜਹਾਨੇ=ਜਗਤ ਦੇ। ਖੁਮੇ=ਮਟ, ਘੜਾ। ਬਾਦਹ=ਸ਼ਰਾਬ, ਮਦ। ਖੁਰਦ=ਖਾ ਲਿਆ, ਪੀ ਲਿਆ। ਸਰੇ=ਸਿਰ ਦਾ। ਦੀਗਰ=ਦੂਜੇ। ਬਿਰਾਦਰ=ਭਰਾ। ਸਪੁਰਦ=ਸੌੰਪ ਦਿਤਾ।

ਅਰਥ—ਏਨੇ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੀਵੇ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਘੜਾ ਪੀ ਲਿਆ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਢੁਬ ਗਿਆ ਤੇ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿਰ ਦਾ ਤਾਜ ਦੂਜੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਸੌੰਪ ਦਿਤਾ। ਭਾਵ ਉਸਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ। ੧੧੪।

ਬਰੋਜ਼ ਚਹਾਰਮ ਤਪੀਦ ਆਫਤਾਬ ॥ ਬ ਜਲਵਹ ਦਰ ਆਵੇਖਤ ਜੱਰੀਂ ਤਨਾਬ ॥੧੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੋਜ਼=ਦਿਨ ਵਿਚ। ਚਹਾਰਮ=ਚੌਥੇ। ਤਪੀਦ=ਤਪਿਆ। ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ। ਜਲਵਹ=ਤੇਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ। ਦਰ=ਅੰਦਰ। ਆਵੇਖਤ=ਖਿੱਚ ਲਈਆਂ। ਜੱਰੀਂ=ਸੋਨੇ ਵਰਗੀ। ਤਨਾਬ=ਤਨਾਵਾਂ, ਕਿਰਨਾਂ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਤਪਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅੰਦਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਿਰਨਾਂ ਖਿੱਚ ਲਈਆਂ। ੧੧੫।

**ਦਿਗਰ ਰਵਾਇ ਮਰਦਾਨਹ ਬਸਤੰਦ ਕਮਰ ॥
ਯਮਾਨੀ ਕਮਾਂ ਦਸਤ ਬਰ ਰੁਇ ਸਿਪਰ ॥੧੧੯॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਫਿਰ। ਰਵਾਇ=ਢੰਗ। ਮਰਦਾਨਹ=ਸੂਰਮਤਾਈ। ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਕਮਰ=ਲੱਕ। ਯਮਾਨੀ=ਯਮਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ। ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਰੁਇ=ਚਿਹਰੇ। ਸਿਪਰ=ਢਾਲ।

ਅਰਥ—ਫੇਰ ਸੂਰਮਤਾਈ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਯਮਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਢੜ ਲਈ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਢਾਲ ਕਰ ਲਈ। ੧੧੯।

**ਚੁ ਹੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਬਜੋਸ਼ੀਦ ਜੰਗ ॥
ਬਰੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਪਲੰਗ ॥੧੧੭॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ। ਹੋਸ਼=ਸੁਰਤ। ਆਮਦ=ਆਈ। ਬਜੋਸ਼ੀਦ=ਕਰੋਪਵਾਨ। ਬਰੋਸ਼=ਕਰੋਪ ਵਿਚ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਕੋਸ਼ਸ਼=ਫੁਰਤੀ। ਪਲੰਗ=ਚਿਤ੍ਰਾ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਅੰਦਰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਚਿਤ੍ਰੇ ਵਾਂਗੂ ਕਰੋਪ ਵਿਚ ਫੁਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੧੧੭।

**ਚੁਅਮ ਰੋਜ਼ ਕੁਸ਼ਤੰਦ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ ਫੀਲ ॥
ਦੋ ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਸਥੋ ਚੋ ਦਰਿਆਇ ਨੀਲ ॥੧੧੮॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਅਮ=ਚੌਥੇ। ਕੁਸ਼ਤੰਦ=ਮਾਰੇ ਗਏ। ਫੀਲ=ਹਾਥੀ। ਅਸਥੋ=ਘੋੜੇ। ਚੋ=ਵਰਗੇ। ਦਰਿਆਇ ਨੀਲ=ਨੀਲ ਦਰਿਆ ਵਰਗੇ ਤੇਜ਼।

ਅਰਥ—ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਨੀਲ ਦਰਿਆ ਵਰਗੇ ਤੇਜ਼ ਬਾਤੁਂ ਹਜ਼ਾਰ ਘੋੜੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ੧੧੮।

**ਬਕਾਰ ਆਮਦਹ ਪਿਆਦਹ ਸਿ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥
ਜਵਾਂ ਮਰਦ ਸ਼ੇਰਾਨ ਆਜ਼ਮੂਦਹ ਕਾਰ ॥੧੧੯॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਆਦਹ=ਪੈਦਲ ਸਿਧਾਹੀ। ਸਿ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰ=ਤਿੰਨ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਲੱਖ। ਸ਼ੇਰਾਨ=ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸੂਰਮੇ। ਆਜ਼ਮੂਦਹ ਕਾਰ=ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਜ਼ਮਾਏ ਹੋਏ।

ਅਰਥ—ਤਿੰਨ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਵ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਪੈਦਲ ਛੋਜ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਸ਼ੇਰਾਂ ਵਰਗੇ ਜੁਆਨ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਜ਼ਮਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ੧੧੯।

**ਕੁਨਦ ਜੱਰਰਹ ਏ ਰਥ ਚਹਾਰੋ ਹਜ਼ਾਰ ॥
ਬਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨੋ ਜੰਗ ਆਮੁਖਤਹਕਾਰ ॥੧੨੦॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਨਦ=ਕਰ ਦਿਤੇ । ਜੱਗਰਹ=ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ । ਚਹਾਰੋ=ਚਾਰ । ਅਫਗਨੋ=ਡੇਗਣ ਵਾਲੇ । ਆਮ੍ਰਖਤਹ=ਸਿਖੇ ਹੋਏ । ਕਾਰ=ਕੰਮ ।

ਅਰਥ—ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਰਖਾਂ ਦੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਸੇਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਜੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ । ੧੨੦।

ਕਿ ਅਜ਼ ਚਾਰ ਤੀਰ ਅਸਪ ਕੁਸ਼ਤਹ ਚਹਾਰ ॥ ਦਿਗਰ ਤੀਰ ਕੁਸ਼ਤਸ਼ ਸਰੇ ਬਹਲਦਾਰ ॥੧੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼=ਨਾਲ । ਅਸਪ=ਘੋੜੇ । ਕੁਸ਼ਤਹ=ਮਾਰ ਸੁਟੇ । ਦਿਗਰ=ਹੋਰ । ਕੁਸ਼ਤਸ਼=ਮਾਰਿਆ, ਉਸ ਨੇ । ਸਰੇ=ਸਿਰ ਵਿਚ । ਬਹਲਦਾਰ=ਰਖਵਾਹੀ ।

ਅਰਥ—ਚਾਰ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਰੇ ਘੋੜੇ ਮਾਰ ਸੁਟੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਤੀਰ ਉਸ ਨੇ ਰਖ-ਵਾਹੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ । ੧੨੧। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੫]

ਸੋਇਮ ਤੀਰ ਜ਼ਦ ਹਰ ਦੋ ਅਬਰੂ ਸ਼ਿਕੰਜ ॥ ਕਿ ਮਾਰੇ ਬਿਪੇਚਦ ਜ਼ ਸਉਦਾਇ ਗੰਜ ॥੧੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ=ਤੀਜਾ । ਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ । ਅਬਰੂ=ਭਰਵੱਟਿਆਂ । ਸ਼ਿਕੰਜ=ਤੀਉੜੀ । ਮਾਰੇ=ਸੱਪ । ਬਿਪੇਚਦ=ਵਲ ਖਾਂਦਾ, ਤੜਫਦਾ । ਸਉਦਾਇ=ਚਿੰਤਾ, ਗਾਮ । ਗੰਜ=ਖਜ਼ਾਨਾ, ਧਨ।

ਅਰਥ—ਤੀਜਾ ਤੀਰ ਦੋਹਾਂ ਭਰਵੱਟਿਆਂ ਭਾਵ ਤਿਉੜੀ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ । ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਲੱਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਲਾਂ ਵਾਲਾ ਸੱਪ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਖਜ਼ਾਨੇ ਉਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ । ੧੨੨।

ਚਹਾਰਮ ਬਿਜ਼ਦ ਤੀਰ ਖਬਰਸ਼ ਨਿਯਾਫਤ ॥ ਕਿ ਭਰਮਸ਼ ਬਬਰਖਾਸਤ ਧਰਮਸ਼ ਨ ਤਾਫਤ ॥੧੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਹਾਰਮ=ਚੌਥਾ । ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ । ਖਬਰਸ਼=ਸੁਰਤ, ਉਸਨੇ । ਨਿ-ਯਾਫਤ=ਨਾ ਆਈ । ਭਰਮਸ਼=ਭੁਲੇਖਾ ਉਸ ਦਾ । ਬ ਬਰਖਾਸਤ=ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ । ਧਰਮਸ਼=ਧਰਮ ਉਸ ਦਾ । ਤਾਫਤ=ਚਮਕਿਆ ।

ਅਰਥ—ਚੌਥਾ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ (ਤਾਂ) ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਹੀ ਨਾ ਆਈ ਭਾਵ ਬੇ-ਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਯਾਦ ਵੀ ਨਾ ਆਈ । ੧੨੩।

ਬਿਜ਼ਦ ਚੂੰ ਚੁਆਮ ਕੈਬਰੇ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥ ਬਖੁਰਦੰਦ ਸ਼ਹ ਰਗ ਬਿਉਫਤੰਦ ਜ਼ਮੀਂ ॥੧੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ । ਚੂੰ=ਜਦ । ਚੁਆਮ=ਚੌਥਾ । ਕੈਬਰੇ=ਤੀਰ । ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਨਾਜ਼ਕ ਬਦਨ ਵਾਲੀ । ਬਖੁਰਦੰਦ=ਲਗਾ । ਸ਼ਹ ਰਗ=ਗਿਚੀ ਦੀ ਨਾਜ਼ੀ । ਬਿਉਫਤੰਦ=ਡਿਗਾ।

ਅਰਥ—ਕੌਮਲ ਸਗੀਰ ਵਾਲੀ (ਬਛੜਾਮਤੀ) ਨੇ ਜਦੋਂ ਚੌਥਾ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ। ਉਸਦੀ ਸ਼ਹ ਰਗ ਵਿਚ ਲਗਾ (ਅਤੇ ਉਹ) ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। ੧੨੪।

ਬਿਦਾਨਿਸਤ ਕਿ ਈਂ ਮਰਦ ਪੜਮੁਰਦਹ ਗਾਸਤ ॥ ਬਿਉਫਤਾਦ ਬੂਮ ਹਮ ਚੁਨੀ ਸ਼ੇਰ ਮਸਤ ॥੧੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਿਸਤ=ਜਾਣ ਲਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ=ਇਹ। ਪੜਮੁਰਦਹ=ਅਧਮੋਇਆ। ਗਾਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿੱਗਾ। ਬੂਮ=ਧਰਤੀ। ਹਮ ਚੁਨੀ=ਵਾਂਗੂ, ਵਰਗਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ (ਬਛੜਾਮਤੀ) ਜਾਣ ਲਿਆ ਜੋ ਇਹ ਪੁਰਸ਼ (ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ) ਅਧਮੋਇਆ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਸਤ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਹੈ। ੧੨੫।

ਕਿ ਅਜ਼ ਰਥ ਬਿਆਮਦ ਬਰਾਮਦ ਜਮੀਂ ॥ ਬਰਾਮੀਦਹ ਸ਼ੁਦ ਪੈਕਰੇ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥੧੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਬਿਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਬਰਾਮਦ=ਬਾਹਰ ਆਈ। ਜਮੀਂ=ਧਰਤੀ। ਬਰਾਮੀਦਹ ਸ਼ੁਦ=ਤੁਰ ਪਈ। ਪੈਕਰੇ=ਪੁਤਲੀ। ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਨਾਜ਼ਕ ਸਗੀਰ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਰਥ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਆ ਗਈ। ਕੌਮਲ ਸਗੀਰ ਵਾਲੀ ਪੁਤਲੀ ਤੁਰ ਪਈ। ੧੨੬।

ਬਯਕ ਦਸਤ ਬਰਦਾਸਤ ਯਕ ਪਿਆਲਹ ਆਬ ॥ ਬਨਿਜ਼ਦਿ ਸ਼ਹਿ ਆਮਦ ਚੋ ਪਰਰਾ ਉਕਾਬ ॥੧੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਯਕ=ਇਕ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਬਰਦਾਸਤ=ਚੁਕਿਆ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਬਨਿਜ਼ਦਿ=ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ। ਸ਼ਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਪਰਰਾ=ਉਡਨ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਪਿਆਲਾ ਚੁਕਿਆ। ਉਕਾਬ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗੂ ਉਡਾਗੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ। ੧੨੭।

ਬਰੋਯਦ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹਿ ਆਜ਼ਾਦ ਮਰਦ ॥ ਚਿਰਾ ਖੁਫਤਹ ਹਸਤੀ ਤੋ ਦਰ ਖੂਨੇ ਗਰਦ ॥੧੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੋਯਦ=ਆਖਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਐ=ਹੋ। ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਆਜ਼ਾਦ=ਅਲੋਕਿਕ, ਬੇਮਿਸਾਲ, ਅਸਚਰਜ। ਚਿਰਾ=ਕਿਉਂ। ਖੁਫਤਹ=ਸੁਤਾ ਪਿਆ। ਹਸਤੀ=ਹੈਂ। ਤੋ=ਤੂੰ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਖੂਨੇ ਗਰਦ=ਲਹੂ ਤੇ ਮਿੱਟੀ।

ਅਰਥ—ਆਖਿਆ, ਜੋ ਹੋ ਅਸਚਰਜ ਸੂਰਮੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਲਹੂ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਹੈ? ੧੨੮।

ਹਮਾਂ ਜਾਨ ਜਾਨੀ ਤੋਅਮ ਨੌ ਜਵਾਂ ॥ ਬਦੀਦਨ ਤੁਰਾ ਆਮਦਮ ਈਂ ਜਮਾਂ ॥੧੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ=ਉਹੋ ਹੀ। ਜਾਨ=ਜਿੰਦ। ਜਾਨੀ=ਪਿਆਰੀ। ਤੋਅਮ=ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਹਾਂ। ਨੌ ਜਵਾਂ=ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੇ। ਬਦੀਦਨ=ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ। ਆਮਦਮ=ਆਈ ਹਾਂ ਮੈਂ। ਈਂ=ਇਸ। ਜਮਾਂ=ਸਮੇਂ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜੁਆਨੀ ਵਾਲੇ ਜਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਆਰੇ! ਮੈਂ ਉਹੋ ਹੀ ਤੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਹਾਂ। ੧੨੯।

ਬਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਬਾਨੂਏ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥ ਚਿਰਾ ਆਮਦੀ ਤੋਂ ਦਰੀਂ ਜਾਇ ਸਖਤ ॥੧੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਐ=ਹੇ। ਬਾਨੂਏ=ਇਸਤ੍ਰੀਏ। ਨੇਕ ਬਖਤ=ਚੰਗੇ ਭਾਗ। ਚਿਰਾ=ਕਿਉਂ। ਆਮਦੀ=ਆਈ ਹੈਂ। ਦਰੀਂ ਜਾਇ=ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਸਖਤ=ਕਠਨ, ਦੁਖਦਾਈ।

ਅਰਥ—(ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨੇ) ਕਿਹਾ—ਜੋ ਹੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀਏ! ਤੂੰ ਇਸ ਦੁਖਦਾਈ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਆਈਂ ਹੈਂ? ੧੩੦।

ਅਗਰ ਮੁਰਦਾ ਬਾਸੀ ਬਿਆਰੇਮ ਲਾਸ਼ ॥ ਵਰਗ ਜਿੰਦਹ ਹਸਤੀ ਬਯਜ਼ਦਾਂ ਸਿਪਾਸ ॥੧੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਮੁਰਦਾ=ਮਰ ਗਿਆ। ਬਾਸੀ=ਹੋਵੇਂ। ਬਿਆਰੇਮ=ਮੈਂ ਲੈ ਆਵਾਂ। ਲਾਸ਼=ਲੋਥ। ਵਰਗ=ਜੇਕਰ। ਜਿੰਦਹ ਹਸਤੀ=ਜੀਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਯਜ਼ਦਾ=ਵਾਹਿਗੂਰੂ, ਪ੍ਰਭੂ। ਸਿਪਾਸ=ਪੰਨਵਾਦ।

ਅਰਥ—(ਬਛੜਾਮਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ)—ਜੇਕਰ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੋਥ ਲੈ ਆਵਾਂ, ਜੇਕਰ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਾਂ। ੧੩੧।

ਅਜ਼ਾਂ ਗੁਫਤਨੀਹਾ ਖੁਸ਼ ਆਮਦ ਸੁਖਨ ॥ ਬਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ਸੀਮ ਤਨ ॥੧੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਗੁਫਤਨੀਹਾ=ਕਹੇ ਹੋਏ। ਖੁਸ਼ ਆਮਦ=ਚੰਗੇ ਲਗੇ। ਸੁਖਨ=ਬੋਲ, ਗੱਲਾਂ। ਬਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਕੋਮਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ। ਸੀਮ=ਪਾਰੇ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਚਾਂਦੀ। ਤਨ=ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ (ਦੇ ਮੁੰਹ) ਤੋਂ ਕਹੇ ਹੋਏ ਬੋਲ (ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨੂੰ) ਚੰਗੇ ਲਗੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜੋ ਹੇ ਚਾਂਦੀ ਵਰਗੇ ਕੋਮਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ। ੧੩੨।

ਹਰਾਂ ਚਿ ਖਾਹੀ ਬਿਗੋ ਮਨ ਦਿਹਮ ॥ ਕਿ ਐ ਸ਼ੇਰ ਦਿਲ ਮਨ ਗੁਲਾਮੇ ਤੁਅਮ ॥੧੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਿ=ਜੋ ਕੁਝ ਕਿ। ਖਾਹੀ=ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਿਗੋ=ਕਹੁ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਦਿਹਮ=ਦੇਵਾ। ਗੁਲਾਮੇ=ਗੁਲਾਮ, ਦਾਸ। ਤੁਅਮ=ਤੇਰਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੁਝ ਕਿ ਤੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਹੋ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਵਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੇ ਸ਼ੇਰ ਦਿਲ ਇਸਤ੍ਰੀ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।੧੩੩।

ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਾਸੀ ਤੋ ਐ ਕਾਰ ਸਖਤ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਿ ਯਕ ਬਾਰ ਕੁਨ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥੧੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦਾਵੰਦ=ਪਤੀ, ਸ਼ੌਹਰ। ਬਾਸੀ=ਹੋਵੇਂ। ਤੋ=ਤੂੰ। ਕਾਰ ਸਖਤ=ਕਠੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਮਾਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਬਿ=ਵੀ। ਯਕ ਬਾਰ=ਇਕ ਵਾਰੀ। ਕੁਨ=ਕਰ। ਨੇਕ ਬਖਤ=ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਕਠੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਹੋ ਜਾਹ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਵਾਰੀ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਕਰ ਦੇਹ।੧੩੪।

ਬਿਜ਼ਦ ਪੁਸ਼ਤ ਪਾਓ ਕੁਸ਼ਾਦਸ਼ ਦੋ ਚਸ਼ਮ ॥ ਹਮਾਂ ਰਵਸ਼ ਸ਼ਾਹਾਨਿ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਰਸ਼ਮ ॥੧੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਪੁਸ਼ਤ=ਪਿੱਠ। ਪਾਓ=ਪੈਰ। ਕੁਸ਼ਾਦਹ=ਖੋਲੀਆਂ। ਚਸ਼ਮ=ਅੱਖਾਂ। ਹਮਾਂ=ਓਹੀ। ਰਵਸ਼=ਤਰੀਕਾ, ਮਰਯਾਦਾ। ਪੇਸ਼ੀਨਹ=ਪਹਿਲੇ ਹੋ ਚੁਕੇ। ਰਸ਼ਮ=ਗੀਤੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਪੈਰ ਮਾਰਿਆ। ਓਹੀ ਤਰੀਕਾ ਗੀਤਾ, ਜੋ ਗੀਤੀ ਪਹਿਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭਾਵ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਲਾਵਾਂ-ਫੇਰੇ ਲੈ ਲਏ।੧੩੫।

ਬਿਉਫਤਾਦ ਬਰ ਰਥ ਬਿਆਵੁਰਦ ਜਾਂ ॥ ਬਿਜ਼ਦ ਨੌਬਤਸ਼ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹੇ ਜ਼ਮਾਂ ॥੧੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਉਫਤਾਦ=ਪੈ ਗਿਆ। ਬਰ ਰਥ=ਰਥ ਉਤੇ। ਬਿਆਵੁਰਦ=ਲੈ ਆਈ। ਜਾਂ=ਜਗ੍ਹਾ, ਘਰ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ, ਵਜਾਈ। ਨੌਬਤਸ਼=ਧੌਂਸਾ, ਨਗਾਰਾ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜਾ। ਸ਼ਾਹੇ ਜ਼ਮਾਂ=ਜਗਤ ਦਾ ਰਾਜਾ।

ਅਰਥ—(ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ) ਰਥ ਉਤੇ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ, (ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ) ਘਰ ਲੈ ਆਈ। ਜਗਤ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਧੌਂਸਾ ਵਜਾਇਆ।੧੩੬।

ਬਹੋਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਦੋ ਚਸ਼ਮਥ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥ ਬਿਗੋਯਦ ਕਿਰਾ ਜਾਇ ਮਾਰਾ ਨਿਹਾਦ ॥੧੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਚਸ਼ਮਥ=ਅੱਖ ਉਸ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੋਲ੍ਹੀ। ਬਿਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਕਿਰਾ ਜਾਏ=ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ। ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਨਿਹਾਦ=ਰਖਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਨਗਾਰਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ। ਕਿਹਾ—ਮੈਨੂੰ ਕਿਸ ਦੇ ਘਰ ਲਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ? ।੧੩੭।।

ਬਗੋਯਦ ਤੁਰਾ ਜ਼ਫਰ ਜੰਗ ਯਾਫਤਮ ॥ ਬਕਾਰੇ ਸੁਮਾ ਕਿਤ ਖੁਦਾ ਯਾਫਤਮ ॥੧੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਜ਼ਫਰ=ਜਿੱਤ। ਯਾਫਤਮ=ਪਾਈ ਹੈ। ਮ=ਮੈਂ। ਬਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਨਾਲ। ਸੁਮਾ=ਤੁਹਾਡੇ। ਕਿਤ ਖੁਦਾ=ਖਾਵਦਾ, ਪਤੀ। ਯਾਫਤਮ=ਮੈਂ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਬਛੱਤ੍ਰਾਮਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੁਧ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਭਾਵ ਬਚਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੈਂ ਪਤੀ ਪਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।੧੩੮।।

ਪਸੇਮਾਂ ਸੁਦਹ ਸੁਖਨ ਗੁਫਤਹ ਫਜੂਲ ॥ ਹਰਾਂ ਚਿਹ ਕਿ ਗੋਈ ਤੋ ਬਰ ਮਨ ਕਬੂਲ ॥੧੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਸੇਮਾਂ=ਪਸੇਮਾਨ, ਪਛਤਾਵੇ ਵਾਲਾ। ਸੁਦਹ=ਹੋਇਆ। ਗੁਫਤਹ=ਕਹਿਣ। ਫਜੂਲ=ਚਿਅਰਥ, ਨਿਕੰਮਾ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ, ਇਕਰਾਰ। ਹਰਾਂ ਚਿਹ=ਜੋ ਕੁਝ ਕਿ। ਗੋਈ=ਆਖੇ। ਤੋ=ਤੂੰ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਕਬੂਲ=ਮਨਜ਼ੂਰ, ਪਰਵਾਨ।

ਅਰਥ—ਨਿਕੰਮੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ (ਚੇਤੇ ਕਰ ਕੇ) ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਪਸੇਮਾਨ ਭਾਵ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਕੁਝ ਕਿ ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਖੇ ਮੈਨੂੰ ਓਹੋ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ। ਹੁਣ ਭਲਾ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਲਾਵਾਂ ਫੇਰੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ।੧੩੯।।

ਬਿਦੇਹ ਸਾਕੀਆ ਜਾਮਿ ਫੀਰੋਜ਼ਹ ਫਾਮ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਰੋਜੇ ਤਮਾਮ ॥੧੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਮਿ=ਪਿਆਲਾ। ਫੀਰੋਜ਼ਹ=ਹਰਾ। ਫਾਮ=ਰੰਗਤ। ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਬਕਾਰ ਅਸਤ=ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ। ਰੋਜੇ ਤਮਾਮ=ਸਾਰੇ ਦਿਨ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਾਕੀ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਰੰਗਤ ਵਾਲਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪਿਆਲਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।੧੪੦।।

ਤੋ ਮਾਰਾ ਬਿਦੇਹ ਤਾਂ ਸ਼ਵਮ ਤਾਜ਼ਹ ਦਿਲ ॥ ਕਿ ਗੌਹਰ ਬਿਆਰੇਮ ਆਲੂਦਹ ਗਿਲ ॥੧੪੧॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਬਿਦੇਹ=ਦੇਹ । ਸ਼ਵਮ=ਹੋਵੇਗਾ । ਤਾਜ਼ਹ=ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪਰਫੁਲਤ । ਗੌਹਰ=ਮੌਤੀ । ਬਿਆਰੇਮ=ਲਿਆਵਾਂ । ਆਲੂਦਹ=ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ । ਗਿਲ=ਮਿੱਟੀ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇਗਾ । (ਫਿਰ ਮੈਂ) ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮੌਤੀ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ ।੧੪੧॥੪॥

ਚੌਥੀ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ

ਹਿਕਾਯਤ ਪੰਜਵੀਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਤੁਈ ਰਹਿਨੁਮਾ ਓ ਤੁਈ ਦਿਲ ਕੁਸ਼ਾਇ ॥ ਤੁਈ ਦਸਤਗੀਰ ਅੰਦਰ ਹਰ ਦੋ ਸਰਾਇ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁਈ=ਤੂੰ ਹੈਂ । ਰਹਿਨੁਮਾ=ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ । ਓ=ਅਤੇ । ਦਿਲ ਕੁਸ਼ਾਇ=ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਦਸਤਗੀਰ=ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ । ਹਰ ਦੋ ਸਰਾਇ=ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ਤੂੰ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ।੧॥

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੬]

ਤੁ ਰੱਜਾਕ ਰੋਜੀ ਦਿਹੋ ਦਸਤਗੀਰ ॥ ਕਰੀਮੇ ਖਤਾ ਬਖਸ਼ ਦਾਨਿਸ਼ ਪਜੀਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ=ਤੂੰ । ਰੱਜਾਕ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਰੋਜੀ ਦਿਹੋ=(ਰੋਜੀ, ਖੁਰਾਕ) ਖਾਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਦਸਤਗੀਰ=ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਕਰੀਮੇ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ । ਖਤਾ=ਗੁਨਾਹ, ਭੁਲਾਂ । ਦਾਨਿਸ਼ ਪਜੀਰ=ਜਾਣੀ ਜਾਣ, ਅੰਦਰ ਦੇ ਲੁਕਵੇਂ ਭੇਦ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੂੰ ਰਾਜਕ ਹੈਂ, ਰੋਜੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ । ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ

ਹੈ, ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਲੁਕਵੇਂ ਭੇਦ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨।

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਯਕੇ ਕਾਜ਼ੀਅਸ਼ ॥ ਕਿ ਬਰਤਰ ਨ ਦੀਦਮ ਕਜੋ ਦੀਗਰਸ਼ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਹਾਣੀ। ਸ਼ੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ। ਯਕੇ=ਇਕ। ਕਾਜ਼ੀਅਸ਼=ਕਾਜ਼ੀ ਹੈਗਾ ਸੀ। ਕਿ=ਜੋ। ਬਰਤਰ=ਵਧੀਆ। ਦੀਦਮ=ਵੇਖਿਆ। ਕਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਦੀਗਰਸ਼=ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜੇਬ! ਮੈਂ ਇਕ ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ੩।

ਯਕੇ ਖਾਨਹ ਓ ਬਾਨੂਏ ਨੌ ਜਵਾਂ ॥ ਕਿ ਕੁਰਬਾਂ ਸ਼ਵਦ ਹਰ ਕਸੇ ਨਾਜ਼ਦਾਂ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਬਾਨੂਏ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਨੌ ਜਵਾਂ=ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੀ। ਕੁਰਬਾਂ=ਕੁਰਬਾਨ। ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦਾ। ਹਰ ਕਸੇ=ਸਭ ਕੋਈ। ਨਾਜ਼ਦਾਂ=ਨਖਰਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ (ਕਾਜ਼ੀ) ਦੇ ਘਰ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਖਰਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਸਭ ਕੋਈ ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੪।

ਕਿ ਸੋਸਨ ਸਰੇ ਰਾ ਫਿਰੋ ਮੇਜ਼ਦਹ ॥ ਗੁਲੇ ਲਾਲਹ ਰਾ ਦਾਗਾ ਦਰ ਦਿਲ ਸ਼ੁਦਹ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਸਨ=ਇਕ ਫਲ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਤੇ ਕੋਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੇ=ਸਿਰ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਫਿਰੋ=ਹੇਠਾਂ। ਮੇਜ਼ਦਹ=ਸੁਟਦਾ ਸੀ। ਗੁਲੇ ਲਾਲਹ=‘ਲੱਗੇ’ ਦਾ ਛੁੱਲ। ਦਾਗਾ=ਧੱਬਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਸ਼ੁਦਹ=ਹੁੰਦਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੋਸਨ ਸਿਰ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਲੱਗੇ ਦੇ ਛੁੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੫।

ਕਜਾਂ ਸੂਰਤੇ ਮਾਹ ਰਾ ਬੀਮ ਸ਼ੁਦ ॥ ਰਸਕ ਸੋਖਤਹ ਅਜਾਂ ਮਿਆਂ ਨੀਮ ਸ਼ੁਦ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਸੂਰਤੇ=ਸ਼ਕਲ। ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ। ਰਾ=ਤਾਈਂ। ਬੀਮ=ਡਰ। ਸ਼ੁਦ=ਹੋਇਆ। ਰਸਕ=ਈਰਖਾ। ਸੋਖਤਹ=ਸੜ ਕੇ। ਮਿਆਂ=ਵਿਚਾਲੇ। ਨੀਮ=ਅੱਧਾ। ਸ਼ੁਦ=ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤੋਂ ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤਾਈਂ ਡਰ ਹੋਇਆ। ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ ਕੇ ਅੱਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮੱਧਮ ਹੋ ਗਿਆ। ੬।

ਬਕਾਰ ਅਜ਼ ਸੂਏ ਭਾਨਹ ਬੇਰੂੰ ਰਵਦ ॥ ਬ ਦੋਸ਼ੇ ਜੁਲਫ ਸ਼ੋਰ ਸੁੰਬਲ ਸ਼ਵਦ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਕਾਰ=ਕੰਮ ਲਈ । ਅਜ਼=ਤੋਂ । ਸੂਏ=ਪਾਸੇ । ਭਾਨਹ=ਘਰ । ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ । ਰਵਦ=ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਦੋਸ਼ੇ=ਮੋਢੇ । ਬ=ਉਤੇ । ਸ਼ੋਰ=ਕੂਕ । ਸੁੰਬਲ=ਇਸ਼ਕ-ਪੇਚਾ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕੰਮ ਲਈ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੇ ਜੁਲਫਾਂ ਲਮਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ਼ਕ ਪੇਚਾ* ਕੂਕਾਂ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ।੧॥

ਗਰ ਆਬੇ ਬ ਦਰਿਆਇ ਬਸ਼ੋਯਦ ਰੁਖਸ਼ ॥ ਹਮਹ ਖਾਰਿ ਮਾਹੀ ਸ਼ਵਦ ਗੁਲ ਰੁਖਸ਼ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਆਬੇ=ਪਾਣੀ । ਬਸ਼ੋਯਦ=ਧੋਵੇ । ਰੁਖਸ਼=ਮੂੰਹ, ਉਹ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਖਾਰਿ=ਕੰਡੇ, ਚਾਂਨੇ । ਮਾਹੀ=ਮੱਛੀ । ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦੇ । ਗੁਲ=ਛੁੱਲ । ਰੁਖਸ਼=ਰੂਪ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਉਹ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਧੋਂਦੀ ਸੀ (ਤਾਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੇ ਕੰਡੇ ਛੁੱਲ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਭਾਵ ਉਸ ਦੀ ਕੌਮਲਤਾ ਦੇ ਛੂਹੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਵੀ ਛੁੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।੮॥

ਬਖੁਮ ਉਫਤਾਦਹ ਹਮਾਂ ਸਾਯਹ ਆਬ ॥ ਜਿ ਮਸਤੀ ਸੁਦਹ ਨਾਮ ਨਰਗਸ ਸ਼ਰਾਬ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਖੁਮ=ਮਟ, ਘੜਾ । ਉਫਤਾਦ=ਪੈ ਗਿਆ । ਹਮਾਂ=ਓਹੀ । ਸਾਯਹ=ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ । ਆਬ=ਪਾਣੀ । ਜਿ=ਨਾਲ । ਮਸਤੀ=ਨਸ਼ਾ, ਅਮਲ । ਸੁਦਹ=ਹੋ ਗਿਆ । ਨਰਗਸ ਸ਼ਰਾਬ=ਅੰਗੂੰਰੀ ਸ਼ਰਾਬ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਘੜੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ । (ਜਿਸ) ਨਾਲ ਘੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਸ਼ੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਨਰਗਸ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ’ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ।੯॥

ਬਦੀਦਸ਼ ਯਕੇ ਰਾਜਹੇ ਨੌ ਜਵਾਂ ॥ ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤ ਜਾਹਿਰ ਜਹਾਂ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੀਦਸ਼=ਵੇਖਿਆ ਉਸ ਨੇ । ਯਕੇ=ਇਕ । ਰਾਜਹੇ=ਰਾਜੇ ਨੂੰ । ਕਿ=ਜੋ । ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ=ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਜਾਹਿਰ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ ।੧੦॥

*ਇਸ਼ਕ-ਪੇਚੇ ਦੀ ਵੇਲ ਸੱਪ ਵਾਂਗੂੰ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ।

ਬਿਗੁਫਤਹ ਕਿ ਐ ਰਾਜ਼ਹੇ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥ ਤੋ ਮਾਰਾ ਬਿਦੇਹ ਜਾਇ ਨਜ਼ਦੀਕਿ ਤਖਤ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤਹ=ਕਿਹਾ। ਨੇਕ=ਚੰਗੇ। ਬਖਤ=ਭਾਗ। ਮਾਰਾ=ਮੇਰੇ। ਬਿਦੇਹ=ਦਿਓ। ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ। ਨਜ਼ਦੀਕਿ=ਨੇੜੇ।

ਅਰਥ—(ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ)—ਹੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਖਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਹੁ ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰ ਲੈ ।੧੧।

ਨਖੁਸਤੀਂ ਸਰਿ ਕਾਜ਼ੀ ਆਵਰ ਤਰਾਸਤ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਕਿ ਈਂ ਖਾਨਹ ਮਾ ਅਜ਼ ਤੁਰਾਸਤ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਖੁਸਤੀਂ=ਪਹਿਲੇ। ਸਰਿ=ਸਿਰ। ਆਵਰ=ਲਿਆਓ। ਤਰਾਸਤ=ਵੱਡਕੇ। ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ=ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ। ਈਂ=ਇਹ। ਖਾਨਹ ਮਾ=ਮੇਰਾ ਘਰ। ਤੁਰਾਸਤ=ਤੇਰਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ)—ਪਹਿਲੋਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਵੰਦ ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਡ ਕੇ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਮੇਰਾ ਘਰ ਤੇਰਾ ਹੈ ।੧੨।

ਸ਼ੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਨਿਹਾਦ ॥ ਨ ਰਾਜੇ ਦਿਗਰ ਪੇਸ਼ਿ ਅੰਰਤ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਨੀਦ=ਸੁਣੀ। ਈਂ=ਇਹ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਨਿਹਾਦ=ਰੱਖ ਲਈ। ਰਾਜੇ=ਭੇਦ ਨੂੰ। ਦਿਗਰ ਪੇਸ਼ਿ=ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੋਲ੍ਹਿਆ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਲਈ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ।੧੩।

ਬਵਕਤੇ ਸੌਹਰਿ ਚੋ ਖੁਸ਼ ਖੁਫਤਹ ਦੀਦ ॥ ਬਿਜਦ ਤੇਗ ਖੁਦ ਦਸਤ ਸਰਿ ਓ ਬੁਰੀਦ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਵਕਤੇ=ਸਮੇਂ ਸਿਰ। ਸੌਹਰਿ=ਖਾਵੰਦ, ਪਤੀ। ਚੋ=ਜਦ। ਖੁਸ਼ ਖੁਫਤਹ=ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੁਤਾ। ਦੀਦ=ਵੇਖਿਆ। ਬਿਜਦ=ਮਾਰੀ। ਖੁਦ ਦਸਤ=ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ। ਸਰਿ ਓ ਬੁਰੀਦ=ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਡ ਲਿਆ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਡ ਲਿਆ ।੧੪।

ਬੁਰੀਦਹ ਸਰਿ ਓ ਰਵਾਂ ਜਾਇ ਗਸ਼ਤ ॥ ਦਰਾਂ ਜਾ ਸਬਲ ਸਿੰਘ ਬਿਨਸ਼ਸਤਹ ਅਸਤ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਰੀਦਹ=ਵੱਡ ਕੇ। ਸਰਿ ਓ=ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ। ਰਵਾਂ=ਤੁਰ ਪਈ। ਜਾਇ ਗ਼ਸਤਤ=ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਗਈ। ਦਰਾਂ ਜਾ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਸਬਲ ਸਿੰਘ=(ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਹ ਮੋਹਤ ਹੋਈ ਸੀ)। ਬਿਨਸ਼ਸਤਹ=ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ। ਅਸਤ=ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਪਈ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਉਤੇ ਜਾ ਪੁਜੀ। ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ, ‘ਸਬਲ ਸਿੰਘ’ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੧੫।

ਤੁ ਗੁਫਤੀ ਮਰਾ ਹਮ ਚੁਨੀ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥ ਬਪੇਸ਼ਿ ਤੁ ਈਂ ਸਰ ਮਨ ਆਵੁਰਦਹ ਅਮ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ ਗੁਫਤੀ=ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਹਮ ਚੁਨੀ=ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਕਰਦਹ ਅਮ=ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ। ਬਪੇਸ਼ਿ ਤੁ=ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਈਂ ਸਰ=ਇਹ ਸਿਰ। ਅਵੁਰਦਹ ਅਮ=ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਇਹ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਰਾਜਾ! ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿਰ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ੧੬।

ਅਗਰ ਸਰ ਤੁ ਖੂਅਹੀ ਸਰ ਤੋ ਮੇ ਦਿਹਮ ॥ ਬਜਾਨੋ ਦਿਲੇ ਬਰ ਤੋ ਆਸ਼ਿਕ ਸ਼ੁਦਮ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਸਰ=ਸਿਰ। ਤੁ=ਤੂੰ। ਖੂਅਹੀ=ਚਾਹੇਂ। ਤੋ=ਤੈਨੂੰ। ਮੇ ਦਿਹਮ=ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ। ਬਜਾਨ=ਜਾਨ ਨਾਲ। ਬਰ ਤੋ=ਤੇਰੇ ਉਤੇ। ਸ਼ੁਦਮ=ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਵੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੇਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵਾਂ? (ਕਿਉਂਕਿ) ਦਿਲ ਜਾਨ ਨਾਲ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਆਸ਼ਿਕ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ੧੭।

ਕਿ ਇਮ ਸ਼ਬ ਕੁਨ ਆਂ ਅਹਿਦ ਤੋ ਬਸਤਹਈ ॥ ਬ ਗ੍ਰਾਮਜ਼ਹ ਚਸ਼ਮ ਜਾਨਿ ਮਨ ਕੁਸ਼ਤਹਈ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਇਮ ਸ਼ਬ=ਇਸ ਰਾਤ। ਕੁਨ=ਕਰ। ਆਂ=ਓ। ਅਹਿਦ=ਬਚਨ। ਤੋ=ਤੂੰ। ਬਸਤਹਈ=ਬੰਨਿਆ ਹੈ। ਬ=ਨਾਲ। ਗ੍ਰਾਮਜ਼ਹ ਚਸ਼ਮ=ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ। ਜਾਨਿ=ਜਿੰਦ। ਮਨ=ਮੇਰੀ। ਕੁਸ਼ਤਹਈ=ਕੋਹ ਦਿਤੀ, ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਪਿਆਰੇ! ਜੋ ਤੂੰ ਬਚਨ ਬੰਨਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਰਾਤ ਵਿਚ ਉਹ ਪੂਰਾ ਕਰ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੧੮।

ਚੋ ਦੀਦਸ਼ ਸਰੇ ਰਾਜਹੇ ਨੌ ਜਵਾਂ ॥ ਬਿਤਰਸੀਦ ਵਾ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਏ ਬਦਨਿਸ਼ਾਂ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦ । ਦੀਦਸ਼=ਉਸ ਨੇ ਡਿੱਠਾ । ਸਰੋ=ਸਿਰ ਵਲ । ਤਰਸੀਦ=ਭਰ ਗਿਆ ।
ਵ=ਅਤੇ । ਗੁਫਤਹ=ਆਖਿਆ । ਏ=ਹੋ । ਬਦਨਿਸ਼ਾਂ=ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਿਰ ਵਲ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਭਰ ਗਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ-ਜੋ ਹੋ
ਭੈੜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀਏ । ੧੯੮ ।

ਚੁਨਾ ਬਦ ਤੋ ਕਰਦੀ ਖੁਦਾਵੰਦ ਖੇਸ਼ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਚਿਹ ਆਰੀ ਅਜ਼ੀਂ ਕਾਰ ਬੇਸ਼ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹਾ । ਬਦ=ਬੁਰਾ । ਤੋ ਕਰਦੀ=ਤੂੰ ਕੀਤਾ । ਖੇਸ਼=ਆਪਣੇ । ਕਿ=ਜੋ ।
ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਚਿਹ=ਕੀ । ਆਰੀ=ਲਿਆਵੇਂਗੀ । ਅਜ਼ੀਂ ਕਾਰ=ਇਸ ਕੰਮ ਤੋਂ । ਬੇਸ਼=ਵਧੀਕ । ਖੁਦਾਵੰਦ=
ਪਤੀ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਇਸ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਮੈਨੂੰ ਕੀ
ਲਿਆ ਦੇਵੇਂਗੀ ? । ੨੦ ।

ਭਾਵ—ਜਦ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ
ਕਰੇਂਗੀ ।

ਜ਼ਿ ਤੋ ਦੋਸਤੀ ਮਨ ਬ ਬਾਜ਼ ਆਮਦਮ ॥ ਜ਼ਿ ਕਰਦਹ ਤੋ ਮਨ ਦਰ ਨਿਆਜ਼ ਆਮਦਮ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜ਼ਿ=ਤੋਂ । ਤੋ=ਤੇਰੀ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਬਾਜ਼ ਆਮਦਮ=ਬਾਜ਼ ਆਇਆ, ਭਾਵ ਪਿਛੇ ਹਟ
ਗਿਆ । ਕਰਦਹ=ਕੰਮ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਦਰ=ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਮੈਂਤੇਰੀ ਯਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਆਇਆ, ਭਾਵ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਯਾਰੀ ਡੱਡਦਾ ਹਾਂ । ਤੇਰੀਆਂ
ਇਹਨਾਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਡਰ ਆਇਆ ਹੈ । ੨੧ ।

ਚੁਨੀ ਬਦ ਤੋ ਕਰਦੀ ਖੁਦਾਵੰਦ ਕਾਰ ॥ ਮਰਾ ਕਰਦਹ ਬਾਬੀ ਚੁਨੀ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨੀ=ਅਜਿਹਾ । ਬਦ=ਬੁਰਾ । ਤੋ ਕਰਦੀ=ਤੂੰ ਕੀਤਾ । ਖੁਦਾਵੰਦ=ਖਾਵੰਦ । ਕਾਰ=
ਕੰਮ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਬਾਬੀ=ਹੋਵੇਗਾ । ਚੁਨੀ=ਐਸਾ । ਰੋਜ਼ਗਾਰ=ਵਰਤਾਉ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਅਜਿਹਾ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ
ਹੀ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ? । ੨੨ ।

ਭਾਵ—ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸਲੂਕ ਕਰੇਂਗੀ ।

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੯]

ਬਿਅੰਦਾਖਤ ਸਰ ਰਾ ਦਰਾਂ ਜਾ ਜ਼ਿ ਦਸਤ ॥ ਬਰੇ ਸੀਨਹ ਓ ਸਰ ਬਿਜ਼ਦ ਹਰ ਦੁ ਦਸਤ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਅੰਦਾਖਤ=ਸੁਟ ਦਿਤਾ। ਸਰ ਰਾ=ਸਿਰ ਨੂੰ। ਦਰਾਂ ਜਾ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਜਿ=ਤੋਂ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਬਰੇ ਸੀਨਹ=ਛਾਤੀ ਉਤੇ। ਓ=ਅਤੇ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੇ। ਹਰ ਦੁ ਦਸਤ=ਦੌਵੇਂ ਹੱਥ।

ਅਰਥ—ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਸੁਟ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੇ ਦੌਵੇਂ ਹੱਥ ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਮਾਰੇ ਭਾਵ ਪਿੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ੨੩।

ਮਰਾ ਪੁਸ਼ਤ ਦਾਦੀ ਤੁਰਾ ਹਕ ਦਿਹਦ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼ ਮੌਲਾਇ ਕਾਜ਼ੀ ਸ਼ਵਦ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਪੁਸ਼ਤ=ਪਿੱਠ। ਦਾਦੀ=ਦਿਤੀ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਹੱਕ=ਖੁਦਾ। ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇਗਾ। ਵਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼=ਉਸ ਦਿਨ। ਮੌਲਾਇ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇਗਾ। ਕਾਜ਼ੀ=ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰੂਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੱਚ ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਖੁਦਾ ਪਿੱਠ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਸੱਚ ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ੨੪।

ਬਿਅੰਦਾਖਤ ਸਰ ਖਾਨਹ ਆਮਦ ਬਬਾਜ਼ ॥ ਬਿਆਂ ਲਾਸ਼ ਕਾਜ਼ੀ ਬ ਖੁਸ਼ਪਦ ਦਰਾਜ਼ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਅੰਦ=ਸੁਟ ਦਿਤਾ। ਸਰ=ਸਿਰ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਬਬਾਜ਼=ਮੁੜ ਕੇ। ਬਿਆਂ=ਉਸ ਕੋਲ। ਲਾਸ਼=ਮੁਰਦਾ ਲੋਬ। ਖੁਸ਼ਪਦ=ਸੌਂ ਗਈ। ਦਰਾਜ਼=ਲੰਮੀ।

ਅਰਥ—ਸਿਰ ਨੂੰ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਆਪ ਮੁੜ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਈ। ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋਬ ਕੋਲ ਹੀ ਲੰਮੀ ਪੈ ਕੇ ਸੌਂ ਗਈ। ੨੫।

ਬਿਅੰਦਾਖਤ ਬਰ ਸਰ ਜਿ ਖੁਦ ਦਸਤ ਖਾਕ ॥ ਬਿਗੁਫਤਾ ਕਿ ਖੇਜ਼ੇਦ ਯਾਰਗਨਿ ਪਾਕ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਅੰਦਾਖਤ=ਪਾਈ। ਬਰ ਸਰ=ਸਿਰ ਉਤੇ। ਜਿ=ਨਾਲ। ਖੁਦ=ਆਪਣੇ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਖਾਕ=ਖੋਹ, ਮਿੱਟੀ। ਬਿਗੁਫਤਾ=ਕਿਹਾ। ਖੇਜ਼ੇਦ=ਉਠੋ। ਯਾਰਗਨਿ ਪਾਕ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਿਤਰੋ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਲਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਪਵਿਤਰ ਮਿਤਰੋ! ਉਠੋ। ੨੬।

ਚਿਹ ਬਦ ਕਾਰ ਕਰਦ ਈਂ ਕਸੇ ਬੋਰ ਬਖਤ ॥ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਬਜਾਂ ਕੁਸ਼ਤ ਯਕ ਜਖਮ ਸਖਤ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿਹ=ਕੀ। ਬਦ ਕਾਰ=ਬੁਰਾ ਕੰਮ। ਕਰਦ=ਕੀਤਾ। ਈਂ=ਇਹ। ਕਸੇ=ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ। ਸੋਰ ਬਖਤ=ਮੰਦ ਭਾਗੀ ਚੰਦਰੇ। ਬਜਾਂ=ਜਾਨ ਤੋਂ ਹੀ। ਕੁਸ਼ਤ=ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ। ਯਕ ਜਖਮ=ਇਕੋ ਘਾਊ।

ਅਰਥ—ਕਿਸੇ ਚੰਦਰੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਇਹ ਕੀ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ? ਜੋ ਇਕ ਹੀ ਸਖਤ ਸੱਟ ਨਾਲ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਨੋ ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ। ੨੧॥

ਬ-ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਯਾਬੇਦ ਖੂਨਸ਼ ਨਿਸ਼ਾਂ ॥ ਹਮਾਂ ਰਾਹ ਗੀਰੰਦ ਹਮਹ ਮਰਦੁਮਾਂ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਹਰ ਜਾ=ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ, ਜਿਥੇ। ਯਾਬੇਦ=ਪਿਆ ਹੋਇਆ। ਖੂਨਸ਼=ਉਸ ਲਹੂ। ਨਿਸ਼ਾਂ=ਨਿਸ਼ਾਨ, ਚਿੰਨ੍ਹ। ਹਮਾਂ ਰਾਹ=ਉਸ ਰਾਹ। ਗੀਰੰਦ=ਫੜ ਲਿਆ। ਹਮਹ=ਸਭਨਾਂ। ਮਰਦੁਮਾਂ=ਆਦਮੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਸ ਲਹੂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ੨੮॥

ਬ ਆਂ ਜਾ ਜਹਾਂ ਖਲਕ ਇਸਤਾਦਹ ਕਰਦ ॥ ਬਜਾਇ ਸਰੇ ਕਾਜ਼ੀ ਉਛਤਾਦਹ ਕਰਦ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਆਂ=ਉਸ। ਜਾ=ਜਗ੍ਹਾ। ਜਹਾਂ=ਸੰਸਾਰ, ਮੁਲਕ। ਖਲਕ=ਖਲਕਤ, ਲੋਕ। ਇਸਤਾਦਹ ਕਰਦ=ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਬਜਾਇ=ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਸਰੇ=ਸਿਰ। ਉਛਤਾਦਹ=ਸੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਅਰਥ—ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਜਿਥੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿਰ ਸੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੨੯॥

ਬਿਦਾਨਿਸਤ ਹਮ ਔਰਤੇ ਮਰਦੁਮਾਂ ॥ ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਬਿਕੁਸ਼ਤ ਅਸਤ ਰਾਜਹ ਹਮਾਂ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਾਨਿਸਤ=ਜਾਣ ਲਿਆ। ਹਮ=ਵੀ। ਔਰਤੇ ਮਰਦੁਮਾਂ=ਐਰਤਾਂ ਤੇ ਆਦਮੀਆਂ। ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ। ਬਿਕੁਸ਼ਤ=ਮਾਰਿਆ ਹੈ, ਵੱਡਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਹ ਹਮਾਂ=ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੇ।

ਅਰਥ—ਐਰਤਾਂ ਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਜਾਣ ਲਿਆ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ੩੦॥

ਗਿਢਤੰਦ ਓ ਰਾ ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਸਖਤ ॥ ਕਿ ਜਾਇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਿਨਸ਼ਸਤਹ ਤਖਤ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਿਫ਼ਤਦਾ=ਛੜ ਲਿਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਸਤਦਾ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਸਖਤ=ਕੱਸ ਕੇ। ਕਿ=ਜੋ। ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ। ਬਿਨਸ਼ਸਤਹ=ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਛੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੱਸ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੩੧।

ਬਿਗੁਫ਼ਤਦ ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਹਵਾਲਹ ਕੁਨਦ ॥ ਬ ਦਿਲ ਹਰ ਚਹ ਦਾਰਦ ਸਜ਼ਾਇਸ਼ ਦਿਹਦ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫ਼ਤਦ=ਕਿਹਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ। ਹਵਾਲਹ ਕੁਨਦ=ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਬ=ਵਿਚ। ਹਰ ਚਹ= ਜੋ ਕੁਝ। ਦਾਰਦ=ਰੱਖਦਾ। ਸਜ਼ਾਇਸ਼=ਦੰਡ ਜਾਂ ਬਦਲਾ ਉਸ ਨੂੰ। ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇਗੀ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਾਜ਼ਿਆਨੀ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਖਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇਗੀ। ੩੨।

ਬਿਫ਼ਰਮੂਦ ਜੱਲਾਦ ਰਾ ਸ਼ੋਰ ਬਖਤ ॥ ਕਿ ਈਂ ਸਰ ਜੁਦਾ ਕੁਨ ਬ ਯਕ ਜਖਮਿ ਸਖਤ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਫ਼ਰਮੂਦ=ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ। ਜੱਲਾਦ ਰਾ= ਮਾਰਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। ਸ਼ੋਰ ਬਖਤ=ਬੁਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਈਂ ਸਰ=ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ। ਜੁਦਾ ਕੁਨ=ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਦੇਹੁ। ਬ ਯਕ ਜਖਮਿ ਸਖਤ=ਇਕ ਜੋਰ ਦੀ ਸੱਟ ਨਾਲ।

ਅਰਥ—ਜੱਲਾਦ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ—ਜੋ ਇਸ ਬੁਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰ ਇਕੋ ਹੀ ਜੋਰ ਦੀ ਸੱਟ ਨਾਲ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਦੇਹੁ। ੩੩।

ਚੁ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਰਾ ਦੀਦ ਆਂ ਨੌਜਵਾਂ ॥ ਬ ਲਰਜ਼ਹ ਦਰਾਮਦ ਚੌ ਸਰਵੇ ਗਿਰਾਂ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ। ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ=ਤਲਵਾਰ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਦੀਦ=ਵੇਖਿਆ। ਆਂ=ਉਸ। ਲਰਜ਼ਹ=ਕਾਂਬਾ, ਕੰਬਣੀ। ਦਰਾਮਦ=ਆਈ। ਚੌ=ਵਾਂਗੂ। ਸਰਵੇ ਗਿਰਾਂ=ਭਾਰੇ ਸਰੂ ਬਿਛ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਾਂਗੂ ਕੰਬਣੀ ਆ ਗਈ। ੩੪।

ਬਿਗੁਫ਼ਤਹ ਕਿ ਮਨ ਕਾਰਿ ਬਦ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥ ਬਕਾਰੇ ਸ਼ੁਮਾ ਤੌਰ ਖੁਦ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਹਤਹ=ਆਖਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਕਾਰਿ ਬਦ=ਬੁਰਾ ਕੰਮ। ਕਰਦਹ ਅਮ=ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਕਾਰੇ=ਕੰਮ ਵਿਚ। ਸ਼ੁਮਾ=ਤੇਰੇ। ਤੌਰ=ਮੁਤਾਬਿਕ, ਅਨੁਸਾਰ। ਖੁਦ=ਆਪ।

ਅਰਥ—ਕਿਹਾ, ਜੋ ਮੈਂ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਪ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩੪।

ਨਮੂਦਹ ਇਸ਼ਾਰਤ ਬਚਸ਼ਮੇ ਬਿਆਂ ॥ ਕਿ ਐ ਬਾਨੂਏ ਸਰਵਰਿ ਬਾਨੂਆਂ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਮੂਦ=ਕੀਤੀ। ਇਸ਼ਾਰਤ=ਸੈਨਤ। ਬਚਸ਼ਮੇ=ਅੱਖ ਨਾਲ। ਬਿਆਂ=ਉਸ ਨੂੰ। ਕਿ=ਜੋ। ਬਾਨੂਏ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਸਰਵਰਿ=ਸਿਰਤਾਜ। ਬਾਨੂਆਂ=ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਅੱਖ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸੈਨਤ ਕੀਤੀ। ਜੋ ਹੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਸਿਰਤਾਜ ਇਸਤ੍ਰੀ! ਹੇ ਰਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਰਾਣੀ। ੩੯।

ਜਿ ਹੁਕਮਿ ਸ਼ੁਮਾਂ ਮਨ ਖਤਾ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥ ਕਿ ਕਾਰ ਈਂ ਬ ਬੇਮਸਲਿਹਤ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਿ=ਤੋ। ਸ਼ੁਮਾਂ=ਤੇਰਾ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਖਤਾ=ਗੁਨਾਹ, ਭੁੱਲ। ਕਰਦਹ ਅਮ=ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਾਰ ਈਂ=ਇਹ ਕੰਮ। ਬੇਮਸਲਿਹਤ=ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਂ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਕੰਮ ਮੈਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਸਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩੧।

ਖਿਲਾਸ਼ਮ ਬਿਦਿਹ ਅਹਿਦ ਕਰਦਮ ਕਬੂਲ ॥ ਕਿ ਅਹਿਦਿ ਖੁਦਾ ਅਸਤ ਕਸਮੇ ਰਸੂਲ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਿਲਾਸ਼ਮ=ਖਲਾਸੀ ਮੈਨੂੰ, ਛੁਟਕਾਰਾ ਮੈਨੂੰ। ਬਿਦਿਹ=ਦੇਹ। ਅਹਿਦ=ਬਚਨ। ਕਰਦਮ=ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਬੂਲ=ਮਨਜ਼ੂਰ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਹਿਦਿ=ਸੌਂਹ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਕਸਮੇ=ਸੌਂਹ, ਸੁਰੰਧ। ਰਸੂਲ=ਮੁਹੰਮਦ, ਪੈਰਿਬਰ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇਹ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਬਚਨ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੋ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸੌਂਹ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਸੌਂਹ ਹੈ। ੩੮।

ਗੁਨਹ ਬਖਸ਼ ਤੋ ਮਨ ਖਤਾ ਕਰਦਹ ਅਮ ॥ ਕਿ ਐ ਜਿਗਰਿ ਜਾਂ ਮਨ ਗੁਲਾਮਿ ਤੁਅਮ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਨਹ=ਭੁਲ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਖਤਾ=ਗੁਨਾਹ, ਗਲਤੀ। ਕਰਦਹ ਅਮ=ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਗਰਿ=ਜਿੰਦ। ਗੁਲਾਮਿ=ਦਾਸ, ਨੌਕਰ। ਤੁਅਮ=ਤੇਰਾ ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਭੁਲ ਬਖਸ਼, ਮੈਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਹੇ ਜਿੰਦ ਜਾਨ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨੌਕਰ ਹਾਂ। ੩੯।

ਬਿਗੁਫਤਹ ਰਾਰ ਈਂ ਰਾਜਹ ਪਾਂ ਸਦ ਕੁਸ਼ਮ ॥ ਨ ਕਾਜੀ ਮਰਾ ਜਿੰਦਹ ਦਸਤ ਆਯਦਮ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤਹ=ਆਖਿਆ। ਰਾਰ=ਜੇਕਰ। ਈਂ=ਇਸ। ਪਾਂ ਸਦ=ਪੰਜ ਸੌ। ਕੁਸ਼ਮ=ਮਾਰ ਦੇਵਾਂ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਆਯਦਮ=ਆਵੇਗਾ।

ਅਰਥ—ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ-ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰਾਜੇ ਵੀ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂ। ਤਦ ਵੀ ਕਾਜੀ ਮੈਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ੪੦।

ਕਿ ਓ ਕੁਸ਼ਤਹ ਸੁਦ ਮਨ ਚਰਾ ਈਂ ਕੁਸ਼ਮ ॥ ਕਿ ਖੂਨਿ ਅਜੀਂ ਬਰ ਸਰਿ ਖੁਦ ਕੁਨਮ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜਦ। ਕੁਸ਼ਤਹ ਸੁਦ=ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਚਰਾ=ਕਿਉਂ। ਈਂ=ਇਸ ਨੂੰ। ਕੁਸ਼ਮ=ਮਾਰਾਂ। ਖੂਨਿ=ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਾਪ। ਅਜੀਂ=ਇਸ ਦਾ। ਬਰ ਸਰਿ=ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ। ਖੁਦ=ਆਪਣੇ। ਕੁਨਮ=ਕਰ ਲਵਾਂ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਓਹ (ਕਾਜੀ) ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰਾਂ? ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਾਪ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਕਰ ਲਵਾਂ। ੪੧।

ਚਿਹ ਖੁਸ਼ਤਰ ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਖਲਾਸੀ ਦਿਹਮ ॥ ਵ ਮਨ ਹਜ਼ਰਤੇ ਕਾਬਹ ਅੱਲਹ ਰਵਮ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿਹ=ਕੇਹੀ। ਖੁਸ਼ਤਰ=ਚੰਗੀ ਗੱਲ। ਖਲਾਸੀ=ਛੁਟਕਾਰਾ। ਦਿਹਮ=ਦੇਵਾਂ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਕਾਬਹ=ਮੱਕਾ। ਰਵਮ=ਮੈਂ ਚਲੀ।

ਅਰਥ—ਕੇਹੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਅੱਲਾਹ (ਦੇ ਘਰ) ਕਾਬੇ ਦਾ ਹੱਜ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ। ੪੨।

ਬਿਗੁਫਤ ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ ਵ ਕਰਦਸ਼ ਖਿਲਾਸ ॥ ਬਖਾਨਹ ਖੁਦ ਆਮਦ ਜਮਹ ਕਰਦ ਖਾਸ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤ=ਕਿਹਾ। ਕਰਦਸ਼ ਖਿਲਾਸ=ਅਜਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਖਾਨਹ=ਘਰ ਵਿਚ। ਖੁਦ=ਆਪਣੇ। ਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਜਮਹ ਕਰਦ=ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ਖਾਸ=ਚੰਗੇ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ੪੩।

ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਬਾਰੋ ਤਿਆਰੀ ਕੁਨਦ ॥ ਕਿ ਏਜ਼ਦ ਮਰਾ ਕਾਮਗਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਬਾਰੋ=ਭਾਰ ਨੂੰ। ਕੁਨਦ=ਕੀਤੀ। ਏਜ਼ਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਮਰਾ=ਮੇਰੀ। ਕਾਮਗਾਰੀ=ਇੱਛਾ, ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ। ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇ।

ਅਰਥ—ਭਾਰ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇਵੇ। 1881

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੮]

ਦਰੇਗ ਅੜ ਕਬਾਇਲ ਜੁਦਾ ਮੇ ਸੂਮ ॥ ਅਗਰ ਜਿੰਦਹ ਬਾਸ਼ਮ ਬ ਬਾਜ਼ ਆਮਦਮ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੇਗ=ਅਫਸੋਸ। ਅੜ=ਤੋਂ। ਕਬਾਇਲ=ਕਬੀਲੇ, ਭਾਈਚਾਰਾ। ਜੁਦਾ=ਵੱਖਰੀ। ਮੇ ਸੂਮ=ਮੈਂ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਜਿੰਦਹ=ਜੀਉਂਦੀ। ਬਾਸ਼ਮ=ਰਹੀ। ਬਾਜ਼=ਵਾਪਸ। ਆਮਦਮ=ਆਵਾਂਗੀ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਜੀਉਂਦੀ ਰਹੀ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵਾਂਗੀ। 1854।

ਮਤਾਇ ਨਕਦ ਜਿਨਸ ਰਾ ਬਾਰ ਬਸਤ ॥ ਰਵਾਨਾ ਸੂਏ ਕਾਬਹ ਅੱਲਹ ਸ਼ੁਦਸਤ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਤਾਇ=ਜੇਵਰ ਆਦਿਕ ਪੂੰਜੀ। ਨਕਦ=ਰੋਕ। ਜਿਨਸ=ਚੀਜ਼ਾਂ। ਰਾ=ਦਾ। ਬਾਰ=ਭਾਰ। ਬਸਤ=ਬੰਨ੍ਹਕੇ। ਰਵਾਨਾ=ਤੁਰੀ। ਸੂਏ=ਤਰਫ। ਕਾਬਹ=ਮੱਕਾ। ਅੱਲਹ=ਰੱਬ। ਸ਼ੁਦਸਤ=ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜੇਵਰ, ਰੁਪੈ ਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਘਰ, ਮੱਕੇ ਵਲ ਤੁਰ ਪਈ। 1861।

ਚੋ ਬੇਰੂੰ ਬਰਾਮਦ ਦੋ ਸਿਹ ਮੰਜ਼ਲਸ਼ ॥ ਬਯਾਦ ਆਮਦਹ ਖਾਨਹ ਅੜਾਂ ਦੌਸਤਸ਼ ॥੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦ। ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ। ਬਰਾਮਦ=ਆਈ। ਦੋ ਸਿਹ=ਦੋ ਤਿੰਨ। ਮੰਜ਼ਲਸ਼=ਪੜਾਉ ਉਹ। ਬਯਾਦ=ਚੇਤੇ ਵਿਚ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਅੜਾਂ=ਉਸ। ਦੌਸਤਸ਼=ਯਾਰ ਉਸ ਨੂੰ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਹ ਦੋ ਤਿੰਨ ਪੜਾਉ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਯਾਰ ਦਾ ਘਰ ਚੇਤੇ ਆਇਆ। 1861।

ਬ ਬਾਜ਼ ਆਮਦਹ ਨੀਮ ਸ਼ਬ ਖਾਨਹ ਆਂ ॥ ਨਿਆਮਤ ਅੜੀਮੇ ਵ ਦੌਲਤ ਗਿਰਾਂ ॥੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਾਜ਼ ਆਮਦਹ=ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਆਈ। ਨੀਮ ਸ਼ਬ=ਅੱਧੀ ਰਾਤ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਆਂ=ਉਸ। ਨਿਆਮਤ=ਪਦਾਰਥ, ਸੁਗਾਤਾਂ। ਅੜੀਮੇ=ਬਹੁਤ ਵਡੀਆਂ। ਦੌਲਤ=ਧਨ ਮਾਲ। ਗਿਰਾਂ=ਬਹੁਤ।

ਅਰਥ—ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਉਸ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੇ ਘਰ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਆਈ। ਬਹੁਤ ਵਡੀਆਂ ਸੁਗਾਤਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ-ਮਾਲ ਵੀ ਲੈ ਆਈ। ੪੯।

ਬਿ ਦਾਨਿਸਤ ਆਲਮ ਕੁਜਾ ਜਾਇ ਰਾਸ਼ਤ ॥ ਚਿ ਦਾਨਦ ਕਿ ਕਸ ਹਾਲ ਬਰ ਸਰ ਗੁਜ਼ਾਸਤ ॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਿਸਤ=ਜਾਣਿਆ। ਆਲਮ=ਜਗਤ। ਕੁਜਾ=ਕਿਸ। ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ। ਰਾਸ਼ਤ=ਗਈ ਹੈ। ਚਿਹ=ਕੀ। ਦਾਨਦ=ਜਾਣਦਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਕਸ=ਕੀ। ਹਾਲ=ਸਮਾਂ। ਬਰ ਸਰ=ਸਿਰ ਉਤੇ। ਗੁਜ਼ਾਸਤ=ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਇਹ ਨਾ ਜਾਣਿਆ, ਕਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਗਈ ਹੈ। (ਕੋਈ) ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਿਰ ਉਤੇ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੪੯।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਪਿਆਲਹ ਛੀਰੋਜ਼ਹ ਛਾਮ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਵਕਤਿ ਤੁਆਮ ॥੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਿਹ=ਦਿਓ। ਸਾਕੀਆ=ਹੇ ਸਾਕੀ! ਛੀਰੋਜ਼ਹ ਛਾਮ=ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ। ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਬਕਾਰ=ਲੋੜੀਦਾ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਵਕਤਿ=ਵੇਲੇ ਸਿਰ। ਤੁਆਮ=ਰੋਟੀ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ। ੫੦।

ਬ ਮਨ ਦਿਹ ਕਿ ਖੁਸ਼ਤਰ ਦਮਾਗੋ ਕੁਨਮ ॥ ਕਿ ਰੌਸਨ ਤਬੈ ਚੂੰ ਚਰਾਗੋ ਕੁਨਮ ॥੫੧॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਮਨ=ਮੈਨੂੰ। ਖੁਸ਼ਤਰ=ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ। ਦਮਾਗੋ=ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ। ਕੁਨਮ=ਕਰਾਂ। ਰੌਸਨ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਬੈ=ਤਬਾਅ, ਚਿੱਤ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗ। ਚਰਾਗੋ=ਦੀਵੇ ਦੇ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਦਿਹੁ ਜੋ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂ। ਜੋ ਚਿਤ ਨੂੰ ਦੀਵੇ ਵਾਂਗੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੂਰਪ ਕਰ ਦੇਵੇ। ੫੧।੫॥

ਪੰਜਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਣ ਹੋਈ।

ਹਿਕਾਯਤ ਛੇਵੰਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤ੍ਹਹ ॥

ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਦਿਲ ਕੁਸ਼ਾਇ ॥
ਰਜਾ ਬਖਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹ ਓ ਰਹਨਮਾਇ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦਾਵੰਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਬਖਸਦਾ ਹੈ । ਦਿਲ ਕੁਸ਼ਾਇ=ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ।
ਰਜਾ ਬਖਸ਼=ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਣ ਵਾਲਾ । ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹ=ਅੰਨ ਦਾਤਾ । ਰਹਨਮਾਇ=ਆਗੂ ।
ਅਰਥ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਉਂਦਾ ਹੈ,
ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹੀ ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ।੧।

ਨ ਫੌਜੇ ਨ ਫਰਸ਼ ਓ ਫੱਰ ਓ ਨਫੂਰ ॥
ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਜਾਹਿਰ ਜਹੂਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫਰਸ਼=ਗਲੀਚੇ । ਫੱਰ=ਪਦਾਰਥ । ਨਫੂਰ=ਨੈਕਰ । ਖੁਦਾਵੰਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਜਾਹਿਰ=
ਪ੍ਰਗਟ ।
ਅਰਥ—ਨਾ ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਹੈ, ਨਾ ਗਲੀਚੇ ਹਨ, ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਨੈਕਰ
ਹਨ । ਜੇਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚਾਹਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੀ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।੨।

ਹਿਕਾਯਤ ਬੁਨੀਦੇਮ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥
ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲਸਤ ਰੋਸ਼ਨ ਜਮੀਰ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਹਾਣੀ । ਬੁਨੀਦੇਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ । ਹੁਸਨਲ=ਖੂਬਸੂਰਤੀ ।
ਜਮਾਲਸਤ=ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ । ਰੋਸ਼ਨ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ । ਜਮੀਰ=ਅਕਲ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਅੰਗੜਜੇਬ ! ਇਕ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ
ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਕਲ ਵਾਲੀ ਸੀ ।੩।

ਵਜ਼ਾਂ ਕੈਸਰੋ ਸ਼ਾਹਿ ਰੂਮੀ ਕੁਲਾਹ ॥
ਦਰਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਸ਼ਮਸੋ ਬਰਖਸ਼ਿੰਦਹ ਮਾਹ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ । ਕੈਸਰੋ=ਚੱਕਰਵਰਤੀ । ਸ਼ਾਹਿ=ਗਾਜਾ । ਰੂਮੀ=ਰੂਮ ਦੇਸ ਦੀ । ਕੁਲਾਹ=
ਟੋਪੀ । ਦਰਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ । ਏ=ਵਾਂਗੂ । ਸ਼ਮਸੋ=ਸੂਰਜ । ਬਰਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ । ਮਾਹ=
ਚੰਦ੍ਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਰੂਮੀ ਟੋਪੀ ਵਾਲਾ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ । ਸੁਰਜ ਵਾਂਗ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਉਸਦਾ ਤੇਜ਼ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲਾ ਸੀ ।੪।

ਯਕੇ ਰੋਜ਼ ਰੈਸ਼ਨ ਬਰਾਮਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ॥ ਹਮਹ ਯੂਜ਼ ਅਜ਼ ਬਾਜ਼ ਬਹਰੀ ਹਜ਼ਾਰ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ ਰੋਜ਼=ਇਕ ਦਿਨ । ਰੈਸ਼ਨ=ਚਾਨਣ ਹੁੰਦੇ । ਰੋਜ਼ ਰੈਸ਼ਨ=ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਨਾਲ । ਬਰਾਮਦ=ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਯੂਜ਼=ਚਿਤਰਾ । ਅਜ਼=ਆਦਿਕ ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਦਿਨ ਚਾਨਣ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ । ਚਿੱਤ੍ਰਾ, ਬਾਜ ਤੇ ਬਹਿਰੀ ਆਦਿਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲਏ ।੫।

ਬ ਪਹਨ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਬ ਨਖਚੀਰ ਗਾਹ ॥ ਬਿਜ਼ਦ ਗੌਰ ਆਹੂ ਬਸੇ ਬੇਰ ਬਾਹ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਪਹਨ=ਉਜਾੜ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਨਖਚੀਰ ਗਾਹ=ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਾਹ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ । ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੇ । ਗੌਰ=ਗੌਰਖਰ, ਰੋਝ । ਆਹੂ=ਹਰਨ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤ । ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜਾ ।

ਅਰਥ—ਉਜਾੜ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਾਹ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ । ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੋਝ, ਹਰਨ ਅਤੇ ਬੇਰ ਵੀ ਮਾਰ ਗਏ ।੬।

ਦਿਗਰ ਸ਼ਾਹਿ ਮਗਾਰਬ ਦਰ ਆਮਦ ਦਲੇਰ ॥ ਚੋ ਰਖਬਿੰਦਹ ਮਾਹੋ ਚੁ ਗੁਰਿੰਦਹ ਬੇਰ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਸ਼ਾਹਿ=ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜਾ । ਮਗਾਰਬ=ਲਹਿੰਦਾ, ਪੱਛਮ । ਦਰ ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਚੋ=ਵਾਂਗੂ । ਰਖਬਿੰਦਹ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ । ਮਾਹੋ=ਚੰਦਰਮਾ । ਗੁਰਿੰਦਹ=ਗਰਜਨਾ ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਹੋਰ ਪੱਛਮ ਦਾ ਦਲੇਰ ਰਾਜਾ ਆਇਆ । ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬੇਰ ਵਾਂਗੂ ਗਰਜਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ।੭।

ਦੋ ਸ਼ਾਹ ਦਰਾਮਦ ਬ ਯਕ ਜਾਇ ਸਖਤ ॥ ਕਿਰਾ ਤੇਗ ਯਾਰੀ ਦਿਹਦ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੋ ਸ਼ਾਹ=ਦੋ ਰਾਜੇ । ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ । ਸਖਤ=ਤੰਗ, ਅੱਖੀ, ਕਠੋਰ । ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਨੂੰ । ਯਾਰੀ=ਸਹਾਇਤਾ, ਮਦਦ । ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇਗੀ । ਨੇਕ ਬਖਤ=ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਦੋਵੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਕ ਤੰਗ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਆ ਗਏ । ਕਿਸ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵੇਗੀ ? ।੮।

ਕਿਰਾ ਰੋਜ਼ਿ ਇਕਬਾਲ ਯਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥ ਕਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਕਿਰਾ ਕਾਮਗਾਰੀ ਦਿਹਦ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਦਾ । ਰੋਜ਼ਿ=ਦਿਨ । ਇਕਬਾਲ=ਤੇਜ-ਪ੍ਰਤਾਪ, ਵਾਧਾ । ਯਾਰੀ=ਸਹਾਇਤਾ, ਮਦਦ । ਯਜ਼ਦਾਂ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ । ਕਾਮਗਾਰੀ=ਜਿੱਤ, ਫਤਹ । ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ ।

ਅਰਥ—ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ ਦਿਨ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ? ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਫਤਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।੯।

ਬ ਜੁੰਬਸ਼ ਬਰਾਮਦ ਦੋ ਸ਼ਾਹਿ ਦਲੇਰ ॥ ਕਿ ਬਰ ਆਹੂ ਏ ਯਕ ਬਰਾਮਦ ਦੋ ਸ਼ੇਰ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁੰਬਸ਼=ਦਿਲ ਦਾ ਜੋਸ਼, ਗੁਸੇ ਦਾ ਵੇਗ । ਆਹੂ=ਹਰਨ । ਬਰਾਮਦ=ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਦੋਵੇਂ ਬਹਾਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ । ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਹਰਨ ਉਤੇ ਦੋ ਸ਼ੇਰ ਹੱਲਾ ਕਰ ਕੇ ਆ ਪਏ ਹਨ ।੧੦।

ਬ ਗੁਰਰੀਦਨ ਆਮਦ ਦੋ ਅਬਰੇ ਸਿਯਾਹ ॥ ਸਨਾਨਿ ਬਿਅੰਦਾਖਤ ਨੇਜ਼ਾ ਚੋ ਕਾਹ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰਰੀਦਨ=ਗਰਜਨ । ਆਮਦ=ਆਏ । ਅਬਰੇ=ਬੱਦਲ । ਸਿਯਾਹ=ਕਾਲਾ । ਸਨਾਨਿ=ਬਰਛੇ ਦਾ ਫਲ । ਬਿਅੰਦਾਖਤ=ਸੁਟਿਆ । ਕਾਹ=ਘਾਹ ।

ਅਰਥ—ਦੋ ਕਾਲੇ ਬੱਦਲ ਗਰਜਦੇ ਆ ਗਏ । ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਪੂਲੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਬਰਛੇ ਦੇ ਫਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਤੇ ਸੁਟੇ ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ ਬਰਛਿਆਂ ਦੇ ਵਾਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ।੧੧।

ਚੁਨਾਂ ਤੀਰ ਬਾਰਾਨਿ ਪੱਰਾ ਸ਼ੁਦਹ ॥ ਜ਼ਮੀ ਆਸਮਾਂ ਪੁਰ ਜ਼ਿ ਕਰਗਾਬ ਸ਼ੁਦਹ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾਂ=ਅਜੇਹੀ । ਬਾਰਾਨਿ=ਬਾਰਸ । ਪੱਰਾ=ਉੱਡਣ ਵਾਲੇ । ਸ਼ੁਦਹ=ਹੋਈ । ਜ਼ਮੀ=ਧਰਤੀ । ਆਸਮਾਂ=ਆਕਾਸ਼, ਅਸਮਾਨ । ਪੁਰ ਜ਼ਿ=ਭਰ ਗਿਆ । ਕਰਗਾਬ=ਗਿਰਝਾਂ ।

ਅਰਥ—ਉੱਡਣ ਵਾਲੇ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਬਾਰਸ ਹੋਈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਗਿਰਝਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ।੧੨।

ਚਕਾ ਚੱਕ ਬਰਖਾਮਤ ਨੋਕਿ ਸਨਾਂ ॥ ਯਕੇ ਰੁਸਤਖੇਜ਼ ਅਜ਼ ਬਰਾਮਦ ਜਹਾਂ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਕਾ ਚੱਕ=ਘਚਾ ਘੱਚ । ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠੀ । ਨੌਕਿ ਸਨਾਂ=ਬਰਛੇ ਦੀ ਨੌਕ ।
ਤੁਸਤਖੇਜ਼=ਪਰਲੋ । ਬਰਾਮਦ=ਨਿਕਲੀ । ਜਹਾਂ=ਸੰਸਾਰ ।

ਅਰਥ—ਬਰਛਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਾਂ ਨਾਲ ਘਚਾ ਘੱਚ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਠੀ । ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਲੋ
ਜਿਹੀ ਆ ਗਈ । ੧੩। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੯]

ਚੋ ਸੂਰਿ ਸਰਾਫੀਲ ਦਮ ਮੇਜ਼ਦਹ ॥ ਕਿ ਰੋਜ਼ੇ ਕਿਆਮਤ ਬਹਮ ਮੇਜ਼ਦਹ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਵਾਂਗੂੰ । ਸੂਰਿ=ਤੁਰੀ । ਸਰਾਫੀਲ=ਅਸ਼ਰਫਾਈਲ । (ਚਾਰ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ
ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ‘ਤੁਰੀ’ ਵਜਾਏਗਾ ਤੇ ਮਰਦੇ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਖਲੋਣਗੇ) ।
ਦਮ=ਅਵਾਜ਼ । ਮੇਜ਼ਦਹ=ਮਾਰਦੇ ਹਨ । ਰੋਜ਼ੇ ਕਿਆਮਤ=ਪਰਲੋ ਦੇ ਦਿਨ । ਬਹਮ=ਆਪੋ ਵਿਚ । ਮੇਜ਼ਦਹ=
ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ—ਅਸ਼ਰਫਾਈਲ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਤੁਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸੂਰਮੇ ਲਲਕਾਰਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ
ਗਜ਼ੇ ਹੀ ਪਰਲੋ ਦੇ ਦਿਨ, ਆਪੋ ਵਿਚ ਟਕਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਬਹਿਸਤ ਦੇ ਸੁਖ ਵਾਸਤੇ ਆਪੋ ਵਿਚ
ਲੜਦੇ ਹਨ । ੧੪।

ਗੁਰਜਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਬ ਅਰਬੀ ਸਪਾਹ ॥ ਬਗਾਲਿਬ ਦਰਾਮਦ ਹਮਾਂ ਗਰਬ ਸ਼ਾਹ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰਜਸ਼=ਭਾਂਜ । ਦਰਾਮਦ=ਆ ਗਈ । ਅਰਬੀ=ਅਰਬ ਦੇਸ ਦੀ । ਸਪਾਹ=ਫੌਜ ।
ਬਗਾਲਿਬ=ਪ੍ਰਬਲ, ਜਿੱਤ ਲਈ । ਗਰਬ=ਮਗਰਬ, ਪੱਛਮ ।

ਅਰਥ—ਅੰਤ ਅਰਬ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਭਾਜੜ ਪੈ ਗਈ । ਪੱਛਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਿੱਤ ਗਿਆ । ੧੫।

ਕਿ ਤਨਹਾ ਬਿਆਂਦ ਅਸਤ ਸ਼ਾਹਿ ਅਰਬ ॥ ਬ ਵਕਤਿ ਚੋ ਪੇਸ਼ੀਨ ਸ਼ਮਸ ਚੁੰ ਗਰਬ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਨਹਾ=ਇਕੋ ਇਕ, ਇਕੱਲਾ । ਬਿਆਂਦ=ਹੋ ਗਿਆ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ ।
ਚੋ=ਜਦ । ਪੇਸ਼ੀਨ=ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਂ, ਸੰਧਯਾ । ਸ਼ਮਸ=ਸੂਰਜ । ਗਰਬ=ਛਿਪ ਗਿਆ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅਰਬ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ । ਜਦ ਤ੍ਰਿਕਾਲਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ
ਤੇ ਸੂਰਜ ਛਿਪ ਗਿਆ । ੧੬।

ਚੋ ਤਾਬਸ਼ ਨ ਮਾਨਦ ਸ਼ਵਦ ਦਸਤਗੀਰ ॥ ਚੋ ਦੁਜਦੇ ਸ਼ਵਦ ਵਕਤਿ ਸ਼ਬ ਰਾ ਅਸੀਰ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦ । ਤਾਬਸ਼=ਗਰਮੀ, ਤਾਕਤ । ਸ਼=ਉਸ । ਨ ਮਾਨਦ=ਨਾ ਰਹੀ । ਸ਼ਵਦ=ਹੋ
ਗਿਆ । ਦਸਤਗੀਰ=ਕੈਦੀ । ਦੁਜਦੇ=ਚੋਰ । ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇ । ਸ਼ਬ=ਰਾਤ । ਅਸੀਰ=ਕੈਦੀ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਨਾ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੈਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੌਰੀ ਭੱਜਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲਿਆ, ਤਦ ਉਹ ਕੈਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੬।

ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਬੁਰਦੰਦ ਸ਼ਾਹ ਨਿਜਦਿ ਸ਼ਾਹ ॥ ਚੁ ਮਾਹ ਅਫਗਾਨੋ ਹਮਚੋ ਬੁਰਦੰਦ ਮਾਹ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਬੁਰਦੰਦ=ਲੈ ਗਏ। ਨਿਜਦਿ=ਨੇੜੇ, ਕੋਲ। ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਮਾਹ ਅਫਗਾਨੋ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਡੇਗਨ ਵਾਲਾ। ਬੁਰਦੰਦ=ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਹ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਹੂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੧੯।

ਬਖਾਨਹ ਖਬਰ ਆਮਦਹ ਸ਼ਾਹ ਬਸਤ ॥ ਹਮਹ ਕਾਰ ਦੁਜਦੀ ਵ ਮਰਦੀ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿੱਚ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਆਮਦਹ=ਆ ਗਈ। ਬਸਤ=ਫੜਿਆ ਗਿਆ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਕਾਰ=ਕੰਮ, ਤਰੀਕੇ। ਦੁਜਦੀ=ਚੌਰੀ। ਵ=ਅਤੇ। ਮਰਦੀ=ਬਹਾਦਰੀ। ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ=ਲੰਘ ਗਏ।

ਅਰਥ—ਘਰ ਵਿਚ ਖਬਰ ਆ ਗਈ (ਕਿ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਚੌਰੀ ਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੧੯।

ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ ਮਜਲਿਸ ਜ਼ ਦਾਨਾਇ ਦਿਲ ॥ ਸੁਖਨ ਰਾਂਦ ਪਿਨਹਾਂ ਵਜ਼ਾਂ ਸ਼ਹ ਖਜ਼ਲ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠੇ। ਮਜਲਿਸ=ਸਭਾ। ਦਾਨਾਇ ਦਿਲ=ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ, ਬੁਧੀਮਾਨ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਰਾਂਦ=ਚਲਾਈ। ਪਿਨਹਾਂ=ਗੁਪਤ, ਲਾ-ਪਤਾ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਖਜ਼ਲ=ਲੱਜਾਵਾਨ।

ਅਰਥ—ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜੁੜ ਬੈਠੇ ਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਲਾ-ਪਤਾ ਹੋਏ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲਾਈ ਭਾਵ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੈਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ੨੦।

ਚੋ ਬਿਸ਼ੁਨੀਦ ਈਂ ਖਬਰ ਦੁਖਤਰ ਵਜ਼ੀਰ ॥ ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਜੁਸਤੰਦ ਤੀਰ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦੋਂ। ਬਿਸ਼ੁਨੀਦ=ਸੁਣੀ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ। ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ=ਤਲਵਾਰ। ਜੁਸਤੰਦ=ਲੱਭ ਲਏ।

ਅਰਥ—ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਖਬਰ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਤੇ ਤੀਰ ਲੱਭ ਲਏ। ੨੧।

ਬਿਪੇਸ਼ੀਦ ਜ਼ਰ ਬਛਤ ਰੁਮੀ ਕਬਾਇ ॥ ਬਜੀਂ ਬਰ ਨਸ਼ਸਤੋ ਬਿਆਮਦ ਬਜਾਇ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਪੇਸ਼ੀਦ=ਪਹਿਣ ਲਈ । ਜ਼ਰ ਬਛਤ=ਸੁਨਹਿਰੀ । ਰੁਮੀ ਕਬਾਇ=ਰੂਮ ਦੇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ । ਕਬਾਇ=ਚੋਗਾ । ਬ-ਜੀਂ=ਜੀਨ, ਕਾਠੀ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਨਸ਼ਸਤੋ=ਬੈਠੀ । ਬਿਆਮਦ=ਆਈ । ਬ-ਜਾਇ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਰੂਮ ਦੇਸ ਦੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਣ ਲਈ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਆ ਗਈ । ੨੨ ।

ਰਵਾਂ ਸ਼ੁਦ ਸੂਏ ਸ਼ਾਹਿ ਮਗਰਿਬ ਚੋ ਬਾਦ ॥ ਕਮਾਨੇ ਕਿਯਾਨੀ ਬਤਰਕਸ਼ ਨਿਹਾਦ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਸ਼ੁਦ=ਤੁਰ ਪਈ । ਸੂਏ=ਵੱਲ । ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਮਗਰਿਬ=ਲਹਿੰਦਾ ਦੇਸ । ਬਾਦ=ਹਵਾ । ਕਮਾਨੇ=ਕਮਾਨ । ਤਰਕਸ਼=ਭੱਥਾ । ਨਿਹਾਦ=ਰੱਖਿਆ ।

ਅਰਥ—ਪੱਛਮ ਦੇਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲ ਹਵਾ ਵਾਂਗੂ ਤੁਰ ਪਈ । ‘ਕੈਅ’ ਖਾਨਦਾਨ ਵਾਲੀ ਕਮਾਨ ਤੇ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭੱਥਾ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਰੱਖਿਆ । ੨੩ ।

ਬਪੇਸ਼ੇ ਸ਼ਾਹਿ ਮਗਰਿਬ ਆਮਦ ਦਲੇਰ ॥ ਚੁ ਗੁਰਰਿੰਦਾ ਅਬਰੋ ਚੋ ਦਰਰਿੰਦਹ ਸ਼ੇਰ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਪੇਸ਼ੇ=ਸਾਹਮਣੇ । ਆਮਦ=ਆ ਗਈ । ਗੁਰਰਿੰਦਾ=ਗਰਜਨ ਵਾਲਾ । ਅਬਰੋ=ਬੱਦਲ । ਚੋ=ਵਾਂਗੂ । ਦਰਰਿੰਦਹ=ਵੱਡ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਪੱਛਮ ਦੇਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਾਹਮਣੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਆ ਗਈ । ਗਰਜਨ ਵਾਲੇ ਬੱਦਲ ਤੇ ਵੱਡ ਖਾਣੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ । ੨੪ ।

ਦੁਆ ਕਰਦ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹਿ ਆਜ਼ਾਦ ਬਖਤ ॥ ਸਜ਼ਾਵਾਰਿ ਦੈਹੀਮ ਓ ਸ਼ਾਯਾਨਿ ਤਖਤ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੁਆ ਕਰਦ=ਸਲਾਮੀ ਕੀਤੀ । ਆਜ਼ਾਦ ਬਖਤ=ਉੱਤਮ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ । ਸਜ਼ਾਵਾਰਿ=ਯੋਗ, ਲਾਇਕ । ਦੈਹੀਮ=ਛੜ । ਸ਼ਾਯਾਨਿ=ਯੋਗ ।

ਅਰਥ—ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਲਾਮੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੋ ਉੱਤਮ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ! (ਤੁੰ) ਛੜ-ਚੌਰ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈਂ । ੨੫ ।

ਮਰਾ ਕਾਹੀਆਂ ਆਮਦ ਅਜ਼ ਬਹਰਿ ਕਾਹ ॥ ਦੋ ਸਿਹ ਸਦ ਸਵਾਰੋ ਯਕ ਅਜ਼ ਸ਼ਕਲਿ ਸ਼ਾਹ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੇਰੇ । ਕਾਹੀਆਂ=ਘਾਹੀ । ਆਸਦ=ਆਏ । ਅਜ਼ ਬਹਰਿ=ਵਾਸਤੇ । ਕਾਹ=ਘਾਹ । ਦੋ ਸਿਹ ਸਦ=ਦੋ ਤਿੰਨ ਸੌ । ਸ਼ਕਲਿ ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ।

ਅਰਥ—ਮੇਰੇ ਘਾਹੀ ਘਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਸਨ । ਦੋ ਤਿੰਨ ਸੌ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਸਵਾਰ ਸਨ, ਇਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਰਗੀ ਹੈ । ੨੬।

ਕਿ ਬਿਹਤਰ ਹਮਾਂ ਅਸਤ ਆਂ ਰਾ ਬਿਦਿਹ ॥ ਵਗਰਨਹ ਖੁਦਸ਼ ਮੌਤ ਬਰ ਸਰ ਬਿਨਿਹ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਬਿਹਤਰ=ਚੰਗਾ । ਹਮਾਂ=ਉਹੀ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਆਂ ਰਾ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ । ਬਿਦਿਹ=ਮੌਜ਼ ਦਿਓ । ਵਗਰਨਹ=ਨਹੀਂ ਤਾਂ । ਖੁਦਸ਼=ਆਪਣੀ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਸਰ=ਸਿਰ । ਬਿਨਿਹ=ਵੇਖੋ, ਰਖੋ ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜ਼ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਏਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਸਿਰ ਉਤੇ ਵੇਖ ਲਵੋ । ੨੭।

ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਜ਼ ਮਨ ਸ਼ਾਹ ਗਰ ਈਂ ਸੁਖਨ ॥ ਹਮਾਨਾ ਤੁਰਾ ਬੇਖ ਬਰਕੰਦ ਬੁਨ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦ ਈਂ=ਸੁਣ ਲਈ । ਜ਼ ਮਨ=ਮੈਥੋਂ । ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਗੱਲ । ਹਮਾਨਾ=ਸਚਮੁਚ । ਤੁਰਾ ਬੇਖ=ਤੇਰੀ ਜੜ੍ਹ । ਬਰਕੰਦ=ਪੁਟ ਸੁਟੇਰਾ । ਬੁਨ=ਮੂਲ, ਮੁਢ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ । ਤਾਂ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਤੇਰੀ ਜੜ੍ਹ ਮੁਢ ਤੋਂ ਪੁਟ ਸੁਟੇਰਾ । ੨੮।

ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਸ਼ਾਹ ਫੌਲਾਦ ਤਨ ॥ ਬਿ ਲਰਜ਼ੀਦ ਬਰ ਖੁਦ ਚੋ ਬਰਗੇ ਸਮਨ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦ=ਸੁਣਿਆ । ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਬਚਨ । ਫੌਲਾਦ=ਲੋਹਾ । ਤਨ=ਸਰੀਰ । ਬਿ ਲਰਜ਼ੀਦ=ਕੰਬ ਗਿਆ । ਬਰ ਖੁਦ=ਆਪਣੇ ਆਪ । ਚੋ=ਵਾਂਗੂ । ਬਰਗੇ=ਪੱਤਾ । ਸਮਨ=ਚੰਬੇਲੀ ।

ਅਰਥ—ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ । ਚੰਬੇਲੀ ਦੇ ਪਤੇ ਵਾਂਗੂ ਆਪਣੀ ਬਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪਿਆ । ੨੯।

ਚੁਨਾ ਜੰਗ ਕਰਦੰਦ ਈਂ ਕਾਹੀਆਂ ॥ ਨ ਦਾਨਮ ਮਗਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਸ਼ਦ ਜਵਾਂ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ । ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤਾ ਹੈ । ਈਂ=ਇਨ੍ਹਾਂ । ਕਾਹੀਆਂ=ਘਾਹੀਆਂ । ਨ ਦਾਨਮ=ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਮਗਰ=ਭਾਵੇਂ । ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਬਾਸ਼ਦ=ਹੋਵੇਗਾ । ਜਵਾਂ=ਸੂਰਬੀਰ ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਨ ਵਿਚ ਸੇਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਾਹੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੂਰਬੀਰ ਹੋਵੇਗਾ। ੩੦

ਨ ਦਾਨਮ ਮਗਰ ਸ਼ਾਹ ਹਸਤਸ਼ ਜਵਾਂ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਗੀਰਦ ਜਿ ਮਾਯੰਦਰਾਂ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨ ਦਾਨਮ=ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਕਸੇ=ਕੋਈ। ਮਗਰ=ਜੇਕਰ, ਭਾਵੇਂ। ਹਸਤਸ਼=ਹੈ। ਸ਼=ਉਹਨਾਂ। ਜਵਾਂ=ਯੋਧਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਬਗੀਰਦ=ਫੜ ਲਵੇ। ਜਿ=ਤੋਂ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਏਨਾ ਜਵਾਨ ਹੈ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਮਾਯੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਫੜ ਲਿਆਵੇ। ੩੧।

ਜਿ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਏ ਸ਼ਾਹ ਵਜੀਰਾਂ ਬਿਖਾਂਦ ॥ ਸੁਖਨਹਾਏ ਪੇਸ਼ੀਦਹ ਬਾ ਓ ਬਿਰਾਂਦ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੇਸ਼ੀਨਹ=ਸਾਹਮਣੇ। ਏ=ਦੇ। ਬਿਖਾਂਦ=ਬੁਲਾ ਲਏ। ਸੁਖਨਹਾਏ=ਗੱਲਾ। ਪੇਸ਼ੀਦਹ=ਗੁਪਤ, ਲੁਕਵੀਆਂ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਓ=ਉਹਨਾਂ। ਰਾਂਦ=ਤੌਰੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਜੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਗੁਪਤ ਗੱਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਤੌਰ ਦਿਤੀਆਂ। ੩੨।

ਤੁ ਦੀਦੀ ਚੁਨਾਂ ਕਾਹੀਆਂ ਜੰਗ ਕਰਦ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਮੁਲਕ ਯਜ਼ਦਾਂ ਬਰਾਫੁਰਦ ਗਰਦ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ ਦੀਦੀ=ਤੁਸਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਚੁਨਾਂ=ਅਜਿਹਾ। ਕਾਹੀਆਂ=ਘਸਿਆਰਿਆ। ਕਰਦ=ਕੀਤਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਮੁਲਕਿ=ਦੇਸ ਦੀ। ਯਜ਼ਦਾਂ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਬਰਾਫੁਰਦ=ਲੈ ਆਂਦਾ। ਗਰਦ=ਖਾਕ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਵਜੀਰੋ! ਤੁਸਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, (ਜੋ ਇਹਨਾਂ) ਘਾਹੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਖਾਕ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਭਾਵ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੩੩।

ਮੁਬਾਦਾ ਕੁਨਦ ਤਾਖਤ ਬਰ ਮੁਲਕ ਸਖਤ ॥ ਦਿਹਮ ਕਾਹੀਆਂ ਰਾ ਅਜ਼ਾਂ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੁਬਾਦਾ=ਰੱਬ ਨਾ। ਕੁਨਦ=ਕਰੇ। ਤਾਖਤ=ਚੜ੍ਹਾਈ। ਬਰ ਮੁਲਕ=ਦੇਸ ਉਤੇ। ਸਖਤ=ਤੰਗ। ਦਿਹਮ=ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਨੂੰ। ਨੇਕ ਬਖਤ=ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਰੱਬ ਨਾ ਕਰੇ, ਜੇਕਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਦੇਸ ਉਤੇ ਤੰਗੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਘਾਹੀ ਮੌਜ ਦੇਵਾਂ। ੩੪।

ਹਮਾਂ ਸ਼ਾਹ ਮਹਬੂਸੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਖੂਂਦ ॥ ਹਵਾਲਹ ਨਮੂਦਸ਼ ਕਿ ਓ ਰਾ ਨਿਸ਼ਾਂਦ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ=ਤੁਰੰਤ, ਝੱਟ ਪਟ। ਮਹਬੂਸੀਆਂ=ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਇਆਂ। ਪੇਸ਼=ਕੋਲ। ਖੂਂਦ=ਬੁਲਾਇਆ। ਹਵਾਲਹ=ਸੌਂਪਣਾ। ਨਮੂਦ=ਕੀਤੇ। ਸ਼=ਉਸ। ਕਿ=ਜੋ ਅਤੇ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਨਿਸ਼ਾਂਦ=ਬਿਠਾਇਆ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਘਾਹੀਆਂ) ਨੂੰ ਝੱਟ ਪਟ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਿਠਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ੩੫।

ਤੋ ਆਜ਼ਾਦ ਗਸ਼ਤੀ ਅਜੜੀਂ ਸਹਿਲ ਚੀਜ਼ ॥ ਬਿਗੀਰ ਐ ਬਰਾਦਰ ਤੁ ਅਜ਼ ਜਾਂ ਅਜੜੀਜ਼ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੋ=ਤੂੰ। ਆਜ਼ਾਦ=ਵਿਹਲਾ। ਗਸ਼ਤੀ=ਹੋ ਗਿਆ। ਅਜੜੀਂ=ਇਸ ਤੋਂ। ਸਹਿਲ=ਸੁਖੱਲਾ, ਸੌਖਾ, ਸਹਿਜੇ ਹੀ। ਚੀਜ਼=ਕੰਮ। ਬਿਗੀਰ=ਫੜ। ਐ=ਹੋ। ਬਰਾਦਰ=ਭਰਾ, ਭਾਈ। ਅਜ਼=ਨਾਲੋਂ। ਜਾਂ=ਜਾਨ। ਅਜੜੀਜ਼=ਪਿਆਰਾ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੋ ਭਾਈ! ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ, ਤੂੰ (ਮੈਨੂੰ) ਜਾਨ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ੩੬।

ਜਨੇ ਪੇਚ ਦਸਤਾਰ ਰਸਤਾਰ ਰਾ ਤਾਬ ਦਾਦ ॥ ਦਿਗਰ ਦਸਤ ਬਰ ਮੁਸ਼ਤਿ ਤੇਗਾਬ ਨਿਹਾਦ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਨੇ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ। ਪੇਚ=ਪੱਗ ਦੇ ਲਪੇਟ। ਦਸਤਾਰ=ਪੱਗ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਤਾਬ ਦਾਦ=ਸਵਾਰ ਲਿਆ। ਦਿਗਰ=ਦੂਜਾ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਮੁਸ਼ਤਿ=ਮੁਠੀ, ਕਬਜ਼ਾ। ਤੇਗਾ=ਤਲਵਾਰ। ਸ਼=ਉਸ। ਨਿਹਾਦ=ਰਖਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ (ਇਕ ਹੱਥ ਨਾਲ) ਪੱਗ ਦੇ ਪੇਚ ਨੂੰ ਘੁਟ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਭਾਵ ਸਵਾਰ ਲਿਆ। ਦੂਜਾ ਹੱਥ ਉਸ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਉਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ੩੭। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੦]

ਬਿਜ਼ਦ ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ ਬ ਹਰ ਚਾਰ ਚਾਰ ॥ ਵ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਐ ਬੇਖਬਰ ਬੇਮੁਹਾਰ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੇ। ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ=ਚਾਬਕ। ਬ ਹਰ=ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ। ਵ=ਅਤੇ। ਗੁਫਤਹ=ਕਿਹਾ। ਬੇ ਖਬਰ=ਬਿਨ ਪਤਾ, ਲਾ-ਪਤਾ।

ਅਰਥ—ਚਾਰ ਚਾਰ ਕੋਰੜੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਕਿਹਾ-ਹੇ ਬੇ-ਅਕਲੋ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ? ੩੮।

**ਕਿ ਆਮਦ ਦਰੀਂ ਜਾ ਵਜ਼ਾਂ ਕਾਹ ਨੇਸਤ ॥
ਕਿ ਏਜ਼ਦ ਗਵਾਹ ਅਸਤ ਯਜ਼ਦਾਂ ਯਕੇਸਤ ॥੩੯॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਮਦ=ਆਏ। ਦਰੀਂ ਜਾ=ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਥੇ। ਕਾਹ=ਘਾਹ। ਨੇਸਤ=ਨਹੀਂ ਹੈ। ਏਜ਼ਦ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਯਜ਼ਦਾਂ=ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ। ਯਕੇਸਤ=ਇਕ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਹੋ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਘਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਇਕ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮੇਰਾ ਗਵਾਹ ਹੈ।੩੯।

**ਦਰੋਗੇ ਮਰਾ ਬਰ ਗਫੂਰੇ ਗਵਾਹ ਅਸਤ ॥
ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਮਾਰਾ ਪਨਾਹਿ ਖੁਦਾ ਅਸਤ ॥੪੦॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੋਗੇ=ਝੂਠ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਗਫੂਰੇ=ਖਿਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਬਿਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਪਨਾਹ=ਆਸਰਾ, ਓਟ। ਖੁਦਾ ਅਸਤ=ਖੁਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਮੇਰਾ ਓਟ ਤੇ ਆਸਰਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਖਿਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਗਵਾਹ ਹੈ।੪੦।

**ਰਿਹਾਈ ਦਿਹਦ ਖੁਦ ਖੁਦਾਵੰਦਿ ਤਖਤ ॥
ਬਿਦਾ ਗਸਤ ਜਾਂ ਮੰਜ਼ਲੇ ਜਾਗਿ ਸਖਤ ॥੪੧॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਿਹਾਈ=ਛੁਟਕਾਰਾ। ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਖੁਦ=ਆਪਣੇ। ਖੁਦਾਵੰਦ=ਮਾਲਕ। ਤਖਤ=ਰਾਜਗੱਦੀ। ਬਿਦਾ=ਵਿਦੈਰੀ। ਗਸਤ=ਹੋਈ। ਜਾਂ ਮੰਜ਼ਲੇ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ। ਜਾਗਿ=ਸਖਤ=ਕਠੋਰ ਜਗ੍ਹਾ।

ਅਰਥ—ਰਾਜਗੱਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਐਖੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਈ।੪੧।

**ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰੇ ਸਬਜ਼ ਪਾਨ ॥
ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਉਰ ਅਸਤ ਜਾਹਿਰ ਜਹਾਨ ॥੪੨॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਿਹ=ਦੇਰੋ। ਸਾਕੀਆ=ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਸਾਗਰੇ=ਪਿਆਲਾ, ਕਟੋਰਾ। ਸਬਜ਼ ਪਾਨ=ਹਰਾ ਰੰਗ। ਸ਼ਉਰ=ਸਮਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ। ਜੋ ਮਾਲਕ ਸਮਝ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।੪੨।

**ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਜਾਮ ਫੀਰੋਜ਼ਹ ਰੰਗ ॥
ਕਿ ਦਰ ਵਕਤਿ ਸ਼ਬ ਚੁੰ ਖੁਸ਼ੇ ਰੌਜੇ ਜੰਗ ॥੪੩॥੬॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਮ=ਪਿਆਲਾ। ਫੀਰੋਜ਼ਹ=ਨੀਮ ਸਬਜ਼। ਸ਼ਬ=ਰਾਤ। ਖੁਸੇ=ਆਨੰਦ। ਰੋਜ਼=ਦਿਨ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਫੀਰੋਜ਼ੀ ਰੰਗ ਦਾ ਭਾਵ ਹਗੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪਿਆਲਾ ਦਿਓ। ਜੋ ਰਾਤ ਦੇ ਵੇਲੇ ਵਿਚ ਤੇ ਜੁਧ ਦੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧੪੩।

ਛੇਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ।

ਹਿਕਾਯਤ ਸਤਵੀਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਬੇਸੂਮਾਰ ॥

ਕਿ ਜਾਹਿਰ ਜ਼ਹੂਰ ਅਸਤ ਸਾਹਿਬ ਦਿਯਾਰ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦਾਵੰਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਬੇਸੂਮਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ। ਕਿ=ਜੋ। ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ। ਜ਼ਹੂਰ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ। ਦਿਯਾਰ=ਦੇਸ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਣਗਿਣਤ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ੧।

ਤਬੀਅਤ ਬਹਾਲ ਅਸਤ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ॥

ਚਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲੋ ਫਜ਼ੀਲਤ ਕਮਾਲ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਬੀਅਤ=ਚਿੱਤ, ਹਾਲਾਤ। ਬਹਾਲ=ਟਿਕਾਣੇ ਉਤੇ। ਹੁਸਨਲ=ਸਰੂਪ। ਜਮਾਲ=ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ। ਫਜ਼ੀਲਤ=ਅਕਲ, ਬੁਧੀ। ਕਮਾਲ=ਬੇਹਦ ਸੰਪੂਰਨ।

ਅਰਥ—ਚਿੱਤ ਟਿਕਾਣੇ ਉਤੇ, ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਦਾ ਜਲਵਾ ਰੌਸ਼ਨ ਹੈ। ਜੋ ਸਰੂਪ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਕਲ ਪੂਰਨ ਹੈ। ੨।

ਕਿ ਅਸਫੰਦ ਯਾਰ ਅਜ਼ ਜਹਾਂ ਰਖਤ ਬੁਰਦ ॥

ਨਸਥ ਨਾਮਹ ਏ ਖੁਦ ਬ ਬਹਮਨ ਸਪੁਰਦ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜਦੋਂ। ਅਜ਼=ਤੌਂ। ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ। ਰਖਤ=ਸਾਜ ਸਾਮਾਨ। ਬੁਰਦ=ਲੈ ਗਿਆ। ਨਸਥ ਨਾਮਹ=ਰਾਜ ਗੱਦੀ। ਖੁਦ=ਆਪ। ਸਪੁਰਦ=ਸੌਂਪਣਾ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਅਸਫੰਦ ਯਾਰ ਜਹਾਨ ਤੌਂ ਸਾਜੇ-ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ‘ਬਹਮਨ’ ਨਾਮੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਗਿਆ। ੩।

ਅਜਾਂ ਦੁਖਤਰੇ ਹਮਚੁ ਪਰ ਹੁਮਾਇ ॥ ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲਸਤ ਦੌਲਤ ਫਿਜਾਇ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜਾਂ=ਉਸ ਦੀ । ਦੁਖਤਰੇ=ਲੜਕੀ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਪਰ=ਖੰਬ । ਹੁਮਾਇ=ਹੁਮਾਉ ਪੰਛੀ । ਜਮਾਲਸਤ=ਮਹਾਨ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੈ । ਫਿਜਾਇ=ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਬਹਮਨ ਦੀ ਇਕ ਲੜਕੀ, ਹੁਮਾਉ ਪੰਛੀ ਦੇ ਖੰਬ ਵਰਗੀ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਤੇ ਵੱਡੇ ਉੱਤਮ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵਾਲੀ ਸੀ ।੪।

ਚੁ ਬਹਮਨ ਸ਼ੁਦੋ ਜੀਂ ਜਹਾਂ ਬੁਰਦਾ ਰਖਤ ॥ ਬ ਦੁਖਤਰ ਸਪੁਰਦੰਦ ਆਂ ਤਾਜ ਤਖਤ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੋਂ । ਸ਼ੁਦੋ=ਚਲਾ ਗਿਆ । ਜੀਂ=ਇਸ । ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ । ਬੁਰਦਾ ਰਖਤ=ਸਾਜ-ਸਾਮਾਨ । ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ । ਸਪੁਰਦੰਦ=ਦੇ ਦਿਤਾ । ਤਾਜ ਤਖਤ=ਰਾਜ ਗੱਦੀ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ‘ਬਹਮਨ’ ਵੀ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਸਾਜ ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਭਾਵ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ ।ਪਾ।

ਨਸ਼ਸਤੰਦ ਬਰ ਤਖਤ ਰੂਮੀ ਹੁਮਾਇ ॥ ਕਿ ਬੁਸਤਾਂ ਬਹਾਰ ਅਸਤ ਸੂਰਤ ਫਿਜਾਇ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠੀ । ਬਰ=ਉਤੇ । ਤਖਤ=ਰਾਜ-ਗੱਦੀ । ਰੂਮੀ=ਰੂਮ ਦੀ । ਹੁਮਾਇ=ਹੁਮਾਉ ਪੰਛੀ ਵਰਗੀ । ਬੁਸਤਾਂ=ਬਾਗ । ਬਹਾਰ=ਬਸੰਤ ਰੁਤ । ਸੂਰਤ=ਸਰੂਪ । ਫਿਜਾਇ=ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਹੁਮਾਉ ਪੰਛੀ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰ ਭਾਵ ਮਨ-ਬਾਂਡਤ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਰੂਮ ਦੀ ਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬੈਠੀ ਜੋ ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ।੬।

ਚੁ ਬਿਗੁਜ਼ਸਤ ਬਰ ਵੈ ਜ਼ ਦਹ ਸਾਲ ਚਾਰ ॥ ਕਿ ਪੈਦਾ ਸ਼ੁਦਹ ਸਬਜ਼ਹ ਏ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਬਿਗੁਜ਼ਸਤ=ਬੀਤੇ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਵੈ=ਉਸ ਨੂੰ । ਦਹ=ਦਸ । ਪੈਦਾ ਸ਼ੁਦਹ=ਉਗ ਪਈ । ਸਬਜ਼ਹ=ਹਰਿਆਵਲ । ਨੌ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਚੌਦਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਗੁਜਰ ਗਏ ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚੌਦਾਂ ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਹੋ ਗਈ । ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਭਾਵ ਜਵਾਨੀ ਆ ਗਈ ।੭।

ਬਹਾਰੇ ਜਵਾਨੀ ਬ ਨੌਬਤ ਰਸੀਦ ॥ ਚੁ ਬੁਸਤਾਂ ਗੁਲੇ ਸੁਰਖ ਬੇਰੂ ਕਸੀਦ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਹਾਰੇ ਜਵਾਨੀ=ਜੁਆਨੀ ਦੀ ਬਹਾਰ। ਨੌਬਤ=ਹਾਲਤ। ਰਸੀਦ=ਪੁਜ ਗਈ। ਬੁਸਤਾਂ=ਬਗੀਚੀ। ਗੁਲੇ ਸੁਰਖ=ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਛੁਲ। ਬੇਰੂ=ਬਾਹਰ। ਕਸੀਦ=ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਪੁਜ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਬਗੀਚੀ ਅੰਦਰ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਛੁਲ ਖਿੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ॥

ਬ ਹੁਸਨ ਆਮਦ ਸ਼ ਤੁਤੀਏ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥ ਚੁ ਮਾਹਿ ਕਿ ਬਰ ਖੁਦ ਕੁਨਦ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਹੁਸਨ=ਸੁਦਰਤਾ ਵਿਚ। ਆਮਦ=ਆਈ। ਸ਼=ਉਸ। ਤੁਤੀਏ=ਤੋਤੀ। ਨੌ ਬਹਾਰ=ਨਵਾਂ ਜੋਬਨ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਮਾਹਿ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਬਰ ਖੁਦ=ਆਪਣੇ ਉਤੇ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ। ਨੌ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਰੱਤ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਹੁਸਨ (ਸੁਦਰਤਾ) ਰੂਪ ਤੋਤੀ ਲਈ (ਜੁਆਨੀ ਰੂਪ) ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਆ ਗਈ। (ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸਦਾ ਸਰੂਪ ਇਉਂ ਹੋ ਗਿਆ) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਨਵੀਂ ਬਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ॥੯॥

ਮਿਜਾਜਸ਼ ਜ਼ ਤਿਫਲੀ ਬਿਰੂੰ ਦਰ ਰਸੀਦ ॥ ਜਵਾਨੀ ਜ਼ ਆਗਾਜ਼ ਬਰ ਵੈ ਕਸੀਦ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਿਜਾਜ=ਸੁਭਾਉ। ਸ਼=ਉਸ। ਜ਼=ਤੋਂ। ਤਿਫਲੀ=ਅੰਵਾਣਪੁਣਾ। ਬਿਰੂੰ=ਬਾਹਰ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਰਸੀਦ=ਪੁਜ ਗਿਆ। ਆਗਾਜ਼=ਮੁਢ, ਆਰੰਭ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉਤੇ। ਕਸੀਦ=ਖਿੱਚਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚੋਂ ਅੰਵਾਣ ਪੁਣਾ ਬਾਹਰ ਪੁਜ ਗਿਆ। ਉਸ ਉਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਮੁਢ ਦਾ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ। ॥੧੦॥

ਬਿਦਾ ਸ਼ੁਦ ਅਜੋ ਹਾਲਿ ਤਿਫਲੀ ਮਿਜਾਜ ॥ ਬਹਾਰੇ ਜਵਾਨੀ ਦਰਾਮਦ ਬ ਬਾਜ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਾ ਸ਼ੁਦ=ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਹਾਲਿ=ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ। ਤਿਫਲੀ=ਬਾਲਪੁਣੇ। ਮਿਜਾਜ=ਸੁਭਾਉ। ਬਹਾਰੇ=ਮੌਸਮ। ਬਾਜ=ਫੇਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਬਾਲਪੁਣੇ ਦਾ ਢੰਗ ਤੇ ਸੁਭਾਵ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਆ ਗਿਆ। ॥੧੧॥

ਕਿ ਬਿਨਸ਼ਸਤ ਬਰ ਤਖਤਿ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਹੀ ॥ ਬ ਕਲਮ ਅੰਦਰ ਆਵੇਖਤ ਕਾਗਜ਼ ਮਹੀ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜਦੋਂ। ਬਿਨਸ਼ਸਤ=ਬੈਠੀ। ਬਰ ਤਖਤਿ=ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੇ ਉਤੇ। ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਹੀ=ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਹੀ, ਚੱਕੜਤੀ। ਆਵੇਖਤ=ਲਟਕਾਇਆ। ਮਹੀ=ਜਥੇਦਾਰੀ ਦਾ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠੀ ਅਤੇ ਕਲਮ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਲਿਖਣ ਲਗੀ, ਜੋ ਜਥੇਦਾਰੀ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਦਰਬਾਰ ਅੰਦਰ ਲਟਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ੧੨।

ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਬਰ ਬਚਹ ਗੌਹਰ ਨਿਗਾਰ ॥ ਕਿ ਬੁਰਦ ਅੰਦਰੂਨਸ਼ ਵਕਤਿ ਗੁਬਾਰ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਨਿਗਾ ਕੀਤੀ, ਵੇਖਿਆ । ਬਰ=ਉਪਰ । ਗੌਹਰ ਨਿਗਾਰ=ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾਰਖੂ, ਜੌਹਰੀ । ਬੁਰਦ=ਲੈ ਗਈ । ਗੁਬਾਰ=ਹਨੇਰਾ । ਬਚਹ=ਪੁਤਰ । ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਜੌਹਰੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਉਤੇ ਨਿਗਾਹ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਈ । ੧੩।

ਬਿਆਵੇਖਤ ਬਾ ਓ ਦੋ ਸਿਹ ਚਾਰ ਮਾਹ ॥ ਕਿ ਸ਼ਿਕਮਸ਼ ਫਿਰੋਮਾਂਦ ਅਜ਼ ਤੁਖਮਿ ਸ਼ਾਹ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਵੇਖਤ=ਫਸੀ ਰਹੀ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਚੀ ਮਿਚੀ ਰਹੀ । ਬਾ ਓ=ਉਸ ਨਾਲ । ਦੋ ਸਿਹ=ਦੋ ਤਿੰਨ । ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ । ਸ਼ਿਕਮ=ਛਿੱਡ, ਗਰਭ, ਹਮਲ । ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ । ਫਿਰੋਮਾਂਦ=ਹੋ ਗਿਆ, ਠਹਿਰ ਗਿਆ । ਅਜ਼=ਤੋਂ । ਤੁਖਮਿ=ਬੀਜ, ਬੀਰਜ । ਸ਼ਾਹ=ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ।

ਅਰਥ—ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਭਾਵ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਫਸੀ ਰਹੀ । ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਰਭ ਠਹਿਰ ਗਿਆ । ੧੪।

ਚੋ ਨਹਿ ਮਾਹ ਗਾਸ਼ਤਹ ਬ ਆਬਿਸਤਨੀ ॥ ਬਿ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਰਗੇ ਖੁਸ਼ਤਨੀ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦੋਂ । ਨਹਿ ਮਾਹ=ਨੌ ਮਹੀਨੇ । ਗਾਸ਼ਤਹ=ਲੰਘ ਗਏ । ਆਬਿਸਤਨੀ=ਹਮਲ ਠਹਿਰਿਆ । ਬਿ=ਵਿਚ । ਕੋਸ਼ਿਸ਼=ਫੜਕਨਾ, ਹਿਲਨਾ । ਰਗੇ=ਨਾੜੀ, ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਨਾੜੀ । ਖੁਸ਼ਤਨੀ=ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ । ਦਰਾਮਦ=ਆਈ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਗਰਭ ਠਹਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ । ਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੂਤਾ ਨਾੜੀ ਫੜਕਣ ਲਗ ਪਈ । ੧੫।

ਤਵੱਲੁਦ ਸ਼ੁਦਹ ਕੋਦਕੇ ਸ਼ੀਰ ਖਾਰ ॥ ਕਿ ਖੁਦ ਸ਼ਾਹੇ ਸ਼ਾਹ ਅਫਗਾਨੋ ਨਾਮਦਾਰ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਵੱਲੁਦ ਸ਼ੁਦਹ=ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਕੋਦਕੇ=ਲੜਕਾ, ਪੁੜ੍ਹ । ਸ਼ੀਰ ਖਾਰ=ਦੁਧ ਪੀਣ ਵਾਲਾ । ਕਿ=ਜੋ । ਖੁਦ=ਆਪ । ਸ਼ਾਹੇ=ਰਾਜਾ । ਸ਼ਾਹ ਅਫਗਾਨ=ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲਾ । ਨਾਮਦਾਰ=ਪ੍ਰਗਟ, ਮਸ਼ਹੂਰ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤੋਂ ਦੁਧ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ । ਜੋ ਆਪ ਰਾਜਾ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ੧੬।

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੧]

ਕਿ ਜਾਹਿਰ ਨ ਕਰਦੰਦ ਸਿਰਰੇ ਜਹਾਂ ॥ ਬ ਸੰਦੂਕ ਓ ਰਾ ਨਿਗਾਹ ਦਾਸ਼ਤ ਆਂ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ । ਨ ਕਰਦੰਦ=ਨਾ ਕੀਤਾ । ਸਿਰਰੇ=ਉਹਦੇ ਭੇਦ । ਜਹਾਂ=ਜਹਾਨ, ਜਹਾਤ । ਬ=ਵਿਚ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਨਿਗਾਹ=ਨਜ਼ਰ । ਦਾਸ਼ਤ=ਰਖਿਆ । ਆਂ=ਉਸ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ (ਆਪਣੀ) ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ।੧੭।

ਜ ਮੁਸ਼ਕੋ ਇਤਰ ਅੰਬਰ ਆਵੇਖਤੰਦ ॥ ਬਰੋ ਉਦ ਅਜ ਜਾਫਰਾਂ ਰੇਖਤੰਦ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੁਸ਼ਕੋ=ਕਸਤੂਰੀ । ਇਤਰ=ਅਤਰ । ਅੰਬਰ=ਮੁਸ਼ਕਬਰ । ਉਦ=ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀ ਲੱਕੜੀ । ਜਾਫਰਾਂ=ਕੇਸਰ । ਆਵੇਖਤੰਦ=ਲਪੇਟਿਆ । ਰੇਖਤੰਦ=ਛਿੜਕਿਆ ।

ਅਰਥ—ਕਸਤੂਰੀ, ਮੁਸ਼ਕਬਰ ਤੇ ਅਤਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਉਤੇ ਲੇਪ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਉਪਰ ਕੇਸਰ ਘੋਲ ਕੇ ਡੋਲਿਆ ਤੇ ਧੂਪ ਵੀ ਧੁਖਾਇਆ ।੧੮।

ਬ ਦਸਤ ਅੰਦਰੂੰ ਦਾਸ਼ਤ ਓ ਰਾ ਅਕੀਕ ॥ ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਸੰਦੂਕ ਦਰੀਆ ਅਮੀਕ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਅੰਦਰੂੰ=ਅੰਦਰ । ਦਾਸ਼ਤ=ਰੱਖ ਦਿਤਾ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਦੇ । ਅਕੀਕ=ਲਾਲ । ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਰੋੜ ਦਿਤਾ । ਦਰੀਆ=ਨਦੀ । ਅਮੀਕ=ਛੂੰਘੀ

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਇਕ ਲਾਲ ਭਾਵ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ । ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਨਦੀ ਦੇ ਛੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋੜ ਦਿਤਾ ।੧੯।

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਓ ਰਾ ਕੁਨਦ ਜਾਮਹ ਚਾਕ ॥ ਨਜ਼ਰ ਦਾਸ਼ਤ ਬਰ ਸ਼ੁਕਰਿ ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਪਾਕ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਰੋੜ ਦਿਤਾ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਕੁਨਦ=ਕੀਤਾ । ਜਾਮਹ=ਕਪੜੇ । ਚਾਕ=ਲੀਰੋ ਲੀਰ । ਨਜ਼ਰ ਦਾਸ਼ਤ=ਧਿਆਨ ਰਖਿਆ । ਸ਼ੁਕਰਿ=ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ । ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਪਾਕ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਰੋੜ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਕਪੜੇ ਲੀਰੋ ਲੀਰ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈ ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈਂ ।੨੦।

ਨਸ਼ਮਤੰਦ ਬਰ ਰੇਦ ਲਬ ਗਾਜ਼ਰਾਂ ॥ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਸੰਦੂਕ ਦਰਿਆ ਰਵਾਂ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਸ਼ਸਤਦ=ਬੈਠੇ ਸਨ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਰੋਦ=ਨਦੀ। ਲਬ=ਕੰਢੇ। ਗਾਜ਼ਰਾਂ=ਧੋਬੀ। ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਵੇਖਿਆ। ਰਵਾਂ=ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਆਉਂਦਾ।

ਅਰਥ—ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਤੇ ਧੋਬੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਆਉਂਦਾ ਸੰਦੂਕ ਵੇਖਿਆ। ੨੧।

ਹਮੀਂ ਖਾਸਤ ਕਿ ਓ ਰਾ ਬਦਸਤ ਆਵਰੰਦ ॥ ਕਿ ਸੰਦੂਕ ਬਸਤਹ ਸ਼ਿਕਸਤ ਆਵਰੰਦ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀਂ ਖਾਸਤ=ਚਾਹਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਦਸਤ=ਹੱਥ ਵਿਚ। ਆਵਰੰਦ=ਲਿਆਈਏ। ਬਸਤਹ=ਬੰਦ ਕੀਤੇ। ਸ਼ਿਕਸਤ ਆਵਰੰਦ=ਤੌੜ ਸੁਟੀਏ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆਈਏ। ਜੋ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੰਦੂਕ ਨੂੰ ਤੌੜ ਸੁਟੀਏ। ੨੨।

ਚੋ ਬਾਜੂ ਬਿਕੋਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਅਜਾਂ ॥ ਬਦਸਤ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਮਤਾਏ ਗਿਰਾਂ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੋ=ਜਦੋ। ਬਾਜੂ=ਬਾਹਾਂ। ਕੋਸ਼=ਯਤਨ। ਦਰਾਮਦ=ਆਏ। ਅਜਾਂ=ਉਸ ਵਿਚੋਂ। ਬਦਸਤ=ਹੱਥ ਵਿਚ। ਆਮਦ=ਆ ਗਿਆ। ਮਤਾਏ=ਪਦਾਰਥ। ਗਿਰਾਂ=ਬਹੁਤ।

ਅਰਥ—ਜਦੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਇਆ। ੨੩।

ਸ਼ਿਕਸਤੰਦ ਮੋਹਰਸ਼ ਬਰਾਏ ਮਤਾ ॥ ਪਦੀਦ ਆਮਦਹ ਜਾਂ ਚੋ ਰਖਸ਼ਿੰਦਹ ਮਾਹ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਿਕਸਤੰਦ=ਤੌੜ ਦਿਤੀ। ਮੋਹਰ=ਸੀਲ। ਸ਼=ਉਸ ਦੀ। ਬਰਾਏ=ਵਾਸਤੇ। ਮਤਾ=ਧਨ, ਪਦਾਰਥ। ਪਦੀਦ ਆਮਦਹ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਇਆ। ਜਾਂ=ਉਸ ਵਿਚੋਂ। ਚੋ=ਵਾਂਗੂ। ਰਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਚਮਕੀਲਾ। ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੀਲ ਮੋਹਰ ਤੌੜ ਦਿਤੀ। ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗਾ (ਬਾਲਕ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਆਇਆ। ੨੪।

ਵੇਖਾਂ ਗਾਜ਼ਰਾਂ ਖਾਨਹ ਕੋਦਕ ਚੋ ਨੇਸਤ ॥ ਖੁਦਾ ਮਨ ਪਿਸਰ ਦਾਦ ਈਂ ਹਮਰ ਬਸੇਸਤ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵੇਖਾਂ=ਅਤੇ। ਜਾਂ=ਉਹਨਾਂ। ਗਾਜ਼ਰਾਂ=ਧੋਬੀਆਂ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਕੋਦਕ=ਲੜਕਾ। ਨੇਸਤ=ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਨ=ਮੈਨੂੰ। ਪਿਸਰ=ਪੁਤਰ। ਦਾਦ=ਦਿਤਾ ਹੈ। ਈਂ=ਇਹ। ਹਮ=ਸਾਨੂੰ। ਬਸੇਸਤ=ਬਹੁਤ

ਹੈ ।

ਅਰਥ— ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਧੋਬੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਭੁਦਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਏਹੋ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈ । ੨੫॥

ਬਿਆਵੁਰਦ ਓ ਰਾ ਗ੍ਰੂਡਤ ਆਂ ਅਮੀਕ ॥ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦ ਯਜ਼ਦਾਗਿਨ ਆਜ਼ਮ ਅਕੀਕ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ— ਬਿਆਵੁਰਦ=ਲਿਆਏ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਗ੍ਰੂਡਤ=ਛੜ ਕੇ । ਆਂ=ਉਹ । ਅਮੀਕ=ਛੂੰਘਾ ਪਾਣੀ । ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦ=ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ । ਯਜ਼ਦਾਗਿਨ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਆਜ਼ਮ=ਵੱਡਾ । ਅਕੀਕ=ਹੀਰਾ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ— ਉਸ ਨੂੰ ਛੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਛੜ ਕੇ ਲਿਆਏ ਸਨ । ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਹੀਰਾ ਭਾਵ ਬੱਚਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ । ੨੬॥

ਕੁਨਦ ਪਰਵਰਸ਼ ਰਾ ਚੁ ਪਿਸਰਿ ਅਜੀਮ ॥ ਬ ਯਾਦੇ ਖੁਦਾਇ ਕਿਬਲਹ ਕਾਬਹ ਕਰੀਮ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ— ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪਰਵਰਸ਼=ਪਾਲਣਾ । ਪਿਸਰਿ=ਪੁੱਤਰ ਦੇ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ । ਬ ਯਾਦੇ=ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ । ਕਿਬਲਹ=ਪੂਜਯ ਜਗ੍ਹਾ । ਕਾਬਹ=ਮੱਕਾ । ਕਰੀਮ=ਕਿਰਪਾਲੂ ।

ਅਰਥ— ਉਸ ਦੀ ਪੁਤਰ ਵਾਂਗ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ । ਮੱਕਾ ਸ਼ਰੀਫ ਤੇ ਕਿਪਾਲੂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਵੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ । ੨੭॥

ਚੁ ਬਿਗੁਜਸ਼ਤ ਦਰ ਵੈ ਦੋ ਸਿਹ ਸਾਲ ਮਾਹ ॥ ਕਜੋ ਦੁਖਤਰੇ ਖਾਨਹ ਆਵੁਰਦ ਸ਼ਾਹ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ— ਚੁ=ਜਦੋਂ । ਬਿਗੁਜਸ਼ਤ=ਗੁਜਰ ਗਏ । ਦੋ ਸਿਹ=ਦੋ ਤਿੰਨ । ਸਾਲ=ਵਰ੍਷ । ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ । ਕਜੋ=ਉਸ ਦੀ । ਆਰਵੁਦ=ਲਿਆਈ । ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ ।

ਅਰਥ— ਜਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਰ੍਷ ਤੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜਰ ਗਏ । ਤਦ ਉਸ ਧੋਬੀ ਦੀ ਲੜਕੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਆਈ । ੨੮॥

ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਬਰ ਵੈ ਹੁਮਾਇ ਅਜੀਮ ॥ ਬਿਯਾਦ ਆਮਦਸ਼ ਪਿਸਰੇ ਗਾਜ਼ਰ ਕਰੀਮ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ— ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਵੇਖਿਆ । ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉਤੇ । ਬਿਯਾਦ=ਯਾਦ ਵਿਚ । ਆਮਦ=ਆਗਿਆ । ਪਿਸਰੇ=ਪੁਤਰ । ਗਾਜ਼ਰ=ਧੋਬੀ ।

ਅਰਥ—‘ਹੁਮਾਇ ਅਜੀਮ’ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। (ਜੋ) ‘ਕਰੀਮ’ ਧੋਬੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ੨੯੬।

ਬਿ ਪੁਰਸੀਦ ਓ ਰਾ ਕਿ ਐ ਨੇਕ ਜ਼ਨ ॥ ਕੁਜਾ ਯਾਫਤੀ ਪਿਸਰ ਖੁਸ਼ ਖੋਇ ਤਨ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ=ਪਾਸੋਂ। ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆਣ। ਓ=ਉਸ ਨੂੰ। ਐ=ਹੇ। ਨੇਕ ਜ਼ਨ=ਚੰਗੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਕੁਜਾ=ਕਿਥੋਂ। ਯਾਫਤੀ=ਤੂੰ ਲੱਭਾ ਹੈ। ਪਿਸਰ=ਪੁੱਤਰ। ਖੁਸ਼ ਖੋਇ=ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ। ਤਨ=ਸਚਿਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਲੜਕੀ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਿਆਹੇ ਚੰਗੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਜੋ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਸਗੀਰ ਵਾਲਾ ਪੁੱਤਰ ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ੩੦।

ਬਿਦਾਨੇਮ ਖਾਨੇਮ ਸ਼ਨਾਸੇਮ ਮਨ ॥ ਯਕੇ ਮਨ ਸ਼ਨਾਸਮ ਨ ਦੀਗਰ ਸੁਖਨ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨੇਮ=ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਖਾਨੇਮ=ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ। ਸ਼ਨਾਸੇਮ=ਪਛਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਯਕੇ ਮਨ=ਇਕੇ ਮੈਂ। ਸ਼ਨਾਸਮ=ਪਛਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਨ=ਨਹੀਂ। ਦੀਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ-ਇਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਛਾਣਦੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਇਕ ਮੈਂ ਹੀ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਸ ਭੇਦ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ੩੧।

ਦਵੀਦੰਦ ਮਰਦੁਮ ਕਿ ਖਾਹੰਦ ਜੋ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਖਾਨਹ ਏ ਗਾਜ਼ਰਾਨਸ ਅਜ਼ੋ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਵੀਦੰਦ=ਦੌੜ। ਮਰਦੁਮ=ਲੋਕ। ਖਾਹੰਦ=ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਖਾਨਹ=ਘਰ। ਗਾਜ਼ਰਾਨਸ=ਉਹਨਾਂ ਧੋਬੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਲੋਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਲੜਕਾ ਲੈ ਆਈਏ, ਉਹ ਧੋਬੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵਲ ਦੌੜ ਗਏ। ੩੨।

ਬਿਖਾਦੰਦ ਓ ਰਾ ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਸਖਤ ॥ ਬਿਪੁਰਸੀਦ ਓ ਰਾ ਕਿ ਐ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਖਾਦੰਦ=ਬੁਲਾਇਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਸਖਤ=ਪੱਕਾ, ਘੁੱਟ ਕੇ। ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਧੋਬੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਪੱਕਾ ਕਰ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੋ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ! ਤੂੰ ਇਹ ਲੜਕਾ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ੩੩।

ਬਿਗੋਯਮ ਤੁਰਾ ਹਮ ਚੁਨੀ ਯਾਫਤੇਮ ॥ ਨਮਾਯਮ ਬ ਤੋ ਹਾਲ ਚੁੰ ਸਾਖਤੇਮ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੋਯਮ=ਕਿਹਾ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਹਮ ਚੁਨੀ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਯਾਫਤੇਮ=ਲੱਭਾ ਹੈ। ਨਮਾਯਮ=ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਬ ਤੋ=ਤੈਨੂੰ। ਹਾਲ=ਬਿਤਾਂਤ। ਚੁੰ=ਜੈਸਾ। ਸਾਖਤੇਮ=ਅਸਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੈਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਹਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩੪।

ਕਿ ਸਾਲੇ ਫਲਾਂ ਮਾਹ ਦਰ ਵਕਤਿ ਸ਼ਾਮ ॥ ਕਿ ਈਂ ਕਾਰ ਰਾ ਕਰਦਹ ਅਮ ਮਨ ਤਮਾਮ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਸਾਲੇ=ਵਰ੍਷ੇ। ਫਲਾਂ=ਫਲਾਣੇ, ਅਮਕੇ। ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ। ਵਕਤਿ ਸ਼ਾਮ=ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ। ਈਂ ਕਾਰ=ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਕਰਦਹ ਅਮ=ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਫਲਾਣੇ ਵਰ੍਷ੇ ਤੇ ਅਮਕੇ ਮਹੀਨੇ ਸੰਧਿਆ ਦੇ ਵੇਲੇ, ਮੈਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ੩੫।

ਗਿੜਤੇਮ ਸੰਦੂਕ ਦਰੀਆ ਅਮੀਕ ॥ ਯਕੇ ਦਸਤ ਜੋ ਯਾਫਤਮ ਈਂ ਅਕੀਕ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਿੜਤੇਮ=ਮੈਂ ਫੜਿਆ। ਅਮੀਕ=ਛੂੰਘੇ ਪਾਣੀ। ਯਾਫਤਮ=ਮੈਂ ਲੱਭਿਆ। ਅਕੀਕ=ਹੀਰਾ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਛੂੰਘੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਸੰਦੂਕ ਫੜਿਆ। ਜਦ ਸੰਦੂਕ ਖੋਲਿਆ ਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਲੜਕਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਹੀਰਾ ਲੱਭਿਆ। ੩੬।

ਬਿਦੀਦੰਦ ਗੌਹਰ ਗਿੜਤੰਦ ਅਜਾਂ ॥ ਸ਼ਨਾਸੰਦ ਕਿ ਈਂ ਪਿਸਰ ਹਸਤ ਆਂ ਹੁਮਾ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦੀਦੰਦ=ਵੇਖ ਕੇ। ਗੌਹਰ=ਮੋਤੀ। ਗਿੜਤੰਦ=ਫੜ ਲਿਆ। ਅਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਸ਼ਨਾਸੰਦ=ਪਛਾਣ। ਪਿਸਰ=ਲੜਕਾ। ਹੁਮਾਂ=ਓਹੀ।

ਅਰਥ—ਮੋਤੀ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਫੜ ਲਿਆ। ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਓਹੀ ਲੜਕਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਰੋੜਿਆ ਸੀ)। ੩੭।

ਬਰੋ ਤਾਜ਼ਹ ਸੁਦ ਸੀਰ ਪਿਸਤਾਂ ਅਜੋ ॥ ਬਿਜ਼ਦ ਸੀਨਹ ਖੁਦ ਹਰ ਦੇ ਦਸਤਾਂ ਅਜੋ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੋ=ਉਸ ਦੇ । ਤਾਜ਼ਹ ਸੁਦ=ਸਜ਼ਗਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਵਗਣ ਲਗ ਪਿਆ । ਸੀਰ=ਦੁਧ । ਪਿਸਤਾਂ=(ਪਿਸਤਾਨ) ਬਣਾਂ । ਅਜੋ=ਉਸ ਨੇ । ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ । ਸੀਨਹ=ਛਾਤੀ । ਖੁਦ=ਆਪਣੀ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ । ਦਸਤਾਂ=ਹੱਥਾਂ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਬਣਾਂ ਵਿਚ ਦੁਧ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਬਣਾਂ ਵਿਚ ਦੁਧ ਉਤਰ ਆਇਆ । ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਉਤੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਰਖ ਲਿਆ ।੩੮। [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੨]

ਸ਼ਨਾਸਦ ਅਜੋ ਹਰ ਦੇ ਲਬ ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥ ਕਿ ਜਾਹਰ ਨ ਕਰਦਸ਼ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਨਿਹਾਦ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਨਾਸਦ=ਪਛਾਣ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ । ਅਜੋ=ਉਸ ਦੇ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਲਬ=ਹੋਠ । ਬਰ ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ । ਕਰਦਸ਼=ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ । ਨਿਹਾਦ=ਰਖਿਆ ।

ਅਰਥ—ਪਛਾਣਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੋਠ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਭਾਵ ਦੁਧ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ । (ਪਰ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ) ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ (ਆਪਣੇ) ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਖਿਆ ।੩੯।

ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼ ਰਫ਼ਤੰਦ ਜੋੜਹ ਫਲਾਂ ॥

ਮਰਾ ਖੂਾਬ ਦਾਦਹ ਬਜ਼ੁਰਗੇ ਹਮਾਂ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼=ਦੂਜੇ ਦਿਨ । ਰਫ਼ਤੰਦ=ਚਲੀ ਗਈ । ਜੋੜਹ ਫਲਾਂ=ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਖੂਾਬ=ਸੁਪਨਾ [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੦੫। ਦਾਦਹ=ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਚਲੀ ਗਈ । ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ (ਦਰਸ਼ਨ) ਦਿਤਾ ਹੈ ।੪੦।

ਤੁਰਾ ਮਨ ਕਿ ਫਰਜ਼ੰਦ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ ॥

ਚਰਾਗੇ ਕਿਆਂ ਰਾ ਦਰਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਕਿ=ਜੋ । ਫਰਜ਼ੰਦ=ਪੁੜ । ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ=ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਚਰਾਗੇ=ਦੀਵਾ । ਕਿਆਂ=ਕੈਆਂ ਖਾਨਦਾਨ । ਰਾ=ਨੂੰ । ਦਰਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ=ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਤੈਨੂੰ, ਮੈਂ ਜੋ ਪੁੜ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ‘ਕੈਆਂ’ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਭਾਵ ‘ਕੈਆ’ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ ।੪੧।

ਜ ਗੰਜੇ ਜ਼ਰ ਸ਼ ਗੰਹਰੋ ਤਖਤ ਦਾਦ ॥

ਵਜ਼ਾਂ ਪਿਸਰ ਰਾ ਖਾਨਹ ਏ ਖੁਦ ਨਿਹਾਦ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੰਜੇ=ਖੜਾਨਾ । ਜ਼ਰ=ਸੋਨਾ । ਗੌਹਰੋ=ਮੌਤੀ । ਦਾਦ=ਦਿਤਾ । ਪਿਸਰ ਰਾ=ਲੜਕੇ ਨੂੰ ।
ਖਾਨਹ ਏ=ਘਰ ਵਿਚ । ਖੁਦ=ਆਪਣੇ । ਨਿਹਾਦ=ਰਖਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਖੜਾਨਾ, ਸੋਨਾ, ਮੌਤੀ ਤੇ ਰਾਜ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਦਿਤੀ । ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ । ੪੨।

ਬਿਗੁਫਤਸ਼ ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਜ਼ ਦਰੀ ਆਫਤਮ ॥

ਕਿ ਦਾਰਾਬ ਨਾਮਸ਼ ਅਜ਼ਾਂ ਸਾਖਤਮ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤ=ਕਿਹਾ । ਸ਼=ਉਸ ਨੇ । ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ । ਜ਼=ਦੁਰੀਆਫਤਮ=ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ
ਲੱਭਾ ਮੈਂ । ਸਾਖਤਮ=ਰਖਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ
'ਦਾਰਾਬ' ਰਖਿਆ । ੪੩।

ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਜਹਾਂ ਰਾ ਬਦੋ ਮੇ ਦਿਹਮ ॥

ਵਜ਼ਾਂ ਤਾਜਿ ਇਕਬਾਲ ਬਰ ਸਰ ਨਿਹਮ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਾਹੀ=ਰਾਜ਼ । ਜਹਾਂ ਰਾ=ਜਗਤ ਦਾ । ਬਦੋ=ਉਸ ਨੂੰ । ਮੇ ਦਿਹਮ=ਮੈਂ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ ।
ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੇ । ਤਾਜਿ=ਛੜ੍ਹ, ਚੌਰ । ਇਕਬਾਲ=ਪ੍ਰਤਾਪ । ਬਰ ਸਰ=ਸਿਰ ਉਤੇ । ਨਿਹਮ=ਰਖਦੀ ਹਾਂ ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ । ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਛੜ੍ਹ
ਤੇ ਚੌਰ ਮੈਂ ਰਖਦੀ ਹਾਂ । ੪੪।

ਮਰਾ ਖੁਸ਼ਤਰ ਆਮਦ ਅਜ਼ਾਂ ਸੂਰਤਸ਼ ॥

ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤ ਖੁਸ਼ ਸੂਰਤਸ਼ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਖੁਸ਼ਤਰ=ਪਿਆਰਾ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਅਜ਼ਾਂ=ਇਸ ਕਰਕੇ । ਸੂਰਤ=ਝਕਲ । ਸ਼=ਉਸਦੀ । ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ=ਬਹੁਤ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਸਰੂਪ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਖੁਸ਼=ਚੰਗਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਝਕਲ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬੜੇ ਤੇਜ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸੂਰਤ ਵੀ ਚੰਗੀ ਹੈ । ੪੫।

ਕਿ ਅਜ਼ ਸ਼ਾਹ ਓ ਚੂੰ ਖਬਰ ਯਾਫਤਸ਼ ॥

ਕਿ ਦਾਰਾਬ ਨਾਮਸ਼ ਮੁਕਰਰ ਸੁਦਸ਼ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਅਜ਼=ਤੋਂ । ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਓ=ਉਹ । ਚੂੰ=ਜਦ । ਖਬਰ ਯਾਫਤ=ਪਤਾ
ਲਗਾ । ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ । ਨਾਮਸ਼=ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ । ਮੁਕਰਰ=ਪੱਕਾ, ਕਾਇਮ । ਸੁਦਸ਼=ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜੋ ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਦਾਰਾਬ’ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ੧੮੬।

ਅਜ਼ਾਂ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ੁਦ ਸ਼ਾਹ ਦਾਰਾਇ ਦੀਨ ॥ ਹਕੀਕਤ ਸ਼ਨਾਸ ਅਸਤ ਐਨਲ ਯਕੀਨ ॥੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ । ਸ਼ੇਰ=ਸੂਰਮਾ, ਜੋਧਾ । ਸ਼ੁਦ=ਹੋਇਆ । ਸ਼ਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਦਾਰਾਇ=ਰਖਿਅਕ । ਦੀਨ=ਧਰਮ । ਹਕੀਕਤ=ਸਚਿਆਈ । ਸ਼ਨਾਸ=ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ । ਅਸਤ=ਹੈ । ਐਨਲ=ਪ੍ਰਪੱਕ । ਯਕੀਨ=ਨਿਸਚਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਸੂਰਮੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਇਆ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਉਹ ਧਰਮ ਦਾ ਰਖਿਅਕ ਹੈ । ਸੱਚ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਨਿਸਚੇ ਵਾਲਾ ਹੈ । ੧੮੭।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰੇ ਸੁਰਖ ਛਾਮ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰਸਤ ਵਕਤੇ ਮੁਦਾਮ ॥੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਗਰੇ=ਪਿਆਲਾ । ਸੁਰਖ=ਲਾਲ । ਛਾਮ=ਰੰਗ । ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਬਕਾਰ=ਲੋੜੀਦਾ । ਮੁਦਾਮ=ਹਮੇਸ਼ਾ, ਹਰ ਵੇਲੇ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੇ ! ਮੈਨੂੰ ‘ਲਾਲ’ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ । ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ । ੧੮੮।

ਬਿਦਿਹ ਪਿਆਲਹ ਫੀਰੋਜ਼ਹ ਰੰਗੀਨ ਰੰਗ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਖੁਸ਼ ਆਮਦ ਬਸੇ ਵਕਤਿ ਜੰਗ ॥੪੯॥੭॥

ਅਰਥ—ਫੀਰੋਜ਼ੀ ਰੰਗ ਦੀ ਰੰਗਤ ਵਾਲਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਜਾਪਿਆ ਹੈ । ੧੮੯।੭।

ਸੱਤਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ ।

ਹਿਕਾਯਤ ਅੱਠਵੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥ ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਬਿੰਦਹ ਏ ਦਿਲ ਕਰਾਰ ॥ ਰਜਾ ਬਖਸ਼ ਰੋਜ਼ੀ ਦਿਹੋ ਨਉ ਬਹਾਰ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਦਾਵੰਦ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ । ਬਖਬਿੰਦਹ=ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਕਰਾਰ=ਸਚਿਰਤਾ । ਰਜਾ=ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ । ਨਉ ਬਹਾਰ=ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ।

ਅਰਥ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਨ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਬੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਅੰਨ ਦਾਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ॥੧॥

ਕਿ ਮੀਰ ਅਸਤ ਪੀਰਸਤ ਹਰ ਦੋ ਜਹਾਂ ॥

ਖੁਦਾਵੰਦ ਬਖਸ਼ਿੰਦਰ ਹਰ ਯਕ ਆਮਾਂ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੀਰ=ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਪੀਰ=ਮੁਰਸਦ, ਗੁਰੂ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਸਤ=ਹੈ। ਹਰ ਦੋ ਜਹਾਂ=ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ। ਹਰ ਯਕ=ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। ਆਮਾਂ=ਸੁਖ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੋ ਜਹਾਨਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੈ। ਉਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਸੁਖ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ॥੨॥

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦੇਮ ਸ਼ਾਹੇ ਅਜਮ ॥

ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲਸਤ ਸਾਹਿਬ ਕਰਮ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਹਾਣੀ। ਸ਼ੁਨੀਦੇ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਹੇ ਅਜਮ=ਪਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਅਜਮ’ ਸੀ। ਹੁਸਨਲ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਮਾਲ=ਚਿਹਰਾ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ। ਕਰਮ=ਦਾਤ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਪਾਰਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜੇ ‘ਅਜਮ’ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ॥੩॥

ਕਿ ਸੂਰਤ ਜਮਾਲਸਤ ਹੁਸਨਲ ਤਮਾਮ ॥

ਹਮਹ ਰੋਜ਼ ਆਸਾਇਸ਼ ਰੋਦ ਓ ਜਾਮ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੂਰਤ=ਸ਼ਕਲ। ਜਮਾਲ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਸਤ=ਹੈ। ਹੁਸਨਲ ਤਮਾਮ=ਪੂਰਨ ਸੁੰਦਰਤਾ। ਹਮਹ=ਸਾਰਾ। ਰੋਜ਼=ਦਿਨ। ਆਸਾਇਸ਼=ਸੁਖ। ਰੋਦ ਓ ਜਾਮ=ਰਾਗ ਤੇ ਪਿਆਲਾ।

ਅਰਥ—(ਜਿਸ ਦੀ) ਸ਼ਕਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। (ਉਸ ਦਾ) ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਰਾਗ ਸੁਣਨ ਤੇ ਪਿਆਲਾ ਪੀਣ ਵਿਚ ਬੀਤਦਾ ਸੀ। ॥੪॥

ਕਿ ਸਰਹੰਗ ਦਾਨਿਸ਼ ਜ਼ ਫਰਜ਼ਾਨਗੀ ॥

ਕਿ ਅਜ਼ ਮਸਲਿਹਤ ਮੌਜ਼ ਮਰਦਾਨਗੀ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰਹੰਗ=ਸੂਰਬੀਰ। ਦਾਨਿਸ਼=ਬੁਧਿਮਾਨ। ਜ਼=ਵਿਚ। ਫਰਜ਼ਾਨਗੀ=ਬੁਧੀ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਮਸਲਿਹਤ=ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਮੌਜ਼=ਠਾਠ। ਮਰਦਾਨਗੀ=ਸੂਰਮਤਾਈ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸੂਰਬੀਰ ਅਕਲ ਭਾਵ ਸਿਆਣਪ ਕਰ ਕੇ ਬੁਧੀਮਾਨ ਸੀ। ਜੋ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਠਾਠ ਵਿਚ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ (ਸੋਭਦਾ ਸੀ)। ॥੫॥

ਵਜ਼ਾਂ ਬਾਨੂਏ ਹਮਜੁ ਮਾਹਿ ਜਵਾਂ ॥

ਕਿ ਕੁਰਬਾਂ ਸ਼ਵਦ ਹਰ ਕਸੇ ਨਾਜ਼ਦਾਂ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾ=ਉਸਦੀ। ਬਾਨੂਏ=ਇਸਤ੍ਰੀ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਮਾਹਿ=ਚੰਦਰਮਾ। ਜਵਾਂ=ਪੂਰਨ, ਭਾਵ ਪੁੰਨਿਆਂ। ਕਿ=ਜੋ। ਕੁਰਬਾਂ=ਕੁਰਬਾਨ। ਹਰ ਕਸੇ=ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ। ਨਾਜ਼ਦਾਂ=ਸੂਖਮ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਬਗੀਕ ਬੀਨੀ ਦੀ ਸਮਝ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ੯।

ਕਿ ਖੁਸ਼ ਰੰਗ ਖੁਸ਼ ਖੋਇ ਓ ਖੁਸ਼ਬੂ ਜਮਾਲ ॥ ਖੁਸ਼ ਆਵਾਜ਼ ਖੁਸ਼ ਖਾਰਗੀ ਖੁਸ਼ ਕਿਆਲ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਸ਼=ਚੰਗਾ। ਰੰਗ=ਵਰਨ। ਖੋਇ=ਸੁਭਾਉ। ਖੁਸ਼ਬੂ=ਸੁਰਗੀ ਵਾਲਾ। ਜਮਾਲ=ਸਰੂਪ। ਖਾਰਗੀ=ਭੋਗਣ ਵਾਲੀ। ਕਿਆਲ=ਵਿਚਾਰ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਚੰਗੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ, ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸੁਰਗੀ ਵਾਲੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਚੰਗੀ ਅਵਾਜ਼, ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਭੋਗਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਸੀ। ੧।

ਬਦੀਦਨ ਕਿ ਖੁਸ਼ ਖੋਇ ਖੂਬੀ ਜਹਾਂ ॥ ਜ਼ ਹਰਫਾਤ ਕਰਦਨ ਖੁਸ਼ੋ ਖੁਸ਼ ਜ਼ਬਾਂ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੀਦਨ=ਵੇਖਣ ਵਿਚ। ਖੁਸ਼ ਖੋਇ=ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੀ। ਖੂਬੀ=ਸੋਹਣੀ। ਹਰਫਾਤ ਕਰਦਨ=ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ। ਖੁਸ਼ੋ=ਚੰਗੀ ਅਤੇ। ਖੁਸ਼ ਜ਼ਬਾਂ=ਮਿਠੀ ਜ਼ਬਾਨ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੀ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੋਹਣੀ। ਜੋ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਅਤੇ ਮਿਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ੮।

ਦੋ ਪਿਸਰਾਂ ਅਜਾਂ ਬੁਦ ਚੁੰ ਸ਼ਮਸ ਮਾਹਿ ॥ ਕਿ ਰੌਸ਼ਨ ਤਬੀਅਤ ਹਕੀਕਤ ਗਵਾਹਿ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਸਰਾਂ=ਪੁੜ। ਅਜਾਂ=ਉਸ ਦੇ। ਬੁਦ=ਹੋਏ। ਸ਼ਮਸ=ਸੂਰਜ। ਮਾਹਿ=ਚੰਦਰਮਾ। ਚੁੰ=ਵਰਗੇ। ਰੌਸ਼ਨ ਤਬੀਅਤ=ਖੁਸ਼ ਮਿਜਾਜ। ਹਕੀਕਤ ਗਵਾਹ=ਸੱਚ ਦੀ ਪਰਖ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਪੁੜਰ ਹੋਏ। ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪਰਖ ਵਾਲੇ ਸਨ। ੯।

[ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੩]

ਕਿ ਗੁਸਤਾਖ ਦਸਤ ਆਸਤ ਚਾਲਾਕ ਜੰਗਾ ॥ ਬ ਵਕਤਿ ਤਰੱਦਦ ਚੋ ਸ਼ੇਰੋ ਨਿਹੰਗਾ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਸਤਾਖ=ਚਲਾਕ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਆਸਤ=ਹੈਸਨ। ਚਾਲਾਕ=ਤੀਖਨ ਬੁਧਿ ਵਾਲੇ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ। ਤਰੱਦਦ=ਯਤਨ, ਉਪਾਉ। ਸ਼ੇਰੋ ਨਿਹੰਗ=ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਮਗਰ ਮੱਛ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਚਲਾਕ ਅਤੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸਨ। ਜੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਯਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ੇਰ ਅਤੇ ਮਗਰ ਮੱਛ ਵਰਗੇ ਸਨ। ੧੦।

ਦੋ ਪੀਲ ਅਫਗਾਨੋ ਹਮਜੁ ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨ ਅਸਤ ॥

ਬ ਫਕਤਿ ਵਗਾਂ ਸ਼ੇਰ ਰੋਈਂ ਤਿਨ ਅਸਤ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੀਲ=ਹਾਥੀ। ਅਫਗਾਨੋ=ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੇ। ਵਗਾਂ=ਜੁਧ। ਰੋਈਂ ਤਨ=ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਦੋਵੇਂ ਸੂਰਮੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਡੇਗਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਜੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਸ਼ੇਰ ਸਨ। ੧੧।

ਯਕੇ ਖੂਬ ਰੂਇ ਦਿਗਰ ਤਨ ਸੁ ਸੀਮ ॥

ਦੋ ਸੂਰਤ ਸਜਾਵਾਰ ਆਜ਼ਮ ਅਜ਼ੀਮ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ ਤਾਂ। ਖੂਬ=ਸੋਹਣਾ। ਰੂਇ=ਚੇਹਰਾ। ਸੀਮ=ਚਾਂਦੀ। ਸੂਰਤ=ਸ਼ਕਲਾਂ। ਸਜਾਵਾਰ=ਸੋਭਾ ਵਾਲੀਆਂ। ਆਜ਼ਮ=ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ। ਅਜ਼ੀਮ=ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਤਾਂ ਚਿਹਰਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਸਰੀਰ ਚਾਂਦੀ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੋਭਾ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ੧੨।

ਵਜ਼ਾਂ ਮਾਦਰੇ ਬਰ ਕਸ ਆਸੁਫਤਹ ਰਾਸਤ ॥

ਚੁ ਮਰਦ ਅਸਤ ਗੁਲ ਹਮ ਚੁਨੀ ਗੁਲ ਪ੍ਰਸਤ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਮਾਦਰੇ=ਮਾਂ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਕਸੇ=ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ। ਆਸੁਫਤਹ=ਮੋਹਤ। ਰਾਸਤ=ਹੋ ਗਈ। ਗੁਲ=ਫੁਲ। ਚੁ=ਜੈਸਾ। ਹਮ ਚੁਨੀ=ਅਜਿਹੀ। ਗੁਲ ਪ੍ਰਸਤ=ਫੁਲ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। (ਉਹ) ਮਰਦ ਫੁਲ ਵਰਗਾ ਸੀ (ਅਤੇ) ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਜਿਹੇ ਫੁਲ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ੧੩।

ਸ਼ਬਾਂ ਗਾਹ ਦਰ ਖੂਬ ਗਾਹ ਆਮਦੰਦ ॥

ਕਿ ਜੋਰਾਵਰਾਂ ਦਰ ਨਿਗਾਹ ਆਮਦੰਦ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਬਾਂ ਗਾਹ=ਗਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਖੂਬ ਗਾਹ=ਸੌਣ ਦੀ ਜਗਾ। ਆਮਦੰਦ=ਆਏ। ਜੋਰਾਵਰਾਂ=ਬਲਵਾਨ। ਦਰ ਨਿਗਾਹ=ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਗਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੌਣ ਵਾਲੀ ਜਗਾ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਜੋ ਬੜੇ ਬਲ ਵਾਲੇ (ਦੋਵੇਂ ਪੁੜ੍ਹੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਆਏ। ੧੪।

ਬਖਾਦੰਦ ਪਸ ਪੇਸ਼ ਖੁਰਦੋ ਕਲਾਂ ॥

ਮੈ ਓ ਰੋਦ ਰਾਮਾ ਗਰਾਰਾਂ ਹਮਾ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖਾਦੰਦ=ਬੁਲਾਇਆ। ਪਸ=ਪਿਛੇ। ਪੇਸ਼=ਅਗੇ। ਖੁਰਦੇ=ਛੋਟਾ। ਕਲਾਂ=ਵੱਡਾ।
ਮੈ= (ਮਯ) ਸ਼ਰਾਬ। ਓ=ਅਤੇ। ਰੋਦ=ਰਾਗ। ਰਾਮਸ਼ ਗਰਾਰਾਂ=ਗਵਾਯੇ ਲੋਕਾਂ।

ਅਰਥ—ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਗਵਾਈਏ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਰਾਗ ਸੁਣਿਆ
ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਆ ਕੇ ਮਸਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ੧੫।

ਬਿਦਾਨਿਸ਼ਤ ਕਿ ਅਜ਼ ਮਸਤੀਅਸ਼ ਮਸਤ ਗਾਬਤ ॥ ਬਿਜ਼ਦ ਤੇਗ ਖੁਦ ਦਸਤ ਹਰ ਦੋ ਬਿਕਸਤ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਿਸ਼ਤ=ਜਾਣਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਮਸਤੀ=ਸ਼ਰਾਬ, ਅਮਲ। ਅਸ਼=ਉਸ।
ਮਸਤ=ਮਤਵਾਲੇ। ਗਾਬਤ=ਹੋ ਗਏ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ। ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ। ਖੁਦ ਦਸਤ=ਆਪਣੇ ਹੱਥ।
ਬਿਕਸਤ=ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤੇ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ
ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ੧੬।

ਬਿਜ਼ਦ ਹਰ ਦੋ ਦਸਤਸ਼ ਸਰੇ ਖੇਡ ਜੋਰ ॥ ਬ ਜੁੰਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਬਿ ਕਰਦੰਦ ਸ਼ੋਰ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੇ। ਹਰ ਦੋ ਦਸਤ=ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ। ਸ਼=ਉਸ। ਸਰੇ=ਸਿਰ ਉਤੇ। ਖੇਡ=ਆਪਣੇ।
ਜੋਰ=ਬਲ। ਜੁੰਬਸ਼=ਹਿਲਣਾ, ਕੰਬਣਾ। ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਈ। ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤਾ। ਸ਼ੋਰ=ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਸਿਰ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਭਾਵ ਪਿੱਟਣ ਲੱਗ ਪਈ।
ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਕੰਬਣ ਲਗੀ ਤੇ ਰੌਲਾ-ਗੌਲਾ ਪਾਉਣਾ ਕੀਤਾ। ੧੭।

ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਮੁਸਲਮਾਨਾਨ ਪਾਕ ॥

ਚਰਾ ਚੂੰ ਕਿ ਕੁਸ਼ਤੀ ਅਜ਼ੀਂ ਜਾਮਹ ਚਾਕ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਾਕ=ਪਵਿਤ੍ਰ। ਚਰਾ=ਕਿਉਂ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗੂੰ। ਕਿ=ਕਿਸੇ ਨੇ। ਕੁਸ਼ਤੀ=ਵੱਡ ਸੁਟਿਆ।
ਅਜ਼ੀਂ=ਇਹਨਾਂ। ਜਾਮਹ=ਕੱਪੜੇ। ਚਾਕ=ਲੀਰਾਂ।

ਅਰਥ—ਕਹਿਣ ਲਗੀ, ਜੋ ਹੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੁਸਲਮਾਨੇ! ਕਪੜੇ ਨੂੰ ਲੀਰਾਂ ਕਰਨ ਵਾਂਗੂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਕਿਸ ਨੇ ਕਿਉਂ ਵੱਡ ਸੁਟਿਆ ਹੈ। ੧੮।

ਬਿ ਖੁਰਦੰਦ ਮੈ ਹਰ ਦੋ ਆਂ ਮਸਤ ਗਾਬਤ ॥

ਗਿਰਫਤਾਂਦ ਸ਼ਮਸੇਰਿ ਪੌਲਾਦ ਦਸਤ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਰਦੰਦ=ਪੀ ਲਈ। ਮੈ=(ਮਯ) ਸ਼ਰਾਬ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ। ਮਸਤ=ਮਤਵਾਲੇ। ਗਾਬਤ=
ਹੋ ਗਏ। ਗਿਰਫਤਾਂਦ=ਫੜ ਲਈਆਂ। ਸ਼ਮਸੇਰਿ=ਤਲਵਾਰਾਂ। ਦਸਤ=ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਈ ਅਤੇ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ। (ਫਿਰ) ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੌਲਾਦੀ ਤਲਵਾਰਾਂ
ਫੜ ਲਈਆਂ। ੧੯੯।

ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਆਂ ਬ ਈਂ ਆਂ ਜਿਦੰਦ ॥ ਬ ਦੀਦਹ ਮਰਾ ਹਰ ਦੁ ਈਂ ਕੁਸ਼ਤਰ ਅੰਦ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੇ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਆਂ=ਉਸਨੇ। ਬ ਈਂ=ਇਸ ਨੂੰ। ਆਂ=ਉਸ।
ਜਿਦੰਦ=ਮਾਰਿਆ। ਦੀਦਹ=ਵੇਖਦਿਆਂ। ਹਰ ਦੁ=ਦੋਵੇਂ। ਈਂ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਕੁਸ਼ਤਰ ਅੰਦ=ਕਤਲ ਹੋਏ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ
ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਕਤਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ੨੦।

ਦਰੇਗਾ ਮਰਾ ਜਾ ਜ਼ਮੀਂ ਹਮ ਨ ਦਾਦ ॥ ਨ ਦਹਲੀਜ਼ ਦੋਜ਼ਖ ਮਰਾ ਰਹ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੇਗਾ=ਅਫਸੋਸ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਜਾ=ਜਗ੍ਹਾ। ਹਮ=ਭੀ। ਨ ਦਾਦ=ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ।
ਦਹਲੀਜ਼=ਦਲੀਜ਼ ਭਾਵ ਬੂਹਾ। ਰਹ=ਰਸਤਾ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਖੁਲ੍ਹਾ।

ਅਰਥ—ਹਾਇ! ਅਫਸੋਸ! ਮੈਨੂੰ ਧਰਤੀ ਨੇ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਬੂਹੇ ਦਾ ਰਸਤਾ
ਵੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਖੁਲ੍ਹਾ। ੨੧।

ਦੁ ਚਸ਼ਮੇ ਮਰਾ ਬੀਂ ਚਿਹ ਗਰਦੀਦਹ ਈਂ ॥ ਕਿ ਈਂ ਦੀਦਹੇ ਖੂੰਨਿ ਈਂ ਦੀਦਹ ਈਂ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੁ=ਦੋਵੇਂ। ਚਸ਼ਮੇ=ਅੱਖਾਂ। ਮਰਾ=ਮੇਰੀਆਂ। ਬੀਂ=ਵੇਖਦੀਆਂ। ਚਿਹ=ਕੀ। ਗਰਦੀਦਹ=
ਹੋ ਗਿਆ। ਈਂ=ਇਹ। ਕਿ=ਜੋ। ਦੀਦਹ=ਅੱਖਾਂ। ਖੂੰਨਿ=ਕਤਲ, ਮਰਨਾ। ਦੀਦਹ=ਵੇਖਿਆ।

ਅਰਥ—ਮੇਰੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ? ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ
ਦਾ ਕਤਲ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ੨੨।

ਬਿਹਲ ਮਨ ਤਨੇ ਤਰਕ ਦੁਨੀਆਂ ਕੁਨਮ ॥ ਛਕੀਰੇ ਸ਼ਵਮ ਮੁਲਕਿ ਚੀਂ ਮੇ ਰਵਮ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਹਲ=ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਤਨੇ=ਸਰੀਰ। ਤਰਕ=ਤਿਆਗ। ਕੁਨਮ=ਕਰਾਂ।
ਸ਼ਵਮ=ਹੋਵਾਂ। ਮੁਲਕਿ ਚੀਂ=ਚੀਨ ਦੇਸ ਵਲ। ਮੇ ਰਵਮ=ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਤੁਸਾਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਭਾਵ ਛਕੀਰਨੀ
ਹੋ ਕੇ ਚੀਨ ਦੇਸ ਵਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ੨੩।

ਬਿਗੁਫਤ ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ ਕੁਨਦ ਜਾਮਹ ਚਾਕ ॥ ਰਵਾਂ ਸੁਦ ਸੂਏ ਦਸ਼ਤ ਖਤ ਚਾਕ ਚਾਕ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤ=ਆਖੀ। ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਗੱਲ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਕੁਨਦ=ਕੀਤਾ। ਜਾਮਹ=ਕੱਪੜੇ। ਚਾਕ=ਲੀਰਾਂ, ਪਾੜਨਾ। ਰਵਾਂ ਸੁਦ=ਤੁਰ ਪਈ। ਸੂਏ=ਵਲ, ਤਰਫ। ਦਸ਼ਤ=ਉਜਾੜ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਗੱਲ ਆਖਕੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾੜ ਕੇ ਲੀਰਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉਜਾੜ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ।੨੪।

ਕਿ ਆਂ ਜਾ ਬਿਦੀਦੰਦ ਖੁਸ਼ ਖੂਾਬਗਾਹ ॥ ਨਿਸ਼ਸਤਹ ਅਸਤ ਬਰ ਗਾਓ ਬਾ ਜਨ ਚੁ ਮਾਹ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਆਂ=ਉਸ। ਜਾ=ਜਗਾ। ਬਿਦੀਦੰਦ=ਵੇਖਿਆ। ਖੁਸ਼=ਸੋਹਣਾ। ਖੂਾਬਗਾਹ=ਸੌਣ ਦੀ ਜਗਾ। ਨਿਸ਼ਸਤਹ=ਬੈਠੀ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਬਰ=ਉਤੇ। ਗਾਓ=ਬਲਦ, ਬੈਲ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਜਨ=ਔਰਤ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਉਸ ਜਗਾ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸੌਣ ਦੀ ਇਕ ਚੰਗੀ ਜਗਾ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਉਥੇ ਬਲਦ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਸ਼ਿਵਜੀ ਡਿੱਠਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚੰਦਮਾ ਵਰਗੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ।੨੫।

ਬਿ ਪੁਰਸੀਦ ਓ ਰਾ ਕਿ ਐ ਨੇਕ ਜਨ ॥ ਹਮਾਯੂੰ ਦਰਖਤੇ ਚੁ ਸਰਵਿ ਚਮਨ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ। ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਨੇਕ ਜਨ=ਭਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ਹਮਾਯੂੰ=ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ। ਚੁ=ਵਰਗਾ। ਸਰਵਿ=ਸਰੂ ਬਿਛ। ਚਮਨ=ਬਗੀਚੀ।

ਅਰਥ—ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—ਹੇ ਭਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀਏ! ਬਗੀਚੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਾਂਗੂ ਤੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਕੌਣ ਹੈ?।੨੬।

ਕਿ ਹੂਰੇ ਪਰੀ ਤੋ ਚੁ ਨੂਰੇ ਜਹਾਂ ॥ ਕਿ ਮਾਹਿ ਫਲਕ ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਾਂ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਮਾਹਿ=ਚੰਦਰਮਾ। ਫਲਕ=ਅਕਾਸ਼। ਆਫਤਾਬੇ=ਸੂਰਜ। ਯਮਾਂ=ਯਮਨ, ਜਗਤ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੂੰ ਹੂਰ ਹੈਂ ਜਾਂ ਪਰੀ ਹੈਂ। ਜਾਂ ਜਗਤ ਦੇ ਚਾਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈਂ। ਜਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਚੰਦਰਮਾ ਹੈਂ ਜਾਂ ਜਗਤ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹੈਂ।੨੭।

ਨ ਹੂਰੇ ਪਰੀ ਅਮ ਨ ਨੂਰਿ ਜਹਾਂ ॥ ਮਨਮ ਦੁਖਤਰੇ ਸ਼ਾਹਿ ਜਾਬਿਲਸਤਾਂ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਨਮ=ਮੈਂ ਹਾਂ। ਦੁਖਤਰੇ=ਲੜਕੀ। ਜਾਬਿਲਸਤਾਨ=ਜਾਬਿਲਸਤਾਨ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—(ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਹੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜ਼ ਜੀ! ਨਾ ਮੈਂ ਹੂਰ ਹਾਂ, ਨਾ ਪਰੀ ਹਾਂ, ਨਾ ਹੀ ਜਗਤ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜਾਬਿਲਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹਾਂ। ੨੮।

ਬਿਪੁਰਸੀਦ ਦਰਾਮਦ ਪਰਸਤਸ਼ ਨਮੂਦ ॥

ਬ ਨਿਜਦਸ਼ ਜਬਾਂ ਰਾ ਬਛਰਸਤ ਕਸੂਦ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਣਾ। ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ। ਪਰਸਤਸ਼=ਨਮਸ਼ਕਾਰ। ਨਮੂਦ=ਕੀਤੀ। ਨਿਜਦਸ਼=ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ। ਜਬਾਂ=ਜਬਾਨ, ਜੀਭ। ਬਛਰਸਤ=ਵਿਹਲ। ਕਸੂਦ=ਖੋਲ੍ਹਿਆ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁਛਣਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਜਬਾਨ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਭਾਵ ਬੜੇ ਠੁੰਮੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ੨੯।

ਬਦੀਦਨ ਤੁਰਾ ਮਨ ਬਸ ਅਜੂਰਦਹ ਅਮ ॥

ਬਿਗੋਈ ਤੋ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਬਖਸ਼ੀਦਹ ਅਮ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦਨ=ਵੇਖਣਾ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਬਸ=ਬਹੁਤ। ਅਜੂਰਦਹ ਅਮ=ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਬਿਗੋਈ=ਆਖੇ।

ਅਰਥ—(ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਭਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ!) ਤੈਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਆਖੇਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂ? | ੩੦।

ਬਹੰਗਾਮਿ ਪੀਰੀ ਜਵਾਂ ਮੇ ਸ਼ਵਮ ॥

ਬਮੁਲਕਿ ਹਮਾਂ ਯਾਰ ਮਨ ਮੇ ਰਵਮ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਹੰਗਾਮਿ=ਸਮਾਂ, ਉਮਰਾਂ ਤੋਂ। ਪੀਰੀ=ਬੁਢੇਪਾ। ਜਵਾਂ=ਜਵਾਨ। ਮੇ ਸ਼ਵਮ=ਮੈਂ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਹਮਾਂ=ਉਸੇ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਮੇ ਰਵਮ=ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੈਂ ਬਿਰਧ ਉਮਰ ਤੋਂ ਜਵਾਨ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸੇ ਹੀ ਯਾਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ। ੩੧।

ਬਿ ਦਾਨਿਸ਼ ਤੋ ਦਾਨੀ ਵਰਗਰ ਈਂ ਵਫਾ ॥

ਬਿਯਾਦ ਆਮਦਸ਼ ਬਦਤਰੀਂ ਬੇਵਫਾ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ=ਨਾਲ। ਦਾਨਿਸ਼=ਬੁਧੀ। ਦਾਨੀ=ਜਾਣਦੀ ਹੈਂ। ਵਰਗਰ=ਜੇਕਰ। ਈਂ=ਇਹ। ਵਫਾ=ਭਲਾ ਕੰਮ। ਬਿਯਾਦ=ਚੇਤੇ। ਆਮਦਸ਼=ਆਇਆ। ਬਦਤਰੀਂ=ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ। ਬੇਵਫਾ=ਖੋਟਾ।

ਅਰਥ—ਤਾਂ ਸ਼ਿਵਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬੁਧੀ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰਾ ਤੇ ਖੋਟਾ ਬਿਆਲ ਚਿਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੩੨। [ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੮]

ਵਜ਼ਾਂ ਜਾ ਬਿਯਾਮਦ ਬਗਿਰਦੇ ਚੁ ਚਾਹ ॥ ਕਜ਼ਾਂ ਜਾ ਅਜੜੋ ਬੁਦ ਨਖਜ਼ੀਰਗਾਹ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ ਜਾ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ। ਬਿਯਾਮਦ=ਆਈ। ਗਿਰਦ=ਨੇੜੇ। ਚੁ=ਜਦ। ਚਾਹ=ਖੂਹ। ਕਜ਼ਾਂ ਜਾ=ਜੋ ਜਗ੍ਹਾ। ਅਜੜੋ ਬੁਦ=ਉਸ ਦੀ ਸੀ। ਨਖਜ਼ੀਰਗਾਹ=ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਿਵਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਰ ਲੈ ਕੇ ਜਦ ਖੂਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ (ਖੇਡਣ) ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸੀ। ੩੩।

ਬ ਸੈਰੇ ਦਿਗਾਰ ਰੋਜ਼ ਆਮਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ॥ ਚੁ ਮਿਨਕਾਲ ਅਜੜ ਬਾਸ਼ਹ ਏ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਾਸਤੇ। ਸੈਰੇ=ਸੈਰ। ਮਿਨਕਾਲ=ਚੁੰਝ। ਬਾਸ਼ਹ=ਬਾਜ਼ ਵਰਗੇ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਡੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਨੌ ਬਹਾਰ=ਬਸੰਤ ਲੜਾ।

ਅਰਥ—ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਮਿਤਰ ਸੈਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ। ਜੋ ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਦੇ ਬਾਸੇ ਪੰਡੀ ਦੀ ਲਾਲ ਚੁੰਝ ਵਰਗਾ ਸੀ। ੩੪।

ਕਿ ਬਰਖਾਸਤ ਪੇਸ਼ਸ ਗਵਜ਼ਨੇ ਅਜੜੀਮ ॥ ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਅਸਪ ਹਮਚੁ ਬਾਦੇ ਨਸੀਮ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰਖਾਸਤ=ਉਠਿਆ। ਪੇਸ਼ਸ=ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ। ਗਵਜ਼ਨੇ=ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਗਉਂ। ਅਜੜੀਮ=ਵੱਡੀ। ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਤੋਰਿਆ। ਅਸਪ=ਘੋੜਾ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਬਾਦੇ=ਹਵਾ। ਨਸੀਮ=ਸਵੇਰਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਜੰਗਲੀ ਗਉਂ ਉਠ ਭਜੀ। ਸਵੇਰ ਦੀ ਹਵਾ ਵਾਂਗੂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਘੋੜਾ ਤੋਰ ਦਿਤਾ। ੩੫।

ਬਸੇ ਦੂਰ ਗਲਤਸ ਨ ਮਾਂਦਹ ਦਿਗਾਰ ॥ ਅ ਆਬੈ ਨ ਤੋਸਹ ਨ ਅਜ ਖੁਦ ਖਬਰ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਗਲਤਸ=ਚਲੇ ਗਏ, ਉਹ। ਨ ਮਾਂਦਹ=ਨਾ ਰਿਹਾ। ਦਿਗਾਰ=ਹੋਰ। ਆਬੈ=ਪਾਣੀ। ਤੋਸਹ=ਖੁਰਾਕ। ਅਜ ਖੁਦ=ਆਪਣਾ ਆਪ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਨਾ ਪਾਣੀ, ਨਾ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਖਬਰ ਰਹੀ। ੩੬।

ਰਵਾਂ ਓ ਸ਼ੁਦਹ ਬਾ ਤਨੇ ਨੌ ਜਵਾਂ ॥ ਨ ਹੂਰੋ ਪਰੀ ਆਫਤਾਬੇ ਜਹਾਂ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਓ ਸ਼ੁਦਹ=ਉਹ ਤੁਰ ਪਈ। ਬ=ਨਾਲ। ਤਨੇ=ਸਰੀਰ ਦੇ। ਆਫਤਾਬੇ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਦਾ ਸੂਰਜ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਈ। ਐਸਾ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਪ ਨਾ ਹੂਰ ਤੇ ਪਰੀ ਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਹਾਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਹੈ। ੩੭।

ਬਦੀਦਨ ਵਜ਼ਾਂ ਸ਼ਾਹ ਆਸੁਫਤਹ ਗਸਤ ॥

ਕਿ ਅਜ਼ ਖੁਦ ਖਬਰ ਰਫਤ ਵ ਅਜ਼ ਹੋਸ਼ ਦਸਤ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੀਦਨ=ਵੇਖਣ ਨਾਲ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਨੂੰ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜਾ। ਆਸੁਫਤਹ=ਮੋਹਤ। ਗਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਖੁਦ ਖਬਰ ਰਫਤ=ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਹੋਸ਼=ਸੁਰਤ। ਦਸਤ=ਹੱਥ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਜਾ ਮੋਹਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੋ ਆਪਣੀ ਹੋਸ਼ ਮਾਰੀ ਗਈ ਤੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਸੁਰਤ ਵੀ ਚਲੀ ਗਈ। ੩੮।

ਕਿ ਕਸਮਿ ਖੁਦਾ ਮਨ ਤੁਰਾ ਮੇ ਕੁਨਮ ॥

ਕਿ ਅਜ਼ ਜਾਨਿ ਜਾਨੀ ਤੋ ਬਰਤਰ ਕੁਨਮ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਨ=ਮੈਂ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਅਜ਼=ਨਾਲੋਂ। ਜਾਨਿ ਜਾਨੀ=ਜਿੰਦ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ। ਬਰਤਰ=ਵਧਕੇ।

ਅਰਥ—ਖੁਦਾ ਦੀ ਸਹੁੰ ਹੈ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਜਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ੩੯।

ਉਜ਼ਰ ਕਰਦ ਓ ਚੂੰ ਦੋ ਸਿਹ ਚਾਰ ਬਾਰ ॥

ਹਮ ਆਖਰ ਬਿਗੁਫਤਨ ਵਜ਼ਾਂ ਕਰਦ ਕਾਰ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਜ਼ਰ=ਨਾਂਹ ਨੁਕਰ। ਕਰਦ=ਕੀਤੀ। ਦੋ ਸਿਹ ਚਾਰ=ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ। ਬਾਰ=ਵਾਰੀ। ਹਮ ਆਖਰ=ਅੰਤ ਨੂੰ। ਬਿਗੁਫਤਨ=ਕਹਿਣਾ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੇ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਨਾਂਹ ਨੁਕਰ ਕੀਤੀ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ੪੦।

ਬਿ ਬੀਂ ਗਰਦਸ਼ਿ ਬੇਵਫਾਏ ਜ਼ਮਾਂ ॥

ਕਿ ਖੂੰਨਿ ਸਿਤਾਦਸ਼ ਨ ਮਾਂਦਸ਼ ਨਸ਼ਾਂ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੀਂ=ਵੇਖ । ਗਰਦਾਸ਼ਿ=ਚੱਕ੍ਰ, ਤੌਰ । ਬੇਵਛਾਏ ਜ਼ਮਾਂ=ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਬੇ ਵੱਡਾਈ । ਮਾਂਦਸ਼=ਰਿਹਾ । ਨਸ਼ਾਂ=ਨਿਸ਼ਾਨ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਬੇਵਛਾਈ ਦੇ ਚੱਕਰ ਨੂੰ ਵੇਖ । ਜੋ 'ਸਿਤਾਦਸ਼' ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ । ੪੧ ॥

ਕੁਜਾ ਸ਼ਾਹਿ ਕੈ ਖੁਸਰੋ ਓ ਜਾਮ ਜਮ ॥

ਕੁਜਾ ਸ਼ਾਹਿ ਆਦਮ ਮੁਹੰਮਦ ਖਤਮ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਜਾ=ਕਿਥੇ । ਸ਼ਾਹਿ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ । ਜਾਮ=ਪਿਆਲਾ । ਜਮ=ਜਮਸ਼ੈਦ । ਆਦਮ=ਬਾਬਾ ਆਦਮ, ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਕਬਨ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮਨੁਖ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ । ਖਤਮ=ਅਖੀਰਲਾ (ਪੈਰਾਂਬਰ) ।

ਅਰਥ—ਕਿਥੇ ਹੈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖੁਸਰੋ ਅਤੇ ਜਮਸ਼ੈਦ ਤੇ ਕਿਥੇ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ? ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਕਿਥੇ ਹੈ ? । ੪੨ ॥

ਫਿਰੇਦੂੰ ਕੁਜਾ ਬਹਮਨ ਅਸਫੰਦ ਯਾਰ ॥

ਨ ਦਾਰਾਬ ਦਾਰਾ ਦਰਾਮਦ ਸ਼ੁਮਾਰ ॥੪੩॥

ਅਰਥ—ਫਿਰੇਦੂੰ, ਬਹਮਨ ਤੇ ਅਸਫੰਦ ਯਾਰ ਨਾਮੀ ਤਿੰਨੇ ਨਾਮੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਥੇ ਹਨ ? ਨਾ ਦਾਰਾਬ ਹੈ, ਨਾ ਦਾਰਾ ਹੈ । ਗਿਣਤੀ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ । ੪੩ ॥

ਕੁਜਾ ਸ਼ਾਹਿ ਅਸਕੰਦਰ ਓ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ॥

ਕਿ ਯਕ ਹਮ ਨ ਮਾਂਦਸਤ ਜਿੰਦਾ ਬ ਜਾਹ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮ=ਭੀ । ਨ ਮਾਂਦਸਤ=ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ਬ ਜਾਹ=ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਅਸਕੰਦਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਜੋ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ ਇਕ ਵੀ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ੪੪ ॥

ਕੁਜਾ ਸ਼ਾਹ ਤੈਮੂਰ ਬਾਬਰ ਕੁਜਾਸਤ ॥

ਹਮਾਯੂੰ ਕੁਜਾ ਸ਼ਾਹਿ ਅਕਬਰ ਕੁਜਾਸਤ ॥੪੫॥

ਅਰਥ—ਤੈਮੂਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਬਾਬਰ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਹਮਾਯੂੰ ਕਿਥੇ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਚਲਿਆ ਤੂੰ ਵੀ ਜਾਣਾ ਹੈ । ੪੫ ॥

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸੁਰਖ ਰੰਗੇ ਫਿਰੰਗ ॥

ਖੁਸ਼ ਆਮਦ ਮਰਾ ਵਕਤਿ ਜ਼ਦ ਤੇਗ ਜੰਗ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫਿਰੰਗ=ਇਕ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਮ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਜਦ ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਨੀ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਫਿਰੰਗ ਦੇਸ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜੁਧ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।੪੬॥

ਬ ਮਨ ਦਿਹ ਕਿ ਖੁਦ ਰਾ ਪਯੋਹਸ਼ ਕੁਨਮ ॥

ਬ ਤੇਗ ਆਜ਼ਮਾਈ ਸ਼ੁਕੋਹਸ਼ ਕੁਨਮ ॥੪੭॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਮਨ=ਮੈਨੂੰ। ਖੁਦ ਰਾ=ਆਪ ਨੂੰ। ਪਯੋਹਸ਼=ਢੂੰਡ, ਵਿਚਾਰ। ਤੇਗ ਆਜ਼ਮਾਈ=ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣੀ। ਸ਼ੁਕੋਹਸ਼=ਦਬਾਉਣਾ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਦੇਹੁ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂ। ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅਸੁਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਕਰਾਂ ।੪੭॥੮॥

ਅੱਠਵੀਂ ਹਿਕਾਇਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ।

ਹਿਕਾਇਤ ਨੌਵੀਂ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਕਮਾਲਸ਼ ਕਰਮਾਤ ਆਜ਼ਮ ਕਰੀਮ ॥

ਰਜਾ ਬਖਸ਼ ਰਾਜਿਕ ਰਿਹਾਕੋ ਰਹੀਮ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਮਾਲ=ਪੂਰਨ। ਸ਼=ਉਹ। ਕਰਮਾਤ=ਬਰਕਤ, ਵਡਿਆਈ ਪੂਰਨ ਤਾਕਤਾਂ। ਆਜ਼ਮ=ਵੱਡਾ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ਰਾਜਿਕ=ਰਿਜ਼ਕ ਦਾਤਾ। ਰਿਹਾਕੋ=ਛੁਟਕਾਰਾ। ਰਹੀਮ=ਰਹਿਮ ਦਿਲ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਰਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੇ ਵੱਡਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ। ਭਾਣੇ ਦੇ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ, ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਹਿਮ ਦਿਲ ਹੈ।੧।

ਬ ਜਾਕਿਰ ਦਿਹਦ ਈਂ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ॥

ਮਲੂਕੋ ਮਲਾਇਕ ਹਮਹ ਆਂ ਜਹਾਂ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਕਿਰ=ਜਪਣ ਵਾਲਾ। ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਈਂ=ਇਸ। ਜ਼ਮਾਂ=ਅਕਾਸ਼। ਮਲੂਕੋ=ਗਜੇ। ਮਲਾਇਕ=ਦੇਵਤੇ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਆਂ=ਉਸ। ਜਹਾਂ=ਜਗਤ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ (ਦਾ ਸਿਰਤਾਜ ਬਣਾ) ਦੇਂਦਾ ਹੈ।੨।

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦੇਮ ਸ਼ਾਹਿ ਫਿਰੰਗ ॥ ਚੁ ਬਾ ਜਨ ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ ਪੁਸ਼ਤਿ ਪਲੰਗ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਨੀਦੇਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਬਾ ਜਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ। ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪੁਸ਼ਤਿ ਪਲੰਗ=ਮੰਜੇ ਉਤੇ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ‘ਫਰੰਗ’ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਮੈਂ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਣੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ੩।

ਨਦਰ ਕਰਦ ਬਰ ਬਚਹ ਗੌਹਰ ਨਿਗਾਰ ॥ ਬਦੀਦਨ ਹਮਾਯੂੰ ਜਵਾਂ ਉਸਤਵਾਰ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਦਰ ਕਰਦ=ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ। ਬਰ ਬਚਹ=ਪੁੜ੍ਹ ਉਤੇ। ਗੌਹਰ=ਮੌਤੀ। ਨਿਗਾਰ=ਪਾਰਖ। ਬਦੀਦਨ=ਵੇਖਣਾ। ਹਮਾਯੂੰ=ਸੁੰਦਰ। ਉਸਤਵਾਰ=ਤਕੜਾ।

ਅਰਥ—ਮੌਤੀਆਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਹਰੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਉਤੇ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ। ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਉਹ ਲੜਕਾ ਸੁੰਦਰ, ਜਵਾਨ ਤੇ ਤਕੜਾ ਦਿਸਿਆ। ੪।

ਬਵਕਤਿ ਸ਼ਬ ਓ ਰਾ ਬਿਖਾਦੰਦ ਪੇਸ਼ ॥ ਬਦੀਦਨ ਹਮਾਯੂੰ ਬ ਬਾਲਾਏ ਬੇਸ਼ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਵਕਤਿ=ਵੇਲੇ, ਸਮੇਂ। ਸ਼ਬ=ਰਾਤ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਖਾਦੰਦ=ਸੱਦਿਆ। ਪੇਸ਼=ਅਗੇ, ਸਾਹਮਣੇ। ਬਾਲਾਏ=ਉਚਿਆਈ। ਬੇਸ਼=ਬਹੁਤ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਜੋ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਤੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਜਵਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ੫।

ਬਿਆਵੇਖਤ ਬਾ ਓ ਹਮਹ ਯਕ ਦਿਗਾਰ ॥ ਕਿ ਜਾਹਿਰ ਸ਼ਵਦ ਹੋਸ਼ੋ ਹੈਬਤ ਹੁਨਰ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਵੇਖਤ=ਰਚ ਮਿਚ ਗਏ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਜਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ। ਸ਼ਵਦ=ਹੋਵੇ। ਬਾ ਓ=ਆਪੇ ਵਿਚ। ਹੋਸ਼=ਬੁਧੀ। ਹੈਬਤ=ਦਬਾਉ ਵਾ ਵਡਿਆਈ। ਹੁਨਰ=ਵਿਦਿਆ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਆਪੇ ਵਿਚ ਰਚ ਮਿਚ ਗਏ। ਜੋ ਅਕਲ, ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ। ੬।

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੫]

ਯਕੇ ਮੂਇ ਚੀਂ ਰਾ ਬਿਖਾਦੰਦ ਪੇਸ਼ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਮੂਇ ਚੀਨੀ ਬਰਾਵੁਰਦ ਰੇਸ਼ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ। ਮੂਇ ਚੀਂ=ਵਾਲ ਚੁਗਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਨਾਈ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਬਿਖਾਦੰਦ=ਸੱਦਿਆ। ਪੇਸ਼=ਕੋਲ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਮੂਇ ਚੀਨੀ=ਵਾਲ ਸੰਦੇ, ਮੋਚਨਾ। ਬਰਾਵੁਰਦ=ਲਿਆਵੇ। ਰੇਸ਼=

ਵੱਡਣਾ, ਮੁੰਨ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਨਾਈ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ। ਜੋ ਮੌਚਨੇ ਨਾਲ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡ ਭਾਵ ਮੁੰਨ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਬਣਾ ਦੇਵੇ।।੧॥

ਬਰੋ ਹਰ ਕਿ ਬੀਨਦ ਨ ਦਾਨਦ ਸੁਖਨ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਰੂਇ ਮਰਦੇ ਸੁਦਹ ਸ਼ਕਲਿ ਜਨ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੋ=ਉਤੇ, ਉਸ। ਹਰ ਕਿ=ਜੋ ਕੋਈ। ਬੀਨਦ=ਵੇਖਦਾ। ਨ ਦਾਨਦ=ਨ ਜਾਣਦਾ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਰੂਇ ਮਰਦ=ਮਨੁਖ ਦਾ ਚਿਹਰਾ। ਸ਼ਕਲਿ=ਸੂਰਤ। ਜਨ=ਐਰਤ। ਸੁਦਹ=ਹੋ ਗਈ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਕੋਈ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ, ਅਸਲ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਜੋ ਮਨੁਖ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਐਰਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।।੮॥

ਬਿਦੀਦੰਦ ਹਰ ਕਸ ਕਿ ਈਂ ਹਮ ਜਨ ਅਸਤ ॥ ਕਿ ਦਰ ਪੈਕਰਿ ਚੂੰ ਪਰੀ ਰੌਸ਼ਨ ਅਸਤ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦੀਦੰਦ=ਜਾਣਿਆ। ਹਰ ਕਸ=ਸਭ ਕਿਸੇ। ਈਂ ਹਮ=ਇਹ ਭੀ। ਜਨ ਅਸਤ=ਐਰਤ ਹੈ। ਕਿ=ਜੋ। ਦਰ ਪੈਕਰਿ=ਸਗੀਰ ਦੇ ਵਿਚ। ਚੂੰ=ਵਾਂਗੂ। ਰੌਸ਼ਨ=ਚਮਕੀਲੀ। ਅਸਤ=ਹੈ।

ਅਰਥ—ਸਭ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਜੋ ਇਹ ਵੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਗੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰੀ ਵਾਂਗੂ ਚਮਕੀਲੀ ਸੀ।।੯॥

ਬਿਦੀਦੰਦ ਓ ਰਾ ਯਕੇ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਹਿ ॥ ਕਿ ਮਕਬੂਲ ਸੂਰਤ ਚੋ ਰਖਸ਼ਿੰਦਹ ਮਾਹ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦੀਦੰਦ=ਜਾਣਿਆ ਭਾਵ ਵੇਖਿਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਤਾਈਂ। ਮਕਬੂਲ=ਪਿਆਰੀ। ਰਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਚਮਕੀਲਾ। ਮਾਹ=ਚੰਦ੍ਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਜੋ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੀ ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਚਮਕੀਲੀ ਸੂਰਤ ਵਾਲੀ ਹੈ।।੧੦॥

ਬਿਪੁਰਸੀਦ ਓ ਰਾ ਕਿ ਐ ਨੇਕ ਬਖਤ ॥ ਸਜ਼ਾਵਾਰ ਸ਼ਾਹੀਸਤ ਸ਼ਾਯਾਨਿ ਤਖਤ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸੀਦ=ਪੁਛਿਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਸਜ਼ਾਵਾਰ=ਯੋਗ, ਲਾਇਕ। ਸ਼ਾਹੀਸਤ=ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਯਾਨਿ=ਲਾਇਕ। ਤਖਤ=ਰਾਜ-ਗੱਦੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—ਜੋ ਹੋ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਏ। ਤੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਯੋਗ ਅਤੇ ਤਖਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੈਂ।।੧੧॥

**ਕਿ ਜਨ ਤੋ ਕੁਦਾਮੀ ਕਿਰਾ ਦੁਖਤਰੀ ॥
ਕਿ ਮੁਲਕੇ ਕਿਰਾ ਤੋ ਕਿਰਾ ਖੂਹਰੀ ॥੧੨॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਨ=ਐਂਠਤ | ਕੁਦਾਮੀ=ਕਿਸ ਦੀ | ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਦੀ | ਦੁਖਤਰੀ=ਬੇਟੀ, ਲੜਕੀ | ਮੁਲਕੇ=ਦੇਸ | ਖੂਹਰੀ=ਭੈਣ |

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੂੰ ਕਿਸ ਦੀ ਐਂਠਤ ਹੈਂ ? ਕਿਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈਂ ? ਜੋ ਤੇਰਾ ਦੇਸ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੀ ਤੂੰ ਭੈਣ ਹੈਂ ? ।੧੨।

**ਬ ਨਦਰ ਅੰਦਰੂੰ ਬਹਰਹ ਮੰਦ ਆਮਦਸ਼ ॥
ਬਦੀਦਨ ਸ਼ਹੇ ਦਿਲ ਪਸੰਦ ਆਮਦਸ਼ ॥੧੩॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਨਦਰ=ਵੇਖਣ ਵਿਚ | ਬਹਰਹ ਮੰਦ=ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ | ਆਮਦ=ਆਈ | ਸ਼=ਉਹ | ਦੀਦਨ=ਦੇਖਣ | ਸ਼ਾਹੇ=ਇਕ ਰਾਜਾ |

ਅਰਥ—ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈਂ | ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੇਖਿਆ (ਤਾਂ) ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਗਈ ।੧੩।

**ਕਨੀਜਕ ਯਕੇ ਰਾ ਬਿਖਾਦੰਦ ਪੇਸ਼ ॥
ਸ਼ਬਾਂ ਰਾਹ ਬੁਰਦਸ਼ ਦਰੂੰ ਖਾਨਹ ਖੇਸ਼ ॥੧੪॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਨੀਜਕ=ਗੋਲੀ | ਯਕੇ ਰਾ=ਇਕ ਨੂੰ | ਬਿਖਾਦੰਦ=ਸਦਿਆ | ਪੇਸ਼=ਕੌਲ | ਸ਼ਬਾਂ ਰਾਹ=ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ | ਬੁਰਦਸ਼=ਲੈ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ | ਦਰੂੰ=ਅੰਦਰ | ਖਾਨਹ=ਘਰ ਵਿਚ | ਖੇਸ਼=ਆਪਣੇ |

ਅਰਥ—ਇਕ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਕੌਲ ਸੱਦਿਆ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ ।੧੪।

**ਬਿ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਐ ਸਰਵ ਕਦ ਸੀਮ ਤਨ ॥
ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਨ ॥੧੫॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤਹ=ਕਿਹਾ | ਐ=ਹੇ | ਸਰਵ ਕੱਦ=ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਰਗੇ ਕੱਦ ਵਾਲੀ | ਸੀਮ=ਚਾਂਦੀ | ਤਨ=ਸਰੀਰ | ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ=ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਦੀਵਾ (ਚੰਦਰਮਾ) | ਆਫਤਾਬੇ=ਸੂਰਜ | ਯਮਨ=ਇਕ ਦੇਸ਼ |

ਅਰਥ—ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਾਂਗੂ ਲੰਮੇ ਕੱਦ ਵਾਲੀ ਤੇ ਚਾਂਦੀ (ਵਾਂਗੂ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ) ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ | ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਦੀਵੇ ਭਾਵ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਯਮਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲੀ ।੧੫।

**ਵਜਾਂ ਬਹਰ ਮਾ ਰਾ ਬ ਤਪਸੀਦ ਦਿਲ ॥
ਕਿ ਮਾਹੀ ਬਿਉਫਤਾਦ ਅਜ਼ ਆਬੋ ਗਿਲ ॥੧੬॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜਾਂ=ਉਸ | ਬਹਰ=ਲਈ | ਮਾ ਰਾ=ਮੇਰਾ | ਤਪਸੀਦ=ਤੜਫ ਰਿਹਾ | ਮਾਹੀ=ਮੱਛੀ |

**ਕਿ ਜਨ ਤੋ ਕੁਦਾਮੀ ਕਿਰਾ ਦੁਖਤਰੀ ॥
ਕਿ ਮੁਲਕੇ ਕਿਰਾ ਤੋ ਕਿਰਾ ਖੂਹਰੀ ॥੧੨॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਨ=ਐਂਠਤ | ਕੁਦਾਮੀ=ਕਿਸ ਦੀ | ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਦੀ | ਦੁਖਤਰੀ=ਬੇਟੀ, ਲੜਕੀ | ਮੁਲਕੇ=ਦੇਸ | ਖੂਹਰੀ=ਭੈਣ |

ਅਰਥ—ਜੋ ਤੂੰ ਕਿਸ ਦੀ ਐਂਠਤ ਹੈਂ ? ਕਿਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈਂ ? ਜੋ ਤੇਰਾ ਦੇਸ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੀ ਤੂੰ ਭੈਣ ਹੈਂ ? ।੧੨।

**ਬ ਨਦਰ ਅੰਦਰੂੰ ਬਹਰਹ ਮੰਦ ਆਮਦਸ਼ ॥
ਬਦੀਦਨ ਸ਼ਹੇ ਦਿਲ ਪਸੰਦ ਆਮਦਸ਼ ॥੧੩॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਨਦਰ=ਵੇਖਣ ਵਿਚ | ਬਹਰਹ ਮੰਦ=ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ | ਆਮਦ=ਆਈ | ਸ਼=ਉਹ | ਦੀਦਨ=ਦੇਖਣ | ਸ਼ਾਹੇ=ਇਕ ਰਾਜਾ |

ਅਰਥ—ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈਂ | ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੇਖਿਆ (ਤਾਂ) ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਗਈ ।੧੩।

**ਕਨੀਜਕ ਯਕੇ ਰਾ ਬਿਖਾਦੰਦ ਪੇਸ਼ ॥
ਸ਼ਬਾਂ ਰਾਹ ਬੁਰਦਸ਼ ਦਰੂੰ ਖਾਨਹ ਖੇਸ਼ ॥੧੪॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਨੀਜਕ=ਗੋਲੀ | ਯਕੇ ਰਾ=ਇਕ ਨੂੰ | ਬਿਖਾਦੰਦ=ਸਦਿਆ | ਪੇਸ਼=ਕੌਲ | ਸ਼ਬਾਂ ਰਾਹ=ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ | ਬੁਰਦਸ਼=ਲੈ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ | ਦਰੂੰ=ਅੰਦਰ | ਖਾਨਹ=ਘਰ ਵਿਚ | ਖੇਸ਼=ਆਪਣੇ |

ਅਰਥ—ਇਕ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਕੌਲ ਸੱਦਿਆ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ ।੧੪।

**ਬਿ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਐ ਸਰਵ ਕਦ ਸੀਮ ਤਨ ॥
ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ ਆਫਤਾਬੇ ਯਮਨ ॥੧੫॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤਹ=ਕਿਹਾ | ਐ=ਹੇ | ਸਰਵ ਕੱਦ=ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਰਗੇ ਕੱਦ ਵਾਲੀ | ਸੀਮ=ਚਾਂਦੀ | ਤਨ=ਸਰੀਰ | ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ=ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਦੀਵਾ (ਚੰਦਰਮਾ) | ਆਫਤਾਬੇ=ਸੂਰਜ | ਯਮਨ=ਇਕ ਦੇਸ਼ |

ਅਰਥ—ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਸਰੂ ਬਿਛ ਵਾਂਗੂ ਲੰਮੇ ਕੱਦ ਵਾਲੀ ਤੇ ਚਾਂਦੀ (ਵਾਂਗੂ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ) ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ | ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਦੀਵੇ ਭਾਵ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਯਮਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲੀ ।੧੫।

**ਵਜਾਂ ਬਹਰ ਮਾ ਰਾ ਬ ਤਪਸੀਦ ਦਿਲ ॥
ਕਿ ਮਾਹੀ ਬਿਉਫਤਾਦ ਅਜ਼ ਆਬੋ ਗਿਲ ॥੧੬॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜਾਂ=ਉਸ | ਬਹਰ=ਲਈ | ਮਾ ਰਾ=ਮੇਰਾ | ਤਪਸੀਦ=ਤੜਫ ਰਿਹਾ | ਮਾਹੀ=ਮੱਛੀ |

ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿਗ ਪਵੇ । ਅਜ਼=ਤੋਂ । ਆਥੈ=ਪਾਣੀ ਤੋਂ । ਗਿਲ=ਮਿੱਟੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਇਉਂ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਡਿਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਤੜਫਦੀ ਹੈ । ੧੬॥

ਬਿਰੌ ਐ ਸਬਾਪੈਕ ਗੁਲਜ਼ਾਰਿ ਮਾ ॥ ਕਿ ਦਰਪੇਸ਼ ਯਾਰੇ ਵਫਾਦਾਰ ਮਾ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਰੌ=ਜਾਹ । ਐ=ਹੋ । ਸਬਾਪੈਕ=ਛੁਰਤੀਲੀ, ਛੇਤੀ ਨਾਲ । ਗੁਲਜ਼ਾਰਿ=ਬਰੀਚੀ । ਮਾ=ਮੇਰੀ । ਦਰਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ । ਵਫਾਦਾਰ=ਬਚਨ ਦਾ ਪੱਕਾ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਮੇਰੇ (ਦਿਲ ਦੀ) ਫੁਲਵਾੜੀ ! ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਜਾਹ । ਮੇਰੇ ਵਫਾਦਾਰ ਯਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਹ । ੧੭॥

ਤੋ ਗਰ ਪੇਸ਼ ਓ ਰਾ ਬਿਆਰੀ ਮਰਾ ॥ ਬਿਬਖਸ਼ਮ ਸਰਿ ਬਸਤਹ ਰੰਜੇ ਤੁਰਾ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੋ=ਤੂੰ । ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਬਿਆਰੀ=ਲੈ ਆਵੇਂ । ਮਰਾ=ਮੇਰੇ । ਬਿਬਖਸ਼ਮ=ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਸਰਿ ਬਸਤਹ=ਮੂੰਹੋਂ ਮੂੰਹ ਤਕ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ । ਰੰਜੇ=ਖਜ਼ਾਨਾ । ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਲੈ ਆਵੇਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਮੂੰਹ ਤਕ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਖਜ਼ਾਨਾ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ । ੧੮॥

ਰਵਾਂ ਸ਼ੁਦ ਕਨੀਜ਼ ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ॥ ਬਿਗੋਯਦ ਸੁਖਨ ਰਾ ਜਿ ਸਰ ਤਾ ਬ ਬੁਨ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ=ਤੁਰ ਪਈ । ਕਨੀਜ਼=ਗੋਲੀ । ਬੁਨੀਦ=ਸੁਣਦਿਆਂ । ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਗੱਲ । ਬਿਗੋਯਦ=ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਸੁਖਨ ਰਾ=ਗੱਲ ਨੂੰ । ਜਿ=ਤੋਂ । ਸਰ ਤਾ=ਸਿਰ ਤੋਂ । ਬ ਬੁਨ=ਪੈਰਾਂ ਤਕ ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਗੋਲੀ ਤੁਰ ਪਈ । ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਤੀ । ਭਾਵ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਇਆ । ੧੯॥

ਜਬਾਨੀ ਕਨੀਜ਼ਕ ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ॥ ਬਿ ਪੇਚੀਦ ਬਰ ਖੁਦ ਜਿ ਪੋਸ਼ਾਕ ਜਨ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦ=ਸੁਣਿਆ । ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਗੱਲ । ਕਨੀਜ਼ਕ=ਗੋਲੀ ਦੀ । ਪੇਚੀਦ=ਵੱਟ । ਬਰ ਖੁਦ=ਆਪਣੇ ਉਤੇ । ਜਿ=ਤੋਂ । ਜਨ=ਇਸਤ੍ਰੀ ।

ਅਰਥ—ਗੋਲੀ ਦੀ ਜਬਾਨੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੈਨੂੰ ਵਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਤੋਂ ਵੱਟ ਖਾਧਾ ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਬਾਸ ਤੋਂ ਨਫਰਤ ਕੀਤੀ । ੨੦॥

ਕਿ ਜ਼ਾਹਰ ਕੁਨਾਨੀਦ ਅਸਬਾਬਿ ਖੇਡ ॥ ਕਿ ਦੀਦਨ ਜਹਾਂ ਰਾ ਬਿ ਕਿਰਦਾਰੇ ਖੇਡ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ । ਜ਼ਾਹਰ=ਪ੍ਰਗਟ । ਕੁਨਾਨੀਦ=ਕਰਾ ਲਿਆ । ਅਸਬਾਬਿ=ਭੇਦ, ਪਾਜ । ਖੇਡ=ਆਪਣਾ । ਦੀਦਨ=ਵੇਖਣਾ । ਜਹਾਂ ਰਾ=ਜਗਤ ਦਾ । ਬਿ=ਉਪਰ । ਕਿਰਦਾਰੇ=ਕਰਤਥ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਵੇਖਿਆ ਜੋ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕੀ ਕੀ ਕਰਤਥ ਹੈ ? ।੨੧।

ਬਿ ਖਾਹਦ ਮਰਾ ਸ਼ਾਹਿ ਐ ਯਾਰਿ ਮਾ ॥ ਮਰਾ ਮਸਲਿਹਤ ਦੇਹ ਵਫਾਦਾਰਿ ਮਾ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖਾਹਦ=ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਸ਼ਾਹਿ=ਰਾਜਾ । ਮਾ=ਮਰੇ । ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ । ਮਸਲਿਹਤ=ਸਲਾਹ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਮੇਰੇ ਯਾਰ ! ਹੋ ਮੇਰੀ ਵਫਾਦਾਰ ! ਰਾਜਾ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਹ ਜੋ ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ ? ।੨੨।

ਤੁ ਗੋਈ ਮਨ ਈਂ ਜਾ ਗੁਰੇਜ਼ਾ ਸ਼ਵਮ ॥ ਕਿ ਇਮ ਰੋਜ਼ ਅਜ਼ ਜਾਇ ਖੇਜ਼ਾ ਸ਼ਵਮ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੁ ਗੋਈ=ਤੂੰ ਆਖੇਂ । ਮਨ=ਮੈਂ । ਈਂ ਜਾ=ਇਸ ਤੋਂ । ਗੁਰੇਜ਼ਾ ਸ਼ਵਮ=ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਵਾਂ । ਇਮ ਰੋਜ਼=ਅਜ । ਅਜ਼ ਜਾਇ=ਇਸ ਤੋਂ । ਖੇਜ਼ਾ ਸ਼ਵਮ=ਉਠ ਜਾਵਾਂ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਆਖੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ? ਜਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਅਜ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ ਭਾਵ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਤੁਰ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭੇਦ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ ? ।੨੩।

ਨ ਤਰਸੀ ਇਲਾਜ ਤੁਰਾ ਮਨ ਕੁਨਮ ॥ ਬਦੀਦਨ ਵਜ਼ਾਂ ਚਾਰਿ ਮਾਹਿ ਨਿਹਮ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਰਸੀ=ਡਰ । ਇਲਾਜ=ਉਪਾਵ । ਕੁਨਮ=ਕਰਦੀ ਹਾਂ । ਬਦੀਦਨ=ਵੇਖਦੇ । ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੇ । ਮਾਹੇ=ਮਹੀਨੇ । ਨਿਹਮ=ਰੱਖਾਂਗੀ ।

ਅਰਥ—ਡਰ ਨਾ ਤੇਰਾ ਉਪਾਵ ਮੈਂ ਕਰਦੀ ਹਾਂ । ਉਸ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਾਂਗੀ ।੨੪।

ਚੁ ਖੁਸ਼ਪੀਦ ਯਕ ਜਾਇ ਚੁੰ ਬੇਖਬਰ ॥ ਖਬਰ ਗਾਸਤ ਸ਼ੁਦ ਸ਼ਾਹ ਓ ਸ਼ੇਰ ਨਰ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੋਂ। ਖੁਸ਼ਪੀਦ=ਸੌਂ ਗਏ। ਯਕ ਜਾਇ=ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ। ਰਸ਼ਤ=ਹੋਈ। ਸੁਦ=ਹੋਇਆ। ਸ਼ਾਹ=ਗਾਜਾ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਸੁਤੇ ਪਏ ਹੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਤਦ ਸ਼ੇਰ ਮਰਦ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ। ੨੫।

ਦਹਾਨਿ ਸ਼ੁਨੀਦ ਈਂ ਕਨੀੜਕ ਸੁਖਨ ॥

ਬਜੁੰਬਸ਼ ਬ ਲਰਜੀਦ ਸਰ ਤਾ ਬ ਬੁਨ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਹਾਨਿ=ਮੂੰਹ ਤੋਂ। ਸ਼ੁਨੀਦ=ਸੁਣਿਆ। ਈਂ=ਇਹ। ਕਨੀੜਕ=ਦਾਸੀ। ਬ ਜੁੰਬਸ਼=ਗੁਸੇ ਨਾਲ। ਬ ਲਰਜੀਦ=ਕੰਬ ਗਿਆ। ਸਰ=ਸਿਰ। ਤਾ=ਤੋਂ। ਬ ਬੁਨ=ਜੜ੍ਹ ਭਾਵ ਪੈਰ ਤਕ।

ਅਰਥ—ਦਾਸੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ। ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪਿਆ। ੨੬।

ਬਿਆਮਦ ਕਜੋ ਜਾਇ ਓ ਖੁਫਤਹ ਦੀਦ ॥

ਜ ਸਰ ਤਾ ਕਦਮ ਹਮਚੁ ਮੇਹਰਸ਼ ਤਪੀਦ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਮਦ=ਆਇਆ। ਕਜੋ=ਉਸ। ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ। ਓ=ਉਸ। ਖੁਫਤਹ=ਸੁਤਾ। ਦੀਦ=ਵੇਖਿਆ। ਜ=ਤੋਂ। ਕਦਮ=ਪੈਰ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਮੇਹਰਸ਼=ਸੂਰਜ। ਤਪੀਦ=ਤਪ ਗਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਆਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਸੁਤੇ ਪਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂ ਤਪ ਗਿਆ। ੨੭।

ਬਿ ਦਾਨਿਸ਼ਤ ਈਂ ਰਾ ਖਬਰਦਾਰ ਸੁਦ ॥

ਬਿਰੋਜ਼ਿ ਅਜਾ ਈਂ ਖਬਰਦਾਰ ਸੁਦ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਿਸ਼ਤ=ਜਾਣਿਆ। ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ। ਖਬਰਦਾਰ=ਖਬਰ ਵਾਲੀ। ਸੁਦ=ਹੋ ਗਈ। ਰੋਜ਼ਿ ਅਜਾ=ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ। ਈਂ=ਇਹ। ਖਬਰ=ਸਾਵਧਾਨ। ਸੁਦ=ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਖਬਰਦਾਰ ਭਾਵ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ੨੮।

ਬਿ ਖੁਸ਼ਪੀਦ ਯਕ ਜਾਇ ਯਕੇ ਖੂਾਬਗਾਹ ॥

ਮਰਾ ਦਾਉ ਉਛਤਦ ਨ ਯਜ਼ਦਾਂ ਗਵਾਹ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਸ਼ਪੀਦ=ਸੁੱਤੀ। ਯਕ ਜਾਇ=ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ। ਖੂਾਬਗਾਹ=ਸੌਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ। ਯਜ਼ਦਾਂ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਅਰਥ—ਇਕੋ ਸੌਣ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ, ਇਕ ਹੀ ਥਾਂ ਸੌਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਦਾਅ ਨਹੀਂ ਫ਼ਬਿਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗਵਾਹ ਹੈ। ੨੯।

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੯]

ਜੁਦਾ ਗਰ ਬਿ ਬੀਨਮ ਅਜ਼ੀਂ ਖਾਬਗਾਹ ॥ ਯਕੇ ਜੁਫਤਹ ਬਾਸ਼ਮ ਚੁ ਖੁਰਸੈਦ ਮਾਹ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁਦਾ=ਵਖਰੇ । ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਬੀਨਮ=ਵੇਖ ਲਵਾਂ । ਅਜ਼ੀਂ=ਇਸ ਨੂੰ । ਖਾਬਗਾਹ=ਮੰਜਾ । ਜੁਫਤਹ=ਜੋੜਾ । ਬਾਸ਼ਮ=ਹੋ ਜਾਵਾਂ । ਖੁਰਸੈਦ=ਸੂਰਜ । ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਵੱਖਰੀ ਸੁਤੀ ਹੋਈ ਵੇਖ ਲਵਾਂ, ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਚੰਦਮਾ ਵਾਂਗੂ ਇਕ ਦਮ ਜੋੜਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੰਦਮਾ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩੦।

ਵਜ਼ਾਂ ਰੋਜ਼ ਗਾਸ਼ਤ ਓ ਬਿਆਮਦ ਦਿਗਰ ॥ ਹਮਾਂ ਖੁਫਤਹ ਦੀਦੰਦ ਯਕ ਜਾਇ ਬਬਰ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ । ਰੋਜ਼=ਦਿਨ । ਗਾਸ਼ਤ=ਚਲਾ ਗਿਆ । ਬਿਆਮਦ=ਆਇਆ । ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ । ਹਮਾਂ=ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਖੁਫਤਹ=ਸੁਤੇ ਪਿਆਂ । ਦੀਦੰਦ=ਵੇਖਿਆ । ਬਬਰ=ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਿਨ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਆਇਆ । ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਸੁੱਤੇ ਪਿਆਂ ਵੇਖਿਆ । ੩੧।

ਦਰੇਗਾ ਅਜ਼ਾਂ ਗਰ ਜੁਦਾ ਯਾਫਤਮ ॥ ਯਕੇ ਹਮਲਹ ਚੂੰ ਬੇਰਿ ਨਰ ਸਾਖਤਮ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੇਗਾ=ਅਫਸੋਸ । ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ । ਗਰ=ਜੇਕਰ । ਜੁਦਾ=ਵੱਖਰਾ । ਯਾਫਤਮ=ਪਾਉਂਦਾ । ਹਮਲਹ=ਹੱਲਾ । ਸਾਖਤਮ=ਮੈਂ ਕਰਦਾ ।

ਅਰਥ—ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਪਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਨਰ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ । ੩੨।

ਦਿਗਰ ਰੋਜ਼ ਰਫਤਸ਼ ਸਿਵਮ ਆਮਦਸ਼ ॥ ਬਿ ਦੀਦੰਦ ਯਕ ਜਾਇ ਬਰਤਾਫਤਸ਼ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ । ਰੋਜ਼=ਦਿਨ । ਰਫਤ=ਗਿਆ । ਸ਼=ਉਹ । ਸਿਵਮ=ਤੀਜੇ । ਆਮਦਸ਼=ਆਇਆ । ਦੀਦੰਦ=ਵੇਖਿਆ । ਬਰਤਾਫਤਸ਼=ਮੁੜ ਆਇਆ ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਗਿਆ ਤਦ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਮੁੜ ਆਇਆ । ਫਿਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੜ ਆਇਆ । ੩੩।

ਬਰੋਜੇ ਚੁਵਮ ਆਮਦ ਦੀਦੰਦ ਜੁਫਤ ॥ ਬ ਹੈਰਤ ਫਿਰੋ ਰਫਤ ਬਾ ਦਿਲ ਬਿਗੁਫਤ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁਵਮ=ਚੌਬੇ। ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਦੀਦੰਦ=ਵੇਖੇ। ਜੁਫਤ=ਇਕੱਠੇ। ਹੈਰਤ=ਹੈਰਾਨ। ਫਿਰੋ ਰਫਤ=ਓਹ ਫਿਰ ਚਲਿਆ।

ਅਰਥ—ਚੌਬੇ ਦਿਨ ਆਇਆ ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਸੁਤੇ ਪਏ ਵੇਖੇ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਚਲਿਆ ਅਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ। ੩੪।

ਕਿ ਹੈਫ ਅਸਤ ਆਂ ਰਾ ਜੁਦਾ ਯਾਫਤਮ ॥

ਕਿ ਤੀਰੋ ਕਮਾਂ ਅੰਦਰੂੰ ਸਾਖਤਮ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹੈਫ ਅਸਤ=ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਆਂ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਜੁਦਾ=ਵਖਰਿਆਂ। ਯਾਫਤਮ=ਮੈਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਤੀਰੋ=ਤੀਰ ਨੂੰ। ਅੰਦਰੂੰ=ਵਿਚ। ਸਾਖਤਮ=ਮੈਂ ਰਖ ਦੇਂਦਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਖਰਿਆਂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ। ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਤੀਰ ਟਿਕਾ ਦੇਂਦਾ। ਭਾਵ ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਦਾ। ੩੫।

ਨ ਦੀਦੇਮ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨ ਦੋਜ਼ਮ ਬ ਤੀਰ ॥

ਨ ਕੁਸ਼ਤਮ ਅਦੂ ਰਾ ਨ ਕਰਦਮ ਅਸੀਰ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦੇਮ=ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ। ਦੋਜ਼ਮ=ਪ੍ਰੋਤਾ, ਵਿੰਨ੍ਹਿਆਂ। ਕੁਸ਼ਤਮ=ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ। ਅਦੂ ਰਾ=ਵੈਰੀ, ਬੁਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ। ਅਸੀਰ=ਕੈਦ ਕੀਤਾ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਮੈਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਨਾ ਤੀਰ ਵਿਚ ਪਰੋਤਾ। ਨਾ ਹੀ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩੬।

ਸ਼ਸ਼ਮ ਰੋਜ਼ ਆਮਦ ਬਦੀਦਹ ਵਜ਼ਾਂ ॥

ਬ ਪੇਚਸ਼ ਦਰ ਆਵੇਖਤ ਗੁਫਤ ਅਜ਼ ਜਬਾਂ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਸ਼ਮ=ਛੇਵੇਂ। ਆਮਦ=ਆਇਆ। ਬਦੀਦਹ=ਡਿੱਠਾ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਪੇਚਸ਼=ਵੱਟ। ਆਵੇਖਤ=ਲਪੇਟਿਆ। ਗੁਫਤ=ਕਿਹਾ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਜਬਾਂ=ਜਬਾਨ।

ਅਰਥ—ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਫਿਰ ਆਇਆ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਵੱਟ ਖਾਣ ਲਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਜਬਾਨ ਤੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਣ ਲੱਗਾ। ੩੭।

ਨ ਦੀਦੇਮ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਿ ਰੇਜੋਮ ਖੂੰ ॥

ਦਰੇਗਾ ਨ ਕੈਬਰ ਕਮਾਂ ਅੰਦਰੂੰ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦੇਮ=ਮੈਂ ਡਿੱਠਾ। ਰੇਜੋਮ=ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ। ਖੂੰ=ਖੂਨ, ਕਤਲ। ਦਰੇਗਾ=ਅਫਸੋਸ। ਕੈਬਰ=ਤੀਰ। ਕਮਾਂ=ਕਮਾਨ। ਅੰਦਰੂੰ=ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਮੈਂ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਡਿੱਠਾ ਜੋ ਖੂਨ (ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ) ਮੈਂ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਮੈਂ

ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਵੇਖਦਾ ਤਾਂ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਣ ਕਰ ਦੇਂਦਾ। ਅਫਸੋਸ! (ਮੈਂ) ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਤੀਰ ਨਹੀਂ (ਧਰ ਸਕਿਆ) ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਤੀਰ (ਲਿੰਗ) ਕਮਾਨ ਵਰਗੀ ਭਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਿਆ। ੩੮॥

ਦਰੇਗਾ ਬ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨ ਆਵੇਖਤਮ ॥ ਦਰੇਗਾ ਨ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ਰੇਖਤਮ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਵੇਖਤਮ=ਚੰਬਜਿਆ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਰੇਖਤਮ=ਛੁਲ੍ਹੇ ।

ਅਰਥ—ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਚੰਬਜਿਆ ਨਹੀਂ। ਅਫਸੋਸ (ਕਿ) ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ (ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ) ਛੁਲ੍ਹੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਭਾਵ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ੩੯॥

ਹਕੀਕਤ ਸ਼ਨਾਸਦ ਨ ਹਾਲੇ ਦਿਗਰ ॥ ਕਿ ਮਾਇਲ ਬਸੇ ਗਾਸਤ ਓ ਤਾਬ ਸਰ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਕੀਕਤ=ਤੱਤ ਵਸਤੂ ਸੱਚ ਸਰੂਪ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ । ਸ਼ਨਾਸਦ=ਪਛਾਣਿਆ । ਹਾਲੇ=ਢੰਗ, ਤਰੀਕਾ । ਮਾਇਲ=ਮੋਹਤ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤ । ਗਾਸਤ=ਹੋਇਆ । ਤਾਬ=ਤਕ ।

ਅਰਥ—ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਦੂਜੇ ਢੰਗ ਵਿਚ, ਉਹ ਸਿਰ ਤਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੋਹਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ੪੦।

ਬਿਬੀਂ ਬੇਖਬਰ ਰਾ ਚਿ ਕਾਰੇ ਕੁਨਦ ॥ ਕਿ ਕਾਰਿ ਬਦਸ਼ ਇਖਤਿਆਰੇ ਕੁਨਦ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਬੀਂ=ਵੇਖ । ਬੇਖਬਰ=ਬੇਸੁਰਤ, ਕਮਲਾ । ਚਿ ਕਾਰੇ=ਕਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ । ਕਿ=ਜੋ । ਕਾਰਿ=ਕੰਮ ਨੂੰ । ਬਦਸ਼=ਬੁਰਾ ਹੈ । ਇਖਤਿਆਰੇ=ਪ੍ਰਵਾਨ, ਮਨਜ਼ੂਰ, ਹੱਕ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਐਰਗਜੇਬ! ਤੂੰ ਇਸ ਕਮਲੇ ਜੀਵ ਵਲ ਵੇਖ! ਕੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੪੧।

ਬਿਬੀਂ ਬੇਖਬਰ ਬਦ ਖਰਾਸੀ ਕੁਨਦ ॥ ਕਿ ਬੇ ਆਬ ਸਰ ਖੁਦ ਤਰਾਸੀ ਕੁਨਦ ॥੪੨॥

• ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਬੀਂ=ਵੇਖ । ਬੇਖਬਰ=ਸੁਰਤ ਤੋਂ ਹੀਣਾ । ਬਦ=ਬੁਰਾ । ਖਰਾਸੀ=ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਬੇ=ਬਿਨਾਂ । ਆਬ=ਪਾਣੀ । ਸਰ=ਸਿਰ । ਖੁਦ=ਆਪਣਾ । ਤਰਾਸੀ=ਛਿਲਣਾ, ਮੁੰਨਣਾ । ਕੁਨਦ=ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਓ ਸੁਰਤ ਤੋਂ ਹੀਣੇ! ਵੇਖ, (ਤੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਜੋ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਛਿਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ? ੪੨।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਜਾਮ ਸਬਜ਼ੇ ਮਰਾ ॥ ਕਿ ਸਰ ਬਸਤਹ ਮਨ ਰੰਜ ਬਖਸ਼ਮ ਤੁਰਾ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਦਿਹ=ਦਿਓ। ਜਾਮ=ਪਿਆਲਾ। ਸਬਜ਼ੇ=ਸਾਵੇ ਰੰਗ ਦਾ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਸਰ ਬਸਤਹ=ਬੰਦ ਦਾ ਬੰਦ, ਭਰਿਆ ਭਰਾਇਆ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਰੰਜ=ਖੜਾਨਾ। ਬਖਸ਼ਮ=ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸਾਵੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ। ਜੋ ਮੈਂ ਡੈਨੂੰ ਭਰਿਆ ਭਰਾਇਆ ਖੜਾਨਾ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ। ੪੩।

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰੇ ਸਬਜ਼ੇ ਛਾਮ ॥ ਕਿ ਖਸ਼ਮ ਅਫ਼ਗਨੀ ਵਕਤ ਹਸਤਸ ਬਕਾਮ ॥੪੪॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਗਰੇ=ਪਿਆਲਾ। ਛਾਮ=ਵਰਨ, ਰੰਗ। ਖਸ਼ਮ=ਵੈਰੀ। ਅਫ਼ਗਨੀ=ਢਾਹੁਣ ਦੇ। ਵਕਤ=ਵੇਲੇ। ਹਸਤਸ=ਹੈਗਾ ਹੈ। ਬਕਾਮ=ਕੰਮ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸਬਜ਼ੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ। ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਪਟਕਾਉਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੪੪।੯।

ਨੌਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ।

ਹਿਕਾਯਤ ਦਸਵੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥ ਗਾਫੂਰੋ ਗੁਨਹ ਬਖਸ਼ ਗਾਫਿਲ ਕੁਸ਼ ਅਸਤ ॥ ਜਹਾਂ ਰਾ ਤੋਈ ਬਸਤ ਈਂ ਬੰਦੋਬਸਤ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਾਫੂਰੋ=ਦਿਆਲੂ ਅਤੇ। ਗੁਨਹ=ਐਂਗੁਣ, ਬੁਰੇ ਕੰਮ। ਬਖਸ਼=ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ। ਗਾਫਿਲ=ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਭੁਲੇ ਹੋਏ, ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਚੁਕੇ। ਕੁਸ਼ ਅਸਤ=ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਹਾਂ=ਜਗਤ। ਰਾ=ਦਾ। ਤੋਈ=ਤੂੰਹੀ। ਬਸਤ ਈਂ=ਬੰਨਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਦਿਆਲੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਐਂਗੁਣ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹੇ ਐਂਰੰਗਜ਼ੇਬ! ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੧।

ਨ ਪਿਸਰੋ ਨ ਮਾਦਰ ਬਿਰਾਦਰ ਪਿਦਰ ॥ ਨ ਦਾਮਾਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨ ਯਾਰੇ ਦਿਗਰ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਸਰ=ਪੁੱਤਰ। ਮਾਦਰ=ਮਾਂ। ਬਿਰਾਦਰ=ਭਰਾ। ਪਿਦਰ=ਪਿਉ। ਦਾਮਾਦ=ਜਵਾਈ। ਯਾਰੇ=ਮਿਤਰ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ।

ਅਰਥ—ਨਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਨਾ ਮਾਂ ਹੈ, ਨਾ ਭਰਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿਉ ਹੈ। ਨਾ ਕੋਈ ਜਵਾਈ ਹੈ, ਨਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਮਿਤਰ ਹੈ। ੨।

ਬੁਨੀਦਮ ਸੁਖਨ ਸ਼ਾਹਿ ਮਾਜ਼ਿੰਦਰਾਂ ॥ ਕਿ ਰੌਸ਼ਨ ਦਿਲੋ ਨਾਮ ਬੁਰਦਾਸ਼ ਜ਼ਮਾਂ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ, ਵਾਰਤਾ, ਕਹਾਣੀ। ਸ਼ਾਹਿ=ਰਾਜੇ ਦੀ। ਬੁਰਦ=ਲੈਂਦਾ। ਸ਼=ਉਸ ਦਾ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜੇਬ ! ਅਸਾਂ ਮਾਜ਼ਿੰਦਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੋ ਰੋਸ਼ਨ ਚਿੱਤ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ੩।

ਕਿ ਨਾਮਸ਼ ਵਜ਼ੀਰ ਅਸਤ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਉਰ ॥ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਦਮਾਗ ਅਸਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਜ਼ਹੂਰ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਾਮਸ਼=ਨਾਮ ਉਸ ਦਾ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਸ਼ਉਰ=ਬੁਧੀਮਾਨ। ਸਾਹਿਬ ਦਮਾਗ=ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਜ਼ਾਹਿਰ=ਪ੍ਰਗਟ। ਜ਼ਹੂਰ=ਜਲਵਾ, ਪ੍ਰਤਾਪ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਬੁਧੀਮਾਨ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਸਾਹਿਬ’ ਸੀ। ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੪।

ਕਿ ਪਿਸਰੇ ਅਜ਼ਾਂ ਬੂਦ ਰੋਸ਼ਨ ਜ਼ਮੀਰ ॥ ਕਿ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਅਸਤ ਸਾਹਿਬ ਆਮੀਰ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਸਰੇ=ਪੁੱਤਰ। ਅਜ਼ਾਂ ਬੂਦ=ਉਸ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਹੁਸਨਲ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਜਮਾਲ=ਚਿਹਰਾ। ਸਾਹਿਬ=ਮਾਲਕ।

ਅਰਥ—‘ਰੋਸ਼ਨ ਜ਼ਮੀਰ’ (ਨਾਮ ਵਾਲਾ) ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤ੍ਤ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ੫।

[ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੭]

ਕਿ ਰੌਸ਼ਨ ਦਿਲੇ ਬਾਹ ਓ ਨਾਮ ਬੂਦ ॥ ਅਦੂ ਰਾ ਜ਼ ਮਰਦੀ ਬਰ ਆਵੁਰਦ ਦੂਦ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਾਹ=ਰਾਜਾ। ਬੂਦ=ਸੀ। ਅਦੂ=ਵੈਰੀ, ਦੁਸ਼ਮਨ। ਰਾ=ਦਾ। ਮਰਦੀ=ਬਹਾਦਰੀ। ਜ਼=ਨਾਲ। ਬਰ ਆਵੁਰਦ=ਕਵਿਅਤ। ਦੂਦ=ਧੂੰਆਂ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਲ’ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਸੀ। ੬।

ਵਜੀਰੇ ਯਕੇ ਬੁਦ ਜੋ ਹੋਸ਼ ਮੰਦ ॥ ਰੱਯਤ ਨਵਾਜ਼ ਅਸਤ ਦੁਸ਼ਮਨ ਗਜ਼ੰਦ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਦ=ਸੀ। ਹੋਸ਼ ਮੰਦ=ਅਕਲ ਵਾਲਾ। ਰੱਯਤ=ਪਰਜਾ। ਨਵਾਜ਼=ਵਡਿਆਉਣ ਵਾਲਾ। ਗਜ਼ੰਦ=ਦੁਖਦਾਈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਕ ਵਜੀਰ ਬੜਾ ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜੋ ਪਰਜਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਵੈਗੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਵਜ਼ਾਂ ਦੁਖਤਰੇ ਹਸਤ ਰੌਸ਼ਨ ਚਰਾਗ ॥ ਕਿ ਨਾਮੇ ਅਜ਼ਾਂ ਬੁਦ ਰੌਸ਼ਨ ਦਮਾਗ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੀ। ਦੁਖਤਰੇ=ਲੜਕੀ। ਚਰਾਗ=ਦੀਵਾ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦਾ। ਬੁਦ=ਸੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵਜੀਰ ਦੀ ਇਕ ਲੜਕੀ ਦੀਵੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ (ਸਮਾਨ) ਹੈਗੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ‘ਰੌਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ’ ਸੀ।

ਬ ਮਕਤਬਿ ਸਪੁਰਦੰਦ ਹਰ ਦੋ ਤਿਫਲ ॥ ਕਿ ਤਿਫਲਸ਼ ਬਸੇ ਰੋਜ਼ ਗਾਬਤੰਦ ਖਿਜ਼ਲ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਮਕਤਬਿ=ਮਦਰਸਾ। ਸਪੁਰਦੰਦ=ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਤਿਫਲ=ਬਾਲ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਰੋਜ਼=ਦਿਨ। ਗਾਬਤੰਦ=ਹੋਏ, ਫਿਰਦੇ। ਖਿਜ਼ਲ=ਅਵਾਰਾ ਗਰਦ।

ਅਰਥ—ਮਦਰਸੇ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਬਾਲ ਪੜ੍ਹਣੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤੇ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਹ ਬੱਚੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਅਵਾਰਾ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ ਦਾਨਾਇ ਮਉਲਾਇ ਰੂਮ ॥ ਕਿ ਦਿਰਮਸ਼ ਬ ਬਖਸ਼ੀਦ ਆਂ ਮਰਜ਼ ਬੂਮ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠੇ। ਦਾਨਾਇ=ਸਿਆਣਾ। ਮਉਲਾਇ=ਮੌਲਾਣਾ, ਵਿਦਵਾਨ। ਦਿਰਮਸ਼=ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਂ=ਉਸ ਨੂੰ। ਮਰਜ਼=ਧਰਤੀ। ਬੂਮ=ਦੇਸ, ਜਾਗੀਰ।

ਅਰਥ—ਰੂਮ ਦੇਸ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਮੌਲਾਣੇ ਪਾਸ ਬੈਠੇ। ਉਸਨੂੰ ਨਕਦ ਦੌਲਤ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਜਗੀਰ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ।

ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ ਦਰਾਂ ਜਾਇ ਤਿਫਲਾਂ ਬਸੇ ॥ ਬਖਾਂਦੇ ਸੁਖਨ ਅਜ਼ ਕਿਤਾਬ ਹਰ ਕਸੇ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠੇ। ਦਰਾਂ ਜਾਇ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਤਿਫਲਾਂ=ਲੜਕੇ, ਮੁੰਡੇ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਬਖਾਂਦੇ=ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਸੁਖਨ=ਵਾਰਤਾ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਹਰ ਕਸੇ=ਸਭ ਕੋਈ।

ਅਰਥ—ਉਥੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੜਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਭ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਭਾਵ ਸੰਥਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ੧੧।

ਬ ਬਗਲ ਅੰਦਰ ਆਰੰਦ ਹਰ ਯਕ ਕਿਤਾਬ ॥ ਜ ਤੌਰੇਤ ਅੰਜੀਲ ਵਜਹੇ ਅਦਾਬ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਗਲ=ਕੱਛ। ਆਰੰਦ=ਲੈ ਆਉਂਦੇ। ਜ=ਵਰਗੈਰਾ। ਤੌਰੇਤ=ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਵਜਹੇ=ਗੀਤੀ। ਅੰਜੀਲ=ਈਸਾਈਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਅਦਾਬ=ਵਰਤਾਰਾ।

ਅਰਥ—ਹਰ ਇਕ ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਲੜਕੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕੱਛ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਤੌਰੇਤ ਅਤੇ ਅੰਜੀਲ ਆਦਿਕ (ਉਤੇ ਭੀ ਇਸੇ) ਗੀਤੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੧੨।

ਭਾਵ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਢੇ ਮਾਰ ਕੇ ਹੀ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਦੋ ਮਕਤਬਿ ਕੁਨਾਨੀਦ ਹਫਤ ਅਜ਼ ਜੁਬਾਂ ॥ ਯਕੇ ਮਰਦ ਬੁਖਾਂਦੰਦ ਦੀਗਰ ਜਨਾਂ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਕਤਬਿ=ਮਦਰਸੇ, ਸਕੂਲ। ਕੁਨਾਨੀਦ=ਬਣਾਏ ਗਏ। ਹਫਤ=ਸੱਤ। ਅਜ਼=ਵਾਸਤੇ। ਜੁਬਾਂ=ਬੋਲੀਆਂ। ਬੁਖਾਂਦੰਦ=ਪੜ੍ਹਦੇ। ਯਕੇ=ਇਕ ਵਿਚ। ਜਨਾਂ=ਐਰਤਾਂ।

ਅਰਥ—ਸੱਤਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਸਕੂਲ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਇਕ ਵਿਚ ਲੜਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ, ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਐਰਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਸੱਤਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ੧੩।

ਕਿ ਤਿਫਲਾ ਬਿਖਾਦੰਦ ਮੁਲਾਂ ਖੁਸ਼ਿਸ਼ ॥ ਜਨਾਂ ਰਾ ਬਿਖਾਨਦ ਜਨੇ ਫਾਜ਼ਿਲਸ਼ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਿਫਲਾ=ਲੜਕਿਆਂ। ਬਿਖਾਦੰਦ=ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਖੁਸ਼ਿਸ਼=ਉਹ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਜਨਾਂ=ਐਰਤਾਂ। ਬਿਖਾਨਦ=ਪੜ੍ਹਾਂਦੀ ਸੀ। ਜਨੇ=ਇਕ ਜਨਾਨੀ। ਫਾਜ਼ਿਲਸ਼=ਪੂਰੀ ਵਿਦਵਾਨ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਮੁਲਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਐਰਤਾਂ ਭਾਵ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਜਨਾਨੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਸੀ। ੧੪।

ਵਜੀਂ ਦਰਮਿਆਂ ਬੂਦ ਦੀਵਾਰ ਅਜੀਂ ॥ ਯਕੇ ਆਂ ਤਰਫ ਬੂਦ ਯਕੇ ਤਰਫ ਈਂ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜੀਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ। ਦਰਮਿਆਂ=ਵਿਚਾਲੇ। ਬੂਦ=ਸੀ। ਦੀਵਾਰ=ਕੰਧ। ਅਜੀਂ=ਇਸ ਵਾਸਤੇ। ਯਕੇ=ਇਕ। ਆਂ ਤਰਫ=ਉਸ ਪਾਸੇ। ਤਰਫ ਈਂ=ਇਸ ਪਾਸੇ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਕੰਧ ਕੀਤੇ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਕ ਉਸ ਪਾਸੇ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਇਕ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲੜਕੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ। ੧੫।

ਸਬਕ ਬੁਰਦ ਹਰ ਦੋ ਜ਼ ਹਰ ਯਕ ਗੁਨਰ ॥ ਇਲਮ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਕਰਦ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਬਕ=ਵਾਧਾ। ਬੁਰਦ=ਲੈਂਦੇ। ਹਰ ਦੋ=ਦੌਵੇਂ। ਜ਼=ਨਾਲੋਂ। ਹਰ ਯਕ=ਹਰ ਇਕ। ਗੁਨਰ=ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗੁਣ। ਇਲਮ=ਵਿਦਿਆ। ਕਸ਼ਮਕਸ਼=ਖਿੱਚਾ ਖਿੱਚੀ ਕਰਦੇ। ਬਾ=ਨਾਲੋਂ। ਯਕ ਦਿਗਰ=ਇਕ ਢੂਜੇ।

ਅਰਥ—ਹਰ ਇਕ ਗੁਣ ਸਿਖਣ ਵਿਚ ਦੌਵੇਂ ਹੀ ਵਾਧਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਇਕ ਢੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਖਿੱਚਾ ਖਿੱਚੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ੧੬।

ਸੁਖਨ ਹਰ ਯਕੇ ਰਾਂਦ ਹਰ ਯਕ ਕਿਤਾਬ ॥ ਜ਼ਬਾਂ ਡਰਸ ਅਰਬੀ ਬਿਗੋਯਦ ਜਵਾਬ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਹਰ ਯਕੇ=ਕੱਲਾ ਕੱਲਾ। ਰਾਂਦ=ਪੜ੍ਹਦਾ। ਹਰ ਯਕ=ਵੱਖੋ ਵੱਖ। ਜ਼ਬਾਂ=ਬੋਲੀ। ਡਰਸ=ਛਾਰਸੀ। ਗੋਯਦ=ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ।

ਅਰਥ—ਹਰ ਕੋਈ ਹਰ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਛਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ੧੭।

ਇਲਮ ਰਾ ਸੁਖਨ ਰਾਂਦ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ॥ ਜ਼ਿ ਕਾਮਿਲ ਜ਼ਿ ਜਾਹਿਲ ਜ਼ਿ ਨਾਦਰ ਸਿਯਰ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਇਲਮ=ਵਿਦਿਆ। ਰਾ=ਦੀ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਰਾਂਦ=ਚਲਾਈ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਯਕ ਦਿਗਰ=ਇਕ ਢੂਜੇ। ਜ਼ਿ=ਨਾਲ। ਕਾਮਿਲ=ਪੂਰਨ। ਜਾਹਿਲ=ਮੂਰਖ। ਨਾਦਰ=ਸੋਹਣਾ ਸੁਭਾਉ। ਸਿਯਰ=ਭੈੜੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਨੇ ਢੂਜੇ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲਾਈ। ਪੂਰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ ਨਾਲ। ੧੮।

ਕਿ ਸ਼ਮਸੇਰਿ ਇਲਮੋ ਅਲਮ ਬਰ ਕਸ਼ੀਦ ॥ ਬਹਾਰੇ ਜਵਾਨੀ ਬ ਹਰ ਦੋ ਰਸ਼ੀਦ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਮਸੇਰਿ=ਤਲਵਾਰ ਦੀ। ਇਲਮੋ=ਵਿਦਿਆ ਦਾ। ਅਲਮ=ਝੰਡਾ। ਬਰ=ਉੱਚਾ। ਕਸ਼ੀਦ=ਚੁਕ ਲਿਆ। ਬਹਾਰੇ=ਰੁੱਤ, ਮੌਸਮ। ਰਸ਼ੀਦ=ਪੁਜ ਗਏ।

ਅਰਥ—ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਝੰਡਾ ਉੱਚਾ ਚੁਕ ਲਿਆ। ਦੌਵੇਂ ਬਾਲਕ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਉੱਤੇ ਪੁਜ ਗਏ ਭਾਵ ਦੌਵੇਂ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਏ। ੧੯।

ਬਹਾਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਗੁਲੇ ਬੋਸਤਾਂ ॥ ਬਜੁੰਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਬਾਹੇ ਚੀਸਤਾਂ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਹਾਰ=ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ | ਸ਼=ਉਹਨਾਂ | ਗੁਲ=ਛੁੱਲ | ਬੋਸਤਾਂ=ਛੁੱਲਵਾੜੀ | ਬਜੁੰਬਸ਼=ਹਿਲਣਾ | ਸ਼ਾਹੇ=ਗਾਜਾ | ਚੀਸਤਾਂ=ਚੀਨ ਦੇਸ ਦਾ |

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਛੁੱਲਵਾੜੀ ਦੇ ਛੁੱਲ ਦੀ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੀ ਹਿਲਜੁਲ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਭਾਵ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਾਮ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਵਧ ਗਿਆ। ੨੦।

ਬਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਬਾਹਿਨ ਬਾਹਿ ਚੀਂ ॥ ਬਖੂਬੀ ਦਰਾਮਦ ਤਨਿ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰਖਸ਼=ਚਮਕ | ਆਮਦ=ਆਇਆ | ਬਾਹਿਨਬਾਹਿ=ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ | ਚੀਂ=ਚੀਨ | ਬਖੂਬੀ=ਸੁੰਦਰਤਾ | ਤਨਿ=ਸਰੀਰ ਵਿਚ | ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਸੂਖਮ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਅਰਥ—ਚੀਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਮਕ ਚਮਕ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਆ ਗਈ। ੨੧।

ਬਖੂਬੀ ਦਰਾਮਦ ਗੁਲੇ ਬੋਸਤਾਂ ॥ ਬ ਐਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਮਿਲਿ ਦੋਸਤਾਂ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖੂਬੀ=ਸੁੰਦਰਤਾ | ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਏ। ਗੁਲੇ=ਛੁੱਲ | ਬੋਸਤਾਂ=ਛੁੱਲਵਾੜੀ | ਐਸ਼=ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਛੁੱਲਵਾੜੀ ਦਾ ਛੁੱਲ ਭਾਵ ਲੜਕਾ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ ਮਾਣਨ ਲਗੇ। ੨੨।

ਜ ਦੀਵਾਰਿ ਓ ਅੰਦਰੂੰ ਮੂਸ ਹਸਤ ॥ ਜ ਦੀਵਾਰਿ ਓ ਹਮਚੁ ਸੂਰਾਖ ਗਾਸਤ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਵਾਰਿ=ਕੰਧ ਦੇ। ਮੂਸ=ਚੂਹਾ। ਹਸਤ=ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਹਮਚੁ=ਜੇਹਾ। ਸੂਰਾਖ=ਛੇਕ। ਗਾਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਕੰਧ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਚੂਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਕੰਧ ਵਿਚ ਛੇਕ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ੨੩।

ਬਦੀਦੇ ਅਜਾਂ ਅੰਦਰੂੰ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ॥ ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਂ ਆਫਤਾਬਿ ਯਮਨ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਦੀਦੇ=ਵੇਖਦੇ ਸੀ । ਅਜਾਂ ਅੰਦਰੂ=ਉਸ ਦੇ ਵਿਚੋਂ । ਹਰ ਦੋ ਤਨ=ਦੌਵੇਂ ਜਣੇ । ਚਰਾਗੇ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਦਾ ਦੀਵਾ (ਚੰਦਰਮਾ) । ਆਫਤਾਬਿ ਯਮਨ=ਯਮਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਦੌਵੇਂ ਜਣੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਸੀ । ਉਹ ਲੜਕੀ ਜਗਤ ਦਾ ਦੀਵਾ ਭਾਵ ਚੰਦਰਮਾ ਅਤੇ ਲੜਕਾ ਯਮਨ ਦੇ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਸੀ । ੨੪॥

ਚੁਨਾ ਇਸ਼ਕ ਆਵੇਖਤ ਹਰ ਦੋ ਨਿਹਾਂ ॥ ਕਿ ਇਲਮਸ਼ ਰਵਦ ਦਸਤ ਹੋਸ਼ ਅਜ਼ ਜਹਾਂ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਆਵੇਖਤ=ਫਸ ਗਿਆ, ਚੰਬੜ ਗਿਆ । ਹਰ ਦੋ=ਦੌਵੇਂ । ਨਿਹਾਂ=ਲੁਕਵਾਂ । ਇਲਮ=ਵਿਦਿਆ । ਸ਼=ਉਸ ਦਾ । ਹੋਸ਼=ਸੁਰਤ । ਰਵਦ=ਚਲਾ ਗਿਆ । ਅਜ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਤੋਂ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਗੀ ਚੌਗੀ ਦੌਵੇਂ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਫਸ ਗਏ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਜਹਾਨ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਚਲੀ ਗਈ । ੨੫॥

ਚੁਨਾ ਹਰ ਦੋ ਆਵੇਖਤ ਬਾਹਮ ਰਗੋਬ ॥ ਕਿ ਦਸਤ ਅਜ਼ ਇਨਾਂ ਰਫਤ ਪਾਂ ਅਜ਼ ਰਕੇਬ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜਿਹਾ । ਹਰ ਦੋ=ਦੌਵੇਂ । ਆਵੇਖਤ=ਫਸ ਗਏ । ਬਾਹਮ=ਆਪੋ ਵਿਚ । ਰਗੋਬ=ਵਡੀ ਇੱਛਾ । ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਇਨਾਂ=ਵਾਂਗ । ਰਫਤ=ਗਿਆ । ਪਾਂ ਅਜ਼=ਪੈਰ ਤੋਂ । ਰਕੇਬ=ਰਕਾਬ (ਪੈਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਰੂਪ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੜਾ ਜਿਹਾ ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਜੀਨ ਨਾਲ ਲਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ।

ਅਰਥ—ਦੌਵੇਂ ਹੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਫਸ ਗਏ । ਜੋ (ਦੋਹਾਂ ਦੇ) ਹੱਥ ਵਿਚੋਂ ਵਾਗ ਅਤੇ ਪੈਰ ਵਿਚੋਂ ਰਕਾਬ ਨਿਕਲ ਗਈ । ੨੬॥

ਬਿ ਪੁਰਸ਼ੀਦ ਹਰ ਦੋ ਕਿ ਐ ਨੇਕ ਬੋਇ ॥ ਕਿ ਏ ਆਫਤਾਬਿ ਜਹਾਂ ਮਾਹ ਰੋਇ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਰਸ਼ੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ । ਆਫਤਾਬਿ=ਸੂਰਜ । ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ । ਰੋਇ=ਮੁਖ ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—ਹੇ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ ਸੂਰਜ! ਅਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਚੰਦ ਮੁਖੜੇ! ਜੋ (ਤੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ) ਹੈ। ੨੭॥

ਕਿ ਈਂ ਹਾਲ ਗੁਜਰਦ ਬ ਆਂ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ॥ ਬਿ ਪੁਰਸ਼ੀਦ ਅਖਵੰਦ ਵ ਅਖਵੰਦ ਜਨ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਜਰਦ=ਗੁਜਰਦਾ ਹੈ । ਬ ਆਂ=ਉਹਨਾਂ । ਹਰ ਦੋ ਤਨ=ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ । ਪੁਰਸ਼ੀਦ=ਪੁਛਿਆ । ਅਖਵੰਦ=ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਸਟਰ । ਵ=ਅਤੇ । ਅਖਵੰਦ ਜਨ=ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਾਸਟਰ
ਤੇ ਮਾਸਟਰਨੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ। ੨੯। [ਦ: ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਨਾ ੧੪੧੮]

ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ ਆਫਤਾਬਿ ਜਹਾਂ ॥ ਚਿਰਾ ਲਾਗਰੀ ਗਾਸ਼ਤ ਵਜਹੇ ਹਮਾਂ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਰਾਗੇ=ਫਲਕ=ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਦੀਵੇ ਭਾਵ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ਆਫਤਾਬਿ=ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਦੇ
ਸੂਰਜ। ਚਿਰਾ=ਕਿਉਂ। ਲਾਗਰੀ=ਕਮਜ਼ੋਰ, ਲਿੱਸੇ। ਗਾਸ਼ਤ=ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ। ਵਜਹ=ਕਾਰਨ। ਹਮਾਂ=ਉਹ ਭੀ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ ਅਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਸੂਰਜ! ਤੁਸੀਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ? ਉਹ ਕਾਰਨ ਦਸੋ! ੨੯।

ਚਿ ਆਜ਼ਾਰ ਗਾਸ਼ਤਹ ਬਿਗੋ ਜਾਨਿ ਮਾ ॥ ਕਿ ਲਾਗਿਰ ਚਿਰਾ ਗਾਸ਼ਤੀ ਏ ਜਾਨਿ ਮਾ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੀ। ਆਜ਼ਾਰ=ਦੁਖ। ਗਾਸ਼ਤਹ=ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਿਗੋ=ਕਹੁ। ਜਾਨਿ ਮਾ=ਮੇਰੀ
ਜਾਣ। ਲਾਗਿਰ=ਲਿੱਸੇ। ਚਿਰਾ=ਕਿਉਂ। ਗਾਸ਼ਤੀ=ਹੋ ਗਏ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ! ਦਸ, ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਹੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ! ਕਹੁ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਉਂ
ਹੋ ਗਏ ਹੋ? ੩੦।

ਅਜ਼ਾਰਸ਼ ਬਿਗੋ ਤਾ ਇਲਾਜਸ਼ ਕੁਨਮ ॥ ਕਿ ਦਰਦਿ ਸ਼ੁਮਾ ਰਾ ਦਵਾਇਸ਼ ਕੁਨਮ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼ਾਰ=ਦੁਖ। ਬਿਗੋ=ਦਸੋ। ਤਾ=ਤਦ। ਸ਼=ਉਸ ਦਾ। ਕੁਨਮ=ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ਦਰਦਿ=
ਦਰਦ ਦਾ। ਸ਼ੁਮਾ ਰਾ=ਤੁਹਾਨੂੰ। ਦਵਾਇਸ਼=ਉਸਦੀ ਦਵਾਈ। ਕੁਨਮ=ਮੈਂ ਕਰਾਂ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੇ ਦੁਖ ਦਸੋ ਤਦ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਰਦ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ
ਦਵਾਈ ਮੈਂ ਕਰਾਂ। ੩੧।

ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ ਨ ਦਾਦਸ਼ ਜਵਾਬ ॥ ਫਿਰੋ ਬੁਰਦ ਹਰ ਦੋ ਤਨੇ ਇਸ਼ਕ ਤਾਬ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦ=ਸੁਣੀ। ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ=ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ। ਨ ਦਾਦਸ਼=ਨਾ ਦਿਤਾ ਉਹਨਾਂ।
ਫਿਰੋ ਬੁਰਦ=ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ। ਹਰ ਦੋ ਤਨੇ=ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ। ਇਸ਼ਕ=ਪ੍ਰੇਮ। ਤਾਬ=ਝਾਲ, ਦਬਾਓ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ
ਦਬਾਓ ਨਾਲ ਧੌਣ ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਲਈ। ੩੨।

**ਚੁ ਗੁਜ਼ਰੀਦ ਬਰ ਵੈ ਦੋ ਸਿਹ ਚਾਰ ਰੋਜ਼ ॥
ਬਰਾਮਦ ਦੋ ਤਨ ਹਰ ਦੋ ਗੇਤੀ ਫਿਰੋਜ਼ ॥੩੩॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਜ਼ਰੀਦ=ਬੀਤ ਗਏ । ਬਰ ਵੈ=ਉਤੇ । ਰੋਜ਼=ਦਿਨ । ਸਿਹ=ਤਿੰਨ । ਬਰਾਮਦ=ਆਏ । ਗੇਤੀ=ਜਗਤ । ਫਿਰੋਜ਼=ਪ੍ਰਗਟ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਬੀਤ ਗਏ । ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ ।੩੩।

**ਬਰੋ ਦੂਰ ਗਸ਼ਤਦ ਤਿਫਲੀ ਗੁਬਾਰ ॥
ਕਿ ਮਿਹਰਸ਼ ਬਰਾਵੁਰਦ ਚੂੰ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥੩੪॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰੋ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੋਂ । ਦੂਰ ਗਸ਼ਤ=ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਤਿਫਲੀ=ਅੰਝਾਣ ਪੁਣਾ । ਗੁਬਾਰ=ਹਨੇਰਾ । ਮਿਹਰਸ਼=ਸੂਰਜ ਉਹ । ਬਰਾਵੁਰਦ=ਨਿਕਲ ਆਇਆ । ਨੌ ਬਹਾਰ=ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੋਂ ਅੰਝਾਣਪੁਣੇ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ।੩੪।

**ਵਜਾਂ ਫਾਜ਼ਿਲਸ਼ ਬੂਦ ਦੁਖਤਰ ਯਕੇ ॥
ਕਿ ਸੂਰਤ ਜਮਾਲ ਅਸਤ ਦਾਨਿਸ਼ ਬਸੇ ॥੩੫॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜਾਂ=ਉਸ । ਫਾਜ਼ਿਲ=ਵਿਦਵਾਨ । ਸ਼=ਉਸ । ਬੂਦ=ਸੀ । ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ । ਜਮਾਲ=ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ । ਦਾਨਿਸ਼=ਸਿਆਣੀ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਇਕ ਲੜਕੀ ਸੀ । ਜੋ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ ਸੁਰੂਪ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਿਆਣੀ ਸੀ ।੩੫।

**ਸ਼ਨਾਸੀਦ ਓ ਰਾ ਜ਼ ਹਾਲਤ ਵਜਾਂ ॥
ਬ ਖਲਵਤ ਦਰੂੰ ਗੁਫਤਸ਼ ਆਂ ਖੁਸ਼ ਜਬਾਂ ॥੩੬॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਨਾਸੀਦ=ਪਛਾਣ ਲਿਆ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੇ । ਖਲਵਤ=ਨਵੇਕਲੇ । ਗੁਫਤਸ਼=ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ । ਆਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ । ਖੁਸ਼ ਜਬਾਂ=ਮਿੱਠੀ ਜਬਾਨ ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ । ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਨਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਜਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਮਿੱਠੀ ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ।੩੬।

**ਕਿ ਐ ਸਰਵ ਕੱਦ ਮਾਹ ਰੂਇ ਸੀਮ ਤਨ ॥
ਚਰਾਗੇ ਫਲਕ ਆਫਤਾਬਿ ਯਮਨ ॥੩੭॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰਵ=ਸਰੂ ਬਿੜਾ। ਮਾਹ ਰੂਇ=ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ। ਸੀਮ=ਚਾਂਦੀ। ਚਰਾਰੇ ਫਲਕ=ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਦੀਵੇ। ਆਫਤਾਬਿ ਯਮਨ=ਯਮਨ ਦੇ ਸੂਰਜ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸਰੂ ਵਰਗੇ ਕੱਦ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗੇ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਸਮਾਨ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ, ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਦੀਵੇ ਅਤੇ ਯਮਨ ਦੇ ਸੂਰਜ! ॥੩੭॥

ਜੁਦਾਈ ਮਰਾ ਅਜ਼ ਤੁਰਾ ਕਤਰਹ ਨੇਸਤ ॥ ਬਦੀਦਨ ਦੋ ਕਾਲਿਬ ਬਗੁੜਤਨ ਯਕੇਸਤ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁਦਾਈ=ਵਿਛੋੜਾ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਅਜ਼ ਤੁਰਾ=ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ। ਕਤਰਹ=ਇਕ ਛਿਨ ਭਰ। ਨੇਸਤ=ਨਹੀਂ। ਬਦੀਦਨ=ਦੇਖਣ ਵਿਚ। ਕਾਲਿਬ=ਵਜੂਦ, ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੋੜਨਾ ਇਕ ਛਿਨ ਭਰ (ਭੀ ਚੰਗਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਦੋ ਸਰੀਰ ਹਨ, (ਪਰ) ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ॥੩੮॥

ਬਮਨ ਹਾਲ ਗੋ ਤਾ ਚਿਹ ਗੁਜ਼ਰਦ ਤੁਰਾ ॥ ਕਿ ਸੋਜ਼ਦ ਹਮਰ ਜਾਨ ਜਿਗਰੇ ਮਰਾ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਮਨ=ਮੈਨੂੰ। ਗੋ=ਦਸ। ਚਿਹ=ਕੀ। ਗੁਜ਼ਰਦ=ਬੀਤਦਾ ਹੈ। ਤੁਰਾ=ਤੇਰੇ। ਸੋਜ਼ਦ=ਸੜਦਾ ਹੈ। ਹਮਰ=ਸਾਰੇ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹਾਲ ਦੱਸ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ। (ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖ ਕੇ) ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਤੇ ਜਿਗਰ ਸਦਾ ਹੀ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ॥੩੯॥

ਕਿ ਪਿਨਹਾਂ ਸੁਖਨ ਕਰਦ ਯਾਰਾਂ ਖਤਾਸਤ ॥ ਅਗਰ ਰਾਸਤ ਗੋਈ ਤੁ ਬਰ ਮਨ ਰਵਾਸਤ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਨਹਾਂ=ਲੁਕਾਉਣਾ। ਖਤਾਸਤ=ਭੁਲ ਹੈ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਰਾਸਤ ਗੋਈ=ਸੱਚ ਆਖਿਆ। ਰਵਾਸਤ=ਠੀਕ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਗੱਲ ਲੁਕਾਉਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਭੁਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਕਹਿ ਦੇਵੋ, (ਤਾਂ ਇਹ) ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਠੀਕ ਹੈ। ॥੪੦॥

ਕਿ ਦੀਗਰ ਮਗੋਯਮ ਮਰਾ ਰਾਸਤ ਗੋ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਖੂਨ ਜਿਗਰੇ ਮਰਾ ਤੋ ਬਿਸ਼ੋ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਗਰ=ਦੂਜੇ। ਮਗੋਯਮ=ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਰਾਸਤ ਗੋ=ਸੱਚ ਕਹੁ। ਬਿਸ਼ੋ=ਧੋ ਦੇਹੁ।

ਅਰਥ—ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੱਸ ਦੇਹੁ ਜੋ ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗੀ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਜਿਗਰ ਉੱਤੋਂ ਖੂਨ ਨੂੰ ਧੋ ਦੇਹ। ॥੪੧॥

ਸੁਖਨ ਦੁਜ਼ਦਗੀ ਕਰਦ ਯਾਰਾਂ ਖਤਾਸਤ ॥ ਅਮੀਰਾਨ ਦੁਜ਼ਦੀ ਵਜੀਰਾਂ ਖਤਾਸਤ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੁਜ਼ਦਗੀ=ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ। ਕਰਦ=ਕਰਨੀ। ਖਤਾਸਤ=ਪਾਪ ਹੈ। ਅਮੀਰਾਨ=ਰਾਜਿਆਂ।
ਦੁਜ਼ਦੀ=ਚੋਰੀ।

ਅਰਥ—ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਪਾਪ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਵਜੀਰਾਂ
ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਭੀ ਪਾਪ ਹੈ ।੪੨।

ਸੁਖਨ ਗੁਫਤਨੋ ਰਾਸਤ ਗੁਫਤਨ ਖੁਸ਼ ਅਸਤ ॥ ਕਿ ਹੱਕ ਗੁਫਤਨੋ ਹਮਚੁ ਸਾਫ਼ੀ ਦਿਲ ਅਸਤ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤਨੋ=ਆਖਣੀ। ਰਾਸਤ=ਸੱਚ। ਗੁਫਤਨ=ਆਖਣਾ। ਖੁਸ਼=ਚੰਗਾ। ਹੱਕ=ਸੱਚ।
ਗੁਫਤਨੋ=ਬੋਲਣਾ ਹੈ। ਸਾਫ਼ੀ ਦਿਲ=ਸੁੱਧ ਮਨ। ਅਸਤ=ਹੈ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਕਹਿਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਜੋ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਹੈ, (ਏਹੋ ਹੀ)
ਸੁੱਧ ਮਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ।੪੩।

ਬਸੇ ਬਾਰ ਗੁਫਤਸ਼ ਜਵਾਬੋ ਨ ਦਾਦ ॥ ਜਵਾਬਿ ਜ਼ਬਾਂ ਸੁਖਨ ਸ਼ੀਰੀਂ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਬਾਰ=ਵਾਰੀ। ਗੁਫਤਸ਼=ਕਿਹਾ ਉਸ ਨੇ। ਦਾਦ=ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੀਰੀਂ=ਮਿੱਠੀ।
ਕੁਸ਼ਾਦ=ਬੋਲੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਆਖਿਆ (ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ) ਉੱਤਰ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਉੱਤਰ
ਵਾਸਤੇ (ਹੀ ਉਸ ਨੇ) ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਲਈ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲੀ ਸੀ ।੪੪।

ਯਕੇ ਮਜਲਿਸ ਆਰਾਸਤਹ ਰੋਦ ਜਾਮ ॥ ਕਿ ਹਮ ਮਸਤ ਬੁਦ ਮਜਲਿਸੇ ਓ ਤਮਾਮ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਜਲਿਸ=ਸਭਾ। ਆਰਾਸਤਹ=ਬਣਾਈ। ਰੋਦ=ਰਾਗ। ਜਾਮ=ਪਿਆਲਾ। ਹਮ=ਸਾਰੇ।
ਮਸਤ ਬੁਦ=ਬੋਹੇਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਮਜਲਿਸੇ=ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ। ਤਮਾਮ=ਸਾਰੇ ਹੀ।

ਅਰਥ—(ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ) ਇਕ ਸਭਾ ਬਣਾਈ, (ਜਿਸ ਵਿਚ) ਰਾਗ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪਿਆਲਾ ਵੰਡਿਆ
ਗਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੋਹੇਸ਼ ਹੋ ਗਏ ।੪੫।

ਬ ਕੈਫ ਬਾ ਹਮਹ ਹਮ ਚੁਨਾ ਆਵੇਖਤੰਦ ॥ ਕਿ ਜ਼ਬਮੇ ਜਿਗਰ ਬਾ ਜੁਬਾਂ ਰੇਖਤੰਦ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਨਾਲ । ਕੈਫ=ਸ਼ਰਾਬ । ਸ਼=ਉਹ । ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਹਮ ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ । ਆਵੇਖਤੰਦ=ਪਏ, ਡਿਗੇ, ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ । ਕਿ=ਜੋ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਰੇਖਤੰਦ=ਸੁੱਟਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ । ਜੋ ਜਿਗਰ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ (ਬਾਹਰ) ਸੁੱਟਿਆ ਭਾਵ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਏ । ੧੪੬।

ਸੁਖਨ ਬਾ ਜ਼ਬਾਂ ਹਮਚੁ ਗੋਯਦ ਮੁਦਾਮ ॥ ਨ ਗੋਯਦ ਬਜੁਜ਼ ਸੁਖਨ ਮਹਬੂਬ ਨਾਮ ॥੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਖਨ=ਗੱਲਾਂ । ਬਾ=ਨਾਲ । ਹਮਚੁ=ਅਜੇਹਾ । ਗੋਯਦ=ਕਹਿੰਦੇ । ਮੁਦਾਮ=ਸਦਾ । ਬਜੁਜ਼= ਬਿਨਾਂ । ਮਹਬੂਬ=ਪ੍ਰੀਤਮ, ਪਿਆਰੇ ।

ਅਰਥ—ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ । ੧੪੭।

ਦਿਗਰ ਮਜ਼ਾਲਿਸ ਆਰਾਸਤ ਬਾ ਰੋਦ ਚੰਗ ॥ ਜਵਾਨਾਨਿ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਏ ਝੂਬ ਰੰਗ ॥੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਜੀ । ਮਜ਼ਾਲਿਸ=ਸਭਾ । ਆਰਾਸਤ=ਕੀਤੀ । ਰੋਦ=ਵਾਜੇ ਅਤੇ । ਚੰਗ=ਸਾਰੰਗੀ । ਜਵਾਨਾਨਿ=ਜੁਆਨਾਂ । ਸ਼ਾਇਸਤਹ=ਸਜੀਲੇ । ਝੂਬ ਰੰਗ=ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਮੁਲਾਣੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਦੂਜੀ ਸਭਾ ਵਾਜਿਆਂ ਤੇ ਸਾਰੰਗੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਤੇ ਸਜੀਲੇ ਜੁਆਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੀ । ੧੪੮।

ਹਮਹ ਮਸਤ ਖੋ ਸ਼ੁਦ ਹਮਹ ਝੂਬ ਮਸਤ ॥ ਇਨਾਨੇ ਫ਼ਜ਼ੀਲਤ ਬਿਰੂੰ ਸ਼ੁਦ ਜ਼ ਦਸਤ ॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਹ ਸਾਰੇ । ਮਸਤ=ਮਤਵਾਲੇ । ਖੋ=ਸੁਭਾਵ । ਸ਼ੁਦ=ਹੋ ਗਏ । ਝੂਬ=ਚੰਗੇ । ਮਸਤ=ਮਤਵਾਲੇ । ਇਨਾਨੇ=ਵਾਗ ਡੋਰ । ਫ਼ਜ਼ੀਲਤ=ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਗੁਣ । ਬਿਰੂੰ ਸ਼ੁਦ=ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ । ਜ਼=ਤੋਂ । ਦਸਤ=ਹੱਥ ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਮਸਤ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੇ, ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ । ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਤੋਂ ਹੱਥ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ । ੧੪੯।

ਹਰਾਂ ਕਸ ਕਿ ਅਜ਼ ਇਲਮ ਸੁਖਨਸ਼ ਬਿਰਾਂਦ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਬੇਖੁਦੀ ਨਾਮਿ ਹਰ ਦੋ ਬਿਖਾਂਦ ॥੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਾਂ ਕਸ=ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ । ਅਜ਼ ਇਲਮ=ਵਿਦਿਆ ਦੀ । ਸ਼=ਉਹਨਾਂ । ਬਿਰਾਂਦ=ਚਲਾਈ । ਬੇਖੁਦੀ=ਮਸਤੀ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਬਿਖਾਂਦ=ਬੋਲਦੇ ਸਨ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਗੀ । ਦੋਵੇਂ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ । ੫੦। [ਦ: ਗ੍ਰ: ਪੰਨਾ ੧੪੧੯]

ਚੁ ਇਲਮੋ ਛੜੀਲਤ ਫਰਾਮੋਸ਼ ਗਸ਼ਤ ॥ ਬਿਖਾਂਦ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ਨਾਮ ਮਸਤ ॥੫੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੋਂ । ਇਲਮੋ ਛੜੀਲਤ=ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਚੁਤਗਈ । ਫਰਾਮੋਸ਼ ਗਸ਼ਤ=ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਈ । ਬਿਖਾਂਦ=ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ । ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ਨਾਮ=ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ।

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਚੁਤਗਈ ਭੁੱਲ ਗਈ । ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੫੧।

ਹਰਾਂਕਸ ਕਿ ਦੇਰੀਨਹ ਏ ਹਸਤ ਦੋਸਤ ॥ ਜਬਾਂ ਖੁਦ ਕੁਸ਼ਾਈਂਦਹ ਅਜ਼ ਨਾਮਿ ਓਸਤ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੇਰੀਨਹ=ਚਿਰਾਕਾ । ਹਸਤ=ਹੈਰਾਂ ਸੀ । ਖੁਦ=ਆਪਣੀ । ਕੁਸ਼ਾਈਂਦਹ=ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈਰਾਂ ਸੀ । ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਖੋਲ੍ਹਦਾਂ ਭਾਵ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ । ੫੨।

ਸ਼ਨਾਸਦ ਕਿ ਈਂ ਗੁਲ ਸੁਖਨ ਆਸ਼ਕ ਅਸਤ ॥ ਕਿ ਗੁਫਤਨ ਹਮਾਯੂੰ ਸੁਬਕ ਤਨ ਖੁਸ਼ ਅਸਤ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਨਾਸਦ=ਪਛਾਣ ਲਿਆ । ਈਂ ਗੁਲ=ਇਹ ਲੜਕਾ । ਗੁਫਤਨ=ਕਿਹਾ । ਹਮਾਯੂੰ=ਸੁਭ ਲਗਨ । ਸੁਬਕ=ਕੌਮਲ । ਖੁਸ਼=ਚੰਗੇ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਜੋ ਇਹ ਲੜਕਾ ਆਸ਼ਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਜੋ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਸੁਭ ਲਗਨ ਵਾਲਾ, ਕੌਮਲ ਸਗੀਰ ਵਾਲਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਹੈ । ੫੩।

ਕਿ ਅਜ਼ ਇਸ਼ਕ ਅਜ਼ ਮੁਸ਼ਕ ਅਜ਼ ਖਮਰ ਖੁੰ ॥ ਕਿ ਪਿਨਹਾਂ ਨ ਮਾਂਦ ਅਸਤ ਆਮਦ ਬਿਰੂੰ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਇਸ਼ਕ=ਪ੍ਰੇਮ । ਮੁਸ਼ਕ=ਵਾਸਨਾ । ਖਮਰ=ਮਦ, ਸ਼ਰਾਬ । ਖੁੰ=ਖੂਨ ਕਰਨਾ । ਪਿਨਹਾਂ=ਲੁਕਣਾ । ਨ ਮਾਂਦ=ਗਹਿੰਦੇ । ਆਮਦ ਬਿਰੂੰ=ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪ੍ਰੇਮ, ਵਾਸਨਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਛਿਪਾਇਆਂ ਛਿਪੇ ਨਹੀਂ ਗਹਿੰਦੇ, ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੫੪।

**ਬ ਸ਼ਹਰ ਅੰਦਰੂੰ ਗਲਤ ਸ਼ੁਹਰਤ ਪਦੀਦ ॥
ਕਿ ਆਜਾਦ ਸ਼ੁਦ ਸ਼ਾਹ ਉ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥੫੫॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਲਤ=ਫਿਰ ਗਈ। ਸ਼ੁਹਰਤ=ਰੌਲਾ, ਖਬਰ। ਪਦੀਦ=ਪਰਗਠ। ਆਜਾਦ ਸ਼ੁਦ=ਖੁਲ੍ਹਮ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ।

ਅਰਥ—ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਖਬਰ ਪ੍ਰਗਠ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜੇ (ਦਾ ਪੁੱਤਰ) ਤੇ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਖੁਲ੍ਹਮ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ੫੫।

**ਸ਼ੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਸ਼ਾਹ ਦੁ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬਿਖਾਂਦ ॥
ਜੁਦਾ ਬਰ ਜੁਦਾ ਹਰ ਦੋ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨਿਸ਼ਾਂਦ ॥੫੬॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਨੀਦ=ਸੁਣਿਆ। ਸੁਖਨ=ਬਚਨ। ਦੁਕਿਸ਼ਤੀ=ਦੋ ਬੇੜੀਆਂ। ਬਿਖਾਂਦ=ਮੰਗਵਾਈਆਂ। ਨਿਸ਼ਾਂਦ=ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ।

ਅਰਥ—ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਦੋ ਬੇੜੀਆਂ ਮੰਗਵਾਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਬੇੜੀ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ੫੬।

**ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਉ ਰਾ ਬ ਦਰੀਯਾ ਅਜੀਮ ॥
ਦੋ ਕਿਸ਼ਤੀ ਯਕੇ ਸ਼ੁਦ ਹਮਰ ਮੌਜ ਬੀਮ ॥੫੭॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਤੌਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅਜੀਮ=ਛੂੰਘੇ ਪਾਣੀ। ਯਕੇ ਸ਼ੁਦ=ਇਕ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮੌਜ=ਲਹਿਰਾਂ। ਬੀਮ=ਡਰਾਉਣੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬੇੜੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਛੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ। ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਬੇੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਹੋ ਗਈਆਂ। ੫੭।

**ਦੋ ਕਿਸ਼ਤੀ ਯਕੇ ਸ਼ੁਦ ਬਹੁਕਮਿ ਅਲਾਹ ॥
ਬ ਯਕ ਜਾ ਦਰਾਮਦ ਹੁਮਾ ਸ਼ਮਸ਼ ਮਾਹ ॥੫੮॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਦ=ਹੋ ਗਈਆਂ। ਬ=ਨਾਲ। ਯਕ ਜਾ=ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ। ਸ਼ਮਸ਼ ਮਾਹ=ਸੂਰਜ ਚੰਦ।

ਅਰਥ—ਅਲਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਬੇੜੀਆਂ ਇਕ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲੜਕਾ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਾਂਗੂੰ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਇਕ ਬੇੜੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ੫੮।

**ਬਿ ਬੀਂ ਕੁਦਰਤ ਕਿਰਦਗਾਰਿ ਅਲਾਹ ॥
ਦੋ ਤਨ ਰਾ ਯਕੇ ਕਰਦ ਅਜ਼ ਹੁਕਮਿ ਸ਼ਾਹਿ ॥੫੯॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ ਬੀਂ-ਵੇਖ । ਕੁਦਰਤਿ-ਸ਼ਕਤੀ । ਕਿਰਦਗਾਰਿ-ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ । ਦੋ ਤਨ ਰਾ-ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਗੀਰ ਨੂੰ । ਕਰਦ=ਕੀਤਾ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਉਸ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੱਲ ਵੇਖ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਸਗੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ੫੮੧

ਦੋ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦਰਾਮਦ ਬ ਯਕ ਜਾ ਦੋ ਤਨ ॥

ਚਰਾਗਿਆ ਅਰਬ ਆਫਤਾਬਿ ਯਮਨ ॥੯੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿਸ਼ਤੀ=ਬੇੜੀ । ਦਰਾਮਦ=ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ । ਦੋ ਤਨ=ਦੋਵੇਂ ਸਗੀਰ । ਚਰਾਗਿਆ=ਦੀਵਾ । ਆਫਤਾਬਿ=ਸੂਰਜ ।

ਅਰਥ—ਦੋਹਾਂ ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸਗੀਰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਹੋ ਗਏ । ਅਰਬ ਦਾ ਦੀਵਾ ਤੇ ਯਮਨ ਦਾ ਸੂਰਜ । ਭਾਵ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਲੜਕਾ । ੯੦

ਬ ਰਫਤੰਦ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬ ਦਰਯਾਇ ਗਾਰ ॥

ਬ ਮੌਜ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਬਰਗਿ ਬਹਾਰ ॥੯੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਫਤੰਦ=ਤੁਰ ਪਈ । ਦਰਯਾਇ ਗਾਰ=ਛੁੰਘੀ ਨਦੀ । ਮੌਜ=ਲਹਿਰ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂੰ । ਬਰਗ=ਪੱਤੇ । ਬਹਾਰ=ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ।

ਅਰਥ—ਬੇੜੀ ਤੁਰ ਪਈ ਤੇ ਨਦੀ ਦੇ ਛੁੰਘੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆ ਗਈ । ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬੇੜੀ ਆ ਗਈ । ੯੧

ਯਕੇ ਅਜ਼ਦਹਾ ਬੁਦ ਆਂ ਜਾ ਨਸ਼ਸਤ ॥

ਬ ਖੁਰਦਨ ਦਰਾਮਦ ਵਜ਼ਾਂ ਕਰਦ ਜਸਤ ॥੯੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼ਦਹਾ=ਵੱਡਾ ਭਾਗ ਸੱਪ, ਸਰਾਲ । ਬੁਦ=ਸੀ । ਨਸ਼ਸਤ=ਬੈਠਾ । ਖੁਰਦਨ=ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ । ਜਸਤ=ਝਪਟ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਸਰਾਲ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਉਹ ਝਪਟ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਆਈ । ੯੨

ਦਿਗਰ ਪੇਸ਼ਤਰ ਬੁਦ ਕਹਰੇ ਬਲਾ ॥

ਦੁ ਦਸਤਸ਼ ਸਤੂੰ ਕਰਦ ਬੇ ਸਰ ਨਮਾ ॥੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਜੀ । ਪੇਸ਼ਤਰ=ਸਾਹਮਣੇ । ਬੁਦ=ਸੀ । ਕਹਰੇ=ਡਰਾਉਣੀ । ਬਲਾ=ਡਾਇਣ । ਦਸਤਸ਼=ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ । ਸਤੂੰ=ਬੰਮ੍ਹ । ਬੇ ਸਰ ਨਮਾ=ਸਿਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੀ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਇਕ ਡਰਾਉਣੀ ਡਾਇਣ ਨਜ਼ਰ ਆਈ । ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਬੰਮ੍ਹ ਵਾਂਗੂੰ ਉਤਾਂਹ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਸਨ । ੯੩

ਮਿਯਾਂ ਰਫਤਹ ਸ਼ੁਦ ਕਿਸਤੀਏ ਹਰ ਦੇ ਦਸਤ ॥ ਬਨੇਸੇ ਦੁ ਮਾਨਦ ਅਜੈ ਮਾਰ ਮਸਤ ॥੬੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮਿਯਾਂ=ਵਿਚਾਲੇ । ਰਫਤਹ=ਚਲੀ ਗਈ । ਬ=ਤੋਂ । ਨੇਸੇ=ਡੰਗ । ਦੁ=ਦੋ, (੨) । ਮਾਨਦ=ਬਚ ਗਏ । ਅਜੈ=ਉਸ । ਮਾਰ=ਸੱਪ । ਮਸਤ=ਮਤਾ ਹੋਇਆ ।

ਅਰਥ—ਬੇੜੀ ਉਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਤੋਂ ਚਲੀ ਗਈ । ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਮਸਤ ਹੋਏ ਸੱਪ ਦੇ ਡੰਗ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ ।੬੪।

ਗ੍ਰਿਫਤੰਦ ਓ ਰਾ ਬ ਦਸਤ ਅੰਦਰੂੰ ॥ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਓ ਰਾ ਨ ਖੁਰਦੰਦ ਖੂੰ ॥੬੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗ੍ਰਿਫਤੰਦ=ਫੜਿਆ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਬ ਦਸਤ=ਹੱਥ ਦੇ । ਬਖਸ਼ੀਦ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ । ਖੁਰਦੰਦ=ਖਾਧਾ । ਖੂੰ=ਲਹੂ ।

ਅਰਥ—(ਬਲਾ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਬ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ ।੬੫।

ਚੁਨਾ ਜੰਗ ਸ਼ੁਦ ਅਜ਼ਦਹਾ ਓ ਬਲਾ ॥ ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਨਿਆਮਦ ਬ ਹੁਕਮੇ ਖੁਦਾ ॥੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ । ਜੰਗ ਸ਼ੁਦ=ਜੰਗ ਹੋਇਆ । ਅਜ਼ਦਹਾ=ਸਰਾਲ । ਬਲਾ=ਡਾਇਣ । ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ । ਨਿਆਮਦ=ਨਾ ਆਇਆ ।

ਅਰਥ—ਸਰਾਲ ਅਤੇ ਡਾਇਣ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭੀ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਇਆ ।੬੬।

ਚੁਨਾ ਮੌਜ ਖੇਜਦ ਜ ਦਰਿਯਾ ਅਜੀਮ ॥ ਕਿ ਦੀਗਰ ਨ ਦਾਨਿਸ਼ਤ ਜੁਜ ਯਕ ਕਰੀਮ ॥੬੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ । ਮੌਜ=ਲਹਿਰ । ਖੇਜਦ=ਉੱਠਦੀ ਹੈ । ਜ =ਤੋਂ । ਅਜੀਮ=ਬੜਾ ਭਾਰੀ । ਦੀਗਰ=ਦੂਜਾ । ਨ ਦਾਨਿਸ਼ਤ=ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ । ਜੁਜ=ਬਿਨਾਂ । ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ।

ਅਰਥ—ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠੀਆਂ ਜੋ ਉਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ।੬੭।

ਰਵਾਂ ਗਾਸ਼ਤ ਕਿਸਤੀ ਬ ਮੌਜਿ ਬਲਾ ॥ ਬਰਾਇ ਖਲਾਸੀ ਜ ਰਹਮਤ ਖੁਦਾ ॥੬੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਗਸ਼ਤ=ਤੁਰ ਪਈ। ਕਿਸ਼ਤੀ=ਬੇੜੀ। ਮੌਜ਼ੀ=ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ। ਬਲਾ=ਬਾਲਾ, ਵੱਡੀਆਂ। ਬਰਾਇ=ਵਾਸਤੇ। ਖਲਾਸੀ=ਛੁਟਕਾਰੇ। ਰਹਮਤ=ਦਇਆ, ਮੇਹਰ।

ਅਰਥ—ਬੇੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬੇੜੀ ਤੁਰ ਪਈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਖੁਦਾ ਦੀ ਮੇਹਰ ਮੰਗਦੇ ਸਨ। ੬੯।

ਬ ਆਖਿਰ ਹਮ ਅਜ਼ ਹੁਕਮਿ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ॥ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬਰਾਮਦ ਜ਼ ਦਰਿਯਾ ਕਿਨਾਰ ॥੬੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਖਿਰ=ਅੰਤ। ਹਮ=ਨੂੰ। ਪਰਵਰਦਗਾਰ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਰਾਮਦ=ਆ ਗਈ। ਜ਼=ਤੋਂ। ਕਿਨਾਰ=ਕੰਢਾ।

ਅਰਥ—ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਬੇੜੀ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਆ ਗਈ ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ੬੯।

ਕਿ ਬੇਤੂੰ ਬਰਾਮਦ ਅਜ਼ਾਂ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ॥ ਨਿਸ਼ਸਤਹ ਲਬਿ ਆਬਿ ਦਰਿਯਾ ਯਮਨ ॥੭੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੇਤੂੰ=ਬਾਹਰ। ਬਰਾਮਦ=ਆ ਗਏ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਹਰ ਦੋ ਤਨ=ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ। ਨਿਸ਼ਸਤਹ=ਬੈਠੇ। ਲਬਿ=ਕੰਢੇ। ਆਬਿ=ਪਾਣੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਬੇੜੀ ਵਿਚੋਂ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਯਮਨ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ੭੦।

ਦਰਾਮਦ ਯਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀਦਨ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥ ਬਖੁਰਦਨ ਅਜ਼ਾਂ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ਰਾ ਕਬਾਬ ॥੭੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ। ਦੀਦਨ=ਵੇਖਣਾ। ਸ਼ਿਤਾਬ=ਛੇਤੀ। ਬਖੁਰਦਨ=ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ। ਕਬਾਬ=ਮਾਸ।

ਅਰਥ—ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ। ੭੧।

ਜ਼ਿ ਦਰਿਯਾ ਬਰਾਮਦ ਜ਼ ਮਗਰੇ ਅਜ਼ੀਮ ॥ ਖੁਰਮ ਹਰ ਦੋ ਤਨ ਰਾ ਬ ਹੁਕਮੇ ਕਰੀਮ ॥੭੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਰਾਮਦ=ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਮਗਰੇ=ਇਕ ਮਗਰਮੱਛ। ਅਜ਼ੀਮ=ਵੱਡਾ। ਖੁਰਮ=ਖਾਣਾ। ਕਰੀਮ=ਕਿਪਾਲੂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਮਗਰਮੱਛ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ। ੭੨।

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੦

**ਬ ਜਾਇਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ ਸ਼ੇਰੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥
ਗਜ਼ੰਦਸ਼ ਹਮੀ ਬੁਰਦਾ ਬਰ ਰੋਦਿ ਆਬ ॥੭੩॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਾਇਸ਼=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ । ਦਰਾਮਦ=ਆ ਗਿਆ । ਸ਼ੇਰੇ=ਇਕ ਸ਼ੇਰ । ਸ਼ਿਤਾਬ=ਛੇਤੀ ।
ਗਜ਼ੰਦਸ਼=ਉਸ ਛਾਲ । ਹਮੀ ਬੁਰਦਾ=ਮਾਰੀ । ਬਰ=ਉੱਤੇ । ਰੋਦਿ=ਨਦੀ । ਆਬ=ਪਾਣੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਤੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਆ ਗਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ
ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ।੭੩।

**ਬ ਪੇਚਦ ਸਰ ਓ ਅਜ਼ਾਂ ਖਤਾ ਗਸ਼ਤ ਸ਼ੇਰ ॥
ਬ ਦਹਨਿ ਦਿਗਰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਉਫ਼ਤਦ ਦਲੇਰ ॥੭੪॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਨਾਲ । ਪੇਚਦ=ਫੇਰਨ । ਸਰ=ਸਿਰ । ਖਤਾ=ਖੁੰਝ, ਨਿਸਫਲ । ਗਸ਼ਤ=ਗਿਆ ।
ਬ=ਵਿਚ । ਦਹਨਿ=ਮੂੰਹ ਦੇ । ਦਿਗਰ=ਦੂਜੇ । ਉਫ਼ਤਦ=ਡਿੱਗ ਪਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਫੇਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਹਮਲਾ ਨਿਸਫਲ ਗਿਆ । ਦੂਸਰਾ ਬਹਾਦਰੀ
ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ।੭੪।

**ਬ ਗੀਰਦ ਮਗਰ ਦਸਤਿ ਸ਼ੇਰੇ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥
ਬ ਬੁਰਦੰਦ ਓ ਰਾ ਕਸ਼ੀਦਹ ਦਰ ਆਬ ॥੭੫॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਗੀਰਦ=ਫੜ ਲਿਆ । ਮਗਰ=ਸੰਸਾਰ, ਮਗਰਮੱਛ । ਦਸਤਿ=ਹੱਥ ਤੋਂ । ਬੁਰਦੰਦ=ਲੈ
ਗਿਆ । ਕਸ਼ੀਦਹ=ਖਿੱਚ ਕੇ । ਦਰ ਆਬ=ਪਾਣੀ ਵਿਚ ।

ਅਰਥ—ਮਗਰਮੱਛ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਤੋਂ ਫੜ ਲਿਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ
ਲੈ ਗਿਆ ।੭੫।

**ਬਿ ਬੀਂ ਕੁਦਰਤਿ ਕਿਰਦਗਾਰਿ ਜਹਾਂ ॥
ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਕੁਸਤਸ਼ ਅਜ਼ਾਂ ॥੭੬॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ ਬੀਂ=ਵੇਖ । ਕਿਰਦਗਾਰਿ=ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੀ । ਜਹਾਂ=ਜੁਗਤ । ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਨੂੰ ।
ਬਖਸ਼ੀਦ=ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ । ਕੁਸਤਸ਼=ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਨੂੰ । ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਨੇ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਅੰਗਜ਼ੇਬ ! ਜਗਤ ਦੇ ਕਰਤੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲ ਵੇਖ ! ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਜ਼ਿੰਦਗੀ)
ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ।੭੬।

**ਬਿ ਰਫ਼ਤੰਦ ਹਰ ਦੋ ਬ ਹੁਕਮਿ ਅਮੀਰ ॥
ਯਕੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਹ ਵ ਦੁਖਤਰ ਵਜ਼ੀਰ ॥੭੭॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਫ਼ਤੰਦ=ਤੁਰ ਪਏ । ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਅਮੀਰ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ।
ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਹ=ਗਜ਼ੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ । ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ, ਬੇਟੀ ।

ਅਰਥ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਤੁਰ ਪਏ। ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ । ੧੧।

ਬਿ ਉਫਤਾਦ ਹਰ ਦੋ ਬ ਦਸਤਿ ਅਜੀਮ ॥ ਨ ਸਾਇਦ ਦਿਗਰ ਦੀਦ ਜੁਜ਼ ਯਕ ਕਰੀਮ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ ਉਫਤਾਦ=ਪੈ ਗਏ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ ਹੀ। ਦਸਤਿ=ਉਜਾੜ ਵਿਚ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡੀ। ਸਾਇਦ=ਸਕੀਦਾ। ਦੀਦ=ਵੇਖ। ਜੁਜ਼=ਬਿਨਾਂ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ।

ਅਰਥ—ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਪੈ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਇਕ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਭਾਵ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ੧੮।

ਬ ਮੁਲਕਿ ਹਬਸ਼ ਆਮਦ ਆਂ ਨੇਕ ਖੂਇ ॥ ਯਕੇ ਸਾਹਜ਼ਾਦਹ ਦਿਗਰ ਖੂਬ ਰੂਇ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੁਲਕਿ=ਦੇਸ ਵਿਚ। ਆਮਦ=ਆਏ। ਨੇਕ ਖੂਇ=ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੇ। ਸਾਹਜ਼ਾਦਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਖੂਬ ਰੂਇ=ਸੁੰਦਰ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੀ।

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਹ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲੇ ਹਬਸ਼ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸੁੰਦਰ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੀ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ। ੧੯।

ਦਰਾਂ ਜਾਂ ਬਿਆਮਦ ਕਿ ਬਿਨਸਤਹ ਸਾਹ ॥ ਨਸਤੰਦ ਸ਼ਬ ਰੰਗ ਜ਼ਰਰੀਂ ਕੁਲਾਹ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰਾਂ ਜਾਂ=ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ। ਬਿਆਮਦ=ਆ ਗਏ। ਬਿਨਸਤਹ=ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸਾਹ=ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ਨਸਤੰਦ=ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸ਼ਬ ਰੰਗ=ਰਾਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਰਗੇ। ਜ਼ਰਰੀਂ=ਸੁਨਹਿਰੀ। ਕੁਲਾਹ=ਤਾਜ, ਟੋਪੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਆ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੁਨਹਿਰੀ ਟੋਪੀ ਪਾ ਕੇ ਰਾਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗੂ ਕਾਲਾ ਹਬਸ਼ੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੈਠਾ ਸੀ। ੨੦।

ਬਿਦੀਦੰਦ ਓਰਾ ਬਿਖਾਂਦੰਦ ਪੇਸ਼ ॥ ਬ ਗੁਫਤੰਦ ਐ ਬੇਰ ਆਜ਼ਾਦ ਕੇਸ਼ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦੰਦ=ਵੇਖਿਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੇ। ਬਿਖਾਂਦੰਦ=ਬੁਲਾਇਆ। ਪੇਸ਼=ਸਾਹਮਣੇ। ਗੁਫਤੰਦ=ਕਿਹਾ। ਆਜ਼ਾਦ=ਸੁਤੰਤਰ। ਕੇਸ਼=ਧਰਮ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਆਖਿਆ—ਹੇ ਸ਼ੇਰ ਦਿਲ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਸੁਰਮੇ। ੨੧।

ਜ ਮੁਲਕੇ ਕਦਾਮੀ ਤੋ ਬਾ ਮਨ ਬਿਗੋਇ ॥ ਚਿ ਨਾਮੇ ਕਿਰਾ ਤੋ ਬ ਈਂ ਤਰਫ ਜੋਇ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਦਾਮੀ=ਕੈਣ, ਕੇਹੜਾ। ਬਾ ਮਨ=ਮੈਨੂੰ। ਬਿਗੋਇ=ਦੱਸ। ਚਿ=ਕੀ। ਕਿਰਾ=ਕਿਸ ਨੂੰ। ਬ ਈਂ ਤਰਫ=ਇਸ ਪਾਸੇ। ਜੋਇ=ਢੂੰਢਦਾ।

ਅਰਥ—ਤੇਰਾ ਦੇਸ ਕੇਹੜਾ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ? ॥੮੨॥

ਵਗਰਨਹ ਮਰਾ ਤੋ ਨ ਗੋਈ ਚੁ ਰਾਸਤ ॥ ਕਿ ਮੁਰਦਨ ਸ਼ਿਤਾਬ ਅਸਤ ਏਜਦ ਗਵਾਹਸਤ ॥੮੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਗਰਨਹ=ਅਤੇ ਜੇ ਨਹੀਂ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਗੋਈ=ਦੱਸੀ। ਰਾਸਤ=ਸੱਚ। ਮੁਰਦਨ=ਮਰਨਾ। ਸ਼ਿਤਾਬ=ਛੇਤੀ। ਗਵਾਹਸਤ=ਗਵਾਹ ਹੈ। ਏਜਦ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

ਅਰਥ—ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਨਾ ਦੱਸੀ। ਫਿਰ ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਛੇਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਗਵਾਹ ਹੈ। ॥੮੩॥

ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ਪਿਸਰੇਮ ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ॥ ਕਿ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ਅਸਤ ਈਂ ਨਉ ਜਵਾਂ ॥੮੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਸਰੇਮ=ਮੈਂ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਈਂ=ਇਹ।

ਅਰਥ—ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ਦੇਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੈਂ ਪੁੱਤਰ ਹਾਂ। ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਹੈ। ॥੮੪॥

ਹਕੀਕਤ ਬਿਗੁਫਤਸ਼ ਜ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਹਾਲ ॥ ਕਿ ਬਰ ਵੈ ਚੁ ਬਿਗੁਜਸ਼ਤ ਚੰਦੀਂ ਜਵਾਲ ॥੮੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਕੀਕਤ=ਬਿਤਾਂਤ। ਬਿਗੁਫਤਸ਼=ਕਿਹਾ ਉਸ ਨੂੰ। ਪੇਸ਼ੀਨਹ=ਪਹਿਲੇ ਵਾਲਾ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ। ਗੁਜਸ਼ਤ=ਗੁਜਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਚੰਦੀਂ=ਇਹਨਾਂ। ਜਵਾਲ=ਦੁਖ। ਚੋ=ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਵਾਲਾ ਬਿਤਾਂਤ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਉੱਤੇ ਜੋ ਭੀ ਦੁਖ ਗੁਜਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ ਦੱਸਿਆ। ॥੮੫॥

ਬ ਮੇਹਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਬਿਗੁਫਤ ਅਜ਼ ਜਬਾਂ ॥ ਮਰਾ ਖਾਨਾ ਗਾਹੇ ਜ ਖੁਦ ਖਾਨਹ ਦਾਂ ॥੮੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੇਹਰ=ਪਿਆਰ। ਬ=ਵਿਚ। ਸ਼=ਉਸ। ਬਿਗੁਫਤ=ਕਿਹਾ। ਮਰਾ=ਮੇਰਾ। ਖਾਨਾ ਗਾਹੇ=ਘਰ, ਮਕਾਨ। ਖਾਨਹ=ਘਰ ਦਾ। ਦਾਂ=ਜਾਣੇ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ (ਮਨ ਵਿਚ) ਪਿਆਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਬਾਨ ਤੋਂ ਕਿਹਾ। ਜੋ ਭੀ ਮੇਰਾ ਘਰ ਮਕਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਘਰ ਜਾਣ ਲੈ। ॥੮੬॥

ਵਜਾਰਤ ਖੁਦਸ਼ ਰਾ ਤੁਰਾ ਮੇ ਦਿਹਮ ॥ ਕੁਲਾਹੇ ਮੁਮਾਲਿਕ ਤੁ ਬਰ ਸਰ ਨਿਹਮ ॥੮੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਰਤ=ਵਜ਼ੀਰੀ। ਖੁਦਸ਼=ਆਪਣੀ। ਮੇਂ ਦਿਹਮ=ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕੁਲਾਹ=ਤਾਜ਼, ਛੜ੍ਹ। ਮੁਮਾਲਿਕ=ਬਹੁਤੇ ਦੇਸ। ਤੁ=ਤੇਰੇ। ਬਰ ਸਰ=ਸਿਰ ਉੱਤੇ। ਨਿਹਮ=ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ।

ਅਰਥ—ਆਪਣੀ ਵਜ਼ੀਰੀ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਛਤਰ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ੯੭॥

ਬਿਗੁਫਤੰਦ ਈਂ ਰਾ ਓ ਕਰਦੰਦ ਵਜੀਰ ॥ ਕਿ ਨਾਮੇ ਵਜਾਂ ਬੁਦ ਰੌਸ਼ਨ ਜ਼ਮੀਰ ॥੯੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੁਫਤੰਦ=ਕਿਹਾ। ਈਂ ਰਾ=ਇਸ ਤਾਈ। ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤਾ।

ਅਰਥ—ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਜੀਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਰੌਸ਼ਨ ਜ਼ਮੀਰ’ ਸੀ। ੯੮॥

ਬ ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸ਼ਨਾਸਦ ਅਜੀਮ ॥ ਦਵੀਦੰਦ ਬਰ ਵੈ ਬ ਹੁਕਮਿ ਕਰੀਮ ॥੯੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਹਰ ਜਾ=ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ। ਕਿ=ਜੋ। ਸ਼ਨਾਸਦ=ਜਾਣਿਆ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ। ਦਵੀਦੰਦ=ਦੌੜਿਆ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉੱਤੇ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

ਅਰਥ—ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਭੀ ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਜਾਣ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਉੱਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਜਾ ਪਿਆ। ੯੯॥

ਕਿ ਖੂਨਸ਼ ਬਰੇਜ਼ੀਦ ਵ ਕਰਦੰਦ ਜੇਰ ॥ ਦਿਗਰ ਜਾ ਸ਼ੁਨੀਦੇ ਦਵੀਦੇ ਦਲੇਰ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੂਨਸ਼=ਲਹੂ ਉਸ। ਬਰੇਜ਼ੀਦ=ਡੋਲਿਆ। ਕਰਦੰਦ=ਕਰ ਲਿਆ। ਜੇਰ=ਅਧੀਨ। ਸ਼ੁਨੀਦੇ=ਸੁਣਿਆ। ਦਵੀਦੇ=ਦੌੜਿਆ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਲਹੂ ਡੋਲਿਆ ਤੇ (ਵੈਗੀ ਨੂੰ) ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਦੂਜੀ ਜਗਾ ਤੇ ਸੁਣਿਆ (ਤਾਂ) ਦਲੇਰ (ਹੋ ਕੇ ਉਥੇ ਭੀ) ਧਾਵਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੧੦॥

ਬ ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਤਰਕਸ਼ ਬਰੇਜ਼ੀਦ ਤੀਰ ॥ ਕਿ ਕੁਸ਼ਤੇ ਅਦੂ ਰਾ ਬਿ ਕਰਦੇ ਅਸੀਰ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਹਰ ਜਾ=ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ। ਤਰਕਸ਼=ਭੱਥਾ। ਬਰੇਜ਼ੀਦ=ਸੁੱਟਿਆ। ਕੁਸ਼ਤੇ=ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਦੂ=ਵੈਰੀ। ਅਸੀਰ=ਕੈਦ।

ਅਰਥ—ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਭੱਥੇ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਸੁੱਟਦਾ ਭਾਵ ਚਲਦਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਕੈਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ੧੧॥

ਬ ਮੁੱਦਤ ਯਕੇ ਸਾਲ ਤਾ ਚਾਰ ਮਾਹ ॥ ਦਰਖਸ਼ਿੰਦਹ ਆਮਦ ਚੁ ਰਖਸ਼ਿੰਦਹ ਮਾਹ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੁੱਦਤ=ਸਮਾਂ । ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ । ਸਾਲ=ਵਰ੍਷ਾ । ਦਰਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਚਮਕੀਲਾ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ ।
ਰਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ । ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਵਰ੍਷ ਤੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਚਮਕਣ ਵਾਲੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਚਮਕ ਪਿਆ । ਭਾਵ—ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵਾਂਗੂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ॥੯੨॥

ਬ ਦੋਜੰਦ ਦੁਸ਼ਮਨ ਬ ਸੋਜੰਦ ਤਨ ॥

ਬ ਯਾਦ ਆਮਦਸ਼ ਰੋਜ਼ਗਾਰਿ ਕੁਹਨ ॥੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੋਜੰਦ=ਪਰੋਂਦਾ ਸੀ । ਸੋਜੰਦ=ਸਾੜਦਾ ਸੀ । ਬ ਯਾਦ=ਚੇਤੇ ਵਿਚ । ਆਮਦਸ਼=ਆ
ਗਿਆ ਉਹ । ਰੋਜ਼ਗਾਰਿ=ਸਮਾਂ । ਕੁਹਨ=ਪੁਰਾਣਾ ।

ਅਰਥ—ਵੈਗੀਆਂ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪਰੋਂਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਗੋਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸਾੜਦਾ ਸੀ ।
ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾ ਸਮਾਂ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ॥੯੩॥

ਬਿ ਗੁਫਤਸ਼ ਯਕੇ ਰੋਜ਼ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥

ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹਿ ਸ਼ਾਹਾਨ ਰੌਬਨ ਜਮੀਰ ॥੯੪॥

ਅਰਥ—ਇਕ ਦਿਨ ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਹੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ! ਰੌਬਨ
ਜਮੀਰ ॥੯੪॥

ਬ ਯਕ ਬਾਰ ਮੁਲਕ ਤ ਫਰਾਮੋਸ਼ ਗਾਸ਼ਤ ॥

ਕਿ ਅਜ਼ ਮਸਤ ਮਸਤੀ ਹਮਹ ਹੋਸ਼ ਗਾਸ਼ਤ ॥੯੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ ਯਕ ਬਾਰ=ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਹੀ । ਮੁਲਕ=ਦੇਸ । ਤ=ਤੈਨੂੰ । ਫਰਾਮੋਸ਼ ਗਾਸ਼ਤ=ਭੁਲ
ਗਿਆ । ਅਜ਼=ਨਾਲ । ਹਮਹ=ਸਾਰੀ । ਗਾਸ਼ਤ=ਚਲੀ ਗਈ ।

ਅਰਥ—ਤੈਨੂੰ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਹੀ ਦੇਸ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ ? ਜੋ ਇਸ ਮਸਤੀ ਨਾਲ (ਐਸਾ) ਮਸਤ ਹੋਇਆ
ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਸੁਰਤ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ ॥੯੫॥

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੧]

ਤੁ ਆਂ ਮੁਲਕ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਰਾ ਯਾਦ ਕੁਨ ॥

ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਪਿਦਰ ਰਾ ਤੋ ਆਬਾਦ ਕੁਨ ॥੯੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਂ=ਉਸ । ਪੇਸ਼ੀਨਹ=ਪਹਿਲੇ । ਰਾ=ਨੂੰ । ਪਿਦਰ=ਪਿਤਾ । ਕੁਨ=ਕਰ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ । ਜੋ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ) ਮੜ
ਕੇ ਆਬਾਦ ਕਰ ॥੯੬॥

ਨਿਗਾਹ ਦਾਸ਼ਤ ਅਜ਼ ਛੌਜ ਲਸ਼ਕਰ ਤਮਾਮ ॥

ਬਸੇ ਗੰਜ ਬਖਸ਼ੀਦ ਬਰ ਵੈ ਮੁਦਾਮ ॥੯੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਗਾਹ ਦਾਸਤਾ=ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਰੰਜ=ਮੜਾਨਾ। ਬਖਸ਼ੀਦ=ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ। ਬਰ ਵੈ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ। ਮੁਦਾਮ=ਸਦਾ ਹੀ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਦਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੜਾਨੇ ਵੰਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੯੭॥

ਯਕੇ ਲਸ਼ਕਰ ਆਰਾਸਤ ਚੂੰ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥

ਜਿ ਖੰਜਰ ਵ ਗੁਰਜੋ ਵ ਬਖਤਰ ਹਜ਼ਾਰ ॥੯੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਰਾਸਤ=ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਨੌ ਬਹਾਰ=ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ। ਖੰਜਰ=ਕਟਾਰਾਂ। ਬਖਤਰ=ਸੰਜੋਆਂ।

ਅਰਥ—ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਾਂਗੂ ਇਕ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਨੌਜ਼ਾਨ ਸੂਗਮੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਕਟਾਰਾਂ, ਗੁਰਜ ਤੇ ਸੰਜੋਆਂ ਨਾਲ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ੯੮॥

ਜਿਰਹ ਖੋਦ ਖਛਤਾਨ ਬਰਗਸਤਵਾਂ ॥

ਜਿ ਸ਼ਮਸੇਰ ਹਿੰਦੀ ਗਿਰਾਂ ਤਾ ਗਿਰਾਂ ॥੯੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਿਰਹ=ਜਾਲੀਦਾਰ ਸੰਜੋਆਂ। ਖੋਦ=ਸਿਰ ਟੋਪ। ਖਛਤਾਨ=ਚਿਲਤੇ। ਬਰਗਸਤਵਾਂ=ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਪਾਖਰ। ਹਿੰਦੀ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ। ਸ਼ਮਸੇਰ=ਤਲਵਾਰ। ਗਿਰਾਂ=ਵੱਡੇ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ, ਭਾਰੀਆਂ।

ਅਰਥ—ਸੰਜੋਆਂ, ਟੋਪ, ਚਿਲਤੇ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪਾਖਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਮੁੱਲ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਵਜ਼ਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ੯੯॥

ਜਿ ਬੰਦੂਕ ਮਸ਼ਹਦ ਵ ਚੀਨੀ ਕਮਾਂ ॥

ਜਿਰਹ ਰੂਮ ਸ਼ਮਸੇਰਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਂ ॥੧੦੦॥

ਅਰਥ—ਮਸ਼ਹਦ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਕਮਾਨਾਂ ਭਾਵ ਧਨੁੱਖਾਂ, ਰੂਮ ਦੇਸ ਦੀਆਂ ਸੰਜੋਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ। ੧੦੦॥

ਚਿ ਅਜ਼ ਤਾਜੀ ਅਸਪਾਨ ਪੋਲਾਦ ਨਾਲ ॥

ਹਮਹ ਯਿੰਦਹ ਛੀਲਾਨ ਅਜ਼ ਸ਼ਬ ਮਿਸਾਲ ॥੧੦੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਿ=ਕੀ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਤਾਜੀ=ਅਰਬ ਦੇਸ ਦੇ ਘੋੜੇ। ਅਸਪਾਨ=ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ। ਪੋਲਾਦ ਨਾਲ=ਅਸਪਾਤੀ ਖੁਰੀਆਂ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਯਿੰਦਹ=ਮਤਵਾਲੇ। ਛੀਲਾਨ=ਹਾਬੀ। ਸ਼ਬ ਮਿਸਾਲ=ਰਾਤ ਵਰਗੇ ਕਾਲੇ।

ਅਰਥ—ਕੀ ਅਰਬੀ ਘੋੜੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ (ਜੋ) ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਖੁਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਸਤੇ ਹੋਏ ਹਾਬੀ (ਜੋ) ਰਾਤ ਵਾਂਗੂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸਨ। ੧੦੧॥

ਹਮਹ ਸ਼ੇਰ ਮਰਦਨੋ ਜੋਰਾਵਰਾਂ ॥ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨਾਂ ਰਾ ਬ ਸਫ਼ ਅਫਗਾਨਾਂ ॥੧੦੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਹ=ਸਾਰੇ । ਸ਼ੇਰ ਮਰਦਨੋ=ਬਹਾਦਰ ਯੋਧੇ । ਜੋਰ ਆਵਰਾਂ=ਮਹਾਂ ਬਲ ਵਾਲੇ । ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨੋ=ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ । ਬ ਸਫ਼=ਕਤਾਰ ਦੀ ਕਤਾਰ । ਅਫਗਾਨਾਂ=ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਸਾਰੇ ਹੀ ਬਹਾਦਰ ਯੋਧੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਂ ਬਲਵਾਨ ਸਨ । ਜੋ ਸ਼ੇਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੁਰਮਿਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਦੀ ਕਤਾਰ ਨੂੰ ਡੇਗਣ ਵਾਲੇ ਸਨ । ੧੦੨।

ਬ ਰਜ਼ਮ ਅੰਦਰੂੰ ਹਮਚੁ ਪੀਲ ਅਫਗਾਨ ਅਸਤ ॥ ਬ ਬਜ਼ਮ ਅੰਦਰੂੰ ਚਰਬ ਚਾਲਾਕ ਦਸਤ ॥੧੦੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਰਜ਼ਮ=ਲੜਾਈ । ਹਮਚੁ=ਅਜੇਹਾ । ਪੀਲ ਅਫਗਾਨ=ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲਾ । ਅਸਤ=ਹੈਸੀ । ਬਜ਼ਮ=ਸਭਾ । ਚਰਬ=ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ । ਚਾਲਾਕ ਦਸਤ=ਛੁਰਤੀਲਾ ਹੱਥ ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਅਜੇਹਾ ਸੂਰਮਾ ਸੀ । ਸਭਾ ਵਿਚ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਛੁਰਤੀਲਾ ਸੀ । ੧੦੩।

ਨਿਸ਼ਾਂ ਮੇਂ ਦਿਹਦ ਨੇਜ਼ਹ ਰਾ ਨੋਕ ਖੂੰ ॥ ਕਸ਼ੀਦੰਦ ਅਜ਼ ਤੇਗ ਜ਼ਹਰ ਆਬ ਗੁੰ ॥੧੦੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਾਂ=ਨਿਸ਼ਾਨ, ਚਿੰਨ੍ਹ । ਮੇਂ ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦੀ ਕੀ । ਨੇਜ਼ਹ ਰਾ ਨੋਕ=ਨੇਜ਼ੇ ਦੀ ਨੋਕ । ਖੂੰ=ਲਹੂ । ਕਸ਼ੀਦੰਦ=ਖਿੱਚੀਆਂ । ਜ਼ਹਰ=ਬਿਖ । ਆਬ ਗੁੰ=ਪਾਨ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ।

ਅਰਥ—ਨੇਜ਼ੇ ਦੀ ਨੋਕ ਦਾ ਲਹੂ ਪਤਾ ਦੇਂਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਖਿੱਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਪਾਨ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ । ੧੦੪।

ਯਕੇ ਛੌਜ ਆਰਾਸਤਹ ਹਮਚੁ ਕੋਹ ॥ ਜਵਾਨਾਨਿ ਸ਼ਾਇਸਤਹ ਏ ਯਕ ਗਰੋਹ ॥੧੦੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਰਾਸਤਹ=ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੁੰ । ਕੋਹ=ਪਹਾੜ । ਸ਼ਾਇਸਤਹ=ਸਜੀਲੇ । ਗਰੋਹ=ਜਥਾ ।

ਅਰਥ—ਪਹਾੜ ਦੇ ਸਮਾਨ ਇਕੋ ਸੈਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ । ਬੜੇ ਸਜੀਲੇ ਜੁਆਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਜਥਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ । ੧੦੫।

ਬਿ ਪੋਸ਼ੀਦ ਦਸਤਾਰ ਦੁਖਤਰ ਵਜ਼ੀਰ ॥ ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਬਸ਼ੇਰ ਜੁਸਤੰਦ ਤੀਰ ॥੧੦੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੇਸ਼ੀਦ=ਪਹਿਨੀ। ਦਸਤਾਰ=ਪੱਗ। ਦੁਖਤਰ=ਬੋਟੀ। ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਜੁਸਤੰਦ=ਭਰਿਆ।

ਅਰਥ—ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਪੱਗ ਪਹਿਨੀ ਭਾਵ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਅਤੇ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ (ਭੱਥੇ ਵਿਚ) ਭਰ ਲਿਆ। ੧੦੯।

ਬ ਸਰਦਾਰੀ ਏ ਕਦਰਹ ਪੇਸ਼ੀਨਹ ਛੌਜ ॥

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਲਸ਼ਕਰ ਚੁ ਦਰਿਆਇ ਮੌਜ ॥੧੦੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਰਦਾਰੀ=ਜਬੇਦਾਰੀ। ਪੇਸ਼ੀਨਹ=ਅੱਗੇ ਵਾਲੀ। ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਤੌਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੌਜ=ਲਹਿਰਾਂ।

ਅਰਥ—ਅੱਗੇ ਵਾਲੀ ਛੌਜ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਛੌਜ ਤੌਰ ਦਿੱਤੀ। ੧੦੧।

ਯਕੇ ਗੋਲ ਬਸਤਰ ਚੁ ਅਬਰਿ ਸਿਆਹ ॥

ਬਿ ਲਰਜ਼ੀਦ ਬੂਮ ਓ ਬਿ ਲਰਜ਼ੀਦ ਮਾਹ ॥੧੦੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੋਲ=ਇਕੱਠ, ਇੱਜੜ। ਬਸਤਰ=ਬੰਨ੍ਹਿਆ, ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਅਬਰਿ=ਬੱਦਲ ਦੀ। ਸਿਆਹ=ਕਾਲੀ। ਲਰਜ਼ੀਦ=ਕੰਬ ਗਈ। ਬੂਮ=ਧਰਤੀ। ਤ੍ਰਸੀਦ=ਡੋਲ ਗਿਆ। ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ।

ਅਰਥ—ਬੱਦਲ ਦੀ ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਵਾਂਗੂ ਇਕ ਜੱਥਾ ਬਣਾ ਕੇ ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ। ਧਰਤੀ ਕੰਬ ਗਈ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਡੋਲ ਗਿਆ। ੧੦੨।

ਬਿਆਵੁਰਦ ਲਸ਼ਕਰ ਚੁ ਵਰ ਵੈ ਹਦੂਦ ॥

ਸਲਾਹੇ ਦਿਗਰ ਤੀਰ ਤੇਗੋ ਨ ਬੂਦ ॥੧੦੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਆਵੁਰਦ=ਲਿਆਇਆ। ਲਸ਼ਕਰ=ਛੌਜ। ਹਦੂਦ=ਹੱਦ। ਸਲਾਹ=ਸ਼ਸਤਰ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰੀ। ਨ ਬੂਦ=ਨਾ ਹੋਈ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਛੌਜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਹੱਦ ਉੱਤੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਤਦ ਹੋਰ ਤੀਰ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਹੋਈ। ੧੦੩।

ਬਿ ਆਰਾਸਤ ਲਸ਼ਕਰ ਬਸਾਜ਼ਿ ਤਮਾਮ ॥

ਹਮਹ ਖੰਜਰੋ ਗੁਰਜ ਗੋਪਾਲ ਨਾਮ ॥੧੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਰਾਸਤ=ਬਣਾਇਆ। ਬ ਸਾਜ਼ਿ=ਸਾਮਾਨ ਸਮੇਤ। ਹਮਹ=ਸਾਰੇ। ਗੋਪਾਲ=ਗੁਲੇਲਾਂ। ਖੰਜਰੋ=ਕਟਾਰ।

ਅਰਥ—ਛੌਜ ਨੂੰ ਸਾਜ਼-ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ (ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਟਾਰ, ਗੁਰਜ, ਗੁਲੇਲ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਸ਼ਸਤਰ ਲਏ ਹੋਏ ਸਨ। ੧੧੦।

**ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ ਅਕਲੀਮ ਤਾਰਾਜ ਸਖਤ ॥
ਬਿ ਬੁਰਦਨ ਸ਼ਹੇ ਬਾਦ ਪਾਯਾਨ ਰਖਤ ॥੧੧੧॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ=ਲੈ ਗਏ। ਅਕਲੀਮ=ਦੇਸ। ਤਾਰਾਜ=ਲੁੱਟ। ਸਖਤ=ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਸ਼ਹੇ=ਇਕ ਰਾਜਾ। ਬਾਦ=ਹਵਾ। ਪਾਯਾਨ=ਉੱਡਣ ਵਾਲੇ। ਰਖਤ=ਸਾਮਾਨ, ਕੱਪੜੇ।

ਅਰਥ—ਅਕਲੀਮ ਦੇਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਇਕ ਰਾਜਾ ਹਵਾ ਵਰਗੇ ਉੱਡਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ। ੧੧੧।

**ਚੁਨਾ ਜੰਗ ਕਰਦੰਦ ਆਂ ਮੁਲਕ ਰਾ ॥
ਚੁ ਬਰਗੇ ਦਰਖਤਾਂ ਜਿ ਬਾਦਿ ਖਿੜਾਂ ॥੧੧੨॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ। ਕਰਦੰਦ=ਕਰਕੇ। ਆਂ=ਉਸ। ਰਾ=ਨੂੰ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਬਰਗੇ=ਪੱਤਿਆਂ। ਬਾਦਿ=ਹਵਾ। ਖਿੜਾਂ=ਪੱਤ-ਝੜ੍ਹ।

ਅਰਥ—ਜੰਗ ਨੇ ਉਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਤ-ਝੜ੍ਹ ਦੀ ਹਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੧੧੨।

**ਬਿ ਕੁਸ਼ਤਨ ਅਦੂ ਰਾ ਕੁਸ਼ਾਇਦ ਬਪੇਸ਼ ॥
ਬ ਬੇਰੂ ਜਿ ਮੁਲਕਸ਼ ਹਮਹ ਰੂਏ ਰੇਸ਼ ॥੧੧੩॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਸ਼ਤਨ=ਮਾਰਨਾ। ਅਦੂ=ਵੈਰੀ। ਕੁਸ਼ਾਇਦ=ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਪੇਸ਼=ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਾਹ। ਬੇਰੂ=ਬਾਹਰ। ਰੂਏ=ਮੂੰਹ। ਰੇਸ਼=ਛਿੱਲਿਆ ਹੋਇਆ।

ਅਰਥ—ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਰਾਹ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਸ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਜੇਹੜੇ ਬਾਹਰ ਸਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਛਿੱਲ ਸੁੱਟੇ ਭਾਵ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ, ਮੁੱਛਾਂ ਮੁੰਨ ਦਿੱਤੀਆਂ। ੧੧੩।

**ਪਰੀ ਚਿਹਰਹ ਏ ਹਮਚੁ ਸ਼ੇਰਿ ਨਿਯਾਦ ॥
ਬਿ ਕੁਸ਼ਤਨ ਅਦੂ ਰਾ ਚਿ ਖੰਜਰ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੧੧੪॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਰੀ ਚਿਹਰਹ=ਪਰੀ ਵਰਗੀ ਸੂਰਤ ਵਾਲੀ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਨਿਯਾਦ=ਜੋਸ਼। ਕੁਸ਼ਤਨ=ਮਾਰਨ। ਬਿ=ਵਾਸਤੇ। ਖੰਜਰ=ਕਟਾਰ। ਕੁਸ਼ਾਦ=ਸੂਤਿਆ।

ਅਰਥ—ਪਰੀ ਵਰਗੇ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਜੋਸ਼ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਟਾਰ ਨੂੰ ਸੂਤ ਲਿਆ ਭਾਵ-ਵਜ਼ੀਰ ਪੁੱਤਰੀ ਨੇ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਕਟਾਰ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਈ। ੧੧੪।

**ਬ ਹਰ ਜਾ ਦਵੀਦੇ ਬਿ ਕੁਸ਼ਤੇ ਅਜ਼ਾਂ ॥
ਬ ਹਰ ਜਾ ਰਸੀਦੇ ਬਿ ਬਸਤੇ ਅਜ਼ਾਂ ॥੧੧੫॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰ ਜਾ=ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ । ਦਵੀਦੇ=ਧਾਵਾ ਕਰਦੀ । ਕੁਸ਼ਤੇ=ਮਾਰ ਸੁੱਟਦੀ । ਰਸੀਦੇ=ਪਹੁੰਚਦੀ । ਬਸਤੇ=ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ । ਅਜਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਧਾਵਾ ਕਰਕੇ ਪੈਂਦੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਦੀ । ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ । ੧੧੫॥

ਬੁਨੀਦ ਈਂ ਅਜਾਂ ਸ਼ਾਹਿ ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ॥

ਬ ਤੁੰਦੀ ਦਰਾਮਦ ਬ ਜਾਇ ਹਮਾਂ ॥੧੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦ=ਸੁਣ ਲਈ । ਈਂ=ਇਹ । ਅਜਾਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ । ਸ਼ਾਹਿ=ਰਾਜੇ । ਬ=ਨਾਲ । ਤੁੰਦੀ=ਗੁੱਸੇ, ਕਰੋਧ । ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ । ਹਮਾਂ=ਉਸੇ ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ । ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਤੇ ਆ ਗਿਆ । ੧੧੬॥

ਬ ਆਰਾਸਤਹ ਫੌਜ ਚੁੰ ਨੌ ਬਹਾਰ ॥

ਜ ਤੋਪੇ ਤੁਫੰਗ ਖੰਜਰਿ ਆਬਦਾਰ ॥੧੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਰਾਸਤਹ=ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ । ਤੋਪੇ ਤੁਫੰਗ=ਤੋਪ ਤੇ ਬੰਦੂਕ । ਆਬਦਾਰ=ਪਾਨ ਚੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥ—ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਾਂਗੂ ਫੌਜ ਨੂੰ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਖੜਾ ਕੀਤਾ । ਜੋ ਤੋਪਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਪਾਨ ਚੜ੍ਹੀ ਵਾਲੀ ਕਟਾਰ ਲਈ ਖੜੀ ਸੀ । ੧੧੭॥

[ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੨]

ਬਪੇਸ਼ਿ ਸਫ ਆਮਦ ਚੁ ਦਰਿਯਾ ਅਮੀਕ ॥

ਜ ਸਰਤਾ ਕਦਮ ਹਮਚੁ ਆਹਨ ਗੁਰੀਕ ॥੧੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਪੇਸ਼ਿ=ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ । ਸਫ=ਕਤਾਰ । ਆਮਦ=ਆਇਆਂ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਅਮੀਕ=ਛੂੰਘੀ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਆਹਨ=ਲੋਹਾ । ਗੁਰੀਕ=ਮੜਿਆ ਹੋਇਆ ।

ਅਰਥ—ਛੂੰਘੀ ਨਦੀ ਵਾਂਗੂ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਕਤਾਰ ਵਾਲੇ ਆਏ । ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਲੋਹੇ ਵਿਚ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ । ੧੧੮॥

ਬ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਪੇ ਤਮਾਚਰ ਤੁਫੰਗ ॥

ਜ ਮੰਗ ਗਸ਼ਤ ਹਮਚੁੰ ਗੁਲੇ ਲਾਲਹ ਰੰਗ ॥੧੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਮਾਚਰ=ਗੀਵਾਲਵਰ, ਪਿਸਤੌਲ । ਤੁਫੰਗ=ਬੰਦੂਕ । ਗਸ਼ਤ=ਹੋ ਗਈ । ਗੁਲੇ=ਫੁੱਲ । ਹਮਚੁੰ=ਵਰਗੀ । ਲਾਲਹ=ਇਕ ਖਾਸ ਫੁੱਲ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਅਤਿਅੰਤ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਤੋਪਾਂ, ਪਿਸਤੌਲਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ । ਰਣਭੂਮੀ 'ਲਾਲੇ' ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗੀ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ । ੧੧੯॥

ਬ ਮੈਦਾਂ ਦਰਾਮਦ ਕਿ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥ ਬ ਯਕ ਦਸਤ ਚੀਨੀ ਕਮਾਂ ਦਸਤ ਤੀਰ ॥੧੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਮੈਦਾਂ=ਰਣਭੂਮੀ । ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਈ । ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ । ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਚੀਨੀ ਕਮਾਂ=ਚੀਨ ਦੇਸ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਕਮਾਨ ।

ਅਰਥ—ਵਜੀਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਈ । ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚੀਨ ਦੇਸ ਦੀ ਕਮਾਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੀਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।੧੨੦।

ਬ ਹਰ ਜਾ ਕਿ ਪਰੱਗ ਸ਼ਵਦ ਤੀਰਿ ਦਸਤ ॥ ਬ ਸਦ ਪਹਿਲੁਏ ਪੀਲ ਮਰਦਾਂ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ ॥੧੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰ ਜਾ ਕਿ=ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ । ਪਰੱਗ=ਉੱਡਣਾ । ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦਾ । ਦਸਤ=ਹੱਥ । ਸਦ=ਸੌ । ਪਹਿਲੁਏ=ਪਸਲੀਆਂ । ਪੀਲ=ਹਾਬੀ । ਮਰਦਾਂ=ਸੂਰਮਿਆਂ । ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ=ਗੁਜ਼ਰਦੇ ।

ਅਰਥ—ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਹੱਥ ਦਾ ਤੀਰ ਉੱਡਣਾ ਹੁੰਦਾ । ਸੈਂਕੜੇ ਹਾਬੀਆਂ ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪਸਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਭਾਵ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।੧੨੧।

ਚੁਨਾ ਮੌਜ ਖੇਜਦ ਜ਼ ਦਰਯਾ ਬਸੰਗ ॥ ਬਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਚੁ ਤੇਰੋ ਨਿਹੰਗ ॥੧੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ । ਮੌਜ=ਲਹਿਰਾਂ । ਖੇਜਦ=ਉੱਛਲਦੀਆਂ । ਜ਼=ਵਿਚ । ਬਸੰਗ=ਪੱਥਰ ਨਾਲ । ਰਖਸ਼=ਚਮਕਣਾ । ਆਮਦ=ਆਈਆਂ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਨਿਹੰਗ=ਸੂਰਮਾ ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਿਆ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਉੱਛਲਦੀਆਂ ਹਨ । ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕਣ ਲੱਗੀਆਂ ।੧੨੨।

ਬ ਤਾਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਯਕੇ ਤਾਬਨਾਕ ॥ ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਯਕੇ ਖੂੰਨ ਖਾਕ ॥੧੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕ । ਤਾਬਨਾਕ=ਚਮਕੀਲਾ । ਰਖਸ਼=ਚਮਕ । ਆਮਦ=ਆਈਆ । ਖੂੰਨ=ਲਹੂ । ਖਾਕ=ਮਿੱਟੀ ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਚਮਕੀਲਾ (ਖੜਗ) ਚਮਕਣ ਵਿਚ ਆਇਆ । (ਤਾਂ) ਲਹੂ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਇਕੋ (ਰੰਗ) ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਚਮਕਣ ਲੱਗੇ ।੧੨੩।

ਬ ਤਾਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਹਮਹ ਹਿੰਦ ਤੇਗ ॥ ਬਿ ਗੁਰੱਗੀਦ ਲਸ਼ਕਰ ਚੁ ਦਰਯਾਇ ਮੇਗ ॥੧੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕਣਾ । ਹਿੰਦ ਤੇਗ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰ । ਗੁਰੱਗੀਦ=ਗਰਜਨਾ । ਲਸ਼ਕਰ=ਛੌਜ, ਦਲ । ਦਰਯਾਇ ਮੇਗ=ਹੜ ਵਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਦਲ ।

ਅਰਥ—ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰਾਂ ਸਭ ਪਾਸੇ ਚਮਕਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਹੜ੍ਹ ਵਰਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗੂ ਛੌਜ ਗਰਜਨ ਲੱਗ ਪਈ। ੧੨੪।

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਬ ਚੀਨੀ ਕਮਾਂ ॥

ਬ ਤਾਬ ਆਮਦਸ਼ ਤੇਗ ਹਿੰਦੋਸਤਾਂ ॥੧੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਖਸ਼=ਚਮਕ। ਤਾਬ=ਚਮਕ। ਤੇਗ ਹਿੰਦੋਸਤਾਂ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ।

ਅਰਥ—ਚੀਨੀ ਕਮਾਨ ਚਮਕ ਵਿਚ ਆਈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਚਮਕ ਵਿਚ ਆਈ। ਭਾਵ—ਵਜ਼ੀਰ ਪੁੱਤਰੀ ਦੇ ਹੱਥ ਚੀਨੀ ਕਮਾਨ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਤਲਵਾਰ ਨੇ ਚੰਗੇ ਮੌਹਰ ਵਿਖਾਏ। ੧੨੫।

ਗਰੇਵਹ ਬਰਾਵੁਰਦ ਚੰਦੀ ਕ੍ਰੋਹ ॥

ਲਰਜ਼ੀਦ ਦਰਯਾ ਬਿ ਦਰਰੀਦ ਕੌਰ ॥੧੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਰੇਵਹ=ਗੈਲਾ। ਬਰਾਵੁਰਦ=ਚੁੱਕਿਆ। ਚੰਦੀ=ਕਈ। ਕ੍ਰੋਹ=ਕੌਰ, ਮੀਲ। ਲਰਜ਼ੀਦ=ਕੰਬ ਗਿਆ। ਦਰਰੀਦ=ਪਾਟ ਗਿਆ। ਕੌਰ=ਪਹਾੜ।

ਅਰਥ—ਛੌਜਾਂ ਦੇ ਗੱਜਣ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਕਈ ਕੌਰਾਂ ਤੱਕ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। (ਜਿਸ ਨਾਲ) ਦਰਿਆ ਕੰਬ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਪਾਟ ਗਿਆ। ੧੨੬।

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ॥

ਬ ਤਾਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਤੇਗਿ ਯਮਾਂ ॥੧੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਖਸ਼=ਚਮਕ। ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ=ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼। ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਭੀ ਚਮਕਣ ਲੱਗ ਪਏ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਯਮਨ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਮਕ ਨਿਕਲੀ। ੧੨੭।

ਬ ਤੇਜ਼ ਆਮਦ ਓ ਨੇਜ਼ਹ ਏ ਬਾਸਤੀਂ ॥

ਬ ਜੁੰਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਤਨਿ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥੧੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੇਜ਼=ਛੁਰਤੀ। ਨੇਜ਼ਹ=ਬਰਛਾ। ਬਾਸਤੀਂ=ਵਾਂਸ ਵਾਲਾ। ਜੁੰਬਸ਼=ਕ੍ਰੋਧ। ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਪਤਲਾ ਸਰੀਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਂਸ ਦੇ ਡੜ ਵਾਲਾ ਬਰਛਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਤਲੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਤਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਗਿਆ। ੧੨੮।

ਬ ਸ਼ੋਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਨਫਰਹਾਇ ਕਹਰ ॥

ਜ਼ਿ ਤੋਧੋ ਵ ਨੇਜ਼ਹ ਬਿਪੋਸ਼ੀਦ ਦਹਰ ॥੧੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੋਰਸ਼=ਗੈਲਾ ਗੌਲਾ। ਨਫਰਹਾਇ=ਨੌਕਰ ਲੋਕ, ਖਿਜ਼ਮਤਗਾਰ ਸੇਵਕ, ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਛੌਜੀ। ਕਹਰ=ਕ੍ਰੋਧ। ਬਿਪੋਸ਼ੀਦ=ਲੁਕ ਗਿਆ। ਦਹਰ=ਜਗਤ।

ਅਰਥ—ਫੌਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਰੈਲਾ ਗੌਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਗਤ ਤੌਪਾਂ ਅਤੇ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਗਿਆ । ੧੨੯।

ਬ ਜੁੰਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਕਮਾਨੋ ਕਰਮੰਦ ॥ ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ਤੇਗਿ ਸੀਮਾਬ ਹਿੰਦ ॥੧੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜੁੰਬਸ਼=ਹਿੱਲਣਾ। ਕਮਾਨੋ ਕਰਮੰਦ=ਫਾਹੀਆਂ। ਦਰਖਸ਼ਾਂ=ਚਮਕਣਾ। ਸ਼ੁਦਹ=ਹੋਈ। ਸੀਮਾਬ=ਪਾਰਾ। ਹਿੰਦ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ।

ਅਰਥ—ਕਮਾਨਾਂ ਤੇ ਫਾਹੀਆਂ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਹਿੱਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਪਾਰੇ ਵਰਗੀ ਚਮਕੀਲੀ ਤਲਵਾਰ ਕਟਾ ਵੱਡ ਕਰਨ ਲੱਗੀ । ੧੩੦।

ਬ ਜੋਸ਼ ਆਮਦਸ਼ ਖੰਜਰ ਖੂਾਰ ਖੂੰ ॥ ਜਬਾਂ ਨੇਜ਼ਹ ਮਾਰਸ਼ ਬਿਰਾਮਦ ਬਿਰੂੰ ॥੧੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਜੋਸ਼=ਰੋਹ, ਕ੍ਰੋਧ। ਖੰਜਰ=ਕਟਾਰ। ਖੂਾਰ=ਖਾਣ ਵਾਲੀ। ਖੂੰ=ਲਹੂ। ਜਬਾਂ=ਜੀਭ। ਨੇਜ਼ਹ=ਬਰਛਾ। ਮਾਰ=ਸੱਪ। ਸ਼=ਉਸ। ਬਰਾਮਦ=ਆਈਆਂ। ਬਿਰੂੰ=ਬਾਹਰ।

ਅਰਥ—ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲੀ ਕਟਾਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆਈ। ਸੱਪ ਦੀ ਜੀਭ ਵਰਗਾ ਬਰਛਾ ਭੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਭਾਵ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਲਾਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੋਕਾਂ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋਈਆਂ ਸਗੋਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈਆਂ । ੧੩੧।

ਬ ਤਾਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਤਬਿ ਤਾਬਨਾਕ ॥ ਯਕੇ ਸੁਰਖ ਗੋਗਿਰਦ ਸ਼ੁਦ ਖੂੰਨਿ ਖਾਕ ॥੧੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕ। ਤਬਿ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਨਣ। ਤਾਬਨਾਕ=ਚਮਕੀਲਾ। ਸੁਰਖ=ਲਾਲ। ਗੋਗਿਰਦ=ਗੰਧਕ। ਸ਼ੁਦ=ਹੋ ਗਈ। ਖਾਕ=ਮਿੱਟੀ।

ਅਰਥ—ਚਮਕੀਲੇ (ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਦਾ) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਮਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਗੰਧਕ ਵਾਂਗੂੰ ਧਰਤੀ ਲਹੂ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ । ੧੩੨।

ਦਿਹਾ ਦਿਹ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ ਤੀਰੈ ਤੁਢੰਗ ॥ ਹਯਾ ਹਯ ਦਰਾਮਦ ਨਿਹੰਗੋ ਨਿਹੰਗ ॥੧੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਹਾ ਦਿਹ=ਠਾਹ ਠਾਹ। ਜ਼=ਤੋਂ। ਹਯਾ ਹਯ=ਹਾਇ ਹਾਇ। ਨਿਹੰਗ=ਸੂਰਮੇ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੋਂ ਠਾਹ ਠਾਹ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਮਗਰਮੱਛ ਵਰਗੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਲੋਂ ਹਾਇ ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਸੀ । ੧੩੩।

ਚਕਾ ਚੱਕ ਬਰਖਾਸਤ ਤੀਰੈ ਕਮਾਂ ॥ ਬਰਾਮਦ ਯਕੇ ਰੁਸਤ ਖੇਜ਼ ਅਜ਼ ਜਹਾਂ ॥੧੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਕਾ ਚਕ=ਘਰ ਘਰ | ਬਰਖਾਸਤ=ਉੱਠੀ | ਬਰਾਮਦ=ਨਿਕਲ ਆਏ | ਰੁਸਤਖੇਜ਼=ਪਰਲੋ, ਕਿਆਮਤ | ਜਹਾਂ=ਜਗਤ |

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਕਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ‘ਘਚਾ ਘਚ’ ਸ਼ਬਦ ਉੱਠਿਆ। ਜਗਤ ਉੱਤੇ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਪਰਲੋ ਆ ਗਈ ਹੈ। ੧੩੪।

ਨ ਪੋਇੰਦਰ ਰਾ ਬਰ ਜ਼ਮੀਂ ਬੁਦ ਜਾ ॥ ਨ ਪਰਿੰਦਰ ਰਾ ਦਰ ਹਵਾ ਬੁਦ ਰਾਹ ॥੧੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੋਇੰਦਰ=ਪੈਦਲ | ਬਰ=ਉੱਪਰ | ਜ਼ਮੀਂ=ਜ਼ਮੀਨ | ਬੁਦ=ਸੀ | ਜਾ=ਜਗਾ | ਪਰਿੰਦਰ=ਪੰਛੀਆਂ | ਦਰ=ਵਿਚ, ਰਾਹ=ਰਸਤਾ |

ਅਰਥ—ਪੈਦਲਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਜਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਵਿਚ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋਬਾਂ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੧੩੫।

ਚੁਨਾ ਤੇਗ ਬਾਰੀਦ ਖੁਦ ਦਰ ਮਿਆਨੇ ਮੁਸਾਫ਼ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਕੁਸ਼ਤਰਾਂ ਸ਼ੁਦ ਜ਼ਮੀਂ ਕੋਹ ਕਾਫ਼ ॥੧੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ | ਬਾਰੀਦ=ਬਰਸੀ | ਖੁਦ ਦਰ=ਨਿਧਕ ਹੋ ਕੇ | ਮਿਆਨੇ=ਵਿਚ | ਮੁਸਾਫ਼=ਜੰਗ | ਕੁਸ਼ਤਰਾਂ=ਮੁਰਦਿਆਂ | ਸ਼ੁਦ=ਹੋ ਗਈ | ਕੋਹ ਕਾਫ਼=ਇਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਨਾਮ |

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਧਕ ਹੋ ਕੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਚਲੀ। ਜੋ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਹੀ ‘ਕੋਹ ਕਾਫ਼’ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਵ—ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਏ। ੧੩੬।

ਕਿ ਪਾਓ ਸਰ ਅੰਬੋਹ ਚੰਦਾਂ ਸ਼ੁਦਰ ॥ ਕਿ ਮੈਦਾਂ ਪੁਰ ਅਜ਼ ਗੋਇ ਚੌਗਾਂ ਸ਼ੁਦਰ ॥੧੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਾਓ=ਪੈਰ ਅਤੇ | ਸਰ=ਸਿਰ | ਅੰਬੋਹ=ਢੇਰ | ਚੰਦਾਂ=ਐਨਾ | ਸ਼ੁਦਰ=ਹੋ ਗਿਆ। ਪੁਰ=ਭਰ ਗਿਆ। ਅਜ਼=ਨਾਲ | ਗੋਇ=ਗੋਂਦ | ਚੌਗਾਂ=ਖੂੰਡੀ, ਹਾਕੀ | ਸ਼ੁਦ=ਹੋ ਗਿਆ।

ਅਰਥ—ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਦਾ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਢੇਰ ਹੋ ਗਿਆ (ਮਾਨੋ) ਖਿੱਦੂ ਤੇ ਖੂੰਡੀਆਂ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਿਰ ਖਿੱਦੂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਸਮੇਤ ਲੱਤਾਂ ਖੂੰਡੀਆਂ ਹਨ। ੧੩੭।

ਰਵਾਂ ਰਉ ਦਰਾਮਦ ਬ ਤੀਰੋ ਤੁਫੰਗ ॥ ਕਿ ਪਾਰਹ ਸ਼ੁਦ ਖੋਦ ਖਿਫਤਾਨਿ ਜੰਗ ॥੧੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ=ਰਉ=ਚਲੋ ਚਲੀ। ਪਾਰਹ=ਟੁਕੜੇ। ਸ਼ੁਦ=ਹੋਈ। ਖੋਦ=ਟੋਪ। ਖਿਫਤਾਨ=ਸੰਜੋਇ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਚਲੋ ਚਲੀ ਹੋਈ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿਚ ਟੋਪ ਤੇ ਸੰਜੋਇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ । ੧੩੮ ॥

ਚੁਨਾ ਤੇਗ ਤਾਬਸ਼ ਤਪੀਦ ਆਫਤਾਬ ॥

ਦਰਖਤਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ਖੁਸ਼ਕ ਦਰਯਾਇ ਆਬ ॥੧੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ । ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ । ਤਾਬਸ਼=ਤਪਸ਼ । ਤਪੀਦ=ਤਪੀ । ਦਰਖਤਾਂ=ਬਿਰਛਾਂ । ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ । ਖੁਸ਼ਕ=ਸੁਕਣਾ । ਆਬ=ਪਾਣੀ । ਸ਼ੁਦਹ=ਹੋ ਗਏ ।

ਅਰਥ—ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਵਾਂਗੂ ਤਲਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਪ ਗਈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਬਿਰਛਾਂ ਅਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕ ਗਿਆ । ੧੩੯ ॥ [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੩]

ਚੁਨਾ ਤੀਰ ਬਾਰਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ਹਮਚੁ ਬਰਕ ॥

ਕਿ ਉਫਤਾਦ ਸ਼ੁਦ ਫੀਲ ਚੁੰ ਫਰਕ ਫਰਕ ॥੧੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ । ਬਾਰਾਂ=ਬਾਰਸ਼ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਬਰਕ=ਬਿਜਲੀ । ਉਫਤਾਦ=ਸੁਦ=ਡਿੱਗ ਪਏ । ਫੀਲ=ਹਾਥੀ । ਚੁੰ=ਵਰਗੇ । ਫਰਕ=ਮੁੰਡੀ ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗੂ ਹੋਈ । ਜੋ ਹਾਥੀ ਡਿੱਗ ਪਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁੰਡੀ ਹੀ ਮੁੰਡੀ ਦਿਸ ਰਹੀ ਸੀ । ੧੪੦ ॥

ਬ ਹਰਬ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਵਜ਼ੀਰ ਚੁ ਬਾਦ ॥

ਯਕੇ ਤੇਗਿ ਮਾਯਿੰਦਰਾਨੀ ਕੁਸ਼ਾਦ ॥੧੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਰਬ=ਲੜਾਈ । ਵਜ਼ੀਰ=ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਬਾਦ=ਹਵਾ । ਮਾਯਿੰਦਰਾਨੀ=ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ । ਕੁਸ਼ਾਦ=ਕੱਢੀ ਹੋਈ ।

ਅਰਥ—ਹਵਾ ਵਾਂਗੂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਆਇਆ । ਇਕ ਹੱਥ ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਸੀ । ੧੪੧ ॥

ਦਿਗਰ ਤਰਫ ਆਮਦ ਬ ਦੁਖਤਰ ਅਜ਼ਾਂ ॥

ਬਰਹਨਹ ਯਕੇ ਤੇਗਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਂ ॥੧੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਤਰਫ=ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ । ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ । ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦੀ । ਬਰਹਨਹ=ਨੰਗੀ । ਹਿੰਦੋਸਤਾਂ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ । ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਆਈ । ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਇਕ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਫੜੀ ਹੋਈ ਸੀ । ੧੪੨ ॥

ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ਹਮਚੁਨਾ ਤੇਗਿ ਤੇਜ਼ ॥

ਅਦੂ ਰਾ ਅਜ਼ੋ ਦਿਲ ਸ਼ਵਦ ਰੇਜ਼ ਰੇਜ਼ ॥੧੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਸ਼ੁਦਹ=ਚਮਕਣ ਲੱਗੀ। ਹਮਚੁਨਾ=ਅਜਿਹੀ। ਅਦੂ=ਵੈਗੀ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਸ਼ਵਦ=ਹੁੰਦਾ। ਰੇਜ਼ ਰੇਜ਼=ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ।

ਅਰਥ—ਤੇਜ਼ ਤਲਵਾਰਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚਮਕਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਵੈਗੀ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ੧੪੩।

ਯਕੇ ਤੇਗ ਜਦ ਬਰ ਸਰੇ ਓ ਸਮੰਦ ॥

ਜ਼ਮੀਨਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਕੋਹਿ ਬਲੰਦ ॥੧੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਜਦ=ਮਾਰੀ। ਬਰ ਸਰੇ=ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਤੇ। ਸਮੰਦ=ਘੋੜੇ। ਜ਼ਮੀਨਸ਼=ਧਰਤੀ। ਕੋਹਿ ਬਲੰਦ=ਉੱਚਾ ਪਹਾੜ।

ਅਰਥ—ਉਸਦੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ। ਉਹ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜ ਵਾਂਗੂ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ੧੪੪।

ਦਿਗਰ ਤੇਗ ਓ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਕਰਦ ਨੀਮ ॥

ਬਿਉਫਤਾਦ ਬੂਮਸ਼ ਚੁ ਕਰਖੇ ਅਜੀਮ ॥੧੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਹੀ। ਕਰਦ ਨੀਮ=ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅੱਧ ਅੱਧ। ਉਫਤਾਦ=ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਬੂਮ=ਧਰਤੀ। ਕਰਖੇ=ਅਟਾਰੀ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡੀ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੀ ਤਲਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਤੇ ਅੱਧੋ ਅੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਉੱਚੀ ਅਟਾਰੀ ਵਾਂਗੂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ੧੪੫।

ਦਿਗਰ ਮਰਦ ਆਮਦ ਚੁ ਪੱਰਾ ਉਕਾਬ ॥

ਬਿਜ਼ਦ ਤੇਗ ਓ ਰਾ ਬਿ ਕਰਦਸ਼ ਖਰਾਬ ॥੧੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਪੱਰਾ=ਪੰਛੀ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਹੀ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਖਰਾਬ=ਨਾਸ।

ਅਰਥ—ਉਕਾਬ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗੂ ਭਾਵ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਦੂਸਰਾ ਸੂਰਮਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਸ ਕਰ ਸੁੱਟਿਆ। ੧੪੬।

ਚੁ ਕਾਰੇ ਵਜੀਰਸ਼ ਬੀਰਾਹਤ ਰਸੀਦ ॥

ਦਿਗਰ ਮਿਹਨਤੇ ਸੋਇਮ ਆਮਦ ਪਦੀਦ ॥੧੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦੋਂ। ਸ਼=ਉਸ। ਰਾਹਤ=ਸੁਖ। ਰਸੀਦ=ਪੁੱਜਾ। ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ। ਮਿਹਨਤੇ=ਔਖਿਆਈ। ਸੋਇਮ=ਤੀਜੀ। ਪਦੀਦ=ਪ੍ਰਗਟ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਜੀਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਲੋਂ ਸੁਖ ਪੁੱਜਾ। ਦੂਸਰੀ ਮਿਹਨਤ ਸਫਲੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਤੀਜੀ (ਬਿਪਤਾ) ਪ੍ਰਗਟ ਆਣ ਹੋਈ। ੧੪੭।

**ਸੋਇਮ ਦੇਵ ਆਮਦ ਬਗਲਤੀਦ ਖੂੰ ॥
ਜਿ ਦਹਲੀਜਿ ਦੋਜ਼ਖ ਦਰਾਮਦ ਬਰੂੰ ॥੧੪੮॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੋਇਮ=ਤੀਜਾ । ਦੇਵ=ਦੈਤ । ਬਗਲਤੀਦ=ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ । ਖੂੰ=ਲਹੂ । ਜਿ=ਮਾਨੋ । ਦੋਜ਼ਖ=ਨਰਕ । ਦਹਲੀਜਿ=ਬੂਹੇ ਤੋਂ । ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ । ਬਰੂੰ=ਬਾਹਰ

ਅਰਥ—ਲਹੂ ਦਾ ਲਿਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਤੀਜਾ ਦੈਤ ਆਇਆ । ਮਾਨੋ ਨਰਕ ਦੇ ਬੂਹੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਇਆ ।੧੪੮।

**ਬਿਕੁਸ਼ਤੰਦ ਓ ਰਾ ਦੋ ਕਰਦੰਦ ਤਨ ॥
ਚੁ ਸ਼ੇਰੇ ਯਿਆਂ ਹਮਚੁ ਗੋਰਿ ਕੁਹਨ ॥੧੪੯॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਕੁਸ਼ਤੰਦ=ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ । ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ । ਕਰਦੰਦ=ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਤਨ=ਸਰੀਰ । ਯਿਆਂ=ਵੱਡਾ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਗੋਰਿ ਕੁਹਨ=ਬੁੱਢਾ ਗਉ, ਰੋਝ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੋ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਵੱਡੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗੂ ਜਾਂ ਬੁੱਢੇ ਗਉ ਰੋਝ ਵਾਂਗੂ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਤੀਜੇ ਦੈਤ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ।੧੪੯।

**ਚਹਾਰੁਮ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਸ਼ੇਰੇ ਬਜੰਗ ॥
ਚੁ ਬਰ ਬਚਹ ਏ ਗੋਰ ਗੱਰਰਾਂ ਪਲੰਗ ॥੧੫੦॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਹਾਰੁਮ=ਚੌਥਾ । ਚੁ=ਜਿਵੇਂ । ਬਰ ਬਚਹ=ਬੱਚੇ ਉੱਤੇ । ਗੋਰ=ਗਉ ਖੁਰ, ਰੋਝ । ਗੱਰਰਾਂ=ਗਰਜਦਾ ਹੋਇਆ । ਪਲੰਗ=ਚਿਤ੍ਰਾ ।

ਅਰਥ—ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਚੌਥਾ ਸੂਰਮਾ ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਇਆ । ਜਿਵੇਂ ਰੋਝ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉੱਤੇ ਚਿਤ੍ਰਾ ਗਰਜਦਾ ਹੋਇਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।੧੫੦।

**ਚੁਨਾ ਤੇਰਾ ਬਰ ਵੈ ਬਿਜ਼ਦ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥
ਕਿ ਅਜ਼ ਪੁਸ਼ਤਿ ਅਸਪਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ਮੀਂ ॥੧੫੧॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ । ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉੱਤੇ । ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ । ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਪਤਲੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੀ । ਅਜ਼=ਤੋਂ । ਪੁਸ਼ਤਿ=ਪਿੱਠ । ਅਸਪਸ਼=ਘੋੜਾ, ਉਹ । ਦਰਾਮਦ=ਆਇਆ । ਜ਼ਮੀਂ=ਧਰਤੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਉੱਤੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ ਜੋ ਉਹ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਆਇਆ ਭਾਵ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ।੧੫੧।

**ਕਿ ਪੰਜਮ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਦੇਵੇ ਅਜ਼ੀਮ ॥
ਯਕੇ ਜ਼ਖਮ ਰਾ ਜ਼ਦ ਬ ਹੁਕਮਿ ਕਰੀਮ ॥੧੫੨॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੰਜਮ-ਪੰਜਵਾਂ । ਦਗਮਦ=ਆਇਆ । ਦੇਵੇ=ਦੈਂਤ । ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ । ਜਦ=ਮਾਰ ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਪੰਜਵਾਂ ਵੱਡਾ ਦੈਂਤ ਆਇਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਕੋ ਹੀ ਸੱਟ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ । ੧੫੨।

ਚੁਨਾ ਤੇਗ ਬਰ ਵੈ ਜ਼ਦਹ ਖੂਬ ਰੰਗ ॥

ਜ਼ਿ ਸਰ ਤਾ ਕਦਮ ਆਮਦਹ ਜ਼ੇਰ ਤੰਗ ॥੧੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ । ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉੱਤੇ । ਜ਼ਦਹ=ਮਾਰੀ । ਖੂਬ ਰੰਗ=ਸੁੰਦਰੀ । ਸਰ ਤਾ ਕਦਮ=ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ । ਆਮਦਹ=ਆ ਗਈ । ਜ਼ੇਰ=ਹੇਠਾਂ । ਤੰਗ=ਪੇਟੀ ।

ਅਰਥ—ਸੁੰਦਰੀ ਨੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਜੇਹੀ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਆ ਕੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪੇਟੀ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਈ । ੧੫੩।

ਸ਼ਸ਼ਮ ਦੇਵ ਆਮਦ ਚੁ ਇਫਰੀਤ ਮਸਤ ॥

ਚੁ ਤੀਰੇ ਕਮਾਂ ਹਮਚੁ ਕਬਜ਼ਹ ਗੁਜ਼ਸਤ ॥੧੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਸ਼ਮ=ਛੇਵਾਂ । ਦੇਵ=ਦੈਂਤ । ਆਮਦ=ਆਇਆ । ਇਫਰੀਤ=ਰਾਖਸ਼ । ਕਬਜ਼ਹ=ਮੁੱਠ ਭਾਵ ਚਿੱਲਾ । ਗੁਜ਼ਸਤ=ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥ—ਮਤਵਾਲੇ ਰਾਖਸ਼ ਵਰਗਾ ਛੇਵਾਂ ਦੈਂਤ ਆਇਆ । ਜਿਵੇਂ ਕਮਾਨ ਦੇ ਚਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੧੫੪।

ਬਿਜ਼ਦ ਤੇਗ ਓ ਰਾ ਕਿ ਓ ਨੀਮ ਸ਼ੁਦ ॥

ਕਿ ਦਿਗਰ ਯਲਾਂ ਰਾ ਅਜੜੇ ਬੀਮ ਸ਼ੁਦ ॥੧੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ । ਓ ਰਾ = ਉਸ ਨੂੰ । ਨੀਮ ਸ਼ੁਦ=ਅੱਧੇ ਅੱਧ ਹੋ ਗਿਆ । ਦਿਗਰ=ਦੂਸਰਾ । ਯਲਾਂ=ਸੂਰਮੇ । ਰਾ=ਨੂੰ । ਅਜੜੇ=ਉਸ ਤੋਂ । ਬੀਮ=ਡਰ । ਸ਼ੁਦ=ਹੋ ਗਿਆ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰੀ, ਉਹ ਅੱਧੇ ਅੱਧ ਭਾਵ ਦੋ ਟੋਟੇ ਹੋ ਗਿਆ । ਦੂਜੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਔਰਤ ਤੋਂ ਡਰ ਹੋ ਗਿਆ । ੧੫੫।

ਚੁਨੀ ਤਾ ਬ ਮਿਕਦਾਰ ਹਫਤਾਦ ਮਰਦ ॥

ਬ ਤੇਗ ਅੰਦਰ ਆਵੇਖਤ ਖਾਸ ਅਜ਼ ਨਬਰਦ ॥੧੫੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨੀ=ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ । ਮਿਕਦਾਰ=ਗਿਣਤੀ । ਹਫਤਾਦ=ਸੱਤਰ, ੭੦ । ਆਵੇਖਤ=ਲਟਕਾਏ । ਨਬਰਦ=ਯੁੱਧ ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ੭੦ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੱਕ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਜੋਧੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਅੰਦਰ ਲਟਕਾ ਲਏ । ੧੫੬।

ਦਿਗਰ ਕਸ ਨਿਆਮਦ ਤਮੰਨਾਇ ਜੰਗ ॥ ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਨਿਆਮਦ ਦਿਲਾਵਰ ਨਿਹੰਗ ॥੧੫੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਕਸ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ । ਤਮੰਨਾ=ਇੱਛਾ, ਖਿਆਲ । ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ । ਨਿਆਮਦ=ਨਾ ਆਇਆ । ਦਿਲਾਵਰ=ਦਲੇਰ ।

ਅਰਥ—ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਆਇਆ । ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦਲੇਰ ਸੂਰਮੇ ਭੀ ਬਾਹਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਾ ਆਏ ।੧੫੭।

ਬ ਹਰਬ ਆਮਦਸ਼ ਸ਼ਾਹ ਮਾਇੰਦਰਾਂ ॥ ਬ ਤਾਬਸ਼ ਤਪੀਦਨ ਦਿਲਿ ਮਰਦਮਾਂ ॥੧੫੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਹਰਬ=ਯੁੱਧ । ਆਮਦਸ਼=ਆਇਆ । ਤਾਬਸ਼=ਕਰੋਧ । ਤਪੀਦਨ=ਤਪ ਗਿਆ । ਮਰਦਮਾਂ=ਸੂਰਮਿਆਂ ।

ਅਰਥ—ਮਾਇੰਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਆਪ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਤਪਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ।੧੫੮।

ਚੁ ਅਬਰਸ਼ ਤਗ ਅੰਦਾਖਤ ਦੌਰਿ ਯਲਾਂ ॥ ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਜ਼ਮੀਂ ਆਸਮਾਂ ॥੧੫੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਅਬਰ=ਬੱਦਲ । ਤਗ=ਛਾਲ । ਅੰਦਾਖਤ=ਮਾਰੀ । ਦੌਰਿ=ਗਿਰਦ, ਚੁਫੇਰੇ । ਯਲਾਂ=ਸੂਰਮਿਆਂ । ਰਖਸ਼=ਚੱਕਰ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਾਂਗੂ ਚੁਫੇਰੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਭਾਵ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗ ਪਏ ।੧੫੯।

ਬ ਤਾਬਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ॥ ਦਰਖਸ਼ਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ਤੇਗਿ ਹਿੰਦੀ ਯਮਾਂ ॥੧੬੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕ । ਜ਼ਮਾਂ=ਅਸਮਾਨ । ਦਰਖਸ਼ਾਂ=ਚਮਕੀਲੀ । ਸ਼ੁਦਹ=ਹੋ ਗਈ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਵੇਲੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਚਮਕ ਹੋ ਗਈ । ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨੀ ਤੇ ਯਮਨ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਚਮਕੀਆਂ ।੧੬੦।

ਚਲਾ ਚਲ ਦਰਾਮਦ ਕਮਾਨੋ ਕਮੰਦ ॥ ਹਯਾ ਹਯ ਬਰਾਮਦ ਗੁਰਜੋ ਗਜ਼ੰਦ ॥੧੬੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਲਾ ਚਲ=ਚਲੋ ਚਲੀ, ਜੋਰੋ ਜੋਰੀ । ਕਮੰਦ=ਫਾਹੀਆਂ । ਹਯਾ ਹਯ=ਹਾਇ ਹਾਇ । ਗਜ਼ੰਦ=ਸੱਟਾਂ ਖਾ ਕੇ ।

ਅਰਥ—ਕਮਾਨਾਂ ਤੇ ਫਾਹੀਆਂ ਦੀ ਚਲੋ ਚਲੀ ਹੋਈ। ਗੁਰਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹਾਇ ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ੧੬੧। [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੮]

ਚਕਾ ਚਕ ਬਰਖਾਸਤ ਤੀਰ ਓ ਤੁਢੰਗ ॥ ਜ਼ਮੀਂ ਲਾਲ ਸ਼ੁਦ ਚੂੰ ਗੁਲਿ ਲਾਲਹ ਰੰਗ ॥੧੬੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਕਾ ਚਕ=ਸੂਕਰ, ਸਰੱਟਾ। ਬਰਖਾਸਤ=ਉੱਠਿਆ। ਚੂੰ=ਵਰਗੀ। ਗੁਲਿ ਲਾਲਹ=ਲਾਲੇ ਦੇ ਡੁੱਲ।

ਅਰਥ—ਤੀਰਾਂ ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦਾ ਸੱਗਟਾ ਉੱਠਿਆ। ਧਰਤੀ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਾਲੇ ਦੇ ਡੁੱਲ ਵਰਗੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੋ ਗਈ। ੧੬੨।

ਹਯਾ ਹੂ ਦਰਾਮਦ ਚੁ ਪਹਨ ਅੰਦਰੂੰ ॥ ਦਿਹਾ ਦੇਹ ਸ਼ੁਦਹ ਖੰਜਰੇ ਖਾਰ ਖੂੰ ॥੧੬੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਹਨ=ਰਣ ਭੂਮੀ। ਚੁ=ਜਦੋਂ। ਦਿਹਾ ਦੇਹ=ਘਚਾ ਘਚ। ਖੂੰ=ਲਹੂ। ਖੰਜਰੇ=ਕਟਾਰ, ਹਬਿਆਰ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲੀ ਕਟਾਰ ਦੀ ਘਚਾ ਘਚ ਹੋਈ (ਤਦ) ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਹਾਇ ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ। ੧੬੩।

ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਯਕੇ ਤਾਬ ਰੰਗ ॥ ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਦੋ ਚਾਲਾਕ ਜੰਗ ॥੧੬੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਖਸ਼=ਚਮਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ਤਾਬ ਰੰਗ=ਚਮਕੀਲਾ ਰੰਗ। ਰਖਸ਼=ਘੜਾ। ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਜੰਗ=ਜੁੱਧ, ਲੜਾਈ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਦੋ ਡੁਰਤੀਲੇ (ਜੋਧੇ) ਘੜਿਆਂ 'ਤੇ (ਚੜ੍ਹ ਕੇ) ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਏ। ਤਦੋਂ ਇਕ ਚਮਕੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੬੪।

ਬ ਸ਼ੋਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਸਰਾਫੀਲ ਸੂਰ ॥ ਬ ਰਖਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਮਦ ਤਨਿ ਖਾਸ ਹੂਰ ॥੧੬੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੋਰਸ਼=ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ। ਦਰਾਮਦ=ਹੋਈ। ਸਰਾਫੀਲ=ਇਕ ਡਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਖਾਸ ਹੂਰ=ਚੰਗੀ ਅਪੱਛਰਾਂ। ਰਖਸ਼=ਘੜਾ।

ਅਰਥ—(ਉਸੇ ਵੇਲੇ) ਅਸਰਾਫੀਲ ਦੀ ਤੁਰੀ ਨੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਉੱਤਮ ਅਪੱਛਰਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਘੜੇ (ਦੀ ਕਾਠੀ) ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਭਾਵ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਮਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵੈਗੀ ਦਲ ਵਾਸਤੇ ਕਿਆਮਤ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ। ੧੬੫।

ਰ ਸ਼ੋਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ ਤਨ ਦਰ ਖਰੋਸ਼ ॥

ਬ ਬਾਜੂਏ ਮਰਦਾਂ ਬਰਾਵੁਰਦ ਜੋਸ਼ ॥੧੯੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੋਰਸ਼=ਰੌਲਾ। ਦਰਾਮਦ=ਮਚ ਗਿਆ। ਤਨ ਦਰ=ਸਰੀਰ ਵਿਚ। ਖਰੋਸ਼=ਕ੍ਰੋਧ।
ਬਾਜੂਏ=ਬਾਹਵਾਂ। ਬਰਾਵੁਰਦ=ਕੱਢਿਆ। ਜੋਸ਼=ਉਬਾਲ, ਗੁੱਸਾ।

ਅਰਥ—ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕ੍ਰੋਧ ਜਾਗਿਆ ਤਦ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਰੈਲੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਅਤੇ
ਸੁਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁੱਸਾ ਭਾਵ ਉਛਾਲਾ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ੧੯੬੬।

ਯਕੇ ਫਰਸ਼ ਆਰਾਸਤ ਸੁਰਖ ਅਤਲਸੀ ॥

ਬਿ ਖਾਨਦ ਚੁ ਮਕਤਬਿ ਜ਼ਬਾਂ ਪਹਲਵੀ ॥੧੯੬੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫਰਸ਼=ਵਿਛੋਣਾ। ਆਰਾਸਤ=ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੁਰਖ=ਲਾਲ ਰੰਗ। ਅਤਲਸੀ=ਚਮਕਦਾਰ।
ਖਾਨਦ=ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਮਕਤਬਿ=ਸਕੂਲ। ਜ਼ਬਾਂ=ਬੋਲੀ। ਪਹਲਵੀ=ਨਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਚਮਕਦਾਰ ਰੋਸ਼ਮੀ ਅਤਲਸ਼ ਦਾ ਫਰਸ਼ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ
ਲਾਲ ਹੋ ਗਈ। ਮਾਨੋ ਮਦਰੱਸੇ ਵਿਚ (ਮੁੰਡੇ) ਪਹਲਵੀ ਬੋਲੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ੧੯੬੭।

ਬ ਮਰਦੁਮ ਚੁਨਾ ਕੁਸ਼ਤਰ ਸ਼ੁਦ ਕਾਰਜਾਰ ॥

ਜ਼ਬਾਂ ਦਰ ਗੁਜ਼ਾਰਮ ਨਿਯਾਇਦ ਸ਼ੁਮਾਰ ॥੧੯੬੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ। ਮਰਦੁਮ=ਪੁਰਖਾਂ। ਚੁਨਾ=ਇਤਨੇ। ਕੁਸ਼ਤਰ ਸ਼ੁਦ=ਮਾਰੇ ਗਏ। ਕਾਰਜਾਰ=
ਜੁਧ। ਜ਼ਬਾਂ=ਜੀਭ। ਦਰ ਗੁਜ਼ਾਰਮ=ਚੁੱਪ ਕਰਦਾ। ਨਿਯਾਇਦ=ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਸ਼ੁਮਾਰ=ਗਿਣਤੀ।

ਅਰਥ—ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਏਨੇ ਆਦਮੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ
ਹੋ ਸਕਦੀ। ੧੯੬੮।

ਗੁਰੇਜ਼ਾਂ ਸ਼ੁਦਹ ਸ਼ਾਹਿ ਮਾਖਿੰਦਰਾਂ ॥

ਬਿ ਕੁਸ਼ਤੰਦ ਲਸ਼ਕਰ ਗਿਰਾਂ ਤਾ ਗਿਰਾਂ ॥੧੯੬੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਰੇਜ਼ਾਂ ਸ਼ੁਦਹ=ਨੱਸਦਾ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਾਹਿ=ਰਾਜਾ। ਕੁਸ਼ਤੰਦ=ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।
ਲਸ਼ਕਰ=ਫੌਜ। ਗਿਰਾਂ ਤਾ ਗਿਰਾਂ=ਬਹੁਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ।

ਅਰਥ—ਮਾਖਿੰਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਨੱਸਦਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਫੌਜ
ਮਾਰੀ ਗਈ। ੧੯੬੯।

ਕਿ ਪੁਸਤ ਸ਼ ਬਿਉਫਤਾਦ ਦੁਖਤਰ ਵਜੀਰ ॥

ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਓ ਰਾ ਵਾ ਕਰਦੰਦ ਅਸੀਰ ॥੧੯੭੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੁਸਤ=ਪਿੱਛੇ। ਸ਼=ਉਸ ਦੇ। ਬਿਉਫਤਾਦ=ਚੱਲ ਪਈ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ।
ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਕਰਦੰਦ=ਕੀਤਾ। ਅਸੀਰ=ਕੈਦ।

ਅਰਥ—ਵਜੀਂ ਦੀ ਲੜਕੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ। ੧੭੦।

ਬਿ ਨਿਜਦੇ ਬਿਆਵਰਦ ਜੋ ਸ਼ਾਹਿ ਖੇਸ਼ ॥ ਬਿ ਗੁਫਤਹ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹਾਨਿ ਪੇਸ਼ ॥੧੭੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਜਦੇ=ਨੇੜੇ, ਕੋਲ। ਬਿਆਵਰਦ=ਲੈ ਆਈ। ਸ਼ਾਹਿ=ਰਾਜੇ। ਖੇਸ਼=ਆਪਣੇ। ਗੁਫਤਹ=ਕਿਹਾ। ਪੇਸ਼=ਪਹਿਲੇ। ਬ=ਉਸ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਭਾਵ ਪਤੀ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਈ। ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ। ੧੭੧।

ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹਿ ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ॥ ਬਿ ਬਸਤਹ ਬਿਆਵਰਦ ਨਿਜਦਿ ਸ਼ੁਮਾਂ ॥੧੭੨॥

ਅਰਥ—ਬਿਗੋਯਦ=ਆਖਿਆ। ਐ ਸ਼ਾਹਿ=ਹੇ ਰਾਜੇ। ਬਸਤਹ=ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। ਬਿਆਵਰਦ=ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਜਦਿ=ਕੋਲ। ਸ਼ੁਮਾਂ=ਤੁਹਾਡੇ।

ਅਰਥ—(ਫਿਰ) ਆਖਿਆ—ਹੇ ਰਾਜੇ! (ਇਹ) ਮਾਯਿੰਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ੧੭੨।

ਅਗਰ ਤੋ ਬਿਗੋਈ ਬਜਾਂ ਈਂ ਬਰਮ ॥ ਵਗਰ ਤੋ ਬਿਗੋਈ ਬਜਿੰਦਾ ਦਿਹਮ ॥੧੭੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਤੋ=ਤੂੰ। ਬਿਗੋਈ=ਆਖੋਂ। ਬਜਾਂ=ਜਾਨ ਤੋਂ। ਈਂ=ਇਸ ਨੂੰ। ਬਰਮ=ਲੈ ਜਾਵਾਂ। ਵਗਰ=ਅਤੇ ਜੇ। ਬਜਿੰਦਾ=ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜੇਹਲ। ਦਿਹਮ=ਦੇਵਾਂ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਰਾਜਾ! ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਆਖੋਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਜਾਵਾਂ ਭਾਵ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂ ਅਤੇ ਜੇ ਆਖੋਂ (ਤਾਂ) ਜੰਦਰੇ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇਵਾਂ ਭਾਵ ਕੈਦ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ੧੭੩।

ਬਿ ਜਿੰਦਾ ਸਪੁਰਦੰਦ ਓ ਰਾ ਅਜੀਮ ॥ ਸਤਾਨਦ ਅਜੋ ਤਾਜਿ ਸ਼ਾਹੀ ਕਲੀਮ ॥੧੭੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿ=ਵਿਚ। ਜਿੰਦਾ=ਕੈਦ ਖਾਨਾ, ਬੰਦੀ ਘਰ। ਸਪੁਰਦੰਦ=ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ, ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ। ਸਤਾਨਦ=ਲੈ ਲਿਆ। ਅਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ। ਤਾਜਿ=ਛਤਰ ਚੌਰ ਵਾ ਜਿਗਾ ਕਲਰੀ। ਸ਼ਾਹੀ=ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਹਕੂਮਤ। ਕਲੀਮ=ਦੇਸ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਕੈਦਖਾਨੇ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਦੇਸ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਛਤਰ ਤੇ ਚੌਰ ਲੈ ਲਿਆ। ੧੭੪।

ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹਗੀ ਯਾਫਤ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਕ ॥ ਬਸੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾ ਰਾ ਕੁਨਦ ਚਾਕ ਚਾਕ ॥੧੭੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹੀ=ਚਕੜਵਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹਕੂਮਤ। ਯਾਫਤ=ਪਾ ਲਿਆ। ਰਜ਼ਾਕ=ਰਾਜ਼ਕ, ਅੰਨ ਦਾਤਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਦੁਸ਼ਮਨਾ ਰਾ=ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ। ਕੁਨਦ=ਕੀਤਾ। ਚਾਕ=ਟੁਕੜੇ।

ਅਰਥ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਚੱਕੜਵਰਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਪਾ ਲਈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੧੭੫।

ਚੁਨਾ ਕਰਦਹ ਸ਼ੁਦ ਕਸਦਿ ਮਿਹਨਤ ਕਸੇ ॥

ਕਿ ਰਹਮਤ ਬਿ ਬਖਸ਼ੰਦ ਜੋ ਰਹਮਤੇ ॥੧੭੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹੀ। ਕਰਦਹ ਸ਼ੁਦ=ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਕਸਦਿ=ਹਮਲੇ। ਮਿਹਨਤ=ਐਖਿਆਈ, ਤਕਲੀਫ। ਕਸੇ=ਕੋਈ। ਰਹਮਤ=ਦਇਆ। ਬਖਸ਼ੰਦ=ਕਰਦਾ। ਰਹਮਤੇ=ਦਿਆਲੂ।

ਅਰਥ—ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਤਕਲੀਫ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਆਲੂ ਪਹਮੇਸ਼ਰ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੭੬।

ਕਿ ਓ ਸ਼ਾਹਬਾਨੋ ਸ਼ੁਦੋ ਮੁਲਕ ਸ਼ਾਹ ॥

ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਹਮੀ ਯਾਫਤ ਹੁਕਮਿ ਅਲਾਹ ॥੧੭੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਾਹਬਾਨੋ=ਰਾਣੀ। ਸ਼ੁਦੋ=ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ। ਮੁਲਕ=ਦੇਸ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜਾ। ਸ਼ਾਹੀ=ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਹਕੂਮਤ। ਹਮੀ ਯਾਫਤ=ਪਾ ਲਈ। ਹੁਕਮਿ=ਹੁਕਮ ਨਾਲ। ਅਲਾਹ=ਰੱਬ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਰਾਣੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਾ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਾ ਲਈ। ੧੭੭।

ਬਿਦੇਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰਿ ਸਬਜ਼ ਆਬ ॥

ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਬਿਉਫਤਾਦ ਪਰਦਹ ਨਿਕਾਬ ॥੧੭੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਗਰਿ=ਪਿਆਲਾ। ਸਬਜ਼=ਹਰਾ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ। ਬਿਉਫਤਾਦ=ਡਿੱਗ ਪਵੇ। ਪਰਦਹ=ਪੜਦਾ। ਨਿਕਾਬ=ਘੁੰਡ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੁੰਡ ਦਾ ਪੜਦਾ ਬਾਹਰ ਡਿੱਗ ਪਵੇ। ੧੭੮।

ਬਿਦੇਹ ਸਾਕੀਆ ਸਬਜ਼ ਰੰਗੇ ਫਰੰਗ ॥

ਕਿ ਵਕਤੇ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਅਜ਼ ਰੋਜ਼ ਜੰਗ ॥੧੭੯॥੧੦॥

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਸਾਵੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਹੁ। ਜੋ ਜੁਧ ਦੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਜੁਧ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ੧੭੯।੧੦।

ਦਸਵੀਂ ਹਿਕਾਯਤ (ਕਹਾਣੀ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ।

ਹਿਕਾਯਤ ਯਾਚੁਵੰਦੀ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਤੋਈ ਦਸਤਗੀਰ ਅਸਤ ਦਰਮਾਂਦਗਾਂ ॥
ਤੋਈ ਕਾਰ ਸਾਜ਼ ਅਸਤ ਬੇਚਾਰਗਾਂ ॥੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੋਈ=ਤੂੰਹੀ । ਦਸਤਗੀਰ=ਹੱਥ ਫੜਨ ਵਾਲਾ, ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ਅਸਤ=ਹੈ ।
ਦਰਮਾਂਦਗਾਂ=ਬੱਕੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ । ਕਾਰ ਸਾਜ਼=ਕੰਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ । ਬੇਚਾਰਗਾਂ=ਵਿਚਾਰਿਆਂ,
ਨਿਰਉਪਾਵਾਂ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਹੀ ਬੱਕੇ ਹਾਰੇ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੀਬਾਂ
ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈ ।੧। [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੫]

ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਬੇਨਿਆਜ਼ ॥
ਜਮੀਨੋ ਜਮਾਂ ਰਾ ਤੋਈ ਕਾਰ ਸਾਜ਼ ॥੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਬੇਨਿਆਜ਼=ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਮੰਗੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ । ਜਮੀਨੋ
ਜਮਾਂ ਰਾ=ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ । ਕਾਰ ਸਾਜ਼=ਕੰਮ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਤੂੰ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਤੂੰ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ
ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ।੨।

ਹਿਕਾਯਤ ਸ਼ੁਨੀਦੇਮ ਸ਼ਾਹਿ ਕਲਿੰਜਰ ॥
ਕੁਨਾਨੀਦ ਯਕ ਦਰ ਚੁ ਅਜ਼ ਕੌਹ ਮੰਜ਼ਰ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਿਕਾਯਤ=ਕਹਾਣੀ । ਸ਼ੁਨੀਦੇਮ=ਮੈਂ ਇਕ ਸੁਣੀ । ਕਲਿੰਜਰ=ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ।
ਕੁਨਾਨੀਦ=ਬਣਵਾਇਆ । ਦਰ=ਬੂਹਾ । ਚੁ=ਵਰਗਾ । ਮੰਜ਼ਰ=ਨਜ਼ਾਰਾ, ਵੇਖਣ ਯੋਗ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ! ਕਲਿੰਜਰ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਸਾਂ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਾੜ
ਵਰਗਾ ਦੇਖਣ ਯੋਗ ਇਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ ।੩।

ਯਕੇ ਪਿਸਰਿ ਓ ਬੂਦ ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ॥
ਕਿ ਲਾਇਕ ਜਹਾਂ ਬੂਦ ਅਜ਼ ਮੁਲਕੋ ਮਾਲ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਿਸਰ=ਪੁੱਤਰ । ਬੂਦ=ਸੀ । ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ=ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਰੂਪ ਵਾਲਾ । ਮੁਲਕੋ
ਮਾਲ=ਦੇਸ ਤੇ ਦੌਲਤ । ਲਾਇਕ=ਯੋਗ । ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਬੜੇ ਸੋਹਣੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਦੇ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਜੋਗ ਸੀ। ॥੪॥

ਯਕੇ ਸ਼ਾਹ ਓ ਜਾਇ ਦੁਖਤਰ ਅਜੋ ॥ ਕਿ ਦੀਗਰ ਨ ਜਨ ਬੁਦ ਸਮਨ ਬਰਕ ਜੋ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਾਹ=ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ। ਓ ਜਾਇ=ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ। ਦੁਖਤਰ=ਲੜਕੀ। ਅਜੋ=ਉਸ ਦੀ। ਦੀਗਰ=ਦੂਜੀ। ਜਨ=ਇਸਤਰੀ। ਸਮਨ=ਚੰਬੇਲੀ। ਬਰਕ=ਪੱਤਰ। ਜੋ=ਉਸ ਤੋਂ।

ਅਰਥ—ਉਸੇ ਜਹਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਲੜਕੀ ਸੀ। ਜੋ ਚੰਬੇਲੀ ਦੇ ਪੱਤਰ ਵਰਗੀ ਕੋਮਲ ਸੀ, ਉਸ ਵਰਗੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਇਸਤਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ॥੫॥

ਵਜ਼ਾਂ ਦੁਖਤਰਿ ਸ਼ਾਹ ਆਂ ਪਿਸਰਿ ਸ਼ਾਹ ॥ ਬੁਦ ਆਖੁਫਤਹ ਬਰ ਵੈ ਚੁ ਬਰ ਸ਼ਮਸ ਮਾਹ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਤੋਂ। ਦੁਖਤਰਿ=ਲੜਕੀ। ਸ਼ਾਹ=ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ। ਆਂ=ਉਸ। ਪਿਸਰਿ ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜ ਪੁੱਤਰ। ਬੁਦ ਆਖੁਫਤਹ=ਮੌਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। ਚੁ=ਜੈਸਾ। ਬਰ=ਉਪਰ। ਸ਼ਮਸ ਮਾਹ=ਸੂਰਜ, ਚੰਦ।

ਅਰਥ—ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਉਸ ਰਾਜ ਪੁੱਤਰ ਉੱਤੇ ਮੌਹਿਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਉੱਤੇ ਚੰਦਰਮਾ। ॥੬॥

ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਐ ਸ਼ਾਹ ਮਾ ਰਾ ਬਿਕੁਨ ॥ ਕਿ ਦਹਸਤ ਕਸੇ ਮਰਦ ਦੀਗਰ ਮਕੁਨ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਮਾ ਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਬਿਕੁਨ=ਕਰ ਲੈ ਭਾਵ ਵਿਆਹ ਲੈ। ਦਹਸਤ=ਡਰ। ਕਸੇ=ਹੋਰ ਕਿਸੇ। ਦੀਗਰ=ਦੂਜੇ। ਮਕੁਨ=ਨਾ ਕਰ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਲੜਕੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲੈ। ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਬਣਾ ਲੈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਮਰਦ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਕਰ। ॥੭॥

ਸੁਨੀਦਮ ਕਿ ਦਰ ਸ਼ਾਹਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਂ ॥ ਕਿ ਨਾਮਿ ਵਜ਼ਾਂ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹਿ ਜਵਾਂ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ। ਦਰ=ਵਿਚ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਂ=ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ। ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਦਾ। ਜਵਾਂ=ਜਵਾਨ ਜੋਧਾ।

ਅਰਥ—ਮੈਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੁਣਿਆ ਹਾਂ। ਉਸ ਬਲਵਾਨ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਹੈ। ॥੮॥

ਚੁਨਾਨਸਤ ਦਸਤੂਰਿ ਮੁਲਕਿ ਖੁਦਾ ॥ ਬ ਯਕ ਦਾਨਹ ਬੇਗਾਨਹ ਰੇਜ਼ਦ ਜੁਦਹ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾਨਸਤ=ਅਜੇਹਾ ਹੈ। ਦਸਤੂਰਿ=ਨਿਯਮ, ਤਗੀਕਾ। ਮੁਲਕਿ ਖੁਦਾ=ਰੱਬੀ ਦੇਸ। ਬ=ਬਰਾਬਰ। ਦਾਨਹ=ਦਾਣਾ। ਬੇਗਾਨਹ=ਦੂਜੇ ਦਾ। ਰੇਜ਼ਦ=ਸੁੱਟਦੇ, ਰੱਖਦੇ। ਜੁਦਹ=ਵੱਖਰਾ।

ਅਰਥ—(ਉਸ) ਰੱਬੀ ਦੇਸ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਤਗੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਕ ਇਕ ਦਾਣੇ ਜਿੰਨਾ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ੯।

ਬਿ ਗੀਰੰਦ ਸ਼ਾਹੀ ਬਿਉਛਤਾਦ ਤੁਰਗ ॥ ਬਪੇਸ਼ਸ਼ ਗੁਰੇਜ਼ਦ ਚੁ ਅਜ਼ ਬਾਜ਼ ਮੁਰਗ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੀਰੰਦ=ਫੜਦੇ ਸੀ। ਸ਼ਾਹੀ=ਰਾਜ। ਬਿਉਛਤਾਦ=ਸੁੱਟਿਆ। ਤੁਰਗ=ਪੰਢੀ। ਬਪੇਸ਼ਸ਼=ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ। ਗੁਰੇਜ਼ਦ=ਭੱਜਦਾ ਹੈ। ਚੁ=ਜਿਵੇਂ। ਮੁਰਗ=ਕੁਕੜ। ਅਜ਼=ਤੌਂ।

ਅਰਥ—ਰਾਜ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾਨਵਰ ਘੋੜਾ ਸੁੱਟਿਆ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੱਜਦਾ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਜ਼ ਤੌਂ ਕੁਕੜ ਭੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੦।

ਬਗੀਰਦ ਅਜ਼ ਹਰ ਦੋ ਅਸਪਿ ਕਲਾਂ ॥ ਕਿ ਮੁਲਕਿ ਅਰਾਕਸ਼ ਬਿਆਮਦ ਅਜ਼ਾਂ ॥੧੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼=ਉਸ ਤੌਂ। ਬਗੀਰਦ=ਫੜੇ ਹਨ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਅਸਪਿ=ਘੋੜੇ। ਕਲਾਂ=ਵੱਡੇ। ਅਰਾਕਸ਼=‘ਅਰਾਕ’ ਇਕ ਦੇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਬਿਆਮਦ=ਆਏ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਕੋਲ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਘੋੜੇ ਲੈ ਲਏ। ਜੋ ਅਰਾਕ ਮੁਲਕ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਕੋਲ ਆਏ ਸਨ। ੧੧।

ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਓ ਰਾ ਬਸੇ ਜ਼ਰਦ ਛੀਲ ॥ ਕਿ ਬੇਰੂੰ ਬਿਆਵੁਰਦ ਦਰਯਾਇ ਨੀਲ ॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਖਸ਼ੀ=ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ। ਜ਼ਰਦ=ਪੀਲਾ ਭਾਵ ਸੋਨਾ। ਛੀਲ=ਹਾਥੀ। ਬੇਰੂੰ=ਬਾਹਰ। ਬਿਆਵੁਰਦ=ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਨੀਲ=ਨਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸੋਨਾ ਤੇ ਹਾਥੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਜੋ ਨੀਲ ਦਰਿਆਇ ਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਭਾਵ ਪਾਰ ਤੋਂ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ੧੨।

ਯਕੇ ਨਾਮ ਰਾਹੋ ਸੁਰਾਹੋ ਦਿਗਰ ॥ ਚੁ ਆਹੂ ਕਲਾਂ ਪਾ ਅਜ਼ੀਮੇ ਦੋ ਨਰ ॥੧੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਆਹੂ=ਹਰਨ। ਕਲਾਂ=ਵੱਡੇ। ਪਾ=ਪੈਰ। ਅਜ਼ੀਮੇ=ਵੱਡੇ।

ਅਰਥ—ਇਕ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਹੂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸੁਰਾਹੂ ਸੀ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਘੋੜੇ ਹਰਨਾਂ ਵਾਂਗੂਂ ਵੱਡੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੋ ਮਨੁਖ ਸਨ। ੧੩।

ਅਗਰ ਅਸਪ ਹਰ ਦੋ ਅਜ਼ਾਂ ਮੇਂ ਦਿਹਦ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਤੁਰਾ ਖਾਨਹ ਬਾਨੂ ਕੁਨਦ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਅਸਪ=ਘੋੜੇ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਵੇਂ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਮੇਂ ਦਿਹਦ=ਲਿਆ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਵਜ਼ਾਂ=ਪਸ=ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ। ਤੁਰਾ=ਤੈਨੂੰ। ਬਾਨੂ=ਇਸਤਰੀ। ਕੁਨਦ=ਕਰਾਂਗਾ।

ਅਰਥ—ਦੋਵੇਂ ਘੋੜੇ ਜੇਕਰ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਲਿਆ ਦੇਵੇਂ। ਤਦ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਕਰਾਂਗਾ। ੧੪।

ਸ਼ੁਨੀਦ ਈਂ ਸੁਖਨ ਰਾ ਹਮੀ ਸ਼ੁਦ ਰਵਾਂ ॥ ਬਿਆਮਦ ਬ ਸ਼ਹਰਿ ਸ਼ਾਹ ਹਿੰਦੇਸਤਾਂ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਨੀਦ=ਸੁਣੀ। ਈਂ ਸੁਖਨ=ਇਹ ਗੱਲ। ਸ਼ੁਦ ਰਵਾਂ=ਤੁਰ ਪਈ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਫਿਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ੧੫।

ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ ਬਰ ਰੋਦਿ ਜਮਨਾ ਲਬਿ ਆਬ ॥ ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ ਬਾਦਹ ਵ ਖੁਰਦੰਦ ਕਬਾਬ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਸਤੰਦ=ਬੈਠ ਗਈ। ਬਰ=ਉੱਪਰ। ਰੋਦਿ=ਨਦੀ। ਲਬਿ=ਕਢੇ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਬੁਰਦੰਦ=ਲੈ ਗਈ। ਬਾਦਹ=ਸ਼ਰਾਬ। ਵ=ਅਤੇ। ਖੁਰਦੰਦ=ਖਾਧਾ। ਕਬਾਬ=ਭੁੰਨਿਆ ਮਾਸ।

ਅਰਥ—ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਮਾਸ ਲੈ ਗਈ। ੧੬।

ਪਸੇ ਦੋ ਬਰਮਦ ਸ਼ਬੇ ਚੂੰ ਸਿਆਹ ॥ ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਆਬ ਸ਼ ਬਸੇ ਪੁਸ਼ਤਹ ਕਾਹ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪਸੇ ਦੋ=ਦੋ ਪਹਿਰ। ਬਰਮਦ=ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ। ਸ਼ਬੇ=ਰਾਤ ਦੇ। ਚੂੰ=ਜਦ। ਸਿਆਹ=ਕਾਲੀ। ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਸ਼=ਉਹ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਪੁਸ਼ਤਹ=ਖੂਲੇ ਕਾਹ=ਘਾਹ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਰ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਘਾਹ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੂਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ। ੧੭।

ਬ ਦੀਦੰਦ ਓ ਰਾ ਬਸੇ ਪਾਸਬਾਂ ॥ ਬ ਤੁੰਦੀ ਦਰਾਮਦ ਬ ਤਾਬਸ਼ ਹੁਮਾਂ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦੰਦ=ਵੇਖਿਆ। ਬਸੇ=ਬਹੁਤੇ। ਪਾਸਬਾਂ=ਰਾਖੇ, ਚੌਕੀਦਾਰਾਂ। ਬ=ਨਾਲ। ਤੁੰਦੀ=ਰੋਹ, ਕ੍ਰੋਧ। ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਏ। ਤਾਬਸ਼=ਚਮਕ। ਹੁਮਾਂ=ਉਸੇ ਵੇਲੇ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚਮਕੇ ।੧੮।

ਬਸੇ ਬਰ ਵੈ ਬੰਦੂਕ ਬਾਰਾਂ ਕੁਨਦ ॥ ਚੁ ਬਾ ਬਰਕ ਅਬਰ ਸ਼ ਬਹਾਰਾਂ ਕੁਨਦ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸੇ=ਬਹੁਤ। ਬਰ ਵੈ=ਉਸ ਉੱਤੇ। ਬਾਰਾਂ=ਬਾਰਸ਼, ਬਰਖਾ। ਕੁਨਦ=ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਚੁ=ਜੈਸੇ, ਜਿਵੇਂ। ਬਾ=ਸਹਿਤ, ਸਮੇਤ। ਬਰਕ=ਬਿਜਲੀ। ਅਬਰ ਸ਼=ਬੱਦਲ, ਘਟਾਂ। ਸ਼=ਉਸ। ਬਹਾਰਾਂ=ਬਰਸਾਤ। ਕੁਨਦ=ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥ—ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਨਾਲ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਮੇਤ ਬੱਦਲ ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।੧੯।

ਹਮੀ ਵਜ਼ਹ ਕਰਦਹ ਦੋ ਸਿਹ ਚਾਰ ਬਾਰ ॥ ਹਮ ਆਖਿਰ ਕੁਨਦ ਖਾਬ ਖੁਫਤ ਇਖਤਿਆਰ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀ ਵਜ਼ਹ=ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਕਰਦਹ=ਕੀਤਾ। ਸਿਹ=ਤਿੰਨ। ਬਾਰ=ਵੇਰੀ। ਹਮ ਆਖਿਰ=ਉੜਕ ਨੂੰ। ਕੁਨਦ=ਕੀਤਾ। ਖਾਬ=ਨੀਂਦ। ਖੁਫਤ=ਸੌਣਾ। ਇਖਤਿਆਰ=ਪਸੰਦ।

ਅਰਥ—ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵੇਰੀ ਕੀਤਾ। ਉੜਕ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਾਣ ਕੇ ਸੌਣਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ।੨੦।

ਬਿਦਾਨਦ ਕਿ ਖੁਫਤਹ ਸ਼ੁਦਹ ਪਾਸਬਾਂ ॥ ਬਿ ਪਯ ਮੁਰਦਹ ਸ਼ੁਦ ਹਮਚੁ ਜਖਮਿ ਯਲਾਂ ॥੨੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਾਨਦ=ਜਾਣ ਲਿਆ। ਕਿ=ਜੋ। ਖੁਫਤਹ ਸ਼ੁਦ=ਸੌਂ ਗਏ ਹਨ। ਪਾਸਬਾਂ=ਰਾਖੇ ਲੋਕ। ਪਯ ਮੁਰਦਹ=ਬੱਕੇ ਟੁੱਟੇ। ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗੂ। ਯਲਾਂ=ਸੂਰਮਿਆਂ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਜੋ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਸੌਂ ਗਏ ਹਨ। ਜਖਮੀ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬੱਕੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ ।੨੧।

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਓ ਜਾ ਬਿਆਮਦ ਅਜ਼ਾਂ ॥ ਕਿ ਬੁਨਗਾਹ ਅਜ਼ ਸ਼ਾਹ ਕਰਖਿ ਗਿਰਾਂ ॥੨੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਤੁਰ ਪਈ। ਓ ਜਾ=ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ। ਬਿਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਅਜਾਂ=ਉਥੇ। ਕਿ=ਜੋ। ਬੁਨਗਾਹ=ਨੀਂਦ, ਜੜ੍ਹ। ਕਰਖਿ=ਅਟਾਗੀ। ਗਿਰਾਂ=ਵੱਡੀ, ਉੱਚੀ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਤੁਰ ਪਈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਆ ਗਈ ਜੋ ਜਿਥੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਉੱਚੀ ਅਟਾਗੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਸੀ ਭਾਵ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਆ ਗਈ। ੨੨।

ਘਰੀ ਰਾ ਬਿਕੋਬਦ ਘਰੀਆ ਘਰਿਆਰ ॥ ਵਜਾਂ ਮੇਖ ਕੋਬਦ ਬਿਪੁਸ਼ਤਿ ਦੀਵਾਰ ॥੨੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਘਰੀ=ਘੜਿਆਲ। ਬਿਕੋਬਦ=ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਘਰੀਆ ਘਰਿਆਰ=ਘੜਿਆਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਵਜਾਂ=ਉਸ। ਮੇਖ=ਕਿੱਲੀ। ਕੋਬਦ=ਠੋਕਦੀ ਹੈ। ਬਿਪੁਸ਼ਤਿ=ਪਿਛਵਾੜੇ ਦੀ। ਦੀਵਾਰ=ਕੰਧ।

ਅਰਥ—ਘੜਿਆਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਘੜਿਆਲ ਵਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਤਦੋਂ ਤਦੋਂ ਪਿਛਵਾੜੇ ਦੀ ਕੰਧ ਵਿਚ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਕਿੱਲੀਆਂ ਠੋਕਦੀ ਸੀ। ੨੩। [ਦ: ਗ੍ਰੰਥ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੬]

ਚੁਨਾ ਤਾ ਬਰਾਮਦ ਦੀਵਾਰਿ ਅਜੀਮ ॥ ਦੋ ਅਸਪਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ ਹੁਕਮਿ ਕਰੀਮ ॥੨੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ। ਤਾ=ਤੱਕ। ਬਰਾਮਦ=ਉੱਪਰ ਆ ਗਈ। ਅਜੀਮ=ਉੱਚੀ। ਅਸਪ=ਘੋੜੇ। ਸ਼ਾ=ਉਸ ਨੇ। ਨਜ਼ਰ ਕਰਦ=ਵੇਖੇ। ਕਰੀਮ=ਕਿਪਾਲੂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ।

ਅਰਥ—ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿੱਲੀਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਸ ਉੱਚੀ ਕੰਧ ਦੇ ਉੱਪਰ ਤੱਕ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਘੋੜੇ ਵੇਖ ਲਏ। ੨੪।

ਯਕੇ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਤਾ ਅਜੋਂ ਨੀਮ ਕਰਦ ॥ ਦਰੇ ਪਾਸਬਾਨੀ ਬਰ ਅਜ ਨੀਮ ਕਰਦ ॥੨੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ ਰਾ=ਇਕ ਨੂੰ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਤਾ=ਅਤੇ। ਅਜੋਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਨੀਮ ਕਰਦ=ਅੱਧਾ ਕੀਤਾ। ਦਰੇ=ਬੂਹੇ ਵਿਚ। ਪਾਸਬਾਨੀ=ਰਖਵਾਲਾ। ਅਜ ਨੀਮ=ਅੱਧੇ ਵਿਚ। ਕਰਦ=ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਧਾ ਅੱਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਖਵਾਲੀ ਦੇ ਬੂਹੇ ਉੱਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਧੇ ਅੱਧ ਭਾਵ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੨੫।

ਦਿਗਰ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਤਾ ਜੁਦਾ ਗਸ਼ਤ ਸਰ ॥ ਸੋਇਮ ਰਾ ਬ ਕੁਸ਼ਤਨ ਸ਼ਵਦ ਖੂਨ ਤਰ ॥੨੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਿਗਰ ਰਾ=ਦੂਜੇ ਨੂੰ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਜੁਦਾ=ਵੱਖਰਾ। ਗਸ਼ਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਸਰ=ਸਿਰ। ਸੋਇਮ=ਤੀਜੇ ਨੂੰ। ਕੁਸ਼ਤਨ=ਮਾਰਿਆ। ਸ਼ਵਦ=ਹੋ ਗਿਆ। ਤਰ=ਲੇਖੂ ਪੇਖੂ।

ਅਰਥ—ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਖੰਡਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਉਹ ਭੀ ਲਹੂ ਵਿਚ ਲੇਬੂ ਪੇਬੂ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਿਬੜ ਗਿਆ। ੨੬।

ਚਵੁਮ ਰਾ ਜੁਦਾ ਕਰਦ ਪੰਜਮ ਬਿਕੁਸ਼ਤ ॥ ਸ਼ਸ਼ਮ ਰਾ ਬਿਕੁਸ਼ਤੰਦ ਜਮਦਾਰ ਮੁਸ਼ਤ ॥੨੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚਵੁਮ=ਚੌਥੇ। ਜੁਦਾ=ਵੱਖਰਾ। ਬਿਕੁਸ਼ਤ=ਮਾਰਿਆ। ਸ਼ਸ਼ਮ=ਛੇਵਾਂ। ਜਮਦਾਰ=ਕਟਾਰ। ਮੁਸ਼ਤ=ਮੁੱਠ।

ਅਰਥ—ਚੌਥੇ ਦਾ (ਸਿਰ) ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ, ਪੰਜਵੇਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਛੇਵੇਂ ਨੂੰ ਕਟਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ। ੨੭।

ਸ਼ਸ਼ਮ ਚੌਕੀਅਸ ਕੁਸ਼ਤ ਆਮਦ ਅਜ਼ਾਂ ॥ ਕਿ ਹਫਤੁਮ ਗਿਰਾਂ ਬੂਦ ਚੌਕੀ ਗਿਰਾਂ ॥੨੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ਸ਼ਮ=ਛੇਵਾਂ। ਚੌਕੀਅਸ=ਚੌਕੀਦਾਰ। ਕੁਸ਼ਤ=ਮਾਰਿਆ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਹ। ਹਫਤੁਮ=ਸਤਵਾਂ। ਗਿਰਾਂ=ਵੱਡੀ। ਬੂਦ=ਸੀ।

ਅਰਥ—ਛੇਵਾਂ ਚੌਕੀਦਾਰ ਮਾਰਿਆ, ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਆਈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਤਵਾਂ ਚੌਕੀਦਾਰ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂ ਜੋ ਚੌਕੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਚੌਕੀ ਉੱਤੇ ਖੜਾ ਸੀ। ੨੮।

ਕਿ ਹਫਤੁਮ ਹਮੀ ਕੁਸ਼ਤ ਜਖਮਿ ਅਜ਼ੀਮ ॥ ਕਿ ਦਸਤਸ਼ ਕੁਨਦ ਰਖਸ਼ ਹੁਕਮਿ ਕਰੀਮ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਫਤੁਮ=ਸਤਵਾਂ। ਹਮੀ=ਭੀ। ਕੁਸ਼ਤ=ਮਾਰਿਆ। ਜਖਮਿ=ਫਟ। ਦਸਤਸ਼=ਹੱਥ ਉਹ। ਰਖਸ਼=ਘੜਾ।

ਅਰਥ—ਸਤਵੇਂ ਨੂੰ ਭੀ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਫਟ ਮਾਰਿਆ। ਫਿਰ ਰੱਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਘੜੇ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕੀਤਾ। ੨੯।

ਚੁਨਾ ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ ਬਿਜ਼ਦ ਤਾਜ਼ੀਅਸ ॥ ਕਿ ਬਾਲਾ ਬਰਾਮਦ ਬ ਜਮਨ ਅੰਦਰਸ਼ ॥੩੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ। ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ=ਕੋਰੜਾ, ਚਾਬਕ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਤਾਜ਼ੀਅਸ=ਘੜਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਬਾਲਾ=ਉੱਪਰ। ਬਰਾਮਦ=ਨਿਕਲਿਆ। ਜਮਨ=ਜਮਨਾ। ਅੰਦਰਸ਼=ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਘੜੇ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਚਾਬਕ ਮਾਰਿਆ। ਜੋ ਘੜਾ ਕੰਧ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਦੀ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜਮਨਾ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ੩੦।

ਵ ਗਬਤਨ ਦਰ ਆਬੇ ਬ ਬੇਰੂੰ ਅਜ਼ਾਂ ॥ ਕਿ ਹੈਰਤ ਬਿਮਾਂਦੰਦ ਸ਼ਾਹਿ ਜਹਾਂ ॥੩੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗਸ਼ਤਨ=ਹੋਣਾ, ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ। ਦਰ ਆਬੇ=ਪਾਣੀ ਵਿਚ। ਬੇਰੂ=ਬਾਹਰ। ਅਜਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ। ਹੈਰਤ=ਅਸਚਰਜ। ਬਿਮਾਂਦੰਦ=ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਹਿ ਜਹਾਂ=ਜਗਤ ਦਾ ਰਾਜਾ।

ਅਰਥ—ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਘੋੜਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਕੇ ਅਸਚਰਜ ਰਹਿ ਗਿਆ। ੩੧।

ਕਿ ਦੰਦ ਬੁਰਦ ਦਸਤ ਅਜ਼ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ॥ ਬ ਹੈਰਤ ਹਮੀ ਰਫਤ ਆਲਮ ਪਨਾਹ ॥੩੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਜੋ। ਦਸਤ=ਹੱਥ। ਹੈਰਤ=ਅਸਚਰਜ, ਹੈਰਾਨ। ਹਮੀ ਰਫਤ=ਭੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਬੁਰਦ=ਖਾਪਾ। ਆਲਮ=ਦੁਨੀਆਂ। ਪਨਾਹ=ਆਸਰਾ, ਸਹਾਰਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਚੱਕ ਵੱਡਿਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਭਾਵ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ੩੨।

ਕਿ ਮਾਰਾ ਕੁਜਾ ਬੁਰਦ ਅਸਪਿ ਅਜੀਮ ॥ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਓ ਰਾ ਹਮਚੁ ਕਸਾਿ ਕਰੀਮ ॥੩੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਕਿ=ਕਿਹੜਾ। ਮਾਰਾ=ਮੇਰਾ। ਕੁਜਾ=ਕਿਥੇ। ਬੁਰਦ=ਲੈ ਗਿਆ। ਅਸਪਿ=ਘੋੜਾ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ। ਬਖਸ਼ੀਦ=ਮਾਫ਼ੀ। ਓ ਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ। ਹਮਚੁ=ਅਜੇਹੇ। ਕਸਾਿ=ਸੌਂਹ। ਕਰੀਮ=ਰੱਬ।

ਅਰਥ—ਕਿਹੜਾ (ਆਦਮੀ) ਮੇਰਾ ਵੱਡਾ ਘੋੜਾ ਕਿਥੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ? ਜੋ ਅਜੇਹਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਝੂਠ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਸੌਂਹ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੌਲ ਆ ਕੇ ਘੋੜਾ ਮੋੜ ਲਿਆਵੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ। ੩੩।

ਦਰੇਗਾ ਅਗਰ ਰੂਏ ਓ ਦੀਦਮੇ ॥ ਬਸਦ ਗੰਜ ਸਰ ਬਸਤਹ ਬਖਸ਼ੀਦ ਮੇ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦਰੇਗਾ=ਅਫਸੋਸ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਰੂਏ=ਚੇਹਰਾ। ਓ=ਉਸ ਦਾ। ਦੀਦਮੇ=ਮੈਂ ਵੇਖ ਲਵਾਂ। ਬਸਦ=ਸੌਂ, ਇਕ ਸੌਂ। ਗੰਜ=ਖਜ਼ਾਨਾ। ਸਰ ਬਸਤਹ=ਨਕੋ ਨੱਕ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਬਖਸ਼ੀਦ ਮੇ=ਮੈਂ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਅਰਥ—ਪਰ ਅਫਸੋਸ! ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਉਸ ਸੂਰਮੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖਾਂ ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸੌਂ ਖਜ਼ਾਨਾ ਨਕੋ ਨੱਕ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ। ੩੪।

ਕਿ ਹੈਫਸਤ ਗਰ ਦੀਦਹ ਏ ਯਾਫਤਮ ॥ ਬਜਾਇ ਦਿਗਰ ਦਿਲ ਨ ਜੋ ਤਾਫਤਮ ॥੩੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹੈਫਸਤ=ਅਫਸੋਸ ਹੈ। ਗਰ=ਜੇਕਰ। ਦੀਦਹ ਏ=ਵੇਖਣਾ। ਯਾਫਤਮ=ਪਾਉਂਦਾ ਮੈਂ। ਬ=ਵੱਲ। ਜਾਇ=ਬਾਉਂ। ਜੋ=ਉਸ ਵਲੋਂ। ਤਾਫਤਮ=ਫੇਰਦਾ।

ਅਰਥ—ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸੈਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਤਦ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਲੋਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਾ ਫੇਰਦਾ ਭਾਵ ਮਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵਲੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਕਦੇ ਭੀ ਨਾ ਆਉਂਦਾ।

ਕਿ ਦੀਦਾਰ ਬਖਸ਼ਦ ਅਗਰ ਓ ਮਰਾ ॥ ਕਿ ਸਦ ਗੰਜ ਸਰ ਬਸਤਹ ਬਖਸ਼ਮ ਵਰਾ ॥੩੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੀਦਾਰ=ਦਰਸ਼ਨ। ਬਖਸ਼ਦ=ਬਖਸ਼ ਦੇਵੇ। ਅਗਰ=ਜੇਕਰ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਸਦ=ਸੌ। ਗੰਜ=ਖਜ਼ਾਨਾ। ਸਰ ਬਸਤਹ=ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਬਖਸ਼ਮ=ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ ਮੈਂ। ਵਰਾ=ਉਸ ਨੂੰ।

ਅਰਥ—ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌ ਖਜ਼ਾਨਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬਖਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਚੁ ਸ਼ੁਹਰਤ ਕੁਨਾਨੀਦ ਸ਼ਹਰ ਅੰਦਰੂੰ ॥ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਮਨ ਖੂਨ ਅਜ਼ਾਂ ਖਾਰ ਖੂੰ ॥੩੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੁਹਰਤ=ਢੰਡੋਰਾ। ਕੁਨਾਨੀਦ=ਕਰਾਇਆ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸ। ਖਾਰ ਖੂੰ=ਕਾਤਲ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਢੰਡੋਰਾ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ (ਕਿ) ਮੈਂ ਉਸ ਖੂੰ-ਖਾਰ (ਪਾੜਵੀ ਦੇ) ਖੂਨ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਕ ਵੇਰ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵੇ।

ਬਿ ਬਸਤੰਦ ਦਸਤਾਰ ਅਜ਼ ਜਾਮਹ ਜ਼ਰ ॥ ਬ ਪੇਸ਼ਿ ਸ਼ਾਹ ਆਮਦ ਚੁ ਜੱਗਰੀ ਸਿਪਰ ॥੩੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਸਤੰਦ=ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ। ਦਸਤਾਰ=ਪੱਗ। ਅਜ਼=ਦੀ। ਜਾਮਹ=ਕੱਪੜਾ। ਜ਼ਰ=ਸੋਨਾ। ਬ ਪੇਸ਼ਿ=ਸਾਹਮਣੇ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜਾ। ਆਮਦ=ਆ ਗਈ। ਚੁ=ਵਾਂਗ। ਜੱਗਰੀ=ਸੁਨਹਿਰੀ ਢਾਲ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕਣ ਵਾਲੀ।

ਅਰਥ—ਤਦ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਅਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਢਾਲ ਭਾਵ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕਣ ਵਾਲੀ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ।

ਬਿਗੋਯਦ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਅਫਗਾਨੋ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ॥ ਕਿ ਅਜ਼ ਰਾਹ ਰਾ ਮਨ ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ ਰਾਹ ॥੩੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਗੋਯਦ=ਆਖਿਆ। ਅਫਗਨੋ=ਡੇਗਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ। ਅਜ਼=ਨਾਲ। ਰਾਹ ਰਾ=ਢੰਗ ਦੇ। ਮਨ=ਮੈਂ। ਬਿ ਬੁਰਦੇਮ=ਲੈ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਦਾਹ=ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਅਤੇ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਣਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ! (ਤੇਰੇ) ਰਾਹੁ (ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ) ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਲੈ ਗਿਆ ਹਾਂ। ੩੬੧

ਅਜ਼ਬ ਮਾਂਦ ਸਾਹਿਬ ਖਿਰਦ ਈਂ ਜਵਾਬ ॥ ਦਿਗਰ ਬਾਰ ਗੋਯਦ ਕਿ ਬਰ ਵੈ ਸ਼ਿਤਾਬ ॥੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਜ਼ਬ ਮਾਂਦ=ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਹਿਬ ਖਿਰਦ=ਬੁੱਧੀ, ਬੁੱਧੀਵਾਨ। ਈਂ=ਏਹ। ਦਿਗਰ ਬਾਰ=ਦੂਜੀ ਵੇਰੀ। ਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਬਰ=ਉੱਤੇ। ਵੈ=ਉਸ। ਸ਼ਿਤਾਬ=ਛੇਤੀ।

ਅਰਥ—ਬੁੱਧੀਵਾਨ ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅਸਚਰਜ ਭਾਵ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ। ੪੦

ਕਿ ਨਕਲਸ਼ ਨਮਾਈ ਮਰਾ ਸ਼ੇਰ ਤਨ ॥ ਬਵਜਹੇ ਚਰਾ ਬੁਰਦ ਅਸਧਿ ਕੁਹਨ ॥੪੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਕਲਸ਼=ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ, ਉਹ ਨਮੂਨਾ। ਨਮਾਈ=ਵਿਖਾ। ਮਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਸ਼ੇਰ ਤਨ=ਬਲਵਾਨ ਯੋਧੇ। ਬਵਜਹੇ=ਤਗੀਕੇ ਨਾਲ, ਢੰਗ ਨਾਲ। ਚਰਾ=ਕਿਹੜੇ। ਬੁਰਦ=ਲੈ ਗਿਆ। ਅਸਧਿ=ਘੋੜਾ। ਕੁਹਨ=ਪੁਰਾਣਾ ਭਾਵ ਪਹਿਲਾ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸ਼ੇਰ (ਸਮਾਨ) ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ! ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾ। ਜੋ ਕੇਹੜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਭਾਵ ਪਹਿਲੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ। ੪੧

ਨਿਸ਼ਮਤੰਦ ਅਜ਼ਾਂ ਵਜਹੇ ਬਰ ਰੋਦਿ ਆਬ ॥ ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ ਬਾਦਹ ਬਿਖੁਰਦੰਦ ਕਬਾਬ ॥੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਨਿਸ਼ਮਤੰਦ=ਬੈਠ ਗਈ। ਅਜ਼ਾਂ=ਉਸੇ। ਵਜਹੇ=ਢੰਗ ਨਾਲ। ਬਰ=ਉੱਪਰ। ਰੋਦਿ=ਨਦੀ। ਆਬ=ਪਾਣੀ। ਬਿ ਬੁਰਦੰਦ=ਲੈ ਗਈ। ਬਾਦਹ=ਸ਼ਰਾਬ। ਬਿਖੁਰਦੰਦ=ਖਾ ਲਿਆ। ਕਬਾਬ=ਭੁੰਨਵਾਂ ਮਾਸ।

ਅਰਥ—ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਉਸੇ ਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੈਠ ਗਈ। (ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ) ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ਅਤੇ ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ ਖਾਧਾ। ੪੨

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਅੱਵਲ ਬਸੇ ਪੁਸ਼ਤਿ ਕਾਹ ॥ ਦਗਾ ਮੇ ਦਿਹਦ ਪਾਸਬਾਨਗਨਿ ਸ਼ਾਹ ॥੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਰੋੜ੍ਹੇ । ਅੱਵਲ=ਪਹਿਲੇ । ਬਸੇ=ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ । ਪੁਸ਼ਤਿ=ਪੂਲੇ । ਕਾਹ=ਘਾਹ ।
ਦਗਾ=ਧੋਖਾ । ਮੇ ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ । ਪਾਸਬਾਨਾਨਿ=ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘਾਹ ਦੇ ਪੂਲੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ।
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ । ੪੩।

ਵਜ਼ਾਂ ਪਸ ਬਿਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੁਨਾਨੀਦ ਲਖਤ ॥ ਬਪੈਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ ਦਰਿਆਇ ਸਖਤ ॥੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ ਪਾਸ=ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ । ਬਿਕੋਸ਼ਸ਼=ਯਤਨ । ਕੁਨਾਨੀਦ=ਕੀਤਾ । ਲਖਤ=ਬੋੜ੍ਹ
ਜਿਹਾ । ਬਪੈਰਸ਼=ਉਸ ਤੋਂ ਪਾਰ । ਜ਼=ਤੋਂ । ਸਖਤ=ਭਾਰੀ, ਕਠਨ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਕਠਿਨ ਦਰਿਆਉ ਤੋਂ ਤਰ ਕੇ
ਪਾਰ ਵੱਲ ਆ ਗਈ । ੪੪।

ਵਜ਼ਾਂ ਬਿਸ਼ਕੁਨਾਨੀਦ ਓ ਗਰਦ ਸੁਦ ॥ ਬਦੀਦਸ਼ ਅਜੋ ਸ਼ਾਹ ਪਯਮੁਰਦਾ ਸੁਦ ॥੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸ ਤੋਂ । ਬਿਸ਼ਕੁਨਾਨੀਦ=ਮਾਰੇ । ਓ=ਉਹ । ਗਰਦ ਸੁਦ=ਧੂੜ ਹੋ ਗਈ ।
ਬ ਦੀਦਸ਼=ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ । ਪਯਮੁਰਦਾ=ਹੈਰਾਨ ।

ਅਰਥ—ਅਤੇ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਉਹ ਧੂੜ ਹੋ ਗਈ ਭਾਵ ਸਭ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ
ਨੱਸ ਗਈ ਤੇ ਘੱਟਾ ਉੱਡਦਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੀ ਰਾਜਾ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਡੌਰ
ਭੌਰ ਹੋ ਗਿਆ । ੪੫।

ਘੜੀ ਯਕ ਬਿਮਾਂਦਹ ਗਰੂਬਿ ਆਫਤਾਬ ॥ ਵਜ਼ਾਂ ਜਾ ਬਿਯਾਮਦ ਕੁਸ਼ਾਯਦ ਤਨਾਬ ॥੪੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਘੜੀ ਯਕ=ਇਕ ਘੜੀ । ਬਿਮਾਂਦਹ=ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ । ਗਰੂਬਿ=ਛੁਪਣ ਵਿਚ ।
ਆਫਤਾਬ=ਸੂਰਜ । ਵਜ਼ਾਂ=ਉਸੇ । ਜਾ=ਜਗ੍ਹਾ । ਬਿਯਾਮਦ=ਆ ਗਈ । ਕੁਸ਼ਾਯਦ=ਖੋਲ੍ਹਣਾ । ਤਨਾਬ=ਰੱਸੇ ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਜਦ ਸੂਰਜ ਢੁੱਬਣ ਵਿਚ ਇਕ ਘੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਆ
ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਘੜੇ ਦੀ ਅਗਾੜੀ ਪਿਛਾੜੀ ਦੇ ਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ । ੪੬। [ਦ: ਗ੍ਰੰ: ਪੰਨਾ ੧੪੨੭]

ਲਗਾਮਬ ਬਿਦਾਦੰਦ ਸਵਾਰੇ ਸੁਦਸਤ ॥ ਬਿਜਦ ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ ਚੁ ਇਫਰੀਤ ਮਸਤ ॥੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਲਗਾਮਸ਼=ਲਗਾਮ, ਕੜਿਆਲਾ, ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਦਾਈਦ=ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸਵਾਰੇ ਸ਼ੁਦਸਤ=ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰਿਆ। ਤਾਜ਼ੀਆਨਹ=ਕੋਰੜਾ, ਚਾਬਕ। ਚੁ=ਵਰਗੇ। ਇਫ਼ਰੀਤਿ=ਦੈਤਾ। ਮਸਤ=ਮਸਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਾਮ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਮਹਾਰੋਂ ਦੈਤ ਵਰਗੇ ਮਤਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਇਕ ਚਾਬਕ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ੪੧॥

ਚੁਨਾ ਅਸਪ ਖੇੜੀਦ ਬਰਤਰ ਜ਼ ਸ਼ਾਹ ॥

ਜ਼ ਬਾਲਾ ਦਰਾਮਦ ਦਰੀਆਏ ਗਾਹ ॥੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁਨਾ=ਅਜੇਹਾ। ਅਸਪ=ਘੋੜਾ। ਖੇੜੀਦ=ਕੁੱਦਿਆ। ਬਰਤਰ=ਉੱਪਰ ਦੀ। ਸ਼ਾਹ=ਗਜ਼ਾ। ਜ਼=ਵਿਚ। ਬਾਲਾ=ਉਚਿਆਈ। ਦਰਾਮਦ=ਆ ਗਿਆ। ਗਾਹ=ਬਾਂ, ਟਿਕਾਣੇ।

ਅਰਥ—ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਅਜੇਹਾ ਉਚਿਆਈ ਨਾਲ ਕੁੱਦਿਆ ਜੋ ਰਾਜੇ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਹੀ ਟਿਕਾਣੇ ਉੱਤੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ੪੮॥

ਬ ਪੈਰਸ਼ ਦਰਾਮਦ ਜ਼ ਦਰਿਆ ਅਜ਼ੀਮ ॥

ਕਿ ਪਾਰਸ਼ ਹਮੇ ਗ਼ਸਤ ਹੁਕਮਿ ਕਰੀਮ ॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਪੈਰਸ਼=ਤਰ ਕੇ। ਦਰਾਮਦ=ਵਿਚ ਆਈ। ਜ਼=ਤੋਂ। ਅਜ਼ੀਮ=ਵੱਡਾ। ਕਿ=ਜੋ। ਪਾਰਸ਼=ਉਸ ਪਾਰ। ਹਮੇ ਗ਼ਸਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਕਰੀਮ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਰੱਬ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਉਹ ਘੋੜਾ ਉਸ ਵੱਡੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਤਰਦਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਸ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਿਆ। ੪੯॥

ਫਿਰੋਦ ਆਮਦ ਅਜ਼ ਅਸਪ ਕਰਦਸ਼ ਸਲਾਮ ॥

ਬਿਗੋਯਦ ਸੁਖਨ ਸ਼ਾਹ ਅਰਬੀ ਕਲਾਮ ॥੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਫਿਰੋਦ=ਹੇਠਾਂ। ਆਮਦ=ਆਈ। ਅਜ਼=ਤੋਂ। ਅਸਪ=ਘੋੜਾ। ਕਰਦਸ਼=ਕੀਤੀ ਉਸ ਨੂੰ। ਬਿਗੋਯਦ=ਕਿਹਾ। ਸੁਖਨ=ਗੱਲ। ਅਰਬੀ ਕਲਾਮ=ਅਰਥ ਦੇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ।

ਅਰਥ—ਫਿਰ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਰਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਆਈ। ੫੦॥

ਤੋ ਅਕਲਸ਼ ਚਿਰਾਂ ਕੁਸ਼ਤਹਈ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ॥

ਕਿ ਮਾ ਰਾਹ ਬੁਰਦਨ ਤੋ ਦਾਦਨ ਸੁਰਾਹ ॥੫੧॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਤੇ=ਤੇਰੀ । ਸ਼ਾ=ਆਪਣੀ । ਕੁਸ਼ਤਹਈ=ਮਾਰ ਲਈ । ਬੁਰਦਨ=ਲੈ ਗਿਆ । ਦਾਦਨ=ਦਿੱਤਾ ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ! ਤੂ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ ? ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ‘ਰਾਹੂ’ ਘੋੜਾ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ‘ਸੁਰਾਹੂ’ ਨਾਮੇ ਘੋੜਾ ਤੂ ਆਪੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ੫੧।

ਬਿਗੁਫਤਸ਼ ਚੁਨੀ ਤਾ ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਰਖਸ਼ ॥ ਬਿਯਾਦ ਆਮਦ ਓ ਏਜਦ ਏ ਦਾਦ ਬਖਸ਼ ॥੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਗੁਫਤ=ਆਖਿਆ । ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ । ਚੁਨੀ=ਅਜੇਹਾ । ਰਵਾਂ ਕਰਦ=ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ । ਰਖਸ਼=ਘੋੜਾ । ਬਿਯਾਦ ਆਮਦ=ਚੇਤੇ ਆਇਆ । ਏਜਦ=ਰੱਬ । ਦਾਦ=ਦਾਤਾਂ । ਬਖਸ਼=ਦੇਣ ਵਾਲਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਘੋੜਾ ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ । ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਰੱਬ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ । ੫੨।

ਬਿ ਉਛਤਾਦ ਪੁਸਤ ਆਸਪਹਾ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥ ਕਿ ਓ ਰਾ ਨਾ ਹਮ ਬਰ ਕੁਨਦ ਕਸ ਸਵਾਰ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਉਛਤਾਦ=ਪੈ ਗਏ । ਪੁਸਤ=ਪਿੱਛੇ । ਆਸਪਹਾ=ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲੇ । ਬੇਸੁਮਾਰ=ਅਨਗਿਣਤ । ਹਮ=ਭੀ । ਬਰ ਕੁਨਦ=ਡੱਤਿਆ ।

ਅਰਥ—ਅਨਗਿਣਤ ਹੀ ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਏ ਭਾਵ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਘੋੜੇ ਦੌੜਾਏ ਪਰ ਕਿਸੇ ਭੀ ਸਵਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਤਿਆ ਨਹੀਂ । ੫੩।

ਬਿਜਦ ਮਰਦ ਦਸਤਾਰਹਾ ਪੇਸ਼ਿ ਸ਼ਾਹ ॥ ਕਿ ਐ ਛਾਹ ਸ਼ਾਹਾਨਿ ਆਲਮ ਪਨਾਹ ॥੫੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬਿਜਦ=ਮਾਰੀਆਂ । ਮਰਦ=ਸੂਰਮਿਆਂ । ਦਸਤਾਰ=ਪੱਗਾਂ । ਪੇਸ਼ਿ=ਸਾਹਮਣੇ । ਆਲਮ=ਸੰਸਾਰ, ਦੁਨੀਆਂ । ਪਨਾਹ=ਆਸਰਾ ।

ਅਰਥ—ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ ਪੱਗਾਂ ਲਾਹ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਹੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਆਸਰੇ । ੫੪।

ਬਿਗੀਰਦ ਕਸੇ ਹਰ ਦੋ ਆਹੂ ਬੁਰਾਕ ॥ ਤੋ ਓ ਰਾ ਬਿ ਬਖਸ਼ੀਦ ਖੁਦ ਦਸਤ ਤਾਕ ॥੫੫॥

ਹਿਕਾਯਤ ਬਾਰੁਵੀਂ

ਵਗਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਡਤਹ ॥

**ਰਜਾ ਬਖਸ਼ ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ ਏ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ॥
ਰਿਹਾਈ ਦਿਹ ਓ ਪਾਕ ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ ॥੧॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਜਾ=ਬਖਸ਼=ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਬਖਸ਼ਿੰਦਹ=ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ=ਅਨਗਿਣਤ। ਰਿਹਾਈ=ਛੁਟਕਾਰਾ। ਦਿਹ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਪਾਕ=ਪਵਿੱਤਰ। ਪਰਵਰਦਿਗਾਰ=ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਅਰਥ—ਜੋ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਨਗਿਣਤ ਦਾਤਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਭਾਵ ਖਲਾਸੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧।

**ਰਹੀਮੋ ਕਰੀਮੋ ਮਕੀਨੋ ਮਕਾਂ ॥
ਅਜੀਮੋ ਡਹੀਮੋ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ॥੨॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਰਹੀਮੋ=ਦਿਆਲੂ ਅਤੇ। ਕਰੀਮੋ=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਅਤੇ। ਮਕੀਨੋ=ਮਕਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ। ਮਕਾਂ=ਮਕਾਨਾਂ। ਅਜੀਮੋ=ਵੱਡਾ ਅਤੇ। ਡਹੀਮੋ=ਜਾਣਨਹਾਰ ਅਤੇ। ਜ਼ਮੀਨੋ=ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ। ਜ਼ਮਾਂ=ਅਕਾਸ਼।

ਅਰਥ—ਉਹ ਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ, ਉਹ ਮਕਾਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਾਣਨਹਾਰ ਹੈ। ੨।

**ਬੁਨੀਦਮ ਸੁਖਨ ਕੋਹਿ ਕੈਬਰ ਅਜੀਮ ॥
ਕਿ ਅਫਗਾਂ ਯਕੇ ਬੂਦ ਆਂ ਜਾ ਰਹੀਮ ॥੩॥**

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੁਨੀਦਮ=ਮੈਂ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਸੁਖਨ=ਵਾਰਤਾ। ਕੋਹਿ=ਪਹਾੜਾਂ। ਕੈਬਰ=ਬੈਬਰ। ਅਜੀਮ=ਵੱਡਾ। ਅਫਗਾਂ=ਪਠਾਣ। ਯਕੇ ਬੂਦ=ਇਕ ਸੀ। ਆਂ ਜਾ=ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ। ਰਹੀਮ=ਨਾਮ ਹੈ।

ਅਰਥ—ਹੇ ਔਰਗਜ਼ੋਬ ! ਵੱਡੇ ਪਹਾੜ ਪੈਬਰ ਦੀ ਅਸਾਂ ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਉਸ ਥਾਂ
ਤੇ ਇਕ ‘ਰਹੀਮ’ ਨਾਮ ਦਾ ਪਠਾਣ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ॥੩॥

ਯਕੇ ਬਾਨੂਏ ਬੂਦ ਓ ਹਮਚੁ ਮਾਹ ॥ ਕੁਨਦ ਦੀਦਨਸ਼ ਰਿਸ਼ਤਹ ਗਰਦਨ ਜ਼ ਸ਼ਾਹ ॥੪॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਯਕੇ=ਇਕ । ਬਾਨੂਏ=ਅੰਰਤ । ਬੂਦ=ਸੀ । ਹਮਚੁ=ਵਾਂਗ । ਮਾਹ=ਚੰਦਰਮਾ ।
ਕੁਨਦ=ਕੀਤਾ । ਦੀਦਨਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ । ਰਿਸ਼ਤਹ=ਫਾਹੀ । ਗਰਦਨ=ਗਿੱਚੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੀ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗੀ ਇਕ ਅੰਰਤ ਸੀ । ਉਸ ਦਾ ਵੇਖਣਾ ਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਗਲ
ਦੀ ਫਾਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ।

ਭਾਵ—ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮੋਹਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਪਰੇਮ ਫਾਹੀ
ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ॥੪॥

ਦੋ ਅਬਰੂ ਚੁ ਅਬਰੇ ਬਹਾਰਾਂ ਕੁਨਦ ॥ ਬਿ ਮਿਯਗਾਂ ਚੁ ਅਜ਼ ਤੀਰ ਬਾਰਾਂ ਕੁਨਦ ॥੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਦੋ=ਦੋਵੇਂ । ਅਬਰੂ=ਭਰਵੱਟੇ, ਭਵਾਂ । ਚੁ=ਵਾਂਗੂ । ਅਬਰੇ=ਬੱਦਲ । ਕੁਨਦ=ਕਰਦੇ ।
ਬਹਾਰਾਂ=ਬਰਸਾਤੀ । ਬਿ=ਨਾਲ । ਮਿਯਗਾਂ=ਪਲਕਾਂ । ਬਾਰਾਂ=ਬਰਖਾ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਵੱਟੇ ਬਰਸਾਤੀ ਬੱਦਲ ਵਾਂਗ ਬਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ
ਝਿਮਣੀਆਂ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ।

ਭਾਵ—ਜਿਸ ਵੱਲ ਤੱਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਸਨ ॥੫॥

ਰੁਖੇ ਚੁੰ ਖਲਾਸੀ ਦਿਹਦ ਮਾਹ ਰਾ ॥ ਬਹਾਰਿ ਗੁਲਿਸਤਾਂ ਦਿਹਦ ਸ਼ਾਹ ਰਾ ॥੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਰੁਖੇ=ਮੁਖਜ਼ਾ । ਖਲਾਸੀ=ਛੁਟਕਾਰਾ । ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਬਹਾਰਿ=ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ।
ਗੁਲਿਸਤਾਂ=ਫੁਲਵਾੜੀ । ਦਿਹਦ=ਦੇਵੇ । ਸ਼ਾਹ ਰਾ=ਰਾਜੇ ਨੂੰ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦੇ ਮੁਖਜ਼ੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾ ਦੇਂਦਾ ਸੀ । ਅਰਥਾਤ—ਮੂੰਹ
ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ ਵੇਖਣਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਚੰਦਰਮਾ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਮੁੱਖ ਸੋਹਣਾ ਸੀ
ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਰੂਪ ਫੁਲਵਾੜੀ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਹੋ ਕੇ ਖਿੜਾ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ
ਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ॥੬॥

ਬ ਅਬਰੂ ਕਮਾਨਿ ਬੁਦਹ ਨਾਜ਼ਨੀਂ ॥ ਬ ਚਸ਼ਮਸ਼ ਜਨਦ ਕੈਬਰਿ ਕਹਰਗੀਂ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਅਬਰੂ=ਭਰਵੱਟੇ । ਬੁਦਹ=ਹੈਸਨ । ਕਮਾਨ=ਧਨੁਖ । ਨਾਜ਼ਨੀਂ=ਇਸਤਰੀ । ਚਸ਼ਮਸ਼=ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ । ਜਨਦ=ਮਾਰਦੇ । ਕੈਬਰਿ=ਤੀਰ । ਕਹਰਗੀਂ=ਕ੍ਰੋਧ ਭਰੇ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਵੱਟੇ ਕਮਾਨ ਵਾਂਗੂ ਟੇਢੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਤੀਰ ਮਾਰਦੀ ਸੀ । ਭਾਵ ਜਿਸ ਵੱਲ ਤੱਕਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ । ੭।

ਬ ਮਸਤੀ ਦਿਹਦ ਹਮ ਚੁਨੀ ਰੂਇ ਮਸਤ ॥ ਗੁਲਿਸਤਾਂ ਕੁਨਦ ਬੂਮ ਸੋਰੀਦਹ ਦਸਤ ॥੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਮਸਤੀ=ਬਿਮਰਤੀ । ਦਿਹਦ=ਦੇਂਦਾ । ਹਮ ਚੁਨੀ=ਅਜਿਹਾ । ਰੂਇ=ਚੇਹਰਾ । ਗੁਲਿਸਤਾਂ=ਫੁਲਵਾੜੀ । ਬੂਮ=ਧਰਤੀ । ਸੋਰੀਦਹ=ਕੱਲਰ ਵਾਲੀ । ਦਸਤ=ਉਜਾੜ ।

ਅਰਥ—ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਭੀ ਬੇ-ਸੁਰਤ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਸੀ (ਅਤੇ) ਫੁਲਵਾੜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕੱਲਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਉਜਾੜ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਸੀ । ੮।

ਖੁਸੇ ਖੁਸ ਜਮਾਲੋ ਕਮਾਲ ਹੁਸਨ ॥ ਬਸੂਰਤ ਜਵਾਨਸਤ ਫਿਕਰਿ ਕੁਹਨ ॥੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਖੁਸੇ=ਸੁੰਦਰ । ਖੁਸ ਜਮਾਲ=ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਸਰੂਪ । ਓ=ਅਤੇ । ਕਮਾਲ ਹੁਸਨ=ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ । ਬ=ਵਿਚ । ਸੂਰਤ=ਸ਼ਕਲ । ਜਵਾਨਸਤ=ਜੁਆਨ ਹੈਸੀ । ਫਿਕਰ=ਵਿਚਾਰ ਸੋਚ ਵਿਚ । ਕੁਹਨ=ਪੁਰਾਣੀ ।

ਅਰਥ—ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾਈ ਵਾਲੀ ਸੀ । ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜਵਾਨ ਹੈਸੀ, ਪਰ ਸਮਝ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ । ੯।

ਯਕੇ ਹੁਸਨ ਖਾਂ ਬੂਦ ਓ ਜਾ ਫਗਾਂ ॥ ਬਦਾਨਿਸ਼ ਹਮੀ ਬੂਦ ਅਕਲਸ਼ ਜਵਾਂ ॥੧੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬੂਦ=ਸੀ । ਓ ਜਾ=ਉਸ ਥਾਂ । ਫਗਾਂ=ਅਫਗਾਨ, ਪਠਾਣ । ਬਦਾਨਿਸ਼=ਬੁੱਧੀ ਉਸ ਦੀ । ਹਮੀ=ਭੀ । ਬੂਦ=ਸੀ । ਅਕਲਸ਼=ਸੋਚ ਉਸ ਦੀ । ਜਵਾਂ=ਜਵਾਨ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ 'ਹੁਸਨ ਖਾਂ' ਪਠਾਣ ਹੈਗਾ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਅਕਲ ਜਵਾਨ ਸੀ । ਭਾਵ ਬੁੱਧੀਵਾਨ, ਚੰਗੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਸੀ । ੧੦।

ਕੁਨਦ ਦੋਸਤੀ ਬਾ ਹਮਹ ਯਕ ਦਿਗਰ || ਕਿ ਲੈਲੀ ਓ ਮਜਨੂੰ ਖੜਿਲ ਗਸ਼ਤਹ ਸਰ ||੧੧||

ਪਦ ਅਰਥ—ਕੁਨਦ=ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੋਸਤੀ=ਪਿਆਰ। ਬਾ ਹਮਹ=ਆਪੋ ਵਿਚ। ਯਕ ਦਿਗਰ=ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ। ਖੜਿਲ=ਸਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਗਸ਼ਤਹ=ਨਿਵਾ ਲੈਂਦੇ। ਸਰ=ਸਿਰ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਪੋ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੇਲੀ ਅਤੇ ਮਜਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ੧੧।

ਚੁ ਬਾ ਯਕ ਦਿਗਰ ਹਮ ਚੁਨੀਂ ਗਸ਼ਤ ਮਸਤ || ਚੁ ਪਾ ਅਜ਼ ਰਕਾਬੇ ਇਨਾਂ ਰਫਤ ਦਸਤ ||੧੨||

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ। ਬਾ=ਨਾਲ। ਹਮਾ ਚੁਨੀਂ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਗਸ਼ਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਮਸਤ=ਪ੍ਰੇਮ। ਪਾ=ਪੈਰ। ਅਜ਼=ਤੌਂ। ਰਕਾਬੇ=ਰਕਾਬ ਵਿਚੋਂ। ਇਨਾਂ=ਗਾਸ, ਵਾਗਾਂ। ਰਫਤ=ਨਿਕਲ ਗਈ। ਦਸਤ=ਹੱਥ।

ਅਰਥ—ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਕਾਬ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਗਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਭਾਵ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸ ਗਏ ਕਿ ਨਾ ਹੀ ਚੁਨੀਅਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਰਹੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਨ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ੧੨।

ਤਲਬ ਕਰਦ ਓ ਖਾਨਾ ਏ ਖਿਲਵਤੇ || ਮਿਆਂ ਆਮਦਾਸ ਜੋ ਬਦਨ ਸ਼ਹਵਤੇ ||੧੩||

ਪਦ ਅਰਥ—ਤਲਬ ਕਰਦ=ਸੱਦਿਆ। ਓ=ਉਸ ਨੂੰ। ਖਾਨਾ ਏ=ਘਰ ਵਿਚ। ਖਿਲਵਤੇ=ਇਕੱਲਾ। ਮਿਆਂ=ਵਿਚ। ਆਮਦਾਸ=ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਹਵਤੇ=ਕਾਮ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੱਦਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਆਇਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਗੀਰ ਵਿਚ ਕਾਮ ਦਾ ਵੇਗ ਹੋ ਗਿਆ। ੧੩।

ਹਮੀਂ ਜੁਫਤ ਖੁਰਦੰਦ ਦੁ ਸੇ ਚਾਰ ਮਾਹ || ਖਬਰ ਕਰਦ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨੇ ਨਿਜ਼ਦਿ ਸ਼ਾਹ ||੧੪||

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮੀਂ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਜੁਫਤ ਖੁਰਦੰਦ=ਇਕੱਠੇ ਪੀਂਦਿਆਂ ਖਾਂਦਿਆਂ। ਸੇ=ਤਿੰਨ। ਮਾਹ=ਮਹੀਨੇ। ਨਿਜ਼ਦਿ=ਪਾਸ। ਸ਼ਾਹ=ਰਾਜੇ।

ਅਰਥ—ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠੇ ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜਰ ਗਏ। ਇਕ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਖਬਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ੧੪।

ਬ ਹੈਰਤ ਦਰਮਦ ਫਗਾਨੇ ਰਹੀਮ ॥ ਕਸ਼ੀਦਨ ਯਕੇ ਤੇਗ ਗੁਰੱਗਾ ਅਜ਼ੀਮ ॥੧੫॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਬ=ਵਿਚ । ਹੈਰਤ=ਹੈਰਾਨੀ । ਫਗਾਨੇ=ਅਫਗਾਨੇ, ਪਠਾਣ । ਕਸ਼ੀਦਨ=ਖਿੱਚ ਲਈ । ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ । ਗੁਰੱਗਾ=ਗਰਜਿਆ । ਅਜ਼ੀਮ=ਬੜਾ ਵੱਡਾ ।

ਅਰਥ—ਰਹੀਮ ਖਾਨ ਪਠਾਣ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਗੱਜਿਆ ।੧੫।

ਚੁ ਖਬਰਸ਼ ਰਸੀਦ ਆਂ ਕਿ ਆਮਦ ਸ਼ੌਹਰ ॥ ਹਮਾਂ ਯਾਰ ਖੁਦ ਰਾ ਬਿਜ਼ਦ ਤੇਗ ਸਰ ॥੧੬॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ । ਖਬਰ=ਪਤਾ, ਸੂਹ । ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ । ਰਸੀਦ=ਪੁੱਜੀ । ਆਂ ਕਿ=ਜੋ ਕਿ । ਆਮਦ=ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਸ਼ੌਹਰ=ਖਾਵੰਦ, ਪਤੀ । ਹਮਾਂ=ਉਸ ਵੇਲੇ । ਯਾਰ ਖੁਦ ਰਾ=ਆਪਣੇ ਯਾਰ 'ਤੇ । ਬਿਜ਼ਦ=ਮਾਰੀ । ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ । ਸਰ=ਸਿਰ ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਲੱਗ ਗਈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ।੧੬।

ਹਮਾਂ ਗੋਸ਼ਤਿ ਓ ਦੇਗਾ ਅੰਦਰ ਨਿਹਾਦ ॥ ਮਸਾਲਿਹ ਬਿਅੰਦਾਖਤ ਆਤਿਸ਼ ਬਿਦਾਦ ॥੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਹਮਾਂ=ਉਹੀ । ਗੋਸ਼ਤਿ=ਮਾਸ । ਨਿਹਾਦ=ਪਾ ਦਿੱਤਾ । ਬਿਅੰਦਾਖਤ=ਪਾ ਦਿੱਤਾ । ਆਤਿਸ਼=ਅੱਗ । ਬਿਦਾਦ=ਬਾਲ ਦਿੱਤੀ ।

ਅਰਥ—ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ ਦੇਗ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਵਿਚ ਮਸਾਲੇ ਭੀ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਅੱਗ ਬਾਲ ਦਿੱਤੀ ।੧੭।

ਸ਼ੌਹਰ ਰਾ ਖੁਰਾਨੀਦ ਬਾਕੀ ਬਿਮਾਂਦ ॥ ਹਮਹ ਨੌਕਰਾਂ ਰਾ ਜ਼ਿਆਫਤ ਕੁਨਾਂਦ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸ਼ੌਹਰ=ਖਾਵੰਦ । ਰਾ=ਨੂੰ । ਖੁਰਾਨੀਦ=ਖੁਆਇਆ । ਬਿਮਾਂਦ=ਬਚ ਰਿਹਾ । ਹਮਹ=ਸਾਰਿਆਂ । ਜ਼ਿਆਫਤ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ । ਕੁਨਾਂਦ=ਕਰ ਦਿੱਤੀ ।

ਅਰਥ—ਉਹ ਮਾਸ ਪਹਿਲੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਖੁਆਇਆ, ਬਾਕੀ ਜੋ ਬਚ ਰਿਹਾ ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਾਰੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ ਖੁਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾਚਾਰੀ ਕੀਤੀ ।੧੮।

ਚੁ ਖੁਸ਼ ਗਸ਼ਤ ਸ਼ੋਹਰ ਨ ਦੀਦਸ਼ ਚੁ ਨਰ ॥ ਬਿਕੁਸ਼ਤ ਆਂ ਕਸੇ ਰਾ ਕਿ ਦਾਦਸ਼ ਖਬਰ ॥੧੯॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਚੁ=ਜਦ। ਖੁਸ਼=ਪ੍ਰਸੰਨ। ਗਸ਼ਤ=ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ੋਹਰ=ਪਤੀ। ਦੀਦ=ਵੇਖਿਆ। ਸ਼=ਉਸ ਨੇ। ਕੁਸ਼ਤ=ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਂ=ਉਸ ਨੇ। ਕਸੇ=ਆਦਮੀ। ਦਾਦ=ਦਿੱਤੀ। ਸ਼=ਉਸ ਨੂੰ।

ਅਰਥ—ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਭੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਖਬਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਆਇਆ ਹੈ। ੧੯॥

ਬਿਦਿਹ ਸਾਕੀਆ ਸਾਗਰਿ ਸਬਜ਼ ਗੁੰ ॥ ਕਿ ਮਾਰਾ ਬਕਾਰ ਅਸਤ ਜੰਗ ਅੰਦਰੁੰ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਸਾਗਰਿ=ਪਿਆਲਾ। ਸਬਜ਼=ਹਰਾ। ਗੁੰ=ਰੰਗ। ਮਾਰਾ=ਮੈਨੂੰ। ਬਕਾਰ=ਲੋੜੀਂਦਾ। ਅਸਤ=ਹੈ। ਅੰਦਰੁੰ=ਵਿਚ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ੨੦॥

ਲਬਾ ਲਬ ਬਿਕੁਨ ਓ ਦਮ ਬ ਦਮ ਨੌਸ਼ ਕੁਨ ॥ ਗਮਿ ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਫਿਰਾਮੋਸ਼ ਕੁਨ ॥੨੧॥੧੨॥

ਪਦ ਅਰਥ—ਲਬਾ ਲਬ=ਨੱਕੋ ਨੱਕ, ਪੂਰਾ ਕੰਢਿਆਂ ਤੱਕ। ਬਿਕੁਨ=ਤੂੰ ਕਰ। ਓ=ਅਤੇ। ਦਮ ਬ=ਦਮ=ਸਵਾਸ ਗਿਰਾਸ। ਨੌਸ਼ ਕੁਨ=ਤੂੰ ਪੀਂਦਾ ਰਹੁ। ਗਮਿ=ਚਿੰਤਾ। ਹਰ ਦੋ=ਦੋਹਾਂ। ਆਲਮ=ਲੋਕ। ਫਿਰਾਮੋਸ਼ ਕੁਨ=ਭੁਲਾ ਦੇਹੁ।

ਅਰਥ—ਹੋ ਸਤਿਗੁਰੋ! ਨੱਕੋ ਨੱਕ ਭਰ ਕੇ ਪਿਆਲਾ ਦੇਹੁ ਅਤੇ ਹੋ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸ ਪਿਆਲੇ ਨੂੰ ਸਵਾਸ ਗਿਰਾਸ ਪੀਂਦਾ ਰਹੁ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇਹੁ। ੨੧॥੧੨॥

ਬਾਰੁੜੀਂ ਹਿਕਾਯਤ [ਕਹਾਣੀ] ਸੰਧੂਰਨ ਹੋਈ।

—ਸਮਾਪਤ—

ਬੇਨਤੀ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਟੀਕ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਤੇ ਆਖਰੀ ਪੋਬੀ ਛਪ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਸਾਡੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਇਹਨਾਂ ਪੋਬੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਤੇ ਸੌਧ ਸੁਧਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਲਗਾਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਮਤ-ਭੇਦ ਹਨ । ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਉਕਾਈ ਦਾ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ । ਸੋ ਵਿਦਵਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸਨਿਮਰ ਜੋਦੜੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਅਗਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੁਧਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਣਗੇ ।

‘ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭ ਕੋ ਅਭੁਲ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ॥’

ਜੂਨ 2004

ਸੋਧਕ—ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ‘ਕਮਲਾ’
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਗਰ, ਗਲੀ ਨੰ. 4, ਨੇੜੇ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਆਸ਼ਰਮ,
ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਚੌਂਕ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।